Міністерство освіти і науки України
Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Національний університет цивільного захисту України
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Академія фінансів і бізнесу VISTULA (м. Варшава)
Головна школа пожежної служби Республіки Польща (м. Варшава)
Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Львівський державний університет внутрішніх справ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
Національна академія державного управління при Президентові України
Національний авіаційний університет (м. Київ)
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Смілянський коледж харчових технологій
Національного університету харчових технологій
Уманський національний університет садівництва
Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь)
Черкаська медична академія
Черкаський державний бізнес-коледж
Черкаський державний технологічний університет
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Черкаський факультет Національного університету «Одеська юридична академія»
Черкаський фаховий коледж харчових технологій та бізнесу
Черкаське регіональне відділення Соціологічної Асоціації України

«ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ»

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю

23 квітня 2020 р.

м. Черкаси

УДК 009
ББК 34.3

Рецензенти:
Бушин М. І. – дійсний член Української академії історичних наук, заслужений працівник освіти України, д. і. н., професор *(Черкаський державний технологічний університет)*;
Гуржій О. І. – заслужений діяч науки і техніки України, д. і. н., професор (*Інститут історії України НАН України*);
Мосов С. П. – заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, д. військ. н., професор *(Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України)*.

Головний редактор:
Чубіна Т. Д. – д. і. н., професор.

Відповідальний редактор:
Спіркіна О. О. – к. і. н.

Редакційна колегія:
Горенко Л. М. – к. і. н., доцент;
Єремеєва Н. Ф. – к. філол. н., доцент;
Косяк С. М. – к. і. н.;
Ненько Ю. П. – д. пед. н., доцент;
Усов Д. В. – д. філос. н., доцент;
Федоренко Я. А. – д. і. н., доцент;
Фомич М. В. – к. психол. н., доцент, підполковник служби цивільного захисту.

Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. – 23 квітня 2020 року, м. Черкаси. – Черкаси: ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2020. – 328 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (протокол №11 від 12.03.2020 р.)

© ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2020.

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ ТА ГОСТІ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Характерною рисою сучасного глобалізованого світу постали інтенсивні трансформаційні процеси, що змінюють систему соціальних, політичних, економічних і духовних відносин та інститутів. Цей процес нерозривно пов'язаний зі зростанням ролі гуманітарного фактора суспільного розвитку. Одночасно з цим зростає роль гуманітарної освіти як теоретико-методологічного, соціально-критичного, прогностичного знання. Місія сучасного наукового гуманітарного співтовариства – сприяння входженню в світовий освітній простір, становлення нових форм суспільної солідарності, боротьба проти проявів нетерпимості та екстремізму, протистояння викликам сучасної цивілізації, виховання суспільно-патріотичних і моральних якостей громадян.

Щиро впевнений, що зусилля учасників конференції та запрошених гостей будуть спрямовані на обґрунтування шляхів діалогу та взаємодії між світоглядними, освітніми та ціннісно-етичними парадигмами сучасного полікультурного світу. У цьому сенсі завдання конференції повністю відповідають цінностям і пріоритетам світової спільноти в напрямку поширення гуманітарних знань і освіти, впровадження гуманістичного компонента в освітні та виховні програми вищої школи.

Вважаю, що конференція сприятиме вдосконаленню теоретико-методологічного апарату сучасного гуманітарного знання, надасть широкий майданчик для обміну думками та знаннями з багатьох актуальних гуманітарних питань і проблем. Бажаю всім учасникам конференції продуктивної роботи, цікавих наукових висновків і вироблення перспективних рекомендацій з метою формування стратегії подальшого гуманітарного розвитку українського суспільства.

Творчої Вам наснаги, взаєморозуміння та жвавої дискусії!

Т. в. о. начальника
Черкаського інституту пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України,
кандидат технічних наук, професор,
Заслужений працівник цивільного захисту України
генерал-майор служби цивільного захисту ***Віктор ГВОЗДЬ***

Збірник містить матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє», яка відбулася 23 квітня 2020 року в Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України.

У конференції взяли участь молоді науковці, курсанти та студенти закладів вищої освіти України та провідних закладів вищої освіти Республіки Польща.

У збірнику містяться матеріали доповідей, присвячені актуальним питанням історії України, історії пожежно-рятувальної служби, психології, педагогіки, філософії, права, культурології, соціології, філології.

Розрахований на курсантів, студентів, ад'юнктів, викладачів, усіх, хто цікавиться гуманітарними науками.

Секція 1. Історичні науки на тлі викликів сьогодення. Історія розвитку пожежно-рятувальної служби України та зарубіжних держав. Гуманітарна підготовка працівників ДСНС України. Політичні науки в Україні та світі. Філософські пошуки на тлі сучасних проблем. Соціологія та соціальна робота: нові ідеї та наукові досягнення. Наукові дослідження у галузі культурології, документознавства та інформаційної діяльності. Актуальні проблеми психологічних наук.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ

Бабай М. О.
Науковий керівник – Іващенко О. А., кандидат педагогічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Ключовим поняттям, що є підґрунтям для характеристики феномену екстремальної ситуації, є поняття «загроза (життю, здоров'ю, матеріальним цінностям, стабільності, психічному стану, впевненості у майбутньому тощо) для цілісності людини». Це поняття, фактично, об'єднує у собі такі ключові категорії, як «вітальна загроза» та «екзистенціальна загроза». Головна категорія, яка «знаходиться» поруч з поняттям надзвичайної ситуації, – це вітальна загроза. Вона розуміється як загроза життю чи існуванню людини. Додамо, що вітальною можна вважати загрозу саме фізичному існуванню особистості (без втручання в духовний контекст існування). У людини, яка волею долі опинилася в осередку надзвичайної ситуації (ситуації реальної небезпеки), перш за все, загострюється потреба у фізичній безпеці. В осередку надзвичайної ситуації людині важливо не загинути, не зазнати поранень та ушкоджень.

У більшості випадків відчуття вітальної загрози є короткочасним, якщо не брати до уваги пролонговані у часі екстремальні ситуації, при яких у більшості тих, хто вижив, виникає звикання до надзвичайних умов, які у подальшому сприймаються постраждалими як абсолютно нормальні умови життєдіяльності. На зміну відчуттю вітальної загрози приходить вже інше відчуття – відчуття екзистенціальної загрози. У загальному сенсі під терміном «екзистенціальна загроза» розуміється загроза, яка ставить під сумнів подальше існування об'єкта в його якісно ціннісному стані, тим самим вимагаючи прийняття невідкладних, надзвичайних заходів, які можуть врятувати об'єкт від загибелі.

Доки людина не усвідомлює конкретно, що з нею відбувається, коли домінують тільки інстинкти самозбереження – діє вітальна загроза; коли ж настає розуміння того, що коїться – починає діяти екзистенціальна загроза. Іншими словами, надзвичайна ситуація впливає і на фізичний, і на психічний стан постраждалого, а також на сенсожиттєві орієнтації, цінності, прагнення особистості тощо. При цьому зміни у змістовому компоненті

можуть бути обумовлені не стільки особливостями надзвичайної ситуації, скільки фізичним та/або психічним станом людини, яка постраждала внаслідок трагедії. Надзвичайна ситуація зачіпає базові потреби людини, перш за все – потребу в безпеці.

Постраждалий відчуває вітальну загрозу через набуті травми, поранення (реальна загроза) або через усвідомлення того, що таке може з ним відбутися (уявна загроза). У цих випадках головною домінантою психічного стану постраждалого стає почуття страху. Після хоча б часткового згасання страху людина починає мислити, усвідомлювати те, що з нею відбувається. І саме коли «вмикаються» раціональні компоненти, надзвичайна ситуація для постраждалого стає ситуацією екзистенціальної загрози.

Виділяють декілька основних екзистенціальних потреб, що проявляються у постраждалого в осередку надзвичайної ситуації.

Потреба у встановленні зв'язків. З метою подолання почуття ізоляції постраждалий намагається проявити турботу про будь-кого, хто її потребує (не обов'язково про свою близьку людину), взяти участь у проведенні аварійно-рятувальних робіт та взяти на себе відповідальність за іншого.

Потреба в стабільності. В осередку надзвичайної ситуації люди відчувають потребу в корінні, основі, почутті стабільності. Всі ці почуття схожі з почуттям безпеки, яке в дитинстві задовольнялось зв'язком із матір'ю. Ті постраждалі, які знають про загибель рідних, бачили зруйновану рідну оселю, будуть вже не спроможні відчувати свою особистісну цілісність та свободу.

Потреба в ідентичності. На думку учених, усі люди відчувають внутрішню потребу тотожності з самим собою та потребу в ідентичності, завдяки якій вони відчувають власну несхожість на інших та усвідомлюють, ким є насправді. В умовах проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації постраждалі не сприймають себе як хазяїв власного життя. Щоб залишитися у живих, їм постійно доводиться дотримуватися вказівок рятувальників, екстремальних психологів, інших людей, які вижили в цій трагедії. Копіювання чужої поведінки не залишає людині можливості досягти в осередку надзвичайної ситуації почуття ідентичності.

Потреба в системі поглядів та відданості. Кожна людина потребує стабільної та постійної опори для пояснення складності життя. Ця система орієнтування представляє собою сукупність переконань, які дозволяють людині сприймати та осягати реальність. Особливо підкреслюється значення формування об'єктивного та раціонального погляду на природу та суспільство. Раціональний підхід є необхідним для збереження здоров'я, у тому числі і психічного. Саме раціонального підходу до аналізу того, що сталося, постраждалому в осередку надзвичайної ситуації і не вистачає. У цих умовах відбувається переоцінка сенсу самого існування людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лєбєдєва С. Ю., Оніщенко Н. В., Тімченко О. В., Тітаренко Д. С., Ткач М. І., Христенко В. Є. Особливості надання екстреної психологічної допомоги постраждалим при аваріях на шахтах Донеччини: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2011. 219 с.

2. Психология экстремальных ситуаций для спасателей и пожарных / под общей ред. Ю. С. Шойгу. М.: Смысл, 2007. 319 с.

«КОБЗАР» Т. Г. ШЕВЧЕНКА: ХРОНІКИ СТВОРЕННЯ

Басараб О. С.
Черкаська гімназія № 9 ім. О. М. Луценка
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Творчість Т.Г. Шевченка – багатогранна, як і його талант. Він був і глибоким ліриком, і творцем епічних поем, і видатним драматургом та різнобічно обдарованим митцем. Літературна спадщина Т. Г. Шевченка обіймає драму «Назар Стодоля» і 2 уривки з інших п'єс; 9 повістей; щоденник і автобіографію, написані російською мовою; записки історико-археологічного характеру («Археологічні нотатки»); 4 статті та понад 250 листів. Але, безперечно, найвеличнішою літературною спадщиною Т. Г. Шевченка є велика збірка поетичних творів – «Кобзар».

Наразі під назвою «Кобзар» розуміють усі віршовані твори Т. Г. Шевченка, однак перші «Кобзарі» містили лише деякі його поезії.

Уперше «Кобзар» видано у 1840 р. у м. Санкт-Петербург (Росія) за сприяння українського письменника, педагога та видавця Є. П. Гребінки. У збірку ввійшло всього вісім творів: «Перебендя» (1839 р.), «Катерина» (1838 р.), «Тополя» (1839 р.), «Думка» («Нащо мені чорні брови») (1839 р.), «До Основ'яненка» (1939 р.), «Іван Підкова» (1839 р.), «Тарасова ніч» (1838 р.) і «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами» (1840 р.), яка була написана спеціально для цього збірника і є своєрідним епіграфом не лише цього видання, але й до усієї творчості Т. Г. Шевченка.

Після виходу цієї збірки й самого Т. Г. Шевченка почали називати Кобзарем. Навіть сам Тарас Григорович після своїх деяких повістей починав підписуватися «Кобзар Дармограй».

З усіх прижиттєвих видань творів перший «Кобзар» мав найпривабливіший вигляд: хороший папір, зручний формат, чіткий шрифт. Примітна особливість цього «Кобзаря» – офорт на початку книги був зроблений за малюнком українського художника В. І. Штернберга «Кобзар з поводирем» (1840 р.). Це не ілюстрація до окремого твору, а узагальнений образ кобзаря, який і дав назву збірці. Вихід цього «Кобзаря», навіть урізаного царською цензурою, – подія величезного літературного й національного значення. У світі збереглося лише декілька примірників «Кобзаря» Т. Г. Шевченка 1840 р. видання.

Перше видання «Кобзаря» було надруковано ярижкою (російською абеткою, застосованою для української мови):

Бо васъ лыхо на свитъ на смихъ породыло,
Полывалы сліозы … чомъ не затопылы,
Не вынеслы въ море, не розмылы в поли?...
Не пыталы бъ, люды – що в мене болыть?

У 1844 р. під назвою «Чигиринський Кобзар» вийшов передрук першого видання «Кобзаря» з додатком поеми «Гайдамаки» (1841 р.). Варто

відмітити, що «Гайдамаки» вперше опубліковано з незначними цензурними купюрами окремим виданням у 1841 р. у м. Санкт-Петербург (Росія). В наступні роки автор далі працював над текстом. Збереглося два друковані примірники твору з власноручним виправленням Т. Г. Шевченка та з відновленням окремих рядків, вилучених цензурою: перший – у книзі «Чигиринський Кобзар», другий – у «Кобзарі» 1860 р. (наразі обидва примірники зберігаються в Інституті літератури імені Тараса Шевченка НАН України).

«Кобзар» 1860 р. надруковано коштами промисловця-цукрозаводчика, одного із засновників раціонального садівництва в Україні та мецената П. Ф. Симиренка, з яким Т. Г. Шевченко познайомився під час останньої подорожі Україною у 1859 р. у с. Мліїв (нині Городищенського району Черкаської області). П. Ф. Симиренко виділив для видання «Кобзаря» 1100 рублів. Це видання було значно повніше попередніх: сюди увійшло 17 творів і портрет Т.Г. Шевченка.

Також, у 1860 р. вийшов «Кобзарь» у перекладі російських поетів (за редакцією російського письменника, перекладача і видавця М. В. Гербеля), що пізніше був тричі перевиданий. Це було останнє видання «Кобзаря» за життя поета.

Четверте видання «Кобзаря» з'явилося у 1861 р. Збірка віршів Т. Г. Шевченка під заголовком «Кобзар», опублікована на сторінках щомісячного журналу «Основа» за редакцією українського громадсько-політичного та культурного діяча В. М. Білозерського, книги I–XII. Текст надрукований кулішівкою (український фонетичний правопис, заснований українським письменником і мовознавцем П. О. Кулішем наприкінці 1850-х рр.) і має наголоси на словах із кількома складами (за винятком букви «і», на якій не завжди друкарня могла позначити наголоси з технічних причин). Книга I з'явилася за життя Т. Г. Шевченка, а в книзі II був уже опублікований некролог поета.

На відзначення 100-річчя Видання «Кобзаря» в «Основі» 1861 р. та сторіччя смерті Т. Г. Шевченка це видання вперше було передруковано окремою книгою за редакцією українського славіста, мовознавця, наукового і громадського діяча Ярослава-Богдана Рудницького у 1961 р. у м. Вінніпег (Канада). Видання здійснила Українська вільна академія наук, Інститут шевченкознавства. Профінансував це видання український підприємець з м. Вінніпег (Канада) Степан Дурбак.

У 1867 р. було видано «Кобзар», до якого, окрім згаданих вище поезій, входила більша частина творів періоду заслання. Ще більш розширеним (вміщувало більшість позацензурних творів поета) було празьке видання «Кобзаря» 1876 р. У м. Женева (Швейцарія) у 1878 р. український історик, філософ, літературознавець і громадський діяч М. П. Драгоманов видав кишеньковий варіант «Кобзаря» репринтним способом. Розмір книги становив 9 см на 5 см. До України це видання «Кобзаря» було завезено контрабандним шляхом: в упаковках з-під цигарок. Порівняно повне видання «Кобзаря» в Росії вперше було здійснено лише в 1907 р., потім в 1908 р. та в 1910 р.

Перше радянське «канонічне» видання збірки побачило світ у 1925 р. за редакцією українських літературознавців І. Я. Айзенштока та М. А. Плевако. Урядовий Ювілейний Комітет по вшануванню пам'яті Т.Г. Шевченка ухвалив видавати до 125-річчя ювілею окремими виданнями повну збірку всіх поезій і п'ятитомний збірник творів, що вміщував усі поезії, прозу, драми і «Щоденник» поета. У 1939 р. у Державному Літературному Видавництві вийшов «Кобзар» (повна збірка поезій).

Станом на 1985 р. в Україні «Кобзар» Т. Г. Шевченка виходив 124 рази загальним накладом понад 8 мільйонів примірників. Низку творів із «Кобзаря» перекладено понад 100 іноземними мовами.

У 2006 р. видавництво «Корбуш» створило три «Кобзаря». Перший – колекційне видання: шкіряна оправа із золотим тисненням. Друге – доступніше, але теж вишукане. А третє – перекладене англійською мовою. Усі три видання мають малюнки Т. Г. Шевченка, слайди яких надав Національний музей Т. Г. Шевченка (м. Київ), та всі твори поета.

У 2009 р. київські видавництва «Дух і Літера» та «Оранта» видали «Кобзаря» Т. Г. Шевченка зі всіма (в тому числі, з 18 кольоровими) ілюстраціями українського художника, жертви сталінського терору В. Т. Седляра. Ініціатором перевидання й автором післямови був український історик літератури А. Й. Рудзинський. Книга вийшла за художньою редакцією 1931 р. В. Н. Вайсблата, який був фактичним редактором «Кобзаря» 1931 р. та 1933 р. з ілюстраціями В. Т. Седляра. У 2012 р. книга була перевидана у чорно-білому варіанті.

«Кобзар» Т. Г. Шевченка є, безперечно, своєрідним Євангеліє українців. Тому й не дивно, що в світі існує лише один музей однієї книги, а саме – «Кобзаря» Т. Г. Шевченка. Цей музей було відкрито у травні 1989 р. у м. Черкаси в меморіальній будівлі, в якій з 18 до 22 липня 1859 р. під час своєї третьої подорожі в Україну жив у сім'ї Цибульських Т. Г. Шевченка, про що свідчить меморіальна дошка на будівлі музею.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Тарас Шевченко. Кобзар. Повна збірка поезій / Академія наук УРСР. Інститут Української літератури ім. Т. Г. Шевченка. Ред колегія: Корнійчук О. Є., Тичина П. Г., Рильський М. Т., Редько Ф. А., Копиця Д. Д. К.: Державне Літературне Видавництво, 1939. С. 387–389. (До 125-річного ювілею від дня народження).

2. Сарана Ф. К. «Кобзар» // Шевченківський словник. Том 1 / Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Академії Наук УРСР. К.: Головна редакція УРЕ, 1976. С. 302–304.

3. Історія української літератури. К.: Наукова думка, 1987. Т.1. С. 285–303.

4. Український радянський енциклопедичний словник. У 3-х т. Т.2. 2-ге вид. К., 1987. С. 101.

5. Шевченко Т. Кобзар. К.: Державне видавництво художньої літератури, 1961. 614 с.

СКІФСЬКИЙ КУРГАН «РЕП'ЯХУВАТА МОГИЛА»

Бондаренко Н. В.
Науковий керівник – Яшан О. О., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

Курган, або ж по іншому могильний пагорб із землі або каменю, найчастіше напівкулястої форми, є пам'яткою не лише археології, а й історії, культури та архітектури. Такий тип поховання був значно поширений у поховальних культурах деяких народів, саме тому кургани можна побачити майже на всіх територіях Старого Світу та північної Америки.

Не стала виключенням і Україна, на території якої, за підрахунками українських істориків, знаходиться близько 150 тис. курганів, більша їх частина знаходиться у степах Північного Причорномор'я. Кожен насип є по-своєму унікальним, адже споруджені кургани мають різну форму, можуть містити в собі різноманітні поховальні споруди та так звані додаткові прикраси – антропоморфні стели, що в народі йменуються «Кам'яними бабами».

Спорудження курганів нерозривно пов'язане з культом предків, який займав помітне місце у племен скіфської культури. Скіфські могили були досить потужними спорудами. Образно їх називають «пірамідами українських степів», хоча, зрозуміло, з єгипетськими пірамідами вони не можуть порівнюватися [1]. Розкопки таких курганів дають вражаючі знахідки, на основі яких формується наше знання про культуру, побут, звичаї, господарство скіфів.

Черкащина також широко представлена об'єктами скіфської культури, зокрема, і курганами. Одним з таких є поховання заможних скіфських воїнів – курган «Реп'яхувата могила». Курган другої половини VII–VI ст. до н. е. розташований в 5 км. на південний схід від села Матусів Шполянського району. Розкопаний у 1974 році В. А. Іллінською, Б. М. Мозолевським, О. І. Тереножкіним. Не зважаючи на те, що могила була пограбована, вченим вдалося знайти в ньому багато цікавих знахідок.

Висота кургану складала 2 м., діаметр – 44 м. Насипна момент розкопок був дуже зруйнований: за картою цієї місцевості 1920-х років висота кургану дорівнювала 3,4 м [2, 131].

В кургані виявлено дві гробниці – основна (гробниця 1) та впускна (гробниця 2). Гробниця 1 була розташована в центрі кургану, мала майже квадратну в плані поховальну яму розмірами 42 х 4 м. та висотою 2,5 м. Від її південної стінки йшов дромос – прохід у вигляді коридору, через який здійснювався доступ до поховання – довжиною 6 м. та шириною при вході в погребальну камеру 1,4 м.

Гробниця була дерев'яна. Для її будівництва на дні ями вздовж стін була вирита канавка шириною 40–50 см і глибиною 50–60 см, в яку були впущені горбилі товщиною 10–12 см з проміжками. Простір між ними в 10–20 см був заповнений глиняною обмазкою таким чином, що внутрішня

поверхня стін була плоскою з виступаючими через глиняну штукатурку опуклостями горбилів.

Перекриттям слугував накат із дерев'яних паль товщиною 25–30 см, кінці яких заходили за краї ями на 1–15 м. Вхід в поховальну камеру перекривав великий чотиригранний брус, який залишився від дерев'яного заслону, що закривав доступ до поховання ззовні [3].

Через колодязь, виритий з вершини, в гробницю потрапили грабіжники, які начисто спустошили її східну частину. Західна частина гробниці залишилася недоторканою, в ній археологи виявили поховання жінки та підлітка.

Жінка була похована на ложе або поховальних носилках. На її лобі була пов'язка з двох низок намистин, до якої кріпилися два золоті скроневі кільця. Під головою та зліва від неї знайдені бронзові булавки, справа – бронзове дзеркало. На лівій руці був браслет із намистин та амулетів[2, 131].

Підліток лежав біля північної стіни в скорченому положенні. На жаль, його кістяк зберігся не повністю. Серед знахідок в гробниці варто назвати: залізний наконечник спису, бронзові вудила, кістяні приналежності вузди, залишки сагайдака з великим набором бронзових, залізних та кістяних наконечників стріл, пастовий бісер та інші (Рисунок 1).

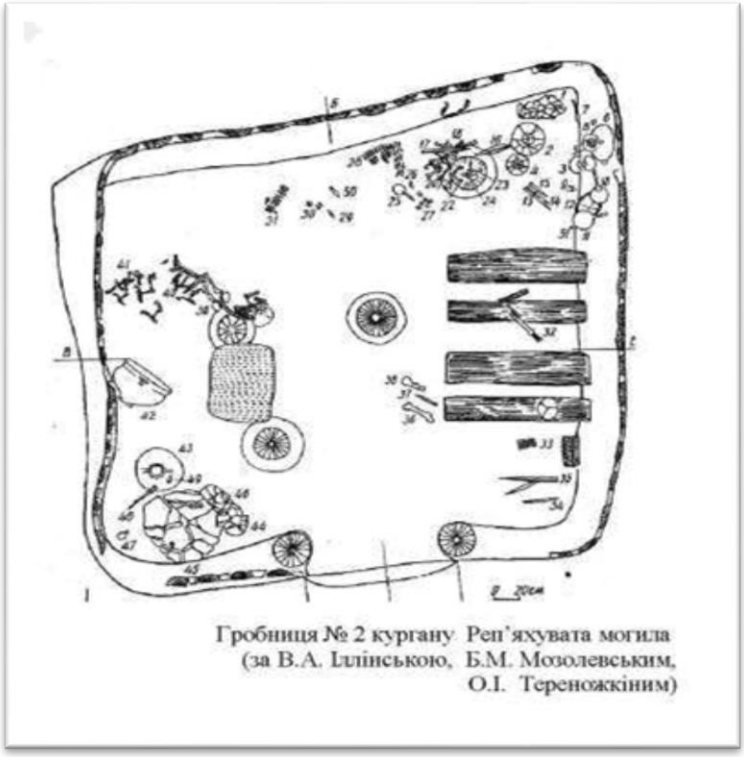

Гробниця № 2 кургану Реп'яхувата могила (за В.А. Іллінською, Б.М. Мозолевським, О.І. Тереножкіним)

Рисунок 1. Розташування гробниці №2 скіфського кургану «Реп'яхувата могила» [2, 131]

Гробниця 2 була впущена в насип кургану і розміщувалася в 2,5 км на схід від гробниці 1. Вона мала ту ж конструкцію. Внутрішні стіни гробниці були добре оштукатурені білою глиною. Зверху вона була перекрита брусками у 20–30 см в діаметрі. Вхід до гробниці перекривав дерев'яний заслон.

Дромос – шлях або коридор, що веде в поховальну камерну гробницю або під курганом, мав ширину 13 м та був простежений протягом 3,7 м. Він спускався до гробниці полого, мав перед нею ухильну сходинку висотою 0,6 м. В гробниці виявлено два поховання чоловіка та дитини. Поховання чоловіка було зроблено на широкому дерев'яному помості.

В гробниці археологи знайшли велику кількість предметів озброєння, зокрема ближнього бою, кінської упряжі, різноманітного начиння, посуд з жертовною їжею, залізними ножами, предметами туалету. Конструкції даного поховання дали можливість вченим уточнити головні особливості конструкції поховальних споруд скіфського часу в Середньому Подніпров'ї, що було дуже важливо для наступних досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. «Серед вершинних епох і досягнень людства, які вивчають українські археологи, – трипільська і скіфська культури, античність, Київська Русь і, зокрема, Київ...». URL: https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2010-22-2/svit-2010-22-2-01-vavilova.pdf.

2. Нераденко Т. М. Археологія Черкащини. Черккаси: ПП Чабаленко Ю. А., 2011. 307 с.

3. Нераденко Т. М. Археологічне минуле Черкащини. URL: http://nsku.ck.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=26:2010-12-20-11-54-45&catid=4:2010-12-16-01-23-14&Itemid=5.

4. Шелехань О. В. Поховання мечників скіфського лісостепу. Етнокультурний аналіз. Феномен Більського городища – 2016: До 95-річчя від дня народження визначного українського археолога професора Б. А. Шрамка (1921–2012) та 110-річчя від початку археологічних досліджень Більського городища: збірник наук. пр. і мат-лів конф. К.; Полтава: ЦП НАНУ і УТОПІК, 2016. С. 59–63.

ОСОБЛИВОСТІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ РІЗНОГО ХАРАКТЕРУ

Верещак В. О.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Соціальний та економічний прогрес та науково-технічна революція радикально змінили світ. Суттєво підвищилась якість життя людей: зросли добробут, рівень охорони здоров'я та освіти, соціального забезпечення, культури, покращились умови праці. Зросли масштаби промислового виробництва та сільського господарства, які забезпечити зазначений добробут, особливо у розвинених країнах. Розвиток комунікацій зблизив країни та континенти.

Разом з тим прогрес, піднявши людину на сучасний рівень, виявив свій негативний бік, пов'язаний з виснаженням ресурсних можливостей Землі, екстенсивним характером використання цих ресурсів, перенаселенням, низкою кризовий явищ у соціальній, політичній,

економічній сферах обумовив появу великої кількості небезпек та загроз різного характеру.

Адже, досягнення науково-технічного прогресу призвели до двох протилежних наслідків: з одного боку – до підвищення продуктивності праці, зростання добробуту людей та нарощування інтелектуального потенціалу суспільства, з іншого – до посилення конфлікту між людською діяльністю та довкіллям в процесі його пристосування до суспільних потреб, наслідком чого є поява принципово нових загроз для людини, створених нею об'єктів та середовища існування. До того ж технічна цивілізація не зменшила ризик, пов'язаний із впливом на людство несприятливих природних процесів, а зростання кількості населення, деградація довкілля призводять до зниження передбачуваності небезпечних природних явищ (землетрусів, повеней, посух, буревіїв, цунамі), збільшення їх частоти, сили та розмірів, внаслідок чого захищеність людей та техносфери від стихійних лих знижується, а кількість жертв та розмір збитків зростає. Про це свідчить проведений науковцями аналіз емпіричного матеріалу, який доводить, що сучасний світ залишається дуже уразливим для стихійних лих, які за наслідками руйнувань можна порівняти з війнами. Адже зіставлення даних за останні 10 років свідчить, що кількість природних катастроф збільшилася втричі, в той час як економічні втрати (з урахуванням інфляції) – в 9 разів.

До них слід додати масштабні воєнні, міжнаціональні, релігійні конфлікти, які періодично виникають в країнах Азії, Африки, Південно-Східної Європи та тероризм, що перетворився на глобальну небезпеку сучасності.

На фоні перерахованих процесів в останні роки з'являється ще один феномен світового рівня. Зростаюча взаємозалежність країн та народів стала одним з найважливіших явищ у житті людства. Процеси глобалізації спостерігаються в усіх сферах життєдіяльності. Різні складові цих процесів носять як позитивний, так і негативний характер. В негативному плані глобалізація найбільше виявляється у вигляді так званих глобальних проблем, найбільш суттєвими з яких є природні катастрофи, погіршення якості природного середовища, демографічний імператив, проблема війни та миру, міжнародний тероризм, техногенна безпека.

Внаслідок цього в житті сучасного людства зростають проблеми, пов'язані з подоланням кризових явищ, що виникають у процесі розвитку земної цивілізації, подоланням можливих катастроф, ліквідацією їх наслідків.

Масштаби та наслідки техногенних аварій, катастроф і стихійних лих змусили управлінців та науковців у другій половині XX ст. звернути увагу на так звані технологічні та природні ризики та їх екологічні, соціально-економічні й суспільно-політичні наслідки. На сучасному етапі подібні явища стали частішими, а масштабність їх впливу на соціальні, економічні, політичні та інші процеси сучасного суспільства вже перевищила той рівень, який дозволяв ставитися до них, як до локальних збоїв в еволюційному функціонуванні суспільства. Адже зростання кількості НС, збільшення масштабів та наслідків впливу аномальних природних

явищ, масові випадки інфекційних захворювань та харчових отруєнь досягли такого рівня, що почали помітно впливати на безпеку держав та їх населення.

Слід відзначити, що минуле століття увійшло в історію людства як століття, в якому мали місце масштабні катаклізми природного, техногенного та воєнного характеру. Світові війни, стихійні лиха, техногенні катастрофи не лише позбавили життя мільйони людей та принесли величезні матеріальні збитки, вони поставили питання про можливість подальшого розвитку цивілізації.

До того ж на початку XXI століття загрози прийняти комплексний характер, який виявляється у: взаємозалежності природних, техногенних, політичних, економічних, соціальних, екологічних та науково-технічних ризиків; зростаючих масштабах НС; загостренні старих та появі нових нетрадиційних видів небезпек (в інформаційній, біолого-соціальній та технологічній сферах та інших).

Комплексний характер сучасних загроз, їх глобальний характер вимагають нових підходів до забезпечення безпеки країн та регіонів, у зв'язку з чим спостерігається цілий аспект інтеграційних процесів у сфері забезпечення безпеки населення. Більшість країн світу розглядають цю проблему як важливий елемент забезпечення національної безпеки.

Слід підкреслити, що людство з давніх часів не лише фіксує, але й вивчає природу катастроф, що виникають. Це дає можливість людині, суспільству, державі знаходити технічні та організаційні способи та методи вирішення цих проблем, що забезпечує розвиток цивілізації. Якщо суспільство своєчасно не знаходить або об'єктивно не може надати ефективної відповіді на загрози, що виникають, то і виникають катастрофи та лиха, конфлікти та безпорядки, революції, заколоти або акти тероризму, тобто все те, що порушує та руйнує безперервність розвитку та цілісність соціально-економічних та політичних систем – від населених пунктів та регіонів країни до держав та їх співдружностей і до світу загалом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Акимов В. А. Катастрофы и безопастность / В. А. Акимов, В. А. Владимиров, В. И. Измалков. МЧС России. М.: Деловой экспресс, 2006. 392 с.

2. Воробьев Ю. Л. Международные механизмы снижения риска социально-политических последствий катастроф (российский опыт) / Отв. ред.: М. А. Шахраманьян, Г. Л. Кофф. М.: Изд-во РЭФИА, 1997. 118 с.

3. Кучма М. М. Цивільна оборона (цивільний захист): навч. посіб. Львів: «Магнолія плюс»; Вид. СПБ ФО «В.М.Піча», 2006. 360 с.

4. Порфирьев Б. Н. Государственное управление в чрезвычайных ситуациях. М.: Наука, 1991. 136 с.

5. Стеблюк М. І. Цивільна оборона та цивільний захист: підручник. К.: Знання-Прес, 2007. 487 с.

6. Чмига В. О. Діяльність органів державної влади у сфері цивільного захисту населення і територій: навч. посіб. / В. О. Чмига, Н. Г. Клименко, М. Г. Орел; за заг. ред. В. О. Чмиги. К.: Вид-во НАДУ, 2008. 152 с.

ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Волинець Д. О.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Політична соціалізація – це невід'ємна складова демократичної держави. Завдяки переходу України від тоталітаризму до демократії, громадяни країни почали активно приймати участь у творенні політичної системи України. З'явилося розуміння того, що тільки від компетенції людей та їх ставлення до інституції політичної влади можливі зміни функціонування політичної системи. Людина зрозуміла, що вона творець політика. Беручи активну участь в політичній діяльності, люди реалізує свої власні інтереси, які вона зіставляє з інтересами групи (нації, етносу, релігійної групи), беручи до уваги соціальні норми, правила поведінки, традиції та культурні цінності суспільства. Таким чином відбувається процес соціалізації.

Соціалізація – комплексний процес та результат засвоєння й активного відтворення людиною соціально-культурного досвіду (знань, цінностей, норм, моралі, традицій тощо) на основі її діяльності, спілкування і відносин, обов'язковий фактор розвитку особистості. Виступає одним із основоположних соціальних процесів, що забезпечує повноправне існування людини в середині суспільства [1].

Політична соціалізація – засвоєння особою соціального й політичного досвіду шляхом включення її у політичну систему, в управління політичними процесами. Найважливішими результатами політичної соціалізації є політичні переконання, почуття, цінності й норми політичної діяльності, що роблять суспільство спроможним забезпечити збереження, модернізацію чи зміну політичного режиму.

Процес політичної соціалізації має декілька етапів:

1. Перший етап – діти одержують уявлення про норми поведінки. Під впливом сімейних поглядів формуються політичні цінності та норми, які є незмінними протягом життя.

2. Другий етап – політичне виховання у навчальних закладах. За цей час дитина вивчає основні, загальновизнані в суспільстві цінності і погляди, набуває початкового досвіду соціальної практики, особливо через участь в діяльності дитячих організацій.

3. Третій етап – відбувається в період з 16–18 до 40 років. У 16-річному віці люди одержують паспорт, і 18-річному віці – юридичне право на участь у політичній діяльності. Водночас вони здобувають ґрунтовні знання в суспільній сфері завдяки навчанню і роботі.

4. Четвертий етап – Політична соціалізація триває і з досягненням людьми зрілого віку (40–60 років) на їхню політичну поведінку значною мірою впливають життєвий досвід, наявність дорослих дітей, сталість поглядів. Проте і в цей період люди вдосконалюються в політиці, краще й глибше оцінюють суспільно-політичні події, завдяки чому можуть вносити корективи у свої політичні погляди і поведінку [2].

На політичну соціалізацію особи впливає ряд факторів, а саме: ідейно-політичний вплив суспільства, притаманні індивіду психологічні характеристики, соціальний статус особи та рівень її політичних знань. Існує ряд соціальних та політичних інститутів, які значною мірою впливають на формування політичної соціалізації. До них можна віднести сім'ю, освітні заклади, засоби масової інформації, державні організації та політичні партії.

В сучасному світі існує два типи політичної соціалізації. Один з них полягає в активній участі людини в політичній діяльності держави. Другий полягає у відчуженні людини від держави та політичних рішень.

Актуальність проблеми політичної соціалізації особливо помітна тоді, коли держава переходить з одного стану в інший. Саме такий період відбувається в Україні. Нестабільність та швидка зміна політичної та економічної ситуації гостро впливає на суспільство. Громадяни приймають активну участь у розвитку нових політичних та соціальних норм. Це пов'язано з тим, що люди можуть вільно висловлювати свою думку стосовно влади та політичного устрою держави.

Отже, проблема політичної соціалізації займає важливе місце в розвитку та формуванні сучасної демократичної держави. Висока активність громадян у сфері політики має позитивний вплив на формування державного суверенітету. Для подальшого розвитку держави на міжнародній арені кожен громадянин має займати активну позицію у державотворчому процесі та приймати участь у формуванні нових суспільних норм.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кремінь В. Г. Соціалізація // Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України. К.: Юрінком Інтер,2008. С. 834–835.

2. Жадан І. Політична соціалізація // Політична енциклопедія. К.: Парламентське видавництво, 2011. 590 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ВИД АКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ

Гармаш Г. І.,
Науковий керівник – Рябоконь В. В., кандидат педагогічних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

В наш час важко визначити, коли саме в науці виникла ідея штучного створення різноманітних ситуацій міжособистісної взаємодії з метою вироблення в учасників позитивних способів реагування на уявні труднощі та прийняття правильних рішень для їх уникнення. Ще в 30-х роках минулого століття німецький психолог К. Левін у своїх роботах описує різні типи взаємодії між індивідами під час групової психотерапії.

Основоположниками соціально-психологічного тренінгу вважаються вчені-психологи Л. Брадфорд, Р. Ліппіт, К. Бене, в роботах яких вказаний

тренінг описується як більш дієвий освітній засіб, ніж лекційний метод. Вже тоді стало очевидним, що організований тренінг є однією з найбільш зручних, конструктивних, результативних форм психологічної роботи з людьми у групі.

Л. А Петровська у 80-х роках минулого століття розглядає соціально-психологічний тренінг як засіб психологічної дії, спрямований на розвиток знань, умінь і досвіду в галузі міжособистісного спілкування, мета якого – розвиток компетентності в спілкуванні, її комунікативної, інтерактивної і перцептивної складових.[1]

Отже, термін «соціально-психологічний тренінг» найчастіше використовується для позначення групових форм психологічної роботи з людьми. Це сукупність групових методів формування умінь і навичок самопізнання, спілкування і взаємодії людей в групі.

Більшість видів тренінгів, що існують сьогодні, спрямована не стільки на розвиток компетентності в спілкуванні, скільки на зняття обмежень і подолання труднощів, що заважають оптимальному розвитку тих або інших сторін особистості і її ефективної життєдіяльності, на розкриття внутрішніх потенціалів людини і розширення її самосвідомості.

У соціально-психологічному тренінгу використовують основні методи: групової дискусії (базовий метод); аналізу ситуацій; рольової гри, та додаткові методи і прийоми: психомалюнок, психогімнастика, музична терапія, ведення щоденника, читання літератури тощо. Кожний з названих методів і прийомів має свою специфіку застосування та впливу на учасників гри. Досконале володіння цими прийомами, професійний підхід до їх застосування у роботі з групою є необхідною умовою, яка дає можливість певною мірою реалізувати оптимальну програму соціально-психологічного тренінгу.

Мета тренінгу полягає в удосконаленні членами групи сприйняття інших людей, усвідомлення своїх власних почуттів і почуттів інших людей. Психолог-теоретик і успішний практик Е. В. Сидоренко визначає поняття "тренінг " як "навчання технологіям дії на основі певної концепції реальності в інтерактивній формі" [2] . При цьому змінюється ставлення кожного з учасників до самого себе, до інших учасників тренінгу та групи в цілому, тобто люди стають більш уважними, толерантними і більше довіряють один одному. Зростає також міжособистісна компетентність учасників – їх вміння встановлювати один з одним відносини. Таким чином, тренінг з повною підставою можна розглядатися як один із засобів психологічного впливу на людей, що приводить (в сприятливих випадках) до розвитку знань і соціальних умінь в області міжособистісного спілкування.

Соціально-психологічний тренінг проводиться у групах від 10 до 15 осіб, на чолі яких знаходиться професійний тренер. Важливою рисою тренінгу є атмосфера відвертості, що дозволяє учасникам проявляти свої погляди, ідеї, установки і обговорювати їх, взаємодіючи один з одним. Роль професійного тренера полягає в тому, щоб полегшити міжособистісні контакти в групі, сприяти включенню людей у спільні дії. Як правило, цикл

занять розрахований на 30-50 годин, однак тривалість можна змінювати залежно від завдань, які необхідно вирішувати. Заняття можна проводити з інтервалом 1-3 дні по три години, але найефективнішою формою організації роботи є «марафон» (чотири дні до 9-10-ти годин). Тут утома дає додатковий позитивний ефект, оскільки знижується самоконтроль, а це, у свою чергу, сприяє саморозкриттю особистості. Використання відеозапису суттєво впливає на підвищення ефективності всієї роботи, бо поряд із зворотним зв'язком з іншими членами групи відеозапис допомагає кожному учаснику оцінити себе, побачити різні нюанси своєї поведінки, її негативні та позитивні сторони. В результаті вдалого тренінгу учасники формують об’єктивний образ своєї особистості в контексті спілкування, починають краще усвідомлювати, як їх сприймають інші, що приводить до реалістичного самосприйняття, та, як наслідок, до скорочення кількості міжособистісних конфліктів.

Отже, практичне застосування соціально-психологічного тренінгу як виду активного соціально-психологічного навчання дає можливість сформувати у членів групи навички не тільки глибокого самопізнання, пізнання інших людей, а й збагачує учасників психологічними знаннями, які вони здобувають у живих, емоційно насичених ситуаціях спілкування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Петровская Л. А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга» / Л. А. Петровская. – М., 1982. – 272 с.

2. Сидоренко Е. В. Технології створення тренінгу. Від задуму до результату. / Е. В. Сидоренко. – СПб .: Речь, 2007. – С. 11.

ЗАРОДЖЕННЯ, ЗГАСАННЯ І ВІДРОДЖЕННЯ КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ НА ЧЕРКАЩИНІ У ХХ СТОЛІТТІ

Гончар О. С.
Науковий керівник – Лазуренко В. М., доктор історичних наук, професор
Черкаський державний технологічний університет

Черкаська обласна організація Національної спілки краєзнавців України у грудні 2019 р. відзначила своє 30-річчя, яке б ми назвали своєрідним підсумком потужного етапу відродженням краєзнавчого руху як у нашій державі, так і у черкаському регіоні, зокрема.

Мета нашого дослідження: коротко охарактеризувати зародження краєзнавчого руху на Черкащині на початку ХХ ст., його згасання у 1930-х рр., пожвавлення в умовах хрущовської «відлиги» та його відродження у 1989 р.

Зародження краєзнавчого руху на Черкащині пов’язане з іменем уродженця краю, відомого вченого-енциклопедиста Михайла Максимовича (1804–1873 рр.). Вивчаючи самобутність різних куточків України, він особливу увагу приділяв дослідженню своєї «малої батьківщини» (народився на хуторі Тимківщина, нині село Богуславець Черкаської області

[1, 348]). Зокрема, він вивчав полково-сотенний устрій на землях краю в часи козаччини, історію міст і сіл, монастирів та культурно-побутових традицій, що знайшло відображення в багатьох його працях, серед яких – «Спогади про Золотоношу», «Спогади про стародавній монастир Канівський», «Мліївській староста Данило Кушнір» та цілої низки інших досліджень з історії Черкащини [5, 456].

На початку ХХ ст. в списках членів Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва зустрічаємо 23 представники Черкащини з Умані, Черкас, Звенигородки, Канева, Чигирина, Кам'янки і Городища [5, 456].

27 листопада 1913 р. відбулися установчі збори Уманського відділення цього товариства, яке, об'єднавши організаційно дослідників краю, спрямовувало зусилля краєзнавців на обстеження та вивчення історико-культурних пам'яток, побуту, звичаїв та обрядів краю. У 1914 році до складу Уманського відділення входили відомі земляки – вчені і діячі української культури Микола Біляшівський (1867–1926 рр.), Данила Щербаківський (1877–1927 рр.), Порфирій Демуцький (1860–1927 рр.) [7, 19–20]. Розвитку краєзнавства сприяло відкриття музеїв в Умані (1917 р.) та Черкасах (1918 р.), першими керівниками яких були Петро Курінний і Дмитро Бочков [5, 456].

У 1922 р. зусиллями талановитої дослідниці історії та етнографії Звенигородщини Софії Терещенко було започатковано краєзнавчий музей у Звенигородці [7, 27].

У Черкасах 12 грудня 1923 р. відбулися організаційні збори краєзнавців, на яких розглядалося питання утворення краєзнавчого товариства. Ця ініціатива знайшла підтримку окружного комітету охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи. Таке товариство в Черкаській окрузі було створене після Першої Всеукраїнської краєзнавчої конференції, що відбулася у травні 1925 р. в Харкові. На основі свого статуту воно діяло до середини 1930-х рр. і опікувалося пам'ятками історії і культури, зокрема дослідженням курганів. Значна увага приділялася вивченню та збереженню природних ресурсів краю [5, 456].

З утвердженням в 1930-х рр. тоталітарної системи політичні репресії не оминули й краєзнавців – багато з них зазнали переслідувань і були безпідставно засуджені, *а краєзнавчий рух на Черкащині згас.* З утвердженням в 1930-х роках тоталітарної системи політичні репресії не оминули й краєзнавців – багато з них зазнали переслідувань і були безпідставно засуджені, а краєзнавчий рух на Черкащині згас. Наприклад, у 1929 р. була заарештована і засуджена до заслання та ув'язнення засновниця музею у Звенигородці Софія Терещенко, а у 1935 р. вона отримала вирок – довічне заслання. Лише у 1973 р. її справа була переглянута і вирок скасовано за відсутністю складу злочину [7, 33]. У 1937 р. був ув'язнений у виправно-трудові табори краєзнавець, директор заповідника «Могила Т. Г. Шевченка» М. Стретович [7, 34]. Жертвою сталінських репресій став і працівник Уманського краєзнавчого музею М. Метельський, якому «трійка» Київського облуправління НКВС УРСР винесла смертельний вирок. Аналогічна доля спіткала у 1938 р. і фундатора музейної справи на Уманщині

Ф. Мовчанівського [6, 28]. У 1938 р. зазнав необґрунтованих репресій дослідник історії Уманщини Г. Храбан [7, 36; 10, 115].

Пожвавлення краєзнавчої роботи розпочалося після закінчення Другої світової війни, тобто в повоєнний період, коли всенародного характеру набуло увічнення пам'яті полеглих у роки ще близької в часі війни співвітчизників. Згодом, в умовах хрущовської «відлиги», краєзнавство набуло подальшого розвитку, передусім у шкільних формах та громадському музейництві. Виключно важливу роль у відродженні і становленні краєзнавства на Черкащині мала дослідницько-пошукова та наукова робота зі створення тому «Історія міст і сіл Української РСР. Черкаська область», який побачив світ у 1972 р. [9]. В процесі цієї роботи з краєзнавчого активу викристалізувалися групи самовідданих дослідників місцевої історії, які в майбутньому багато зробили для розвитку краєзнавства і формування громадянсько-патріотичних якостей черкащан. Серед них – люди різних професій: директор Уманського краєзнавчого музею Григорій Храбан [3, 10], учителі: Михайло Пономаренко із Золотоноші [1, 18; 8, 11], Іван Городинець з Драбівського [3, 45], Олександр Вдовиченко [3, 30] з Лисянського, Іван Волошенко [3, 37] з Монастирищенського, Іван Сажієнко [3, 165] з Христинівського, Віктор Тесля [3, 181] з Черкаського, Яків Івашкевич з Катеринопільського, В. Вороневич із Шполянського районів, музейні працівники Павло Соса [3, 170–171] із Черкас, Микола Гупало [3, 51] і Сергій Хаврусь [3, 187–188] із Корсунь-Шевченківського району, Іван Тесленко з Чорнобаївського району, лісничий Олександр Найда із Чигиринського району, письменник Микола Негода, працівники архівів О. Якименко і О. Попова із Черкас, журналісти Ліля Шитова, К. Традюк та багато інших [5, 457]. Незважаючи на певний відбиток тогочасної ідеології, ця праця і на сьогодні є ґрунтовним джерелом інформації про минуле нашого краю.

У роботі над томом брали участь близько чотирьохсот краєзнавців. В процесі роботи з їх середовища викристалізувалися групи самовідданих дослідників місцевої історії, які в майбутньому багато зробили для розвитку краєзнавства і утвердження його в перші роки Незалежності України.

Тож цілком закономірно, що саме ці люди 30 років тому на хвилі демократичних перетворень стали ініціаторами проведення 09 грудня 1989 р. установчої конференції, на якій було утворене обласне краєзнавче товариство [2, 11; 4, 1]. Проведення установчої конференції поклало початок консолідації краєзнавчих сил на Черкащині. Головою ради у 1989 р. (пізніше – правління) обрано заслуженого працівника культури України, тогочасного заступника директора обласного краєзнавчого музею Павла Сосу, а заступником Михайла Пономаренка. Після утворення в 1990 р. Всеукраїнської спілки краєзнавців Черкаське обласне краєзнавче товариство набуває статусу її обласної організації і надалі будує свою роботу на основі її статуту. Головним своїм завданням краєзнавці Черкащини визначили виховання у громадян поваги до історії, культури, мови і традицій українського народу на прикладі минувшини рідного краю.

Відродження українського краєзнавства нерозривно пов'язане з іменем академіка НАН України, Героя України Петра Тронька (1915–2011 рр.), який і очолив Всеукраїнську спілку краєзнавців. Його внесок у збереження історико-культурної спадщини українського народу – неоціненний. На Черкащині всіляку допомогу у становленні краєзнавчого руху надавав лауреат Шевченківської премії Олексій Дубовий, який понад 20 років перебував на посаді заступника голови Черкаського облвиконкому, а потім голови Черкаської обласної державної адміністрації і опікувався гуманітарними питаннями.

Непересічна подія, яка відбулася в місті Черкаси 9 грудня 1989 р. знаменувала собою *відродження краєзнавства* на Черкащині, а об'єднання краєзнавців стало продовжувачем потужної справи, розгромленого у 30-х рр. ХХ ст. черкаського краєзнавства. Делегація Черкащини 27 березня 1990 р. взяла участь в установчому з'їзді Всеукраїнської спілки краєзнавців. Обласне товариство набуло статусу її обласної організації і здійснювало свою роботу на основі статуту Спілки. Того ж року започатковано випуск журналу «Краєзнавство Черкащини» [3, 13]. У 1994 р. започатковано Черкаську обласну літературно-краєзнавчу премію (з 2001 р. – краєзнавча) імені Михайла Максимовича [3, 13]. У 2001 р. головою правління обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців обрано Василя Мельниченка, а заступниками – Миколу Борща і Валентина Лазуренка [5, 457].

Сьогодні Черкаська обласна організація з 2008 р. вже Національної спілки краєзнавців України, як ядро краєзнавчого руху Черкащини, свої зусилля спрямовує на те, щоб краєзнавство в усіх його формах продовжувало розвиватися, робило вагомий внесок у справу виховання у громадян, передусім у молоді, любові до рідного краю, почуття національного патріотизму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Голиш Г. М. Пером публіциста: вибрані нариси, статті, інтерв'ю / Г.М. Голиш. Черкаси: Вертикаль, 2019. 388 с.

2. Краєзнавство Черкащини. Журнал. №9. Черкаси: «Ваш Дім», 2005. 228 с.

3. Краєзнавці Черкащини: біобібліографічний довідник / упорядники: В. М. Мельниченко, Г. М. Голиш. Черкаси: Вертикаль, 2016. 220 с.

4. Лазуренко В. М. Черкащина у сучасному краєзнавчому русі // Залізнякові читання. Матеріали Другої учнівської наукової краєзнавчої конференції, с.Медведівка, 21 травня 2010 р. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю., 2010. С. 5–11.

5. Літопис Національної спілки краєзнавців України: 2008–2018 рр. До 10-річчя надання Спілці краєзнавців статусу національної / Нац. спілка краєзнавців України;за заг. ред. О.П. Реєнта; упоряд.: Є.В. Букет, В.І. Дмитрук, Р.В. Маньковська, В.І. Милько. К.: НСКУ, 2018. 500 с.

6. Мельниченко В. М. Історичне краєзнавство. Навчально-методичний посібник. Черкаси, 2002. 93 с.

7. Мельниченко В. М. Краєзнавство Черкащини: сторінки історії / В.М. Мельниченко. Черкаси: Вертикаль, 2010. 192 с.

8. Неспокій серця. До 85-річчя від дня народження М. Ф. Пономаренка. Черкаси: «Вертикаль» ПП Кандич С. Г., 2005. 104 с.

9. Пономаренко М. Ф. Краєзнавство на Черкащині // Краєзнавець Черкащини. 1990. №1.

10. Сокирська В. В. Григорій Храбан – перший науковий краєзнавець Уманщини // Краєзнавство. 2011. №3. С. 110–115.

ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Гончаренко І. В.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Політична свідомість українського суспільства є складним та багатогранним явищем, яке визначається менталітетом та попереднім політичним досвідом народу. Перш за все політичну свідомість розглядали завжди з точки психології, філософії, та соціології, досліджувалися її рівні та механізми функціонування. Політична свідомість у широкому розумінні є сукупністю ідей, знань, переживань та прагнень, вона є необхідним елементом функціонування і розвитку політичної системи в цілому.

Політична свідомість – це усвідомлення сфери політики соціальними суб'єктами (індивідами, групами, спільнотами та ін.). В структуру політичної свідомості включаються політичні норми і цінності, політичні переконання і уявлення, теоретичні і емпіричні знання. Політична свідомість формується в процесі політичної соціалізації. Вона взаємозв'язана і взаємодіє з іншою формою суспільної свідомості: економічними переконаннями, правовими теоріями і нормами, філософськими навчаннями, етичними концепціями, естетичними цінностями, художніми поглядами [1].

До функцій політичної свідомості відносять: регуляторну (врегульовує поведінку людей на основі сприйняття дійсності), пізнавально-інформаційну, оцінну (оцінкам щодо формування політичної дійсності та поглядів), мобілізуючу.

Політична свідомість як системне утворення, має такі рівні:

1. Емпірично-буденний рівень, котрий базується на безпосередній практиці й участі в політичному процесі різних суб'єктів. Цей рівень відображає почуття, настрої, переживання, волю, ілюзії, уявлення, фіксує переважно зовнішні аспекти подій і явищ.

2. Практично-політичний рівень створює інформаційну базу для більш складної теоретичної моделі свідомості.

3. Концептуальний рівень або політико-ідеологічний, який існує на рівні політичних ідей, концепцій, доктрин, учень. Усвідомлення політики на теоретичному рівні дає змогу ставити й вирішувати стратегічні та тактичні політичні завдання, визначати засоби їх досягнення, напрями і шляхи організаційно політичного забезпечення назрілих проблем, коригувати політику на основі практичного досвіду.

4. Державний рівень, на якому здійснюється вироблення офіційної політики; обґрунтовується і реалізується захист існуючих політичних режимів і принципів управління [2].

Надзвичайно важливим поняттям для розуміння суспільної, і зокрема політичної, свідомості є поняття ментальності, що характеризує глибинний рівень колективної та індивідуальної свідомості, включаючи й підсвідомий її компонент.

Інакше кажучи, під **ментальністю** розуміють соціально-психологічні характеристики суб'єкта політики (людини, етносу, класу, іншої великої

соціальної групи), що виявляються у способі та характері мислення, світовідчутті, соціальних і психічних настановах та поведінці. Ментальність формується під впливом соціокультурних чинників: традицій, культури, соціально-політичних структур та інститутів суспільства. Однак і сама ментальність є чинником формування суспільної свідомості та джерелом культурно-історичної динаміки. Якщо суспільна, зокрема політична, свідомість є регулятором політичної поведінки суб'єктів суспільного життя, то ментальність є внутрішньою характеристикою суб'єкта політики – нації, соціальної або демографічної групи [3].

Отже, ми з'ясували поняття політична свідомість, розглянули функції та рівні політичної свідомості українського суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Політична свідомість. URL: http://lib.mdpu.org.ua/e-book/politologiya /eBook/ modul_2/tema13.htm.

2. Ярош О. Б. Загальна теорія політики: навч. посібник. Луцьк: РВВ «Вежа», 2005. 240 с.

3. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина. К.: МАУП, 2003. 424 с.

ГЕМБЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Горбач Г. І.
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Ми розглянемо таку дуже поширену проблему як «Ігрова залежність» або як вона ще називається – гемблінг (від англ. gambling – азартна гра) – гра, результат в якій повністю або в значній мірі залежить від волі випадку (удачі).

На даний момент це дуже поширена проблема. Мабуть найбільшим аргументом, що може підштовхнути людей грати у азартні ігри це «легкі гроші». Дуже багато людей саме через це починати грати. Дослідження Національної асоціації США з проблем азартних ігор свідчать, що середньостатистичний житель будь-якої країни може стати кримінальним злочинцем з достовірністю 6%, наркоманом – 32%, алкоголіком – 34%, ігроманом – 48%. Основною характеристикою цього захворювання є втрата контролю над грою та неможливість зупинитися. Тобто проблема гравця не в тому, що він хоче грати – а в тому, що він не може нічого з цим бажанням зробити та не може самостійно зупинити гру.

Хоча ігрова залежність відноситься до нехімічних залежностей, однак збудження від азарту і постійні коливання настрою призводять гравця в такий психоемоційний стан, при якому в організмі у величезних кількостях виробляються власні внутрішні наркотики (ендорфіни) і стресові гормони, з великою напругою працює серцево-судинна, дихальна і м'язова системи, які швидко виснажуються, як і психіка.

«Дофамін (гормон відповідає за позитивні відчуття, почуття задоволення, радості) в тканинах нервової системи знижується до надзвичайно низького рівня. Його рівень у гравця підвищується тільки під час переживання азарту. Весь інший час азартозалежний відчуває апатію, депресію та інші негативні почуття. Людину, схильну до цієї хвороби, не зупиняють втрата сім'ї, друзів, роботи, житла, стрімко зростаючі борги, руйнування фізичного і душевного здоров'я. Гра стає найбажанішим, найнеобхіднішим «емоційним наркотиком». Гра – єдиний спосіб зняття стресу, можливістю втекти від реальності, самотності, безвиході.

Але від цієї хвороби також існує терапія що до її лікування. Основний спосіб лікування гемблінгу, що відноситься до нехімічних залежностей, – це психотерапія, яка проводиться як індивідуально, так і в групі.

Спеціалісти покликані допомогти хворому змінити своє ставлення до азартних ігор та створити мотивацію до подальшого повноцінного та гармонічного життя без гри. У підсумку слід зазначити, що ігрова залежність це дуже поширена проблема в сучасному суспільстві, яка поширена як серед молоді, так і людей в зрілому віці. І без сумніву про цю проблему треба говорити й звертати на це увагу, особливо коли це стосується дітей, яким потрібно говорити про цю проблему, пояснювати всі негативні сторони цієї залежності.

ГЕНІАЛЬНІСТЬ У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО

Горіла К. В.
Науковий керівник – Косяк С. М., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

У генії чарівно те, що він схожий на всіх, а на нього ніхто [1, 1]. Наділені здібностями люди не завжди виділяються на фоні оточуючих. Успіх часто буває єдиною помітною різницею між геніем і звичайною людиною, але існуєть риси, характерні лише обдарованим людям. Отже, що відрізняє усіх видатних геніїв? Яка властивість змушує нове покоління прислухатися до порад людей іншої епохи? Як талановиті люди не лише стають видатними на Батьківщині, але й за її межами?

Для відповіді на поставлені питання проаналізуємо життя і творчість української письменниці Ліни Костенко – жінки, яка стала дисиденткою, перетворившись на символ нескореності для українського народу. Саме через слово письменниці ми намагаємося не лише пізнати себе, але й усвідомити рівень розвитку української літературної мови, відмовитися від прийняття стереотипних нав'язаних норм суспільства.

Науковий інтерес до аналізу геніальності творчості Ліни Костенко набирає сили ще з ХХ сторіччя. Новизна нашої роботи полягає в тому, що твори письменниці вперше стають предметом комплексного аналізу в розрізі зі стильовими особливостями. Ми досліджуємо індивідуально-

особистісний зв'язок приватного життя письменниці та її творчості, аналізуємо тематичне різноманіття її творів розглядаючи біографію.

Народилася Ліна Костенко 19 березня 1930 року в місті Ржищів Київської області в родині вчителів. Саме батьки мали значний вплив на розвиток майбутньої письменниці. Батько – Василь Костенко володів дванадцятьма мовами та був прикладом для наслідування в області літератури та мовознавства. В 1930 році родина переїхала до Києва, де майбутня письменниця почала відвідувати літературну студію при журналі «Дніпро». Редактором видання був Андрій Малишко. Творчий шлях Ліни Костенко почався в 16 років після публікації перших віршів. Закінчивши інститут, письменниця видає першу збірку «Проміння землі» та отримує любов та повагу від читачів до своєї публікації.

Проте творчість письменниці була досить відвертою для радянського устрою. За участь у дисидентському русі її праця «Зоряний інтеграл» була заборонена до друку і після цього ім'я Ліни Костенко зникає для загалу на 15 років. Зауважемо, що за цей час письменниця продовжує свою роботу та створює історичні романи «Берестечко» і «Маруся Чурай», збірки віршів «Над берегами вічної ріки», «Неповторність» та інші. У 1977 р. з виходом збірки «Над берегами вічної ріки» творчість Ліни Костенко стає відкритою для публікацій.

У 2010 року виходить друком перший прозовий роман письменниці – «Записки українського сумашедшого», який стає одним з найвідоміших її творів. Зазначимо, що станом на червень 2011 року загальний офіційний тираж роману становив 80 тисяч примірників. У 2011 році виходить у світ збірка «Річка Геракліта» [2, 45].

За ці шедеври литератури письменницю не раз нагороджували почесними званнями, але що значать вони для тієї людини, яка щиро працює на благо людей. Свідченням цього є те, що Ліна Костенко відмовилась від премії «Золотий письменник України» та від звання «Герой України». За словами письменниці, їй не потрібні жодні нагороди.

Стає зрозумілим, що для того, аби досягти такого успіху, замало лише літературної досконалості написання. Потрібно більше, а саме чіткість думки та відтворення неповторного стилю написання.

Стиль поетеси – це об'єкт дослідження для науковців. Адже їх приваблюють не лише художні особливості поезій, їх метаморфічність, оригінальність, але й такі аспекти, як використання специфічної лексики, особливості граматичних конструкцій. В індивідуальному стилі виражається авторська позиція щодо вибору мовних засобів.

Якщо аналізувати найпоширеніші художні засоби, то розповсюдженим є застосування контрастного зіставлення – словесного виразу порівняння двох схожих у певній області предметів.

Для творчості письменниці також було характерно створення власних авторських одиниць, що стало значним джерелом поповнення лексики української мови. Поетичний словник Ліни Костенко налічує близько 280 індивідуально-авторських слів [3, 2]. Письменниця активно вводить нові слова, використовуючи такі засоби, як суфіксація, префіксація та їх поєднання. Спостерігається додавання суфікса «пра» до іменників. Надається часове забарвлення певних предметів.

Можна також аналізувати твори Ліни Костенко на основі додавання до тексту архаїзмів та історизмів. В основному вони зосереджені в романах «Маруся Чурай» і «Берестечко». В них зустрічаються слова, що характеризують класову структуру суспільства, соціальний стан, взаємовідносини представників різних верств населення, назви колишніх військових чинів, зброї, одягу та інше. Наприклад, якщо б письменниця використовувала хронологічно забарвлену лексику замість історизмів та архаїзмів, то атмосфера описаної епохи була б неповноцінною. В багатьох поезіях Ліна Костенко вводить слов'янські антропоніми – власні імена людей. Зазвичай, це імена давньослов'янських Богів. Роль таких лексичних засобів полягає у створенні колориту доби, яку описує письменниця. Таким чином досягається неабияка експресивність на фоні нейтральної лексики.

Насиченість творів такою лексикою робить стиль творів Ліни Костенко неповторним, засвідчує багатство мовної лексики поетеси, демонструє її ерудованість, а головне – відображає красу внутрішнього світу поетеси.

Отже, що вирізняє геніальних людей? Відповісти на це запитання можна цитатою Ліни Костенко: «...Краса – і тільки трішечки краси, душі нічого більше не потрібно...» [4, 25]. Завдяки тому, що генії вміють розкрити таку красу, яка буде зрозуміла кожному, не дивлячись на вік, стать, життєві позиції вони є безсмертними, а вміння достукатись до кожного серця дано не всім.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Никитюк А. Н. Aphoristic-World.RU, Мир Афоризмов. URL: http://aphoristic-world.ru/person-quality/talant/2125-v-genii-to-prekrasno-chto-on-pokhozh-na-vsekh-a-na-nego-nikto.html.

2. Українська поезія та література. URL: https://onlyart.org.ua/biographies-poets-and-writers/kostenko-lina-biografiya/.

3. Вокальчук Г. Неологічні експерименти Ліни Костенко на тлі словотворчості шістдесятників // Культура слова. №73. 2010.

4. Ліна Костенко. Берестечко. Історичний роман. К.: «Либідь», 2010. 227 с.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Городецький К. В.
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

«Віртуальна реальність (англ. virtual reality) – різновид реальності в формі тотожності матеріального й ідеального, що створюється та існує завдяки іншій реальності. У вужчому розумінні – «ілюзія дійсності, створювана за допомогою комп'ютерних систем, які забезпечують зорові, звукові та інші відчуття» [2]. На даний момент віртуальна реальність (далі – VR) поступово впроваджується в суспільну практику, але виникає питання, як ця реальність може бути корисною для нас? Насамперед VR була спочатку поширена лише як розвага в ігровій індустрії, але вона поступово й впевнено крокує і збільшує свою аудиторію не тільки серед підлітків, але

й серед дорослої аудиторії. Великі ігрові платформи такі як «Steam» динамічно поповнюють свою бібліотеку наявністю ігор з підтримкою технологій VR. Але окрім звичайних ігор там доступні такі доповнення як «VR Chat». Де у користувачів є можливість створити власного віртуального персонажа і, знаходячись у віртуальному світі, повноцінно контактувати з іншими користувачами даного сервісу.

Крім світу розваг VR технологія активно використовуються в лікувальній діяльності. У Китаї наркозалежних лікують за допомогою технологій VR. За останні три роки понад тисяча залежних від наркотиків пройшли курс лікування за допомогою VR технологій.

Як це працює? Технологія VR дозволяє пацієнту відчути себе на вечірці або у барі, де вони можуть взаємодіяти з віртуальними предметами. Водночас інфрачервоні датчики стежать за очима людини, фіксуючи, куди саме вона дивиться та як довго. Якщо хворий не відводить погляду протягом тривалого часу, значить, інтерес до згубної звички залишився. Також VR-система занотовує інші біологічні показники, пульс та електричну активність шкіри (показник активності вегетативної нервової системи, який застосовують у психофізіології).

У такий спосіб створюється психологічний портрет наркозалежного, щоб запропонувати найефективніший спосіб лікування. Якщо система робить висновок, що пацієнт хоче дозу, вона автоматично перемикається на сцени з негативними наслідками вживання: хвороби, самогубства, розпад сімей. З часом відчуття дискомфорту еволюціонує у відразу до наркотиків, запевняють науковці.

Також віртуальна реальність демонструє пацієнтам природні пейзажі, аби вони могли заспокоїтися, краще контролювати свої емоції та поступово відмовитися від наркотиків. Зазначається, що у 70% учасників цієї восьмимісячної програми майже зникло бажання вживати наркотики [3].

Але на цьому позитивні сторони VR технологій не закінчуються. Корпорація Samsung займається розробкою програмного забезпечення для VR-окулярів, яке допоможе діагностувати психічні розлади у пацієнтів медичних клінік. Компанія вже підписала угоду про співпрацю з лікарнею Gangnam Severance та розробником контенту для віртуальної реальності FNI.

Також вони планують запустити в роботу додатки для окулярів віртуальної реальності у клініках, центрах вивчення та боротьби з розумовими розладами та спеціалізованих школах [1].

Отже, VR технології є різноманітними в прикладному аспекті. З одного боку це розважальні послуги, які допоможуть геймерам повноцінно зануритись у віртуальне середовище. Але досвід китайських вчених демонструє, що VR технології можуть бути дуже корисними як в медичному обслуговуванні, так і в інших сферах суспільної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Віртуальна реальність допоможе діагностувати психічні розлади. URL: Tokar.ua. 2017-09-20.

2. Носов Н. А. Словарь виртуальных терминов // Труды лаб. виртуалистики. Вып. 7. Труды Центра профориентации. М., 2000. С. 16.

3. У Китаї наркозалежних лікують за допомогою віртуальної реальності. URL: Tokar.ua. 2019-07-24.

СУЧАСНИЙ СТАН ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ

Грищук Н. Ю.
Науковий керівник – Ненько Ю. П., доктор педагогічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Психологічна підготовка особового складу органів і підрозділів цивільного захисту умовно розмежована науковцями [1; 3; 4] на загальну, спрямовану на формування загальної готовності рядового до виконання службових обов'язків, та спеціальну, направлену на психологічне забезпечення виконання особовим складом своїх службових обов'язків у конкретних напрямах діяльності під час виникнення екстремальних умов. Остання містить такі елементи: психологічні основи підготовки рядового і начальницького складу до гасіння пожеж і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС). У нормативно-правових документах ДСНС України [2] закцентовано на вагомості саме цього виду психологічної підготовки для підвищення ефективності діяльності фахівців.

Водночас, попри значущість спеціальної психологічної підготовки, дослідники [1; 4] наголошують на відсутності достатнього навчально-методичного забезпечення для проведення занять з фахівцями на навчальних полігонах та вогневих смугах психологічної підготовки. Практичні працівники психологічних служб [4] визнають доцільність набуття досвіду «психологічного хвилювання першого разу» у навчальній, а не в реальній обстановці.

Окремо слід відзначити, що під час психологічної підготовки, ще до безпосереднього виконання ризико-небезпечних завдань службової діяльності, відбувається формування психологічної готовності до службової діяльності [1; 4].

Науковцями встановлено, що при оцінюванні психологічної готовності необхідно враховувати такі основні показники:

- *зовнішні*: власне діяльність під час ліквідації реальної НС або змодельованих умов (швидкість, упевненість, точність, своєчасність, безпомилковість і доцільність дій та рухів); результати діяльності за умов, наближених до реальних; характер спілкування фахівця з підлеглими в модельованих ситуаціях (взаємодопомога, мобілізація, способи самоствердження); поведінка під час подолання НС (відповідність законодавчим нормам, вимогам керівництва підрозділу, обстановці, вияв витримки і самовладання); мова фахівця (її зміст, сенс, упевненість або сумнів, її понятєвий апарат); особливості пантоміміки (зібраність, зосередженість, своєчасна і точно скоординована реакція на отриману команду або сигнал, на зміну ситуації);

- *внутрішні*: мотиви і установки, що відображають необхідність і можливість долати труднощі НС та виконувати поставлені управлінські завдання (інтереси, бажання, прагнення тощо); погляди і переконання, що відображають інтелектуальне оцінювання фахівцем власної готовності до подолання труднощів; особливості пізнавальної сфери, що відбивають

зміст, послідовність і оцінювання труднощів під час ліквідації НС; особливості емоційно-вольової сфери, що виявляють інтенсивність і тривалість переживань, рішучість намірів і дій [3].

Усі вказані показники психологічної готовності до ефективної службової діяльності формуються і виявляються під час відпрацювання конкретних ситуацій, змодельованих фахівцями під час психологічної підготовки.

Виходячи з міркувань про те, що процес формування і становлення психологічної готовності фахівця до ефективної службової діяльності є складним комплексом організаційних, виховних, індивідуально-особистісних і діяльнісних чинників [4], можна зробити припущення, що психологічна готовність є системним станом психологічних ресурсів особистості (окремих психічних процесів, властивостей та утворень), що забезпечують регуляцію діяльності перед початком ліквідації НС, в ході ліквідації і після завершення. Для ефективної підготовки особового складу (процесу) і для отримання упевненості в їхній якісній підготовленості (результату) необхідне вдосконалення не лише матеріально-технічної бази, але і змістовного аспекту цієї проблеми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грибенюк Г. С. Розвиток саморегуляції у професійній діяльності майбутніх рятівників: монографія. Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля МНС України, 2006. 539 с.

2. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. №5403-VI]. Голос України, 2012. №220 (5470). С. 4–20.

3. Кришталь М. А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: навчальний посібник. Черкаси: Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, 2011. 226 с.

4. Лаврик Т. В., Черниш І. А., Лагно Д. В. Психологічна підготовка керівників пожежно-рятувальних підрозділів як один із пріоритетних напрямів забезпечення неперервності освіти персоналу ДСНС України. «Пожежна безпека: теорія і практика», №18, 2014. С. 72–77.

ЗМІНИ КЛІМАТУ – ГЛОБАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Грищук Н. Ю.
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Зміна клімату – це не просто екологічна проблема. Зміни вплинуть на всі аспекти людського життя. Вважається, що головним винуватцем глобального потепління є парниковий ефект. Суть його в тому, що Земля, отримуючи енергію від Сонця в основному у видимій частині спектру, сама випромінює в космічний простір головним чином інфрачервоні промені. Проте, багато газів (водяна пара, вуглекислий газ, метан, окисли азоту і

т. д.), що містяться в її атмосфері, прозорі для видимих променів, але активно поглинають інфрачервоні, утримуючи тим самим в атмосфері частину тепла, яка повинна було б понестися в космос. Відбувається нагрівання атмосфери [1].

У віковому ході аномалій глобальної температури (за останні 100 років) виділено три періоди з різним характером її зміни в часі:

1) період первинного потепління XX століття – часовий інтервал з початку століття до 1940-х років – характеризувався інтенсивним підвищенням температури;

2) період стабілізації – з 40-х до 70-х років;

3) період вторинного потепління – з 70-х років до теперішнього часу спостерігається нове інтенсивне підвищення температури повітря [2].

Невідворотні зміни клімату привернули до себе увагу великої кількості людей. Зокрема, сотні тисяч молоді по всьому світу 29 листопада 2018 року вийшли на протести, вимагаючи радикальних дій для подолання надзвичайного кліматичного стану. Протести почалися в Австралії, де на початку листопада відбулися масштабні лісові пожежі, в яких щонайменше шестеро людей загинуло, а понад 500 зазнали поранень. Після цього акції пройшли й в інших країнах, зокрема Німеччині, Угорщині, Бельгії, Південній Кореї, Польщі, Великій Британії, Туреччині, Італії, Франції та Іспанії [3].

Останнім часом проблема глобального потепління знову сколихнула суспільство внаслідок активної діяльності та пропагування швидкого реагування на невідворотні кліматичні зміни 16-річної шведської активістки Грети Тунберг. Так, у Давосі, на Всесвітньому економічному форумі (WEF) дівчина закликала забезпечити зелене майбутнє. «Ми не можемо просто сказати, що нам не все одно; ми маємо це показати», – написала вона у своєму Twitter. Ґрета вимагає, щоб Франція знизила споживання електроенергії в чотири рази, що за цим показником поставить її в один ряд з Нігерією і Єгиптом. Також вона вимагає відмовитися від атомної енергетики, замінивши атомні електростанції газовими.

Всупереч більшості негативних моментів, пов’язаних з кліматичними змінами, позитивні зрушення все ж є: в документі Європарламента «Про надзвичайну кліматичну ситуацію», який підписали понад 11 тис. вчених, зазначено, що серед основних досягнень в боротьбі з глобальним потеплінням можна виділити зростання використання поновлюваних джерел енергії та уповільнення вирубки лісів. Але навіть такі дії є занадто повільними, щоб протистояти глобальному забрудненню планети і запобігти кліматичній катастрофі на землі.

Наших теперішніх дій недостатньо для того, щоб зупинити потепління планети. Вчені попереджають, що температура планети може підвищитися ще лише на 1,5С, вище цього порогу в екології почнуться необоротні зміни. Те, що клімат планети змінюється, не викликає сумнівів, і деякі наслідки глобального потепління вже впливають на нас. Підвищення температури збільшило ризик повеней у Маямі та в інших місцях, поставило під загрозу життя мільйонів людей уздовж річки Брахмапутра на північному сході Індії і негативно впливає на розмноження рослин і тварин.

Нам більше не потрібно запитувати себе, чи відбуваються зміни клімату і чи спричинені вони діяльністю людини. Натомість ми повинні спитати себе: «Що можу зробити саме я і зараз?». Виявляється, чимало. По суті, Ґрета закликає нас повернутися назад – туди, де вплив людства на довкілля ще не був таким катастрофічним. А нам треба рухатися вперед. Для цього потрібно нове мислення. Альтернативою, на думку сучасних екологів є так звана «Нова Інквізиція» – в умовах занепаду цивілізації природа розквітає. Результат для планети в обох випадках буде позитивним. Результат для людства є принципово різним. Якщо не зможемо вгору – підемо вниз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Радьо Т. Динаміка Землі та глобальні екологічні проблеми. «Основа», 2003. 256 с.
2. Апостолюк С. О. Захист атмосфери від шкідливих промислових викидів. «Основа», 2005. 272 с.
3. Убий бобра, врятуй дерево. Як на врятувати землю від глобального потепління // НВ. URL.: https://nv.ua/ukr/techno/popscience/vremya-deystvovat-kak-lyudi-planiruyut-izbezhat-globalnogo-potepleniya-i-chto-iz-etogo-poluchitsya-50051995.html.
4. Європарламент оголосив надзвичайну кліматичну ситуацію // Радіо Свобода. URL.: https://www.radiosvoboda.org/a/news-euparliament-climate-change/30298180. Html.

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТЕРОРИЗМУ

Гулевата А. В.
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Тероризм як глобальна проблема сучасності нині дуже відрізняється від того, яким він був у часи перших його проявів, котрі тягнуть за собою тривалий історичний слід. Ті прояви спрямовувалися насамперед на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації у певній країні. Сьогодні ж тероризм є фактором не тільки внутрішньо державного значення, а й (переважно) міждержавного. Уряд будь якої країни, розробляючи свою зовнішньополітичну стратегію, має враховувати, що діяльність терористів поширюється без огляду на державні кордони і адекватно реагувати на це.

Термін «терор» (у перекладі з латинської – страх, жах), уперше ввели в політичний лексикон французькі жирондисти та якобінці. Вони ставили за мету «за допомогою залякування та наведення жаху» поставити на коліна кабінет міністрів короля Людовіка XVI.

Однак було б не зовсім правильно вважати, що саме Франція стала країною, з якої де зародилося це жахливе явище. Тероризм народився значно раніше, ніж його почали так називати і замислюватися, як і чому він виник та якими можуть бути наслідки цього явища для світової цивілізації.

Першою терористичною групою в історії людства можна вважати секту сікаріїв, котра діяла в Палестині ще в 66–73 роках нашої ери. Її назва походить від назви улюбленої зброї бойовиків угруповання – короткого меча (сіки), якого легко можна було сховати під одягом. Свої акції сікарії проводили головним чином під час масових зібрань [1, 47]. Вони вважали, що саме в неконтрольованому натовпі зручно завдавати смертельні удари.

Адже ніхто не зможе з певністю визначити, хто це зробив. «Темрява натовпу» була їхньою стихією. Головним об'єктом нападів сікаріїв ставали представники єгипетської та палестинської діаспори, які намагалися налагодити дружні стосунки з Римською імперією. Сікарії були затятими релігійними фанатиками. Вони мужньо витримували тортури, бо вірили, що після повалення ненависного їм режиму настане ера вищої справедливості.

Інше не менш не менш криваве терористичне угрупування було створене в XI столітті. Тоді Хасан аль-Сабах, якого й досі вважають одним з найкривавіших геніїв зла, створив таємну секту асасинів. Її назва стала синонімом підступного вбивства. Асасини позбавляли життя кожного, хто належав до іншого віросповідання або намагався протистояти їм. Вони оголошували війну всім, хто насмілювався не поділяти їхніх поглядів. Боялися ассасинів усі – від пересічних громадян до провідних політичних діячів та керівників країн.

10 жовтня 1092 року людина Хасана аль-Сабаха вбила візира сельджуцького султана – Нізам аль-Мулька. Після цього теракту жах охопив увесь арабський світ. Пізніше від рук ассасинів загинуло ще багато султанів, князів, учених [2, 75] .

Але не вбивства та замахи на життя можновладців здобули Хасанові славу генія зла. Він був ідеологом терору, розробив його теорію, фундаментальні постулати якої не втратили актуальності й сьогодні. Саме аль-Сабах теоретично окреслив контури терористичної держави, котра не має кордонів, чітко визначеної території. Потуга цієї держави концентрувалася в окремих неприступних фортецях. Саме з них каральний меч спрямовувався на голови непокірних, де б вони не були.

До речі, настанови Хасана аль-Сабаха намагався свого часу втілити в життя Усама бен-Ладен, котрий вважав, що терористичні центри доцільно створювати скрізь у світі – в афганських горах, індонезійських джунглях чи навіть у європейському місті Гамбург [3].

Таким чином, можна стверджувати, що тероризм як світовий феномен XXI століття має глибоке історичне коріння, він постійно еволюціонує та потребує динамічних рішень світового товариства щодо запобігання його найжахливіших проявів у сучасному світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антипенко В. Ф. Современный терроризм: состояние й возможности его упреждения. (Криминологическое исследование). Киев, 1998. 2000. №1. С. 46–51.

2. Моджорян Л. А. Терроризм: правда и вымысел. М., 1986. 244 с.

3. Залысин И. Что противопоставить терроризму? // Независимая газета. 2000. 11 ноября.

АТРИБУТИ ДЕРЖАВИ

Даниленко Д. Г.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Державні символи є важливим атрибутом сучасної держави, складовою її конституційного ладу. Символи нації, створені в процесі державотворення, з часом, стають державними у результаті їх закріплення на законодавчо-правовому рівні. Державні символи виражають провідну роль нації у становленні власної держави. Із виникненням держави, національні символи стають державними символами. У сучасному світі під державними символами розуміють закріплені в законодавстві офіційні знаки чи звукові вираження, які в лаконічній формі виражають одну або кілька ідей політичного характеру і символізують суверенітет держави.

Українська державна символіка відображає традиційну українську символіку, що формувалася протягом тисячоліть і належить до найбагатших та найзмістовніших символічних систем людства. Невід'ємними державними символами є Прапор, Герб і Гімн.

Державні символи – це визначені і закріплені на конституційно-правовому рівні офіційні знаки держави, які в лаконічній формі відображають її суверенітет та ідеологію і, як правило, мають етнічно-національне походження.

Стаття 20 Конституції України зазначає, що Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Державний Прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України).

Державний Гімн України – національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Опис державних символів України та порядок їх використання встановлюються законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Державний Прапор України – стяг із двох однакових горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Державний Прапор України є одним із офіційних атрибутів держави, це символ її суверенітету. 28 січня 1992 року Державний Прапор України затверджений Верховною Радою України. Це стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів,

із співвідношенням ширини до довжини 2:3. Державний Прапор як символ нашої країни є втіленням національної єдності, честі та гідності, традицій державотворення, історії та сьогодення.

Державний Герб України є одним із офіційних символів Української держави. Постановою Верховної Ради України «Про Державний Герб України» від 19 лютого 1992 р. №2137-XIIі затверджено малий герб України (тризуб), який має стати головним елементом великого герба України. Державний герб – це символ, який презентує країну як суверенну та незалежну державу. Він зображується на офіційних документах, печатках, грошових і знаках поштової оплати, службових посвідченнях, штампах, бланках державних установ. У світовій практиці немає суворої регламентації творення державних гербів. Практика їх оформлення спирається на національні традиції певної країни.

Державний Гімн України – конституційно затверджений символ держави, який в музичному вираженні юридично уособлює державу. В Україні 6 березня 2003 року прийнятий Закон України «Про Державний Гімн України», який містить лише чотири невеликі за обсягом статті. Державним Гімном України є пісня «Ще не вмерла Україна» на слова Павла Чубинського і музику Михайла Вербицького. Цей твір став популярним в українському русі задовго до подій Української революції 1917–1921 років. Її, разом із «Заповітом» Тараса Шевченка, виконували як національний гімн на українських зібраннях.

Отже, державні атрибути є символами суверенності та незалежності нашої країни, вони є ідентифікаторами унікальності та ототожненням нашої нації. Національні символи – це не випадкові знаки і барви, вони несуть в собі певну сукупність народних уявлень і позасвідомих уподобань, невід'ємних від розвитку культури, до якої належить те чи інше етнічне суспільство. Вони постають внаслідок історичного та культурного розвитку народу і тісно пов`язані з його духовністю, прагненням до єднання, готовністю до здійснення своїх національних завдань та забезпечення національних інтересів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атрибути держави. URL: http://www.solor.gov.ua/info/19/8030.
2. Державні символи та атрибути України. URL: https://rda.n-sirog.gov.ua/2019/02/22/derzhavni-symvoly-ta-atrybuty-ukrayiny/.
3. Державні символи України. URL: http://www.solor.gov.ua/info/19/8030.
4. Державні символи та атрибути України. URL: https://rda.n-sirog.gov.ua/2019/02/22/derzhavni-symvoly-ta-atrybuty-ukrayiny/.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Дрянова Т. А.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Політична культура – це невід'ємна складова частина загальнонаціональної культури. Це передусім такий спосіб діяльності соціальної спільноти, особи у сфері політичних відносин, який відображає досягнутий рівень політичної активності та політичної зрілості суб'єктів.

Політична культура – це не ізольоване явище, а один з елементів загальної культури суспільства, що пов'язується з іншими підсистемами – економічною, правовою, управлінською, організаційною, моральною, релігійною тощо. Вона містить зафіксований у звичаях і законах політичний досвід суспільства, його класів, соціальних груп, індивідів, рівень їх уявлення про владу і політичні відносини, їх здатність оцінювати явища суспільного життя і обирати в ньому політичну позицію, що виявляється в певних діях. Саме тому політична культура впливає на політичне життя в цілому [2, 12].

Найважливіші елементи політичної культури є: політична свідомість, політична діяльність, політична поведінка та політична участь.

Політична свідомість – це система знань, оцінок, настроїв і почуттів, за допомогою яких відбувається усвідомлення політичної сфери суб'єктами – індивідами, групами, націями.

Її сутність полягає в тому, що це є результат і одночасно процес відображення й освоєння політичної реальності з урахуванням інтересів людей. Політичною свідомістю можна назвати спільні знання.

Політична діяльність – невіддільна частина загальної людської діяльності, специфічна сутність, якої полягає в сукупності дій окремих індивідів і великих соціальних груп, спрямованих на реалізацію їхніх політичних інтересів.

Політична діяльність має відношення до задоволення безпосередніх потреб людини. Вона одночасно виступає і як наука і як мистецтво, є творчою діяльністю, в якій поєднуються раціональні та ірраціональні чинники. В загальних рисах можна виокремити чотири основні мотиваційні чинники до участі в політичній діяльності: загальне благо, самореалізація. задоволення індивідуальних інтересів, прагнення до влади.

Політична поведінка – сукупність різноманітних внутрішніх рефлексій та практичної діяльності людини, як реакції на діючу політичну систему.

Політична поведінка може як сприяти нормальному функціонуванню політичної системи, так і підривати політичний режим.

Політична участь – дії, що вживаються соціальною спільністю, окремими громадянами і які мають за мету вплинути на державну політику, управління державними справами або на вибір політичних лідерів. Активна політична участь полягає у формулюванні урядової політики та її здійснення [1, 215].

Політична участь виконує певні соціальні функції: відображення, узгодження і реалізація різних інтересів та вимог, відбір політиків та

управлінців, рекрутування і просування по політичній кар'єрі публічних політиків та управлінців, залучення населення до вироблення і реалізації політичних рішень, політична соціалізація, упередження та розв'язання конфліктів, боротьба з бюрократизмом і скасування відчуження громадян від політики та управління.

Сучасні процеси формування демократичної політичної культури є складовою частиною національного відродження України. Існує двосторонній взаємозв'язок між зростанням національної та історичної свідомості і політичної культури народу. Національна свідомість, так само, як і національний характер, значною мірою формуються під впливом політичних відносин минулого [1, 220].

Відтворення політичної культури і передання її від покоління до покоління відбувається через політичну соціалізацію. Політична соціалізація є, з одного боку, процесом уведення індивіда у політичну культуру, а з іншого – уведенням політичної культури у свідомість індивіда. Унаслідок такого двостороннього процесу відбувається одночасно становлення індивіда як свідомого громадянина, суб'єкта політичного процесу і відтворення політичної культури та її еволюція [2, 68].

Політична культура – багатогранне, можна навіть сказати – полісистемне явище. Вона охоплює всі сфери функціонування політичних відносин, об'єднує у собі як духовні, так і політичні цінності.

Сучасній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але помітними є риси ментальності та культури східних народів. Відкритість української політичної культури сприятиме формуванню повнокровного громадянського суспільства в незалежній Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Політологія: Підручник/ І. Дзюбко, К. Левківський, В. Андрущенко та ін.; За заг. ред. І. Дзюбка, К. Левківського. 2-ге вид., випр. і допов. К.: Вища школа, 2001. 415 с.

2. Остапенко М. А. Політична культура суспільства: Навч. посіб. К. :МАУП, 2008. 96 с.

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АГІОГРАФІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОМУ МОНАСТИРІ У XII–XIII СТ.

Єрошевич М. М.
Науковий керівник – Горенко Л. М., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Хрещення Русі змінило вектор розвитку культури держави і разом з тим, дало у спадок вже оформлений пласт християнської культури. Він торкався усіх галузей духовного життя, й нашим пращурам лишалося лише скопіювати всі надбання християнської культури Візантії. Література займала домінуючу позицію. Святе Письмо розкривало в повній мірі

православне віровчення. Саме вивчення Біблії давало основу для оволодіння богословської літератури, для зрозуміння догматики як основи християнського вчення.

На початку Русь користувалась перекладною візантійською й болгарською літературами. Це, в першу чергу, Євангеліє, де йдеться про історію життя, викупної жертви й чудотворного воскресіння Ісуса Христа. А також – багаточисленна патріотична література, тобто твори отців церкви, римських й візантійських богословів III–IX ст., в яких викладались ідеї християнської релігії, основи моралі, правила богослужіння. Це твори Іоанна Златоуста, Григорія Богослова, Василя Великого, Єфрема Сиріна тощо [1; 10].

Широке поширення набула так звана агіографічна література (від грецького «Агіос» – Святий, «графо» – пише), тобто житія святих особливий жанр літератури, що розповідає про життя, подвиги людей, канонізованих церквою, що стали святими. У цих оповіданнях створювався моральний ідеал людини, яка присвятила все своє життя служінню Христу і за допомогою страждань, нелюдських зусиль зумів досягти висот моральної досконалості, тим самим наблизивши себе до Бога.

Азбучно-Ієрусалимський та Єгипетський патерики були серед першого комплексу книг, котрі були перекладені на церковнослов'янську мову зразу після хрещення Русі [1; 47].

В контексті даної статті під «агіографією» розуміємо будь-який літературний твір, який присвячений святим, і не залежить від того, чи це самостійний твір, чи частина більш складного тексту (літопису).

Література спадщина Київської Русі зародилася у другій половині X ст. В цій літературі практично не має умовних персоналій. Серед різних жанрів літератури важливе місце займає житійна (агіографічна) література, в основі якої лежала біографія історичної особи, яку знав автор особисто або через розповіді сучасників. Метою агіографічного твору було прославити особу, зробити його зразком для послідовників. Структура житійного твору складається з святкової передумови, основної частини, яка висвітлює усі етапи життя святого, та похвального слова з молитвою.

Треба зауважити, що твори цього жанру звернені не до читачів чи слухачів, а до тих, хто молиться. Житіє не просто повчає, воно намагається спонукати до молитви, більш того – розвивати молитовну схильність.

Основним джерелом даної тематики для досліджень є агіографічні тексти Києво-Печерського патерика. Складові частини Патерика – літописні сказання про перших печерських ченців, сказання про заснування великої церкви, житіє преподобного Феодосія – виникли на межі XI–XII ст. А Києво-Печерський патерик як особливий збірник, який мав незмінний склад, утворився пізніше – в кінці XIII – на початку XIV ст. У склад Патерика увійшли створені Нестором Літописцем (також чернець Києво-Печерського монастиря) сказання про перших чорноризцях печерських та житіє Феодосія Печерського, а також послання Володимирського та Суздальського єпископа Симона до печерського інока Полікарпа і послання самого Полікарпа до ігумена Акиндина. Ці послання вміщали в себе

розповіді про перших святих Києво-Печерського монастиря. У більш пізніх редакціях ці розповіді відокремилися у самостійні частини, які спочатку називалися «Словами», а потім – «Житіями» [4; 247].

Києво-Печерський патерик виник у руслі візантійської агіографічної традиції. Житіє преподобного Феодосія Печерського, яке створив преподобний Нестор Літописець, вказує на те, що автор добре знайом з візантійською житійною літературою, в тому числі і з найдавнішими патериками. У тексті багато запозичень з грецьких патериків. Так, наприклад, є згадки про фрагменти житій святих отців Сходу. Подавалися вони як зразок для сучасних подвижників. Проте найважливіше є не літературна форма, а те, що повторювалося саме життя.

Києво-Печерський патерик став зразком для усіх наступних патериків великих монастирів. Його унікальністю у порівнянні з візантійською патерикографією є особлива увага до політичної ситуації того часу та до побутових деталей.

Києво-Печерський патерик найбільш серед інших зразків давньої християнської літератури надає нам інформації про давньоруську чернецьку традицію. Патерик створювався для людей, котрі мали пряме відношення до чернецтва. Глибокі богословські пласти, що закладені в Патерику, були джерелом духовної мудрості для багатьох поколінь.

На прикладі Києво-Печерського патерика можна судити про те, що давньоруська література практично вся спрямована та орієнтована на Священне Писання, на його тлумачення та розповсюдження. Цитування з Біблії зустрічається практично у всіх давньоруських текстах, в них також є сховані цитати, алюзії, метафори, які на перший «неосвічений» погляд нашого сучасника є непримітними, а для людей того часу були наповнені глибоким внутрішнім змістом [2; 73, 115].

Психологія і духовний світ сподвижників чернецтва Києво-Печерського патерика до сих пір не були предметом спеціального дослідження. На думку Д. С. Ліхачова, за представленими портретами неможливо побачити реальних людей, так як «абстрактно-іконописний вигляд аскета-праведника затуляє саму людину, його «діяння й подвиги» характер, психологію», а дійові особи механічно діляться автором на позитивних і негативних героїв [3, 303].

Тим часом, людина займає найважливіше місце в художньому світі цієї пам’ятки, і його психологічний і духовний портрет є основою у вивченні проблеми зображення людини в давньоруській літературі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович Д. Києво-Печерський Патерик: (вступ, текст, примітки). К.: «Час», 1991. 280 с.

2. Поучения по житиям преподобных Печерских. К.: Тип. Києво-Печерської Лаври, 2013. 116 с.

3. Лихачев А. С. Русские летописи и их культурно-историческое значение. М.: Изд-во АН СССР, Переизд. 1967. 499 с.

4. Подскальски Г. Христианство и богословская литература в Киевской Руси (988–1237 гг.). СПб., 1996. 572 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Єрошевич М. М., Мельник М. В.
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Розглянемо деякі питання з приводу поведінки та реакцій українського народу на певні ситуації, та їх порівняння з реакціями європейців. Сьогодні коли в нашій країні щось відбувається на державному рівні або вкрай важливе для життя народу, ми можемо почути, особливо від старших людей, «це такий менталітет нашого народу». То ж що таке взагалі менталітет і чому його (термін менталітет), доволі часто використовують в неправильному сенсі?

Слово «менталітет» складається з двох латинських слів mens або mentis – душа, дух та alis – інші. Тобто менталітет – це ознаки, за якими душа одного народу відрізняється від іншого. В основному, відмінності ці обумовлені довгим проживанням на одній території або способом життя спільноти людей, об'єднаних культурно і територіально. Іншими словами, менталітет – це сукупність інтелектуальних, емоційних, культурних особливостей, ціннісних орієнтацій, установок, властивих соціальній або етнічній групі, нації, народності.

На жаль, сьогодні ми дуже часто спостерігаємо картину, коли банальний егоїзм людей і невихованість стають причинами того, що псується думка про весь український менталітет. І ось приклад: деколи ми можемо бачити як люди паркують свої автомобілі на тротуарах, на зелених зонах, дехто проїздить громадським транспортом не сплативши за проїзд, кидають сміття не в урну для нього, а обґрунтовують свої вчинки буцім-то ти ж знаєш менталітет нашого народу. Тобто, що з нас візьмеш? Це дуже прикро чути, адже людина, якій це говорять буде вже собі мати на увазі, що ось такий от український народ – невихований та егоїстичний. А насправді все навпаки. Так деякі «індивідууми» зустрічаються як і всюди, але більша частина, особливо молодь сьогодні намагається шанувати людей старшого віку, дотримуватись національних ідей і традицій, допомагати ближньому, якщо у нього трапилось лихо. Тому потрібно намагатись звертати увагу більше на це. Ми згодні, що поняття менталітету досить широке, багатовимірне і складне. Воно включає погляди, оцінки, цінності, звички, норми моралі, типові реакції людей, спосіб їхнього мислення і переваги. Менталітет проявляється у:

- Спілкуванні;
- Способі життя;
- Поведінкових реакціях;
- Мисленні.

Яскравим прикладом того, як сьогодні молодь шанує людей старшого віку і допомагає ближньому при біді – це пандемія коронавірусу. Чому? А все тому, що саме небайдужі організували безкоштовно доставку ліків та їжі

до літніх людей, саме ті, хто переймається про бабусь і дідусів виготовляють власноруч медичні маски для них. Іноді зустрічаються в соціальних мережах групи, в яких пенсіонери самі просять про допомогу і люди їм як можуть, так і допомагають. Також сьогодні стали частими ситуації, коли молода сім'я чи поодинокі люди або ж взагалі діти потребують матеріальної допомоги на дорогу операцію і є багато фондів, які допомагають їм у цьому. Але найбільшої допомоги надають прості люди – вони єднаються навколо однієї проблеми і хто чим може допомагає.

В якості висновків ми хотіли б наголосити, що саме на такі особливості українського менталітету: небайдужість і готовність допомогти слід звернути увагу. Адже далеко не у всіх країн і не всі народи можуть пишатись тим, що вони єдині. А з приводу того, що є люди, які порушивши соціальну норму намагаються прикрити свій вчинок всім народом, то це було, є і завжди буде.

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАБРУДНЕННЯ БІОСФЕРИ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Жадан А. В.
Руськополянський заклад загальної середньої освіти I–III ступенів №2
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Господарська діяльність людини, набуваючи все більш глобальний характер, починає робити дуже суттєвий вплив на процеси, що відбуваються в біосфері. Ви вже дізналися про деякі результати діяльності людини і їх вплив на біосферу. На щастя, до визначеного рівня біосфера спроможна до саморегуляції, що дозволяє зводити до мінімуму негативні наслідки діяльності людини. Але існує межа, коли біосфера вже не в змозі підтримувати рівновагу. Починаються незворотні процеси, що призводять до екологічних катастроф. З ними людство вже зіткнулося в ряді регіонів планети.

Людство істотно змінило хід цілого ряду процесів у біосфері, утому числі біохімічного кругообігу і міграції ряду елементів. В даний час, хоча і повільно, відбувається якісна і кількісна перебудова всієї біосфери планети. Вже виник ряд складних екологічних проблем біосфери, які необхідно розв'язувати найближчим часом.

Одна із нагальних економічних проблем сучасності – «Парниковий ефект». За даними вчених, за 80-ті рр. XX ст. середня температура повітря в Північній півкулі підвищилася в порівнянні з кінцем XIX ст. на 0,5–0,6°С. За прогнозами, до початку 2001 р. середня температура на планеті може підвищитися на 1,2°С у порівнянні з доіндустріальною епохою. Вчені пов'язують таке підвищення температури в першу чергу зі збільшенням утримання вуглекислого газу ($C0_2$) і аерозолів у атмосфері. У земній атмосфері $C0_2$ діє як скло в парнику: пропускає сонячне світло, але затримує

теплове випромінювання Землі. Це призводить до підвищення температури атмосфери і Землі. Таке явище отримало назву «Парниковий ефект».

Як свідчать розрахунки вчених, підвищення середньорічної температури на 2,5°С призведе до значних змін на Землі, більшість яких будуть мати для людей негативні наслідки. Парниковий ефект змінить такі життєво важливі величини як: опади, хмарність,океанічні течії, вітер, розміри полярних льодяних шапок. Внутрішні райони континентів стануть більш сухими, а прибережні – більш вологими, зими будуть теплими і короткими; літо – довге і жарке [1, 115].

Найбільш неприємними для людства є два наслідки парникового ефекту . Перший – значне збільшення посухи у середніх широтах, тобто в основних зернових районах. Клімат тут стане напівпустельним і врожаї зерна різко скоротяться. Другий – потепління клімату, яке може призвести до інтенсивного танення льодовиків і підвищення рівня Світового океану. Це викличе затоплення багатьох прибережних районів, де живуть мільйони людей. Наприклад, така густонаселена держава як Бангладеш (150 млн. чоловік) може бути повністю затоплена, зникне під водою Венеція. Зміни, що можуть відбутися внаслідок цього, просто важко передбачити. Вирішити дану проблему було б можливо, скоротивши викиди вуглекислого газу в атмосферу й установивши рівновагу в циклі кругообігу вуглецю.

Іншою не менш важливою екологічною проблемою є виснаження озонового прошарку. Адже усе життя на Землі залежить від енергії Сонця. Ця енергія поступає у вигляді різного випромінювання. Переважно це видимі хвилі, а також інфрачервоні і ультрафіолетові. Ультрафіолетові промені негативно діють на живу матерію. Вони можуть викликати фізичні зміни у організмі, призводити до розриву молекул білків, мутацій.

Основною причиною виснаження озонового прошарку є застосування людьми хлорфторвуглеводнів (фреонів), широко використовуваних у виробництві і побуті в якості холодо-реагентів, піноствoрювачів, розчинників, аерозолів. Фреони інтенсивно руйнують озон. Самі ж вони руйнуються дуже повільно, протягом 50–200 років. У 1990 р. у світі вироблялося більш 1300 тис. т. речовин, які руйнують озон [2].

Під дією ультрафіолетового випромінювання молекули кисню (0_2) розпадаються на вільні атоми, які у свою чергу можуть приєднуватися до інших молекул кисню з утворенням озону (0_3). Вільні атоми кисню можуть також реагувати з молекулами озону, створюючи дві молекули кисню. Таким чином, між киснем і озоном встановлюється і підтримується рівновага. Проте, забруднювачі типу фреонів прискорюють процес розкладання озону, порушуючи рівновагу між ним і киснем убік зменшення концентрації озону. З огляду на небезпеку, що нависла над планетою, міжнародне співтовариство зробило перший крок до вирішення цієї проблеми. Підписано міжнародну угоду про скорочення виробництва фреонів приблизно на 50%.

Серед негативних факторів, котрі впливають на екологічний стан планети є кислотні дощі. Окиси сірки й азоту, що надходять у атмосферу в результаті роботи ТЕС і автомобільних двигунів, з’єднуючись з атмосферною вологою, створюють дрібні крапельки сірчаної та азотної кислот, що переносяться вітрами у вигляді кислотного туману і випадають

на землю кислотними дощами. Ці дощі здійснюють такий негативний вплив на чинники зовнішнього середовища:

- врожайність багатьох сільськогосподарських культур знижується на 3–8% внаслідок ушкодження листя кислотами;
- кислотні опади викликають вимивання з ґрунту кальцію, калію і магнію, що викликає деградацію фауни і флори;
- деградують і гинуть ліси (особливо сприйнятливими до дії кислотних дощів є кедр, бук, тис);
- отруюється вода озер і ставків, у яких гине риба (в першу чергу цінні види – лосось, форель) і багато видів комах;
- знищення лісів у гірських районах (Карпат) зумовлює збільшення кількості гірських оповзнів і обвалів;
- вдихання людьми повітря, забрудненого кислотним туманом, призводить до захворювань дихальних шляхів, подразнення очей [3].

Взимку біля ТЕС, металургійних заводів випадає кислотний сніг. Він є ще більш шкідливим, ніж кислотний дощ. Райони, де випадає такий сніг, одержують відразу 4–5-місячну дозу забруднення, а в період його танення навесні здійснюється процес концентрації шкідливих речовин, при цьому тала вода містить вдесятеро більше кислот.

Деякі країни вже зараз відчувають шкідливу дію кислотних дощів. Так, заданими екологів, у Швейцарії від кислотних дощів засихає третина лісів. У Швеції 18 тис. озер отруєно цими дощами, із них у 9 тис. риба вже частково вимерла. Значною погрозою є «інтернаціональний» характер цього забруднення, тому що повітряні плини розносять кислотні тумани на тисячі кілометрів від місць їхнього виникнення. Ці ж шведські озера ушкодили кислотні дощі, що утворилися від викидів ТЕС і металургійних підприємств Великобританії. Переважно західні вітри в цьому районі розносять отруту далеко від Британських островів – аж до Скандинавії.

Одна з найбільш важливих глобальних екологічних проблем сучасності – масове вирубування лісів. Забруднення атмосферного повітря позначається на стані природних екосистем, особливо на зеленому покриві нашої планети. Одним із самих наочних показників стану біосфери служать ліси, їхнє самопочуття.

Кислотні дощі, що викликаються головним чином діоксидом сірки й оксидами азоту, завдають величезну шкоду лісовим біоценозам. Встановлено, що хвойні породи страждають від кислотних дощів у більшій мірі, ніж широколисті. Тільки на території нашої країни загальна площа лісів, вражених промисловими викидами, досягла 1 млн. га. Значним чинником деградації лісів в останні роки є забруднення навколишнього середовища радіонуклідами. Так, у результаті аварії на Чорнобильській АЕС уражено 2,1 млн. га лісових масивів.

Особливо сильно страждають зелені насадження в промислових містах, атмосфера яких містить велику кількість забруднюючих речовин.

Відомо, що лісові співтовариства грають найважливішу роль у нормальному функціонуванні природних екосистем. Вони поглинають атмосферні забруднення антропогенного походження, захищають ґрунт від ерозії, регулюють нормальний стік поверхневих вод, перешкоджають зниженню рівня ґрунтових вод і замулюванню рік, каналів і водойм.

Зменшення площі лісів порушує процес кругообігу кисню і вуглецю в біосфері. Незважаючи нате, що катастрофічні наслідки знищення лісів уже широко відомі, знищення їх продовжується. В даний час загальна площа лісів на планеті складає біля 42 млн. км2, але вона щорічно зменшується на 2%. Особливо інтенсивно знищуються вологі тропічні ліси в Азії, Африці, Америці і деяких інших регіонах світу. Так, в Африці ліси займали раніш біля 60% її території, а зараз – усього біля 17%. Значно скоротилися площі лісів і в нашій країні. Зведення лісів спричиняє собою загибель їхньої багатющої флори і фауни. Людина збіднює образ своєї планети.

Таким чином, можна виділити чотири складових («парниковий ефект», виснаження озонового прошарку атмосфери, кислотні дощі та масове скорочення площі лісів через їх тотальне вирубування), котрі спричинили глобальну екологічну кризу. На жаль, безпосередньо вона пов'язана саме із діяльністю людини. На мою думку, якщо не змінити ставлення самих людей до власного життєвого середовища, до природи, котра нас оточує, через деякий час екологічна катастрофа стане вже просто невідворотним фактом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лялько В. І. Парниковий ефект і зміни клімату в Україні: оцінки та наслідки. Київ: НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2015. 283 с.

2. Проблема виснаження озонового шару. URL: https://studopedia.com.ua/1_396216_ problema-visnazhennya-ozonovogo-sharu.html.

3. Кислотні дощі: що це таке і в чому найбільша небезпека // POLITEKA. URL: https://politeka.net/uk/life/1202068-kislotnye-dozhdi-chto-jeto-takoe-i-v-chem-samaja-bolshaja-opasnost.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТЕРОРИЗМ

Жора А. Ю.
Науковий керівник – Коваленко-Чукіна І. Г., кандидат історичних наук, доцент
Уманський національний університет садівництва

На початку XXI століття на позиції однієї з найнебезпечніших серед усіх проблем висувається тероризм глобального масштабу. Традиційно тероризм визначали як замах на життя державного або громадського діяча, насилля або погроза насиллям, спрямовані на те, щоб примусити владу ухвалювати вигідні для терористів чи терористичних організацій рішення [1].

Сучасні дослідники виводять визначення тероризму від французького «terroriser, що означає страхати насильством, тримати у стані постійного страху. Терор – це насильство. Тероризм – насильницькі дії (переслідування, руйнування, захват заручників, вбивства) з метою залякування, придушення противників, конкурентів, нав'язування певної лінії поведінки. Терміни «тероризм» і «терор» стали широко вживатися з

часів Французької революції 1789–1794 років. Пізніше, 1798 року, словник Французької академії наук визначить його як «систему страху».

За оцінками сучасних експертів, зокрема індійського юриста Йтуги, за 50 років (з 1936 р. по 1986р.) було сформульовано більше 115 варіантів визначення тероризму. Увага світової спільноти до питань міжнародного тероризму особливо посилилася після подій 11 вересня 2001 року, коли США, Росія, окремі країни НАТО запропонували стратегію превентивних дій проти терористичних організацій у всьому світі [2].

На початку XXI століття досить актуальною стала проблема екологічного тероризму.

Екологічний тероризм – це тероризм на небезпечних, з точки зору екології, об’єктах. З цієї точки зору до небезпечних об'єктів відносяться всі типи електростанцій, виробництва ядерного паливного циклу та ядерних боєприпасів, хімічні, нафтохімічні і нафтопереробні, металургійні, біотехнічні підприємства, сховища їх сировини і продукції; нафто-, газо- та аміакопроводи, а також військові об’єкти, містять радіоактивні та отруйні речовини, їх сховища і звалища відходів. Основна частина таких об’єктів розташована в портово-промислових зонах міст-портів, у великих містах і густонаселених місцях, створюючи постійну загрозу екологічних катастроф. Екологічний тероризм – залякування людей за допомогою впливу на навколишнє середовище.

Екологічний тероризм більш небезпечний, ніж багато інших злочинів терористичної спрямованості, оскільки насильницькі дії застосовуються до громадян чи їх власності опосередковано, через навколишнє середовище, існування в якій надалі буває утруднено або неможливо для всього живого. Екологічний тероризм може привести до необоротних наслідків [4, 46].

У сучасній історії дій, що підпадають під екологічний тероризм, відбувалося не так багато. Однак прецеденти дій еколого-терористичного характеру існують. У 2001 році терористи на території Сполучених Штатів Америки і деяких інших держав поширили спори сибірської виразки (антраксу) в конвертах звичайних поштових відправлень. Загроза нової чуми здавалася нездоланною. У січні 2003 року спецслужби Великобританії оголосили, що ними заарештовано 13 терористів, які намагалися налагодити виробництво високотоксичного отруйної речовини рицин. Як встановили британські спецслужби, всі заарештовані є членами терористичної групи, пов’язаної з угрупованням «Аль-Каїда», а виробництво рицину – частина ретельно запланованого екологічного теракту відразу в декількох країнах Європейського Союзу. Цей приклад екологічного тероризму міг закінчитися глобальною катастрофою.

З погляду небезпеки виникнення катастроф найпильнішої уваги вимагає ядерний тероризм.

Ця проблема актуальна для України і багатьох країн з розвиненою ядерною енергетикою. В останні роки неодноразово виникала загроза ядерного тероризму.

Спроби створення системи міжнародного антитерористичного співробітництва спецслужб орієнтовані на придушення терактів. Однак

вони залишають осторонь головну проблему – пошуки шляхів глобальної зміни умов, що породжують тероризм. У процесі розвитку людського суспільства політичні, соціальні, економічні, національні, територіальні, релігійні та інші протиріччя постійно наростають [3].

Розширюється також соціальна база терористів. Її живлять насамперед народи, що і в XXI ст. перебувають у приниженому стані. Тому глобальна система протистояння «новій чумі» має бути орієнтована не стільки на пряму боротьбу з тероризмом, що може здійснюватися на більш низьких рівнях професійними формуваннями, скільки на створення принципово нових міжнародних структур. Вони повинні бути націлені на компенсацію політичного, економічного і соціального розшарування світу на тлі і під впливом глобалізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Залысин И. Что противопоставить терроризму? // Независимая газета. 2000. 11 ноября.

2. Кива А. В., Федоров В. А. Анатомия терроризма // Общественные науки и современность. 2003. №1.

3. Мандрагеля В. А. Тенденції боротьби з глобальним тероризмом: досвід та перспективи США // Практична філософія. 2004, №2.

4. Перга Т. Екологічний тероризм // Політика і час. 2002. №12. С. 46–50.

СУЧАСНИЙ МУЗЕЙ ЯК ДОЗВІЛЛЄВИЙ ЦЕНТР

Ілляшенко Є. О.
Науковий керівник – Лисенко А. І., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

Сучасні соціальні виклики диктують необхідність трансформаційних змін у всіх сферах суспільного життя. Не залишаються осторонь від впроваджень інноваційних методів і технологій і музеї. В XXI столітті для музеїв стає все більш характерною їх багатофункціональність. Музей продовжує залишатись науково-просвітницькою установою, в якій зберігаються і експонуються для широкого загалу культурно-історичні цінності. Але все більше в практику музейництва впроваджується й інша складова – організація дозвілля, яка, окрім культурно-освітньої, несе в собі й соціальну, розважальну та пізнавальну функції.

Така форма функціонування музею, коли він є складною, багаторівневою системою, стає універсальною моделлю в більшості країн з кінця XX століття. Така модель існування сучасного музею отримала назву «відкритого музею». Мається на увазі те, що традиційні форми роботи музейної установи поєднуються з інноваційними. Поступово музеї стають складовою дозвіллєвої індустрії, так як на їх базі проводяться різноманітні культурно-мистецькі акції, майстер-класи, літературні вечори, анімаційні вистави для різних категорій населення.

Українські музеї не стоять осторонь від нововведень, які набувають все більшого розмаху за кордоном. Активізується їх маркетингова діяльність, яка полягає в тому, щоб реалізувати слоган «Проінформувати – переконати – стимулювати до відвідання музею!».

Відповідно, для цього музей має створити такий музейний продукт, який приверне до конкретної музейної установи значні потоки відвідувачів. Провідні музеї заохочують відвідувачів тим, що створюють унікальні музейні експозиції, серед яких чільні позиції займають рухомі, анімовані та інтерактивні. Тобто, сучасні тенденції розвитку музеїв будуються на поєднанні понять «відпочинок + пізнання + враження».

Проникнення «індустрії дозвілля» в музейне середовище характеризується й тим, що, окрім традиційних форм роботи музею (екскурсії, лекції, консультації, кіносеанси, походи по місцях історичних подій, презентації археологічних знахідок та переданих до музею експонатів тощо), ми можемо зазначити, що популярності набирають й такі дозвіллєві форми роботи в музейному середовищі як майстер-класи, хобі-групи, музейні свята, театральні, музичні та літературні студії, гуртки, клуби, фестивалі, вікторини, конкурси, творчі лабораторії.

Однією з вагомих не лише наукових, культурно-освітніх, просвітницьких, а й дозвіллєвих подій року для музеїв є Міжнародна акція «Ніч музеїв», яка зазвичай приурочена до Міжнародного дня музеїв, що відзначається кожного року 18 травня. Проведення «музейної ночі» має на меті продемонструвати, насамперед, різноманітні ресурси, можливості та потенціал сучасних музеїв, а також залучити до відвідування музеїв дітей та молодь, які під час таких акцій мають можливість стати активними учасниками музейних проектів, представити власні креативні ідеї, провести час в творчій атмосфері, взяти участь у веселій грі. Такі акції надають багато простору для творчої імпровізації.

Також активним напрямком є розробка дозвіллєвих проектів для дітей та підлітків. Їх мета полягає в культурному розвитку дитини, поглибленні знань про історію своєї країни, її мистецтво, літературу, народну творчість на основі першоджерел, а не підручників. Такі проекти несуть декілька місій – це й дозвілля дитини, але й, окрім того, це освітні, культурно-мистецькі, виховні аспекти.

Музейні установи спрямовують достатньо зусиль, щоб в них діяли музейні центри дитячого дозвілля, функціональне коло діяльності яких охоплює природничий, екологічний, історичний, етнографічний, літературний напрямки роботи саме з дитячою аудиторією. Це, насамперед, музейні заняття з обов'язковим проведенням тематичних майстер-класів (в якості прикладу: зі створення витинанок, ляльок-мотанок, петриківського розпису) та інтерактивні музейні подорожі. Досить популярною формою дозвілля є й виїзні екскурсії та екскурсії-перевдягання (коли дитина може перевтілитись в середньовічну даму чи лицаря, або переодягтись в солдата й потримати в руках зброю часів, наприклад, Другої світової війни тощо).

Інтеграція музеїв у дозвіллєву сферу проявляється й у тому, що в музейних установах створюються функціональні приміщення для

проведення дозвіллєвих заходів (концертні зали, клубні кімнати, оглядові майданчики, атракціони, гральні куточки, сувенірні ятки).

Специфіка організації дозвільної діяльності відвідувачів музею залежить від ряду факторів: по-перше, від типу, профілю музею, його моделі та основних функцій, які реалізує конкретна музейна установа; по-друге, від діяльності керівника та колективу музею; по-третє, від якості музейного продукту, його пізнавального, емоційного та духовно-морального потенціалу; по-четверте, від стилю комунікації, який пропонується в рамках музейного взаємодії; по-п'яте, від органічності використання синтетичного характеру музейної дозвільної діяльності, оптимального поєднання пізнавальних, ціннісно-орієнтаційних, комунікативних і творчих компонентів [1, 137].

Для найбільшої ефективності діяльності музею як дозвіллєвого центру необхідною є реалізація ряду чинників. Мається на увазі, в першу чергу, створення історико-культурних та освітніх центрів, в яких музей буде відігравати важливу роль. Відповідно, в процесі активної діяльності такі центри будуть все більше співпрацювати з освітніми структурами, науковими та мистецькими установами. Щодо основних складових дозвіллєвої діяльності, то вона буде в таких центрах визначатись особливостями конкретного регіону, профілем, культурно-освітнім потенціалом музеїв, які будуть займати в таких центрах провідні позиції.

Найбільш важливі й дієві функції організації дозвілля в сучасних музеях сконцентровані на реалізації таких напрямків їх діяльності як, насамперед, організація і забезпечення умов для проведення культурного дозвілля у всій його повноті і розмаїтості відповідно до потреб, інтересів і можливостей усіх груп населення. Також сюди ми відносимо розроблення і поширення нових технологій дозвіллєвої діяльності, взаємодію з іншими типами установ культури, відпочинку, спорту для забезпечення ефективності, якості й інтенсивності роботи всієї сфери дозвілля в цілому. Також цінною складовою є об'єднання різних видів розважальних програм (танцювальних, атракціонних, комп'ютерних і т.п.) [2].

Отже, перспективними напрямами подальших досліджень є діагностування культурно-дозвіллєвих уподобань різних категорій населення, визначення шляхів мотивації до активного дозвілля, на цій основі планування та реалізація сучасних культурно-дозвіллєвих програм та проектів на базі музейних закладів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іменнова Л. С. Культурний туризм і музей як форми організації дозвілля // Вестник МГУКИ. 2011. №2 (40). С. 133–138.

2. Бабенко Л. Сучасний стан організації культурно-дозвіллєвої роботи у музеї // Миколаївський обласний художній музей. URL: http://vereschagin.com.ua/uk/zhittya-muzeyu/publkacz/655-suchasnij-stan-organzacz-kulturno-dozvllvo-roboti-u-muzejnix-zakladax.html.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Килівник О. П., Сазонов А. О.
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Бурхливий розвиток сучасних інформаційних технологій зумовив появу нової для нашого суспільства проблеми – залежності від соціальних мереж. Залежність – набута гостра потреба здійснювати певні дії або вживати якісь речовини. У повсякденній мові термін «залежність» використовується в основному стосовно людей, які зловживають наркотиками, алкоголем та тютюнопалінням. У ширшому контексті залежність поширюється на багато інших видів поведінки, таких, як ігри, перегляд телевізора, комп'ютерна залежність, Інтернет або сексуальна залежність.

Аналіз сучасної соціально-психологічної літератури дає змогу зрозуміти, що проблема виникнення Інтернет-залежності сьогодні виявилася однією з найбільш актуальних та складних для вирішення людством. Інтернет став важливим та невід'ємним атрибутом повсякденного сучасного життя. У процесі взаємодії людини та Інтернету виникає безліч проблем, найскладнішою з яких є проблема змін у психіці та особистісній сфері людини. Слід зазначити, що залежність від Інтернету перебуває на першому місці з чітко окресленою тенденцією до стрімкого зростання.

Для подолання Інтернет-адикції суб'єкт повинен досягти певної психологічної зрілості, наприклад, здатності до самоконтролю, розвиненню рефлексії, а також уміння і, головне, бажання передбачити можливі наслідки (особливо негативні) своїх вчинків. Усе це дуже проблематично для дітей і підлітків. Тим більш важливо, щоб батьки, педагоги, вихователі були здатні надати їм допомогу в діагностиці адикції та в боротьбі з нею. Для цього розроблені медичні рекомендації, стратегії і методи позбавлення від Інтернет-адикції.

Актуальність проблеми подолання Інтернет-залежності підкреслюються ще й тим, що кількість користувачів Інтернету в Україні щороку стрімко зростає. Якщо станом на березень 2015 р. Internet World Stats нарахував 16 300 000 користувачів, то за даними Gemius, станом на червень 2019 в Україні було 24,8 млн. користувачів Інтернету. Дослідження In Mind Factum Group демонструє, що 12,9 млн. українців (33%) використовують Інтернет раз на місяць і частіше, 11,8 млн. (30%) один раз на тиждень і частіше, 8,7 млн. (22%) щоденно або майже щоденно [1].

Згідно даних щорічного дослідження Kantar Україна у 2019 році 74% населення України користується Інтернетом, а 85% з них – кожен день. 19 млн. українців використовують свої смартфони для виходу до Інтернет-мереж. Соціально-демографічна структура користувачів Інтернету наступна: серед Інтернет-користувачів переважають чоловіки (54%), за віковими показниками 58% – підлітки і молодь у віці 15–30 років [1].

Головні чинники формування залежності від соцмереж:

1. Збільшення власної значимості через підживлення суспільного інтересу до свого особистого життя. Деякі люди так захоплюються докладним веденням власних сторінок у соцмережах (Instagram), що це стає ледве не головним їх інтересом у житті.

2. Можливість видати бажане за дійсне. Молоді люди, особливо – підлітки, розуміють, що у соцмережах можна значно «прикрасити» власну життєву історію, зробивши відповідні фото або відео (за потреби – відредагувати), заручившись симпатією людей, які тебе навіть не знають.

3. Безликість та вседозволеність. Відомо, що в соцмережах можна зареєструватися під будь-яким іменем (не обов'язково – справжнім), коментувати, тролити тощо, без особистої відповідальності за свої слова.

Як формується залежність?

Поступово, регулярними візитами до соцмереж та зростаючою деталізацією у веденні своїх сторінок. Якщо робота людини тісно пов'язана з комп'ютером та ненормована, вона перетворюється на арену для імітації особистого життя.

Симптоми залежності від соцмереж:

1. Нав'язливе, непереборне бажання відвідати свою сторінку в соцмережі, дізнатися останні новини віртуальних друзів та нагадати їм про себе.

2. Роздратування, коли вас просять вийти з соцмережі у реальний світ.

3. Часте споживання їжі й алкоголю, не відриваючись від акаунта в соцмережі.

4. Періодичні скарги близьких, друзів та знайомих, на вашу надмірну зануреність у соціальні мережі.

5. Значні фінансові витрати, зайві покупки в Інтернеті.

Як подолати залежність від соцмереж?

Більше часу приділяти своїм близьким, колегам. Більше перебувати на свіжому повітрі, подорожувати, знайомитися з людьми «тут і зараз», відпускаючи звичку «збирати інформацію» про оточуючих у соцмережах. Намагатися стати уважнішим та чутливішим до зовнішнього світу, сприймати його безпосередньо, а не з чиїхось слів, фото або відео [2].

Зменшувати звички фотографування їжу, місця та подумки формулювання коментарів до майбутнього посту. Більше особисто зустрічатися із друзями-однодумцями та ділитися з ними враженнями від побаченого.

Відкривати для себе нові горизонти, вчитися новому, поглиблювати знання у сферах, які цікавлять. Але, якщо людина відчуває, що не спроможна впоратись із залежністю від соціальних мереж самостійно – необхідно звернутися за психологічною допомогою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтернет в Україні. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/.

2. Верболович А. Л. Психолого-педагогічне забезпечення ефективної профілактики Інтернет-залежності школярів як одного з соціально-небезпечних явищ в учнівському середовищі. Хмельницький, 2015.

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Кобзар Д. О.
Науковий керівник – Богун Л. В., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Питання про роль філософії в житті кожної особистості і в соціумі не має чіткої відповіді, яка б давала чітке роз'яснення плюсів і мінусів. У сучасному світі предмет філософії набирає нових оборотів і шукає нових гостей у свій світ роздумів і дискусій.

Філософія як не дивно посідає важливе місце в буденності людини і відіграє значущу роль у всіх сферах її діяльності. Людина, як одиниця розвинутого суспільства, постійно звертається до предмета філософії. Їй притаманно міркувати, вести дискусії, шукати мораль і пояснювати собі і іншим елементарні духовні речі.

Зародження цієї науки, як відомо, залягає в тисячах років до сьогодні. Наші античні предки шукали в філософії – поняття духу і сутність матерії, пояснення виникнення світу, створення людини [1]. Так Р. Декарт пояснював роль філософії як межу між обізнаною людиною і дикуном: «Філософія одна тільки відрізняє нас від дикунів і варварів і кожен народ тим більше цивілізований і освічений, чим краще в ньому філософствують; тому немає для держави більшого блага, як мати істинних філософів». На сьогодні бачення про філософію та її значення не змінюється, тільки не суттєво трансформуються. З розвитком науки і релігії, питання про створення світу, людини, сутність Бога, Вищого Розуму мають нові бачення. Таким чином, зародження філософії, з одного боку, постало могутнім стимулом розвитку людини як соціального суб'єкта, що усвідомлює своє місце у світі, відношення до нього і до самої себе, а з другого – людська історія у своєму поступальному розвитку постійно вимагала усе більшого проникнення філософського знання в таємниці буття й усвідомлення сенсу життя [2]. Особливо роль філософії зростала в кризові періоди суспільного розвитку, на переломних етапах, коли економічні, соціально-політичні і духовні потрясіння щораз з новою гостротою порушували питання про сутність людини, зміст її буття, принципи зв'язку зі світом, із суспільством, її покликання, обов'язки, перспективи і можливості, цінності, на яких варто орієнтуватися у своїй діяльності, і шляхи досягнення своїх цілей.

Специфіка філософії сьогодні полягає в законах, категоріях, її принципах, які собою носять всезагальний характер, що може поширюватися як на природу, так і на суспільство, людину. Таким чином, в людині починає формуватися і розвиватися світогляд як своєрідна, чітка система поглядів суб'єкта на світ і місце людини в ньому. Система може мати у собі знання, людські цінності, переконання та ідеали. Чи може пересічний громадянин піднятись до висот філософського осмислення світу? Однозначно ні. Сокровенна ціль філософії, як і релігії – вивести людину з сфери повсякденності, захопивши вищими ідеалами, відкрити

шлях до самих досконалих цінностей [3]. Але якщо релігія – це масова свідомість, то філософія – свідомість елітарна, яка вимагає не тільки таланту, а й професійної виучки.

Таким чином, роль філософії для людини виражається в наступних моментах. Вона:

- руйнує звичні стереотипи мислення;
- формує незалежне, нестандартне мислення;
- виховує увагу до деталей;
- служить теоретичною базою для розуміння орієнтації людини у світі;
- формує методику пошуку відповідей на « вічні питання ».

Для різних соціальних організацій і суспільства в цілому філософія виступає іншою своєю стороною. Практично ні одна держава світу (за виключенням перехідних, «аморфних» етапів) не може обійтися без узагальненої філософської стратегії розвитку. Програма кожної партії також обов’язково вміщує в себе (як базисні) філософські положення [4]. Справа тут в тому, що філософія виступає накопиченим і узагальненим духовним досвідом людства. Тим досвідом, з якого необхідно брати уроки. Філософія також підсумовує основні духовні результати кожної даної епохи і виступає як провісниця нової історичної перспективи. Це дозволяє їй судити про теперішнє, з одного боку, на основі відрефлексованого досвіду минулих поколінь, а з другого – з точки зору майбутнього. Це означає, що філософія бере на себе роль критичної «селекції», акумуляції світоглядного досвіду та його передачі майбутнім поколінням.

Щодо ролі філософії в інтеграції з сучасною наукою, то це, насамперед, ідеальне рішення для активного розвитку всіх сфер науки, бо філософія вчить чітко ставити пріоритети і несе в собі можливість створювати нові бачення і вести нові суперечки і дискусії [5]. Важливим аспектом розвитку науки є взаємодія в ній процесів диференціації та інтеграції. Ці діалектичні протилежності завжди притаманні науці – в усі часи, у будь-яких пізнавально методологічних, епістемологічних чи діяльнісно-організаційних ракурсах. Об’єктивною основою цих процесів є різноманітність світу та його єдність. Але в різні історичні періоди питома вага, роль та значення кожної з цих тенденцій є істотно відмінними. Одна з особливостей доби науково-технічної революції – помітне посилення інтегративних процесів у науці. Протягом останніх десятиліть інтеграція відчутно висунулася на авансцену наукового розвитку загалом, принаймні вона стала не менш помітною, ніж диференціація. Незаміниму роль в інтеграції сучасної науки відіграє філософія – світоглядний фундамент науки та її всезагальна методологія. Варто сказати кілька слів про загальний характер співвідношення цих двох специфічних форм суспільної свідомості. Філософію і науку споріднює вже те, що обидві вони є семантичними формами освоєння дійсності людиною. Обидві також органічно пов’язані зі світоглядом та методологією.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буряк В. В. Методологические указания к изучению дисциплины «философия образования». Симферополь, 2002. 19 с.

2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / М.: Изд-во «Совершенство», 1998. 608 с.

3. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті. Полтава: ПОІППО, 2006. 328 с.

4. Сухова Н. М. Становлення методологічних засад філософії освіти як пріоритетної галузі гуманітарного знання. Дис... канд.. філос. н. К., 2001.

5. Черепанова С. А. Людина культури у творчому синтезі філософії освіти та мистецтва: перспективи XXI століття // Гуманітарні науки. 2001. С. 34–52.

ТИПОВІ РЕАКЦІЇ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ НА СТРЕСОГЕННІ ПОДІЇ

Кондратьєва В. В.
Науковий керівник – Вороновська Л. Г., кандидат філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

Відповідно до вираженості реакцій організму на стресогенні події виділяють певні набуті розлади. Останні виникають у людей за відсутності психічного захворювання у відповідь на винятково стресогенні події, такі, наприклад, як стихійне лихо, військові дії чи надзвичайна криза у взаємовідносинах. До них можна віднести:

а) психічний ступор – це стан, що визначається різкою загальмованістю рухів аж до зупинки (відсутність рухів). Люди, які зазнали травми, незважаючи на смертельну небезпеку, не рухаються з місця, не можуть зробити жодного руху, не спроможні вимовити ні слова (мутизм). Вони оглушені, дезорієнтовані, свідомість у них звужена, увага знижена; вони не здатні адекватно відреагувати на зовнішні подразники.

Так званий параліч психіки обмежується сферою емоцій (емоційний параліч), який характеризується тим, що всі почуття на деякий момент ніби зникають, людина стає до всього байдужою й емоційно не реагує на те, що відбувається навколо. Одночасно виникають вегетативні розлади. Ступор триває недовго – хвилини, рідко години, і часто трансформується в інші типи психогенних реакцій – зазвичай депресивні, астенічні, фобічні. Проте процеси сприймання і мислення повністю зберігаються, і людина все бачить, чує і розуміє. Однак, попри смертельну небезпеку, що їй загрожує, спостерігає за всім, що відбувається, як сторонній спостерігач. Згадки про те, що відбувалося, досить фрагментарні, оскільки свідомість людини звужується;

б) психомоторне збудження полярно протилежне зазначеному вище стану ступора. Цей стан характеризується раптовим, безглуздим і хаотичним руховим неспокоєм. Людина робить безліч зайвих, непотрібних рухів, без потреби розмахує руками, кричить, просить про допомогу, не помічаючи іноді при цьому реальних шляхів виходу із ситуації. Вона

раптово біжить куди-небудь без будь-якої мети, іноді навіть у напрямку небезпеки.

Такі люди не піддаються продуктивному контакту. Навпаки, часто подібні спроби ще більше ускладнюють стан потерпілих, посилюють тривогу, хвилювання, метушливість, викликаючи негативізм і агресивність. Стани збудження іноді різко припиняються, особливо при наданні медичної допомоги і переходять у депресію, ступорозні стани. Спогади про період збудження досить невиразні, що свідчить про звуження свідомості в період розладу;

в) психогенний транс. У багатьох потерпілих розвиваються стани, яким властиві звуження свідомості, явища автоматизму в поведінці та мові, детерміновані певною установкою – пошуком рідних і близьких. Після виходу із цього стану самі потерпілі ледве можуть згадати про те, чого зазнали і що побачили в перші години, відтворюють певні епізоди із загальної картини, часом плутаючи хронологічну послідовність подій, не можуть пригадати, де вони перебували, що робили.

Майже всі говорять про втрату чутливості. Іноді висловлюють здивування, як вони «не втратили глузду», «які вони були байдужі». На той період вони не усвідомлюють усієї глибини і трагічності того, що сталося. Тривалість посткатастрофічного психогенного трансу буває різною і залежить від успіху пошуків тіл загиблих близьких і рідних;

г) реакції гострого лиха виникають одразу після втрати, хоча можуть бути і відстрочені (відставлені реакції). Вони проявляються психологічними і соматичними симптомами. Потерпілі скаржаться на втрату сили, відчуття виснаженості, нереальності (зміна свідомості), емоційну віддаленість від оточення, рідних. Відзначається почуття провини, ворожості до інших дратівливість, злість, страх втрати здорового глузду, втрати сеансу та інтересу до життя. Виокремлюють п’ять основних ознак реакції гострого лиха: фізичне страждання, захопленість образом померлого, почуття провини, агресивні реакції, втрата моделей поведінки.

Тривалість нормальної реакції на лихо залежить від здатності упокоритися з болем тяжкої втрати. Ця психологічно зрозуміла реакція гострого лиха може набувати патологічних форм: відстрочені реакції, коли відстрочення може тривати роки, і викривлена реакція лиха. В гострому періоді травми буває стан, який можна визначити як посткатастрофічний синдром. За даного розладу людина, яка зазнала катастрофи, відчуває майже постійну різку слабкість, відчуття «ватяних ніг», почуття «втрати свідомості» та інші соматичні розлади;

д) афективно-шокові реакції іноді називають у літературі «шоковими реакціями», «шоковими неврозами», «емоційними неврозами», «емоцією-шоком». Усі представлені форми – психомоторне збудження, ступор і шок – крайніми формами реагування на раптову екстремальну ситуацію, їх тривалість коливається від кількох хвилин до декількох годин, рідше – днів;

є) істеричні психози найчастіше проявляються у формі психогенних розладів свідомості, яка звужується під впливом інтенсивного афекту. Іноді

виникають затьмарення свідомості із зануренням у фантастичні переживання. В екстремальній катастрофічній ситуації найчастіше спостерігаються «пуерильні реакції» та «синдром регресу психіки» (синдром здичавіння).

При цьому в поведінці постраждалих завжди відображається конкретна психотравмуюча ситуація, яка часто супроводжується гучним демонстративним плачем, неадекватним сміхом чи реготом. Всі, хто пережили гострі стресові реакції, з великими труднощами пригадують події перших хвилин і годин, частіше відтворюють деякі уривки, епізоди із загальної картини, плутаються в хронологічній послідовності подій і переживань. Майже всі постраждалі зазначають, що «нічого не відчувають», що їх «нічого не турбує», дивуються, що «не втратили здорового глузду».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Психологическая защита в чрезвычайных ситуациях: учебное пособие / под ред. Л. А. Михайлова. СПб.: Питер, 2009. 256 с.

2. Розов В. І. Адаптивні здібності людини в умовах травматичного стресу. Соціальна психологія. 2006. №3 (17). С. 23–28.

РОЛЬ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ЧДТУ В НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ

Коржик В. І.
Науковий керівник – Стадник І. Ю., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

Музей історії Черкаського державного технологічного університету є вагомою складовою навчального та виходного процесу єдиного в регіоні технологічного закладу вищої освіти.

Відповідно до Закону України «Про музеї та музейну справу» музей – це науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини [1].

Відповідно Музей історії ЧДТУ було створено з метою вивчення та популяризації історії створення, становлення та розвитку навчального закладу, який пройшов шлях від загальнотехічного заочного факультету Київського технологічного інституту харчової промисловості до Черкаського державного технологічного університету. Музей історії ЧДТУ, який на момент створення мав назву «Музей історії ЧІТІ», було відкрито напередодні відзначення 40-річчя від дня створення Черкаського інженерно-технологічного інституту 10 квітня 1998 року на першому поверсі першого корпусу навчального закладу. Ініціатором створення музею був М. І. Бушин, який на той час обіймав посаду завідувача кафедри українознавства та історії ЧІТІ, методистом музею працювала А. І. Лисенко,

яка разом з Миколою Івановичем опікувалася розвитком музею [2, 30]. Експозиція новоствореного музею репрезентувала інформацію про історію навчального закладу через документи, фотоматеріали, особисті речі, що належали провідним вченим інституту, спортивні нагороди, наукові праці викладачів тощо. З-поміж особливо цікавих експонатів, що на той час були представлені в музеї, можна назвати пам'ятну медаль, виготовлену з корпусу першого радянського атомного підводного човна з балістичними ракетами К-19, що належала моряку-підводнику, згодом к.т.н., доценту ЧІТІ А. О. Титарчуку [3].

В 2014 році Музей історії ЧДТУ відновив свою роботу в новому приміщенні – на четвертому поверсі першого корпусу ЧДТУ, де знаходиться і нині. Оновлені експозиції музею містять інформацію про символіку ЧДТУ, про осіб, які сприяли відкриттю даного навчального закладу, зокрема І. К. Лутака керівників, які очолювали даний заклад в різні часи, структуру сучасного керівництва ЧДТУ, матеріали, що висвітлюють історію кожного факультету, окремі частини експозиції присвячені діяльності навчально-наукового центру по роботі з іноземними студентами, демонструючи досить широку географію поширення інформації про ЧДТУ, оскільки в тут навчалися студенти майже з 50-ти країн світу. Представлена в експозиції і інформація про діяльність бібліотеки ЧДТУ, роботу сучасного студентського самоврядування [4].

Як засвідчує книга відгуків музею, окрім школярів, випускників, партнерів та гостей вищого навчального закладу, щорічно практично усі студенти першого курсу усіх спеціальностей відвідують Музей історії ЧДТУ, з-поміж іншого студенти знайомляться і з науковою діяльністю відомих як в Україні, так і за її межами вчених, що працюють нині, або працювали якийсь час в даному навчальному закладі, таких, як проф. Б. П. Мінаєв, проф. Ю. П. Кунченко, проф. Г. М. Дубровська, проф. Г. С. Столяренко та багатьох інших. Загалом персоніфікація наукової діяльності університету дає можливість студентам усвідомити через здобутки окремих особистостей розвиток сучасної української науки, відчути можливість долучитися до наукового поступу. Сучасні політичні реалії зумовили появу в музеї експозиції, присвяченій студентам, викладачам та співробітникам університету, що воювали на тимчасово окупованих територіях України, людям, які засвідчили свій патріотизм, та свідому громадянську позицію. Тобто освітня, наукова, громадська діяльність навчального закладу в музеї представлена крізь здобутки та досягнення людей, тим самим, на нашу думку, реалізовується одна з основних функцій даного музею – виховна.

Окрім пізнавальної та виховної функції Музей історії ЧДТУ з 2017 року виконує і навчальну, оскільки саме в цьому році в ЧДТУ було вперше здійснено набір студентів на навчання за спеціальністю 032 – Історія та археологія, з орієнтацією освітньої програми на піготовку істориків, які б були фахівцями в сфері музеєзнавства та експертизи кільтурно-історичних цінностей.

Освітньо програмою дщаної спеціальності було передбачено викладання цілої низки дисциплін, повязаних із музейною сферою, таких як

«Вступ до фаху», «Музеєзнавство», «Пам'яткознавство», «Музеї світу», «Музеї України», «Менеджмент та маркетинг в музейній сфері» тощо. Фактично для студентів-істориків Музей історії ЧДТУ став навчальною лабораторією, в межах якої студенти мають можливість закріплювати теоретичні знання та формувати професійні компетенції.

Отже, Музей історії ЧДТУ є важливим центром освітньо-виховної роботи вищого навчального закладу та осередком формування професійних компетентностей студентів, що начаються в Черкаському державному технологічному університеті за освітньою програмою «Історія, музеєзнавство та експертиза культурно-історичних цінностей».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закону України «Про музеї та музейну справу». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80.

2. Стадник І. Ю. Внесок професора Миколи Бушина в розвиток музейної справи на Черкащині // Персоналістичний вимір історії Черкащини: матеріали Першої регіональної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 80-річчю з дня народження доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України Бушина Миколи Івановича (12 березня 2018 р., м. Черкаси) / упоряд.: В. М. Лазуренко, І. Ю. Стадник, О. О. Яшан; відповід. ред. проф. В. М. Лазуренко. Черкаси: ЧДТУ; видавець Гордієнко Є. І., 2018. 427 с. С. 30–31.

3. Музей історії Черкаського державного технологічного університету // Лега Ю. Г., Бушин М. І. Шляхом до державного університету. Черкаси: Черкаський ЦНТІ, 2003. 356 с.

4. Бушин М. І. Музей історії Черкаського державного технологічного університету: 20 років Черкаси: ЧДТУ, 2018. 300 с.

5. Музей історії ЧДТУ / Офіційний сайт Черкаського державного технологічного університету URL: https://chdtu.edu.ua/info/museums/item/110-museum.

УКРАЇНСЬКА РЕЛІГІЙНІСТЬ В УМОВАХ ПОСТТОТАЛІТАРИЗМУ

Костогриз К. Ф.
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Шляхи проникнення християнства в Україну, особливості поширення й становлення християнства на українських землях досліджувалися багатьма поколіннями вчених, зокрема такими, як І. Будовниць, Є. Голубинський, М. Грушевський, Б. Греков, А. Кузьмін, Д. Лихачов, І. Крип'якевич, Г. Хоткевич, Ю. Левицький та ін.

Значний внесок у цю сферу дослідження внесли українські історики, археологи, філософи, релігієзнавці, які працювали над цією проблемою ще в умовах радянської влади, а також ті, які вже в незалежній Україні, звільнившись з-під ідеологічного контролю й диктату партійно-

тоталітарної держави, одержали можливість об'єктивно, неупереджено і всебічно вивчати феномен Київського християнства. Серед них – М. Брайчевський, Я. Дашкевич, О. Моця, М. Котляр, С. Кримський, Н. Нікитенко, М. Попович, В. Ричка, П. Толочко та ін.

Дослідженню Київського християнства присвятили свої праці українські історики в діаспорі, зокрема – І. Власовський, І. Ортинський, С. Томашівський, М. Чубатий та ін.

Тема Київського християнства як витокової ідеї й визначальної парадигми українського християнства посіла належне місце в працях релігієзнавців Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Цій проблематиці присвячені праці А. Глушака, С. Кияка, А. Колодного, Б. Лобовика, Є. Харьковщенка, Л. Филипович, Т. Лубської, В. Шевченка, П. Яроцького.

З проголошенням Україною державної незалежності розпочався якісно інший, без перебільшення, епохальний період її розвитку. Заповітна мрія багатьох поколінь українців жити в незалежній країні нарешті набула реальних обрисів, які в пострадянській свідомості мільйонів громадян України асоціюються з віками плеканими надіями на загальнонаціональний мир, злагоду, добробут та щастя. Властиво, ейфорією цих почуттів, нехай частково, була просякнута атмосфера суспільно-політичного життя вже в другій половині 80-х, на початку 90-х років XX ст., коли Україна вступила в період кардинальних і всеохоплюючих змін. Вони то й передвизначили стрімку динаміку набуття українським соціумом його субстанційного «я» і зокрема того духовно-релігійного наповнення, що пов'язувалося з потребою себепізнання та самоусвідомлення та знайшло своє вираження в активізації української релігійної духовності. Включеність в означений процес широких верств українських громадян, а отже людей різних поглядів та переконань, як і інтенсивність суспільно-ідеологічних зрушень, сприяли не тільки збагаченню уявлень про духовність, а й фактично спричинили її ціннісно-смислову ревізію. Розвінчування в цьому сенсі «радянського», «марксистсько-ленінського», тобто матеріалістичного розуміння духовності, своєрідними еквівалентами якої нерідко виступали поняття «свідомість» і «психіка», а також узасаднення позицій донедавна забороненого й по суті релігійного трактування феномену духовності, стало тим полем проблематичного дискурсу, пріоритети якого цілком складалися на користь останнього.

В період становлення української державності надзвичайно швидко змінилася віра в комуністичне майбутнє і атеїстичні погляди на віру релігійну. Так, з 1989 р. по 1991 р. відбулася практично повна зміна декларованої масової атеїстичності на релігійність. Повсюдне релігійне навернення відбувалося головним чином в руслі культуровідповідності за рахунок емоційно-почуттєвого вибору. Із-за цього насамперед заповнилися храми традиційних, національних за духом церков. Разом з тим слід відзначити традиційно вкрай незначну уцерковленність респондентів, які визнають свою належність до православ'я. Остання група православних стала головним об'єктом євангелізації з боку різних неохристиян [1, 54–68].

Релігійність постсоціалістичного періоду як духовний феномен характеризується неоднорідністю, незавершеністю, неоднозначністю, поліфункціональністю, багатоконфесійністю (при домінуванні християнської традиції) та дисгармонійністю між кількісним піднесенням і невідповідним якісним наповненням. Релігійне світорозуміння, світовідчуття і світоставлення сучасного віруючого еволюціонує в бік абстрактизації і розмитості ідеї надприродного, етизації й етикетизації релігії, іммортализації релігійного світорозуміння, активного розвитку позаконфесійної і позацерковної релігійності, детрадиціоналізації релігійних постулатів, релігійного пристосовництва тощо [2].

В сучасному українському суспільстві виокремлюється принаймні два, принципово відмінних між собою типи релігійності (і відповідно типи носіїв цієї релігійності) – масова і воцерковлена. Перша з них характеризується низьким ступенем і поверховістю релігійних переконань, недостатньою силою релігійної віри, слабкою інтенсивністю релігійних почуттів та переживань, неактивною та неусвідомленою релігійною діяльністю, повільним засвоєнням релігійних ідей, норм і цінностей, яскраво вираженою ритуалістичністю, конформізмом, декларативністю. Друга вирізняється цілісністю, виваженістю, ґрунтовністю релігійних переконань та їх максимальною відповідністю конкретним релігійним віруванням, вимогливістю до виконання релігійних практик з усвідомленням їх самоцінності, залученістю до релігійних організацій, участю в соціальній, просвітницькій, благодійницькій та іншій діяльності релігійних громад [2].

За даними української дослідниці релігійності Н. В. Дудар, виявлено парадоксальну ознаку постсоціалістичної масової релігійності, яка полягає в тому, що:

1) кількість віруючих (за самоідентифікацією) менша, ніж кількість тих, хто вірить у Бога (відповідно 58 і 78% – серед усього населення України; 53 і 76% – серед 14-28-річної молоді);

2) кількість православних (за самоідентифікацією) більша, ніж віруючих (відповідно 66 і 58% – серед усього населення; 59 і 53% – серед молоді) [2].

Серед людей, які вважають себе віруючими, можна виділити дві великі групи, що розрізняються за ознакою ролі релігії в житті людини. До першої групи можуть бути зараховані віруючі з внутрішнім типом релігійної віри (коли релігійна віра – стрижень системи цінностей, що визначають сенс людського життя; ця віра підтверджується вчинками людини в сферах, не пов’язаних безпосередньо з діяльністю релігійної організації), а до другої – віруючі із зовнішнім типом релігійної віри (в цьому випадку релігійна віра виражається і підтверджується суворістю виконання обрядових розпоряджень віровчення). Серед спільноти людей, які вважають себе віруючими, завжди більше тих, кого можна зарахувати до другої групи – носіїв зовнішньої, обрядової релігійності.

В контексті означення українських перспектив її релігійного розвитку, уявляється принципово важливим ураховувати історично

змінний характер духовності, її складну й багаторівневу природу, різнорідні формотворчі чинники та строкате змістове наповнення, що зазвичай поєднується з абсолютними цінностями та виступає основою релігійних мотивацій.

Україна потребує самокритичного й виваженого усвідомлення того, на якому етапі розвитку знаходиться і що має робити за поточно-перебіжних обставин, а також з огляду на ближчу й дальшу перспективи, адже щоб українське суспільство було психологічно готове до сприйняття ідей та механізмів реалізації планів, пов'язаних з необхідністю розвитку релігійної духовності в її глобалізацій них проекціях, треба, крім іншого і як мінімум, подолати такі ганьбливі для початку XXI ст. і особливо для Європейської дійсності явища, як бідність, правовий нігілізм, розчарування, зневір'я та інші фактори, що загрожують моральною деградацією суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Свистунов С. В. Глобальні трансформації християнства доби постмодерну / Християнство доби постмодерну: колективна монографія / Ред. Колодний А. М. К.: Відділення релігієзнавства Ін-т. філософії НАН України, Українська асоціація релігієзнавства, 2005. С. 54–68.

2. Дудар Н. П., Филипович Л. О. Нові релігійні течії: український контекст (огляд, документи, переклади). К.: Наук, думка, 2000.

ТИПОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ ПРЕСИ В УКРАЇНІ

Котляр Д. О.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Класифікація засобів масової інформації за будь-якими спільними ознаками називається типологічною характеристикою. Ознаки, враховані в типологічній характеристиці, які ще називають параметрами типологізації, можуть відрізнятися між собою. Основу типологічної характеристики складають: форма поширення (носій), район, де розповсюджують пресу, форма власності, аудиторія, час виходу, періодичність виходу, формат видання.

ЗМІ розрізняють за формою поширення (за носієм) на друковані, до складу яких входять журнали, газети, бюлетені, тощо та аудіовізуальні – телебачення, радіо. За способом поширення сигналу електронних ЗМІ виділяють ефірне, супутникове і кабельне мовлення [7].

Територія, на якій розповсюджується те чи інше друковане видання або поширюється сигнал телерадіомовники називають регіоном поширення. Не обмежують кордонами однієї держави поширення транснаціональних засобів масової інформації. Такі ЗМІ доступні для

користування територією всієї країни або займають її більшу частину. Телебачення, радіо, регіональні видання обслуговують окремі регіони. Їх межі встановлені рамками державно-адміністративного поділу або частини країни, які ідентифікують за національними, політичними, культурними умовами розвитку. В містах або на території невеликих населених пунктів поширюються міські і місцеві засоби масової інформації.

Однією з характеристик ЗМІ як суб'єкта ринкових відносин є форма власності. Це підстава для аналізу засобів масової інформації з точки зору вкладеного капіталу й джерел фінансування. Існує три основні типи видань та мовних компаній з різними формами власності, сформованими у процесі розвитку ЗМІ: державні, приватні, громадські [2, 92].

Державні засоби масової інформації – це ЗМІ (преса, радіо, телебачення, інформаційні агентства), які засновані органами державної влади, і видання яких здійснюється за фінансової підтримки з державного бюджету або/та на базі державної власності. Від державних ЗМІ слід відрізняти Комунальні ЗМІ – тобто ті, що створенні органом місцевого самоврядування або органом місцевого самоврядування спільно з місцевою державною адміністрацією [3].

Тобто, всю систему засобів масової комунікації безпосередньо контролюють державні органи. Без дозволу з боку держави не можна розповсюдити жодну інформацію для загалу.

Громадські медіа, часто пов'язані з «громадськими комунікаціями» та можуть приймати різні форми, можуть стосуватись різних груп людей та бути пов'язані з великою кількістю різних напрямків. Разом із тим, громадські медіа являють собою засіб для створення дискусії та залучення звичайних громадян, що об'єднані певними цілями. Головна риса громадських медіа полягає в тому, що вони не залежать від комерційних тенденцій та популярних тем для обговорення. Це дозволяє створювати різні моделі громадських медіа, які можуть пропонувати відкриту редакційну політику, або більш сфокусовану на залученні громадян. Загалом засоби масової інформації є дієвою формою впливу громадськості на владу та її рішення [1, 96].

Що стосується громадської монополії, тут засоби масової інформації (частіше всього це електронні засоби мовлення) перебувають у громадській власності, а не в приватній, але керівники наділені значною автономією і не підпорядковуються виконавчій і законодавчій владі. Приватні засоби масової інформації супроводжуються державним регулюванням. Ці форми все більше частково співпадають і проявляються у різних комбінаціях. Хоча деколи існувала (й продовжує існувати) суто державна монополія, громадські монополії у чистому виді зустрічаються все рідше, відбувається зростання кількості змішаних систем, у яких приватні мовці сусідять з громадськими [6].

Власність на контрольний пакет акцій в індивідуальних підприємствах переходить до представників одного і того ж кола власників із покоління в покоління. Найчастіше це відбувається в колі однієї сім'ї. Зазвичай такі підприємства випускають один вид преси або видання [7].

Багатогалузеві концерни або холдинги, корпорації є групою підприємств і компаній радіо, телебачення і друку, які мають об'єднувати спільні фінансові інтереси.

Об'єднання змішаних груп з різною сферою діяльності називаються конглометрами. Такі підприємства, вміщуючи в собі різнорідні виробництва, відрізняються між собою випуском різних видів продукції. У власності державних структур знаходяться державні засоби масової інформації. Основну частину на фінансування державних засобів масової інформації призначає держбюджет.

Принципи функціонування громадських засобів масової інформації передбачають відмежування від впливу держави й великого бізнесу. В цьому немає потреби завдяки використанню особливих методів управління та джерел фінансування. Абонентська плата, яка вміщує в себе податки ви користування радіоприймачами, телевізійними каналами, державні субсидії, доходи від реклами, благодійні внески є фінансовими находженнями громадських медіа-компаній. Раціональне формування грошових доходів не дозволяє засобам масової інформації потрапити під новий фінансовий контроль з боку будь-якої іншої структури. Наглядові ряди здійснюють управління громадськими засобами масової інформації. До їх складу входять об'єднання, які мають визнання і авторитет у суспільства, представники державної влади, політичних партій, громадських організацій. Це управлінські структури, що визначають інформаційну політику засобів масової інформації, слідкують за правилами дотримання пропорційного розподілу ефірного часу (для електронних засобів масової інформації – її властива громадська форма власності) між організаціями та партіями, контролюють розподіл фінансових коштів. Така впорядкованість координує діяльність засобів масової інформації згідно інтересів суспільства. Вона задекларована відповідними законодавчими актами [5, 202–204].

Частота виходу за певний період часу визначає періодичність того чи іншого видання. Вирізняють щоденні видання, ті, що виходять чотири-п'ять разів на тиждень, або й частіше; ті, що виходять два-три рази на тижні; щотижневі; щомісячні; видання, дата виходу яких – один раз в квартал або один раз на пів року. Також існують щорічні видання. Деякі видання мають не регулярну періодичність виходу.

У друкованих видань визначено стандарт розміру смуг – формат А2. Це великий формат, властивий загальнонаціональній якості преси. Половина великої газетної смуги – розмір формату А3. В такому форматі зазвичай і друкують масові газети. Ще існує формат газети – А4, він призначений для друку журналів [6].

Виділяють спеціальні та універсальні засоби масової інформації залежно від аудиторії, для якої призначений телевізійний чи радіоканал чи друковане видання. Аудиторія являється основною категорією опису масової якісної журналістики, оскільки саме вона характеризує політичний і соціальний аспект функціонування засобів масової інформації [5, 204].

Видання загального профілю, загальнополітичної тематики характерні для універсальних ЗМІ та розраховані для широкої аудиторії. Будь-яка людина, яку цікавлять події, що відбуваються, може знайти для себе в таких виданнях чи культурну, чи суспільно-політичну, чи іншу найрізноманітнішу інформацію.

Окрім групи споживачів інформаційного простору надають перевагу спеціалізованій періодиці, телевізійним та радіопрограмам. Ці групи людей відрізняються між собою відповідно о соціально-демографічних характеристик, віку, статі, рівню доходів, освіти, за національною та расовою приналежністю, за особистими інтересами. Спеціалізовані засоби масової інформації тематично орієнтуються на конкретну аудиторію, якій надають свої послуги. Наприклад, можна без зайвих зусиль знайти корисні поради стосовно підпушування ґрунту під овочевими культурами в журналах, для любителів працювати в саду та на городі, а спеціальні телевізійні канали або спортивні передачі, своїм прихильникам презентують спортивні події [5, 205].

Таким чином, можна говорити про те, що проаналізувавши історіографічний огляд праць науковців, в яких висвітлена типологія Інтернет-ЗМІ, можна підвести підсумки, що немає єдиного підходу до виокремлення їхніх типів. Діючі засоби масової інформації мають певну систему і чітку структуру, сформовану одночасно з розвитком правової держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нестерович В. Ф. Вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів через засоби масової інформації. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. №2. С. 96–103.

2. Головій В. М. Українські мас-медіа як чинник формування громадянського суспільства. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ«Магістр», 2013. №1 (33). С. 90–96.

3. Державні засоби масової інформації. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державні_засоби_масової_інформації.

4. Інтернет-ЗМІ. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет-ЗМІ.

4. Кашуба Г. Українські інтернет-видання: комунікативно-лінгвістичні та правові аспекти // Львівський національний університет імені Івана Франка: Серія журналістики 2004. Львів: Вип. 25. С. 474–480.

5. Колісник О. Типологія інтернет-ЗМІ як журналістикознавча проблема // Вісник ХДАК: зб. наук. праць. Харків: ХДАК. 2010. Вип. 30. С. 202–208.

6. Структура ЗМІ і сприятливе середовище. URL: http://www.ji.lviv.ua/n32texts/monro1.htm.

7. Типологія ЗМІ. URL: http://ukrefs.com.ua/print:page,1,180902-Tipologiya-SMI.html.

ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОТРАПИЛИ У СКЛАДНІ ЖИТТЄВІ ОБСТАВИНИ

Кравченко А. Ю.
Науковий керівник – Башей О. О.
Черкаський фаховий коледж харчових технологій та бізнесу

Важливу роль у соціалізації дитини, її гармонійному розвитку відіграє родина.

Проте, в період надзвичайно складної економічної, політичної та психологічної ситуації, яку переживає українське суспільство внаслідок тимчасової окупації Криму й проведення АТО, поширення коронавірусної інфекції COVID–19 збільшується кількість дітей і сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах. За даними щорічного моніторингу діяльності психологічної служби системи освіти України звернення батьків учнів (вихованців, студентів) до соціальних педагогів, психологів, фахівців соціальних служб з питань допомоги дітям та сім'ям, що опинилися у складних життєвих обставинах, обіймають перше місце серед усіх категорій і складають 34,86% від загальної кількості звернень. Відповідно звернення педагогічних працівників із зазначеної проблеми складає 26,21% від загальної кількості звернень (також перше місце), а безпосередньо учнів (студентів) – 12,40% (друге місце) [6, 2].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.11.2013 р. №896 «Про затвердження Порядку виявлення сімей(осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» [2] до переліку таких обставин відноситься:

- жорстоке поводження з дитиною (недбале ставлення до дитини, її бездоглядність, в тому числі залишення дитини в небезпеці, насильство);
- залишення дитини без батьківського піклування внаслідок розладу здоров'я батьків, осіб, які їх замінюють, направлення їх на довготривале стаціонарне лікування чи реабілітацію, зникнення батьків, осіб, які їх замінюють, безвісти, їхнє ув'язнення, постійна зміна місця проживання сім'ї, що призводить до погіршення стану здоров'я дитини, смерть батьків;
- проживання сім'ї у непридатних для життя умовах, тривалий конфлікт у родині;
- прояви девіантної поведінки дитини;
- перебування дитини в екстремальній життєвій ситуації (в зоні міжетнічних чи міжрелігійних конфліктів, аварій, катастроф, збройних конфліктів) тощо.

Виявити дитину, яка опинилася у складних життєвих обставинах, неважко. Ознаками, що вказують на ймовірність виникнення ризиків для життя, здоров'я та розвитку дитини є ситуації, коли батьки або особи, які їх замінюють:

- не цікавляться навчальною діяльністю дитини (не відвідують батьківські збори, не контактують з педагогами закладу, не готують дитину

до участі у позаурочних та позашкільних заходах);

- під час відвідування навчального закладу перебувають у стані алкогольного сп'яніння або під дією інших психоактивних речовин. Наявні повідомлення дітей, осіб, знайомих сім'ї про факти надмірного вживання алкоголю, наркотичних речовин, схильності до азартних ігор;

- систематично проявляють агресивну поведінку до працівників закладу освіти, батьків, інших дітей;

- ігнорують рекомендації працівників закладу освіти щодо виховання дитини, що призводить або може призвести до затримки її розвитку, погіршення емоційного стану, здоров'я, соціальної ізоляції та інших несприятливих наслідків;

- не дотримуються санітарно-гігієнічних норм та правил безпечної поведінки, що призводить до виникнення ризику інфікування дитини;

- мають ознаки пригніченого психоемоційного стану, розладів психічного здоров'я, суїцидальної поведінки, що ускладнює процес догляду та виховання дитини;

- не забезпечують необхідного медичного догляду за дитиною, що може призвести до серйозних порушень здоров'я;

- жорстоко поводяться з членами сім'ї (одним із батьків, іншою дитиною, особою), з домашніми тваринами;

- допускають перебування в помешканні, де проживає дитина, сторонніх осіб, схильних до вживання алкоголю, наркотичних речовин;

- не забезпечують дитину кишеньковими коштами;

- перекладають відповідальність догляду за молодшими дітьми на інших.

Діти мають:

- знижену здатність контролювати свою поведінку;

- демонстративну хоробрість;

- агресію стосовно інших дітей або дорослих;

- ознаки бродяжництва;

бажання і змогу перебувати у вечірній і нічний час на вулиці без супроводу дорослих, відвідувати комп'ютерний клуб [6, 19].

До роботи з дитиною залучаються спеціалісти служб, установ та закладів, а саме:

- органів Національної поліції України;

- закладів та установ освіти і науки;

- управлінь, відділів у справах сім'ї, молоді та спорту;

- центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

- центрів соціально-психологічної реабілітації дітей служб у справах дітей;

- установ, закладів охорони здоров'я;

- органів соціального захисту населення;

- підрозділів кримінально-виконавчої інспекції Державного департаменту з питань виконання покарань [3].

Заклад освіти є не лише місцем, де навчаються діти, у ньому вони проводять значну частину свого життя, але й відповідальним за дотримання законодавства щодо захисту прав та гідності кожної дитини.

З метою забезпечення комплексної оцінки потреб дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, прийняття рішення в її інтересах, здійснення соціально-педагогічного та психологічного супроводу у закладі освіти створюється тимчасова команда індивідуальної підтримки дитини. До складу тимчасової команди можуть входити: координатор з питань протидії насильству над дітьми, представники адміністрації закладу, соціальний педагог, практичний психолог, класний керівник, вихователь, медичний працівник, інші фахівці [5].

Уся робота з дитиною та сім'єю, яка опинилася у складних життєвих обставинах, має проводитись з дотриманням принципу конфіденційності [1].

Ресоціалізація дітей, їх сімей, які потрапили у складні життєві обставини – це поновлення здатності до нормального життя шляхом застосування спеціальних форм організації їх життєдіяльності.

Збереження дитини в сім'ї, надання допомоги сім'ям, які перебувають в ситуації потенційної загрози переміщення дитини в дитячий будинок чи школу-інтернат – основна мета роботи центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей.

Для забезпечення процесу ресоціалізації дитини, її соціально-психологічної реабілітації розробляється та впроваджується комплексна індивідуальна програма по роботі з дитиною, що передбачає здійснення заходів виховного характеру, спрямованих на корекцію навчання, емоційного стану дитини, формування особистісних якостей, які сприятимуть її інтеграції у суспільство, оволодінню нею уміннями та навичками самообслуговування, правилами поведінки та спілкування з оточуючими, налагодження взаємовідносин з близькими людьми та адаптацію до сімейного оточення.

Залучення батьків або осіб, що їх замінюють, до соціально-виховного процесу центру соціально-психологічної реабілітації дітей відбувається шляхом пояснення важливості змін їхнього життя, збереження сім'ї, повернення дитини в сім'ю, надання послуг з: соціальної, психологічної та педагогічної діагностики і реабілітації, лікувально-профілактичних та юридичних.

Кожна родина перебуває під супроводом соціального працівника центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служби у справах дітей [4].

Таким чином, здійснення соціально-педагогічної діагностики дітей та родин, які опинились в складних життєвих обставинах, є важливою складовою діяльності фахівців соціальних служб – соціальних працівників, практичних психологів, соціальних педагогів і набуває сьогодні надзвичайної актуальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. №2402-III. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14.

2. Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб): постанова Кабінету Міністрів України

від 21 листопада 2013 р. №896. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF.

3. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких , що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю: постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. №800. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-%D0%BF.

4. Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей: постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 р. №87. Дата оновлення: 23.01.2019 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/87-2004-%D0%BF.

5. Про забезпечення навчальних закладів практичними психологами і соціальними педагогами та організацію у 2016–2017 н. р. належного психологічного супроводу учасників навчально-виховного процесу: Лист Міністерства освіти і науки України від 20.07.2016. №1/19-383.

6. Панок В. Г., Гаркавенко З. О. Соціально-педагогічна діагностика дітей та родин, які опинились в складних життєвих обставинах: метод. рек. [2-е вид., стереотип]. К.: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 76 с.

ПРОБЛЕМА ЗАМІНИ ЖИВОГО СПІЛКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИМ

Куракіна А. О.
Науковий керівник – Стеблина О. В.
Смілянський коледж харчових технологій
Національного університету харчових технологій

XXI століття – час коли все наше спілкування перенеслось у віртуальну реальність, люди почали забувати про живе спілкування, почали обходиться без нього. Всі свої емоції почали передавати Інтернет ресурсами, причому нічого не відчуваючи. Дехто скаже і в чому ж тут проблема? Але вона є! Питання: наскільки ми стаємо нелюдяними, губимо свої емоції?... Ми губимо найцінніше – зв'язок між людьми, свою щирість і розуміння де правда, а де вигадка. Суспільство у своїх суперечках про користь чи шкоду Інтернету розділилося на протилежні табори. Одні стверджують, що він є злом, оскільки в мережах безкарно пропагують насильство, поширюють дитяче порно, політичні фейки і віруси. Другі – що він є незамінним і об'єднує людей, країни, допомагає вчитися і працювати, і це справді одне з позитивних досягнень техноеволюції.

З розвитком нових технологій у сфері телебачення (супутникове, кабельне з великою кількістю каналів) та інформаційно-комунікаційних технологій (інтернет, мобільний зв'язок з усіма додатками, які щороку вдосконалюються) люди дедалі більше стають інформаційно залежними.

Представники старшого покоління вподобало телебачення. Особливо цікаві для них телесеріали і програми новин, без яких дехто й дня спокійно прожити не може. Молодь же більше проживає своє життя у соцмережах, де бере участь у листуванні з друзями, на інтернет-сайтах, де можна замовити техніку, одяг, їжу, оплатити рахунки, компослуги, переглянути фільми чи

серіали, або ж в комп'ютерних іграх, на сайтах знайомств і розваг. І це можна робити всюди, де є інтернет-мережа, ба навіть подорожуючи транспортом. Звичайно ж саме інтернет зробив наше життя мобільнішим і зручнішим.

За якихось 10 років Інтернет перетворився з великої іграшки для окремих інтелектуалів у повноцінне джерело інформації для усіх охочих, а також став однією з основних форм віртуального спілкування. На сьогодні важко переоцінити роль Інтернету у організації різноманітної інформації, а також у організації спілкування. Тому що, як ми знаємо, спілкування – це спосіб взаємодії та впливу людей один на одного. Так із появою всесвітнього павутиння це спілкування вийшло далеко за межі одного будинку, міста та навіть країни. Це без сумніву є великим плюсом Інтернет спілкування – можливість спілкуватись на великій відстані. На цьому уся краса і закінчується. Потреби у живому спілкуванні люди, а особливо сором'язливі люди, намагаються компенсувати віртуальним спілкуванням. Мабуть самі не розуміють, як вони собі шкодять. Закрившись вдома сам на сам з комп'ютером людина сама змінює свою реальність. Створює собі образ, який йому до душі, вибрав нікнейм. І все. Справа зроблена. Людина стає рабом могутнього Інтернету. З часом їй стане дедалі важче розрізняти де реальність, а де віртуальний світ. Чи може вже це сталось? Але якщо, людина, ще з ними, у світі живих та реальних, нехай думає про такі, на перший погляд, банальні речі.

Чи можна напевне знати хто знаходиться на «іншому кінці»? Чи можна знайомитись по Інтернету? Так, є вірогідність отримати деяку інформацію анкетного характеру та навіть фото віртуального співрозмовника, але цього не буде достатньо для реального та більш-менш адекватного сприйняття особистості. Окрім цього, у силу людської натури, при віртуальному спілкування є тенденція приховувати свої недоліки або навпаки «розповідати казки». А такий важливий аспект, як невербальне спілкування. «Один її погляд та я все зрозумів без слів…» Чи можна це порівняти з тим, коли стосунки між людьми народжуються у чаті? Чи будуть такі стосунки довгими та міцними?

Проте психологи, неврологи, психіатри давно порушують питання про розвиток патологічної залежності людей від інформаційного простору. Вона подібна до алкогольної чи наркотичної, або ж до залежності від азартних ігор. Її важко здолати самому. І це стосується не лише дітей, у яких свідомість ще не сформована і вони не розуміють, що з ними відбувається, а й дорослих, які, здавалось би, могли контролювати цей процес. Як з'ясувалося, людська психіка не справляється із такою залежністю.

Захоплені всесвітньою інформаційною павутиною і дорослі, і діти годинами просиджують у соцмережах і чатах, що фактично замінили їм живе спілкування з рідними та друзями, в Інтернет-іграх, деякі з яких своєю жорстокістю просто ламають людську психіку. Хтось навіть зізнається, що дня не може прожити без перегляду новин чи інформації із соцмереж, і при цьому реально відчуває на фізичному рівні, що до комп'ютера наче притягує якась невидима сила.

Людина, яка живе у віртуальному світі, фактично не контролює себе, вона втрачає волю, свободу вибору. Якщо трапляється ситуація, коли немає доступу до Інтернету, хронічна залежність виявляється в зміні поведінки людини – вона стає неспокійною, агресивною, відчуває свого роду «ломку», характерну при алкогольній чи наркотичній залежності.

Проблема виявляється не лише в розладах психіки і загалом погіршенні здоров'я людини, адже більшу частину вільного часу замість прогулянок, занять спортом чи творчістю вона віддає перевагу «зависанню» на різноманітних сайтах. Проблема набагато масштабніша, бо руйнуються суспільні відносини, головна соціальна ланка суспільства – сім'я. Інтернет-залежним важко адаптуватися у суспільстві, адже відвикають від живого спілкування з людьми.

У деяких розвинутих країнах уже давно узялися за розв'язання цієї проблеми, особливо якщо це стосується дітей. Щонайперше – їм заборонено користуватися мобільними телефонами у школі, їхнє дозвілля вчителі і батьки намагаються заповнити заняттями спортом та творчістю. З ними працюють психологи. І, звичайно ж, найкращим прикладом, як вести здоровий спосіб життя, є батьки. У низці країн (наприклад, Великобританії, США, Китаї) уже є навіть спеціалізовані клініки для лікування Інтернет-залежності.

І хоча цей психічний розлад не ввели до списку психосоматичних захворювань, проте спеціалісти з психіатрії визначили такі психологічні і фізичні фактори, характерні для них: нав'язливе бажання перевірити електронну пошту, постійне очікування наступного виходу в мережу, багатогодинне «зависання» в Інтернеті і витрачання великих коштів на нього, почуття задоволення від спілкування в мережі межує з ейфорією, відсутність доступу до неї викликає неспокій, агресію, роздратування при вимушених відволіканнях, невміння спланувати час закінчення сеансу роботи в мережі, забування про домашні справи, навчання чи службові обов'язки, важливі особисті й ділові зустрічі, небажання сприймати критику такого способу життя, готовність миритися з руйнуванням сім'ї, невміння нормально адаптуватися у суспільстві, втрата кола живого спілкування, нехтування власним здоров'ям, уникання фізичної активності, нерегулярне харчування, пропускання прийомів їжі, нехтування особистою гігієною, спроби відмовитися користувача від Інтернету чи хоча б проводити у ньому менше часу викликають «ломку», як при якомусь фізичному захворюванні, погіршується самопочуття, враження нервових стовбурів руки через тривале перенапруження м'язів, оніміння пальців руки, що тримає «мишку», сухість та різь в очах, головні болі за типом мігрені, спазми судин мозку, гіпертонія, болі у спині і у всьому тілі, адже порушується кровообіг, розлади сну, зміна режиму сну, часті депресивні стани.

Інтернет створювався безпосередньо для нашого задоволення у інформації. У спілкуванні, метою якого є обмін інформацією! І як би він не модернізувався суть залишиться. Саме тому Інтернет ніколи не зможе передати навіть найпростіші людські емоції. Навіть у таких емоцій, як

радість та сум є купа відтінків. Звичайно їх намагаються компенсувати створенням різноманітних спеціальних піктограм, але… Іншими словами фізична відсутність співрозмовників призводить до того, що почуття можна не тільки виражати, а й приховувати, таке саме, як і виражати почуття, які людина у даний момент не переживає. Це вже взагалі якесь лицемірство! Як можна дізнатись людину, коли ти не бачиш її очей? Коли ти не бачиш, як вона поводить себе у відповідь на якісь твої слова або дії. Людина це така тонка матерія… Отже, як уникнути Інтернет-залежності: не їсти, сидячи за комп'ютером чи з мобільним телефоном, знайти захопливе заняття, відвідувати різні групи і клуби, зайнятися спортом, музикою, танцями, співом і т. п., бажано з друзями, більше часу приділяти сну, замість того, щоб сидіти в Інтернеті, дивитися фільми на телебаченні чи в кінотеатрі, ходити на концерти, читати книжки, допомагати рідним в роботі по дому, приготуванні їжі, частіше гуляти з друзями, брати участь у розвагах, іграх, але без Інтернету, телефонувати і зустрічатися з друзями замість того, щоб тримати з ними зв'язок через соцмережі, уникати відвідувань тих місць, де є доступ до мережі, наприклад Інтернет-кафе, щоб не піддаватися спокусі зазирнути туди на декілька хвилин, які розтягнуться на увесь день, частіше планувати сімейні вечори, але замість перегляду телепередач повечеряти разом, потім знайти спільну розвагу, наприклад, пограти в настільну гру, відволікатися від мережі за кожної слушної нагоди, встановивши ліміт часу роботи вашого комп'ютера, якщо проблема залежності зайшла надто далеко, звернутися до спеціалістів, які зможуть допомогти.

Щоб молоде покоління ще замолоду не захворіло на Інтернет-залежність, дорослим потрібно подбати про їхню зайнятість в реальному житті. Якщо діти втікають в іншу реальність, потрібно знайти причину такої поведінки. Це можуть бути погані стосунки в сім'ї, у школі, з друзями, занижена самооцінка, незадоволені потреби, відчуття самотності, прагнення відволіктися від проблем реальності і т. п.

Проблема, пов'язана з комп'ютерною залежністю, має вирішуватися спільно з розробниками ігор, психологами, медиками, педагогами, батьками. Комп'ютер – це факт сучасної дійсності. І прості заборони тут не допоможуть. Це майбутнє, відгороджувати від якого підлітків у жодному разі не можна.

Сподіваюсь, що усі зрозуміли мою позицію, щодо переваг у спілкуванні. Хотілося б тільки додати, що яким би комп'ютер не був – «створений за останнім словом техніки» – він так машиною і залишиться, а Інтернет не зможе заміни реальність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ванесса Эдвардс «Наука общения». / МИФ, 2016, пер. Ольга Терентьева. 84 с.
2. Володарська. Х.: Видавництво «Ранок», 2009. 211 с.
3. Городяненко В. Г. Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002, 487 с.
4. Конфліктологія: навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Х.: Право, 2012. 128 с.
5. Коммуникация. Теории и практики / Ем Гріффін. Гуманитарный центр, 2015. 167 с.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Лисенко Я. В.
Науковий керівник – Котляр Д. О.
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Поняття «політична культура молоді», як і більш загальне поняття «політична культура», сьогодні вживається в досить абстрактних, а подекуди й суперечливих і не зрозумілих для масової свідомості значеннях. Політична культура – це особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності й відносин, що відображають, закріплюють та реалізують головні національні цінності та інтереси, формують політичні погляди та цінності, знання та навики участі громадян у суспільно-політичному житті України. Політична культура – це історично і соціально зумовлений продукт політичної діяльності людей, їх політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами – політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здібностей як суб´єктів політичного життя.

Український мислитель в діаспорі Б. Цимбалістий писав: «політична культура – це продукт історичного розвитку та досвіду народу. У випадку України цей досвід був гірким... Для того, щоб зрозуміти політичну культуру українців, треба звернути увагу на джерела впливу, які протягом історичного шляху стимулювали чи спиняли розвиток української політичної культури» [4].

Стосовно формування політичної культури молоді є низка протиріч. Самодіяльність молоді, пов’язана з її ініціативою, створенням певних громадських об´єднань, досить часто наштовхується на деяку її запрограмованість у державних закладах освіти, культури, армійських колективах. Певну ідеологічну спрямованість мають і багато засобів масової інформації. Отже, логічно постає питання про деполітизацію, деідеологізацію, деконфесіолізацію виховного впливу на молодь. Тобто молодь має отримувати об’єктивну інформацію плюралістичного характеру.

Проблеми розвитку політичної культури сучасної молоді під кутом зору узагальнюючих політико-психологічних характеристик індивіда, ступеня його політичної розвиненості, уміння реалізувати політичні знання у межах нинішньої політичної системи досліджують такі вчені, як В. Бебик, М. Головатий, Є. Головаха, Л. Карамушка, М. Корнєв, В. Лісовий, Н. Паніна, Ю. Пахомов, В. Ребкало [1; 3].

У структурі політичної культури виділяють три складові:

1) нормативний елемент (накопичений політичний досвід);
2) ціннісний елемент (політична свідомість);
3) поведінковий елемент (моделі політичної поведінки).

Політичний досвід – основа розвитку політичної культури. Він накопичується протягом історичного розвитку суспільства і відображається в моральних та релігійних нормах, в існуючих політичних звичаях, традиціях, в історичних, наукових та літературних пам'ятках. Стереотипи, міфи і символи також являються носіями політичного досвіду. Цей досвід в більшій або меншій мірі засвоюється людьми в процесі їх політичної соціалізації. На основі історичного досвіду багатьох поколінь формується політична свідомість людей.

Політична свідомість складається з різноманітних уявлень людей про політику і політичні відносини. Згідно з визначенням, наведеним у політологічному словнику, політична свідомість – це опосередковані відображення політичного життя суспільства, суттю яких є проблема влади, розвиток і задоволення інтересів та потреб політичних суб'єктів, сукупність поглядів, оцінок, установок, які, відображаючи політиковладні відносини, набувають відносної самостійності.

Політична свідомість тісно пов'язана з особливостями політичної системи суспільства та суспільнополітичними відносинами, що наявні в цій системі, станом освіти, культури. Політична свідомість проявляється в ставленні будь-якої соціальної спільноти, верстви або окремого індивіду до процесів що відбуваються в політичному житті країни, до політичних партій, рухів, різноманітних політичних і соціальних інститутів.

Політична свідомість та рівень політичного розвитку суспільства в цілому обумовлюють політичну поведінку особистості.

Політична поведінка – це сукупність реакцій соціальних суб'єктів (соціальних спільнот, груп, особистостей і т.п.) на діяльність політичної системи. Як зазначає Є. Шестопал, «загалом в політичній науці в поняття «політичної поведінки» включають і дії окремих учасників, і масові акції, і активність організованих суб'єктів влади, і стихійні дії натовпу, акції і на підтримку чинної політичної системи, і проти неї. Більше того: вибір «проти» або неявка на вибори також трактуються як форми політичної поведінки» [5].

Характерною особливістю сучасної політичної свідомості молоді є поліцентризм її політичних уподобань. Загалом нинішній рівень політичної свідомості української молоді є ще досить низьким, що негативно позначається і на рівні її політичної активності. Рівні політичної активності та свідомості не завжди збігаються. Молодь може бути політично пасивною не тому, що вона є політично несвідомою, а тому що не підтримує ту чи іншу форму політичного правління, той політичний курс, який не задовольняє її специфічні потреби та інтереси. Але ця пасивність може вмить змінитися політичною активністю, якщо з´явиться така політична сила, в якій молодь знайде відгук своїм інтересам.

Молодь у нинішніх її вікових межах становить вагому частку населення України. Молодіжний контингент в Україні наразі є демографічно неоднорідним, оскільки об'єднує групи населення у доволі широкому віковому діапазоні – від підліткових та пост підліткових до значно більш досвідчених і зрілих у віковому й соціальному відношенні

осіб, яким уже за 30 (30–34-роки). Молодь є соціально неоднорідною. Молоді робітники, жителі села, студенти, політичні лідери, представники бізнес-спільноти, мігранти, молоді спеціалісти, маргінали з різним ступенем успішності адаптуються до ринкової економіки, нерідко орієнтуються на взаємовиключні політичні та духовно-моральні цінності [2] .

Молодь суттєво відрізняється від старших поколінь тим, що вона практично позбавлена ілюзій, що хтось може за неї вирішити її власні проблеми. Вона індивідуалістична та прагматична, щодо сучасної влади досить нейтральна, і не пов'язує з нею ніяких сподівань на позитивні зміни.

Сучасне молоде покоління ставиться до політики і влади, як до данності, що не викликає ні захоплення, ні особливо різких негативних емоцій. Це, перш за все, проявляється у відстороненості значної частини молоді від політичного життя. Така апатія зумовлена, перш за все, тим, що реформи, які проводяться в Україні найболючіше вдарили саме по молоді, і тим, що в країні відсутня будь-яка осмислена політика щодо молоді як самостійної соціально-демографічної групи, з тим, що вона, з одного боку, не бачить необхідності будь-що кардинально змінювати в оточуючому середовищі, а з іншого – не розглядає політичну діяльність як значущу для себе, знаходячи більш перспективні способи і форми самореалізації. У результаті, тотальне відчуження молоді від влади, здатне в будь-який момент перерости в активне її несприйняття.

Перспектива подальшого розвитку суспільства пов'язана, перш за все, з особливостями формування політичної культури молоді, її політичними цінностями, соціально-політичною орієнтацією, політичним вибором та ставленням до влади.

Для держави формування самосвідомості цієї категорії населення має стратегічне значення, оскільки саме нинішня молодь прийде на зміну діючим політично активним силам. Сьогодні молодими людьми важко маніпулювати, вони дуже чутливі, підмічають все, що відбувається у суспільстві. Можливо деяка частина і йде в політику заради грошей, але для більшості важливіше реалізувати свої власні переконання. Нинішня політична ситуація в Україні примушує молодь замислитися над багатьма питаннями: як я, молода людина, прийнявши те чи інше рішення, можу вплинути на ситуацію в країні (регіоні); яку вагу має мій голос на виборах та ін. Одним із найважливіших факторів, що здатен підштовхнути цих людей до активних громадських дій – впевненість у тому, що своїм вибором і прийнятим рішенням вони можуть щось змінити.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бебик В. М. Політична культура сучасної молоді / В. М. Бебик, М. Ф. Головатий, В. А. Ребкало. К.: А.Л.Д., 2004. 112 с.

2. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / За ред. Е. М. Лібанової. К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. 248 с.

3. Соціологія: словник термінів і понять / За ред. Біленького Є. А. і Козловця М. А. Київ.: Кондор, 2006. 370 с.

4. Цимбалістий Б. Політична культура українців // Сучасність. 1994. №4.

5. Шестопал Е. Б. Политическая психология. М.: ИНФРА-М, 2002.448 с.

НАРКОМАНІЯ ЯК ВИД ДЕВІАЦІЇ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Литвин В. Л.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Наркоманія – це захворювання, яке виражається в тому, що життєдіяльність організму підтримується на певному рівні тільки за умов постійного приймання наркотичної речовини, що призводить до глибокого виснаження фізичних і психічних функцій людини. Різке припинення приймання наркотику спричиняє порушення багатьох функцій організму.

Про наркоманію у нас тривалий час говорили як про щось далеке, іноземне. Тепер з наркоманією впритул зіткнулося і наше суспільство. За даними Міністерства охорони здоров'я України на обліку перебувають 86 тис. наркоманів, серед яких тисячі підлітків. Кількість же тих, хто вживає наркотики, перевищує півмільйона чоловік. Тільки за рік помирає від наркотиків близько 1 000 чол. Результати соціологічних досліджень доводять, що головні мотиви споживання наркотиків – прагнення задоволень, бажання пережити гострі відчуття, ейфорію. А оскільки наркоманія є найпоширенішою серед молоді, ці мотиви посилюються соціальною незрілістю, безтурботністю, легковажністю.

Більшість опитаних наркоманів (77%) прилучилися до зілля під впливом інших осіб (друзів, знайомих). Споживання наркотиків у молодіжному середовищі часто має груповий характер. Деякі наркомани вживають наркотики в громадських місцях – на вулицях, дискотеках, у кафе тощо. Значна частина наркоманів певною мірою усвідомлює небезпеку, що їм загрожує, і критично ставиться до своєї пристрасті: 12% вважають її згубною, 67% оцінюють свої дії негативно. Лише молоді наркомани, які починають вживати наркотики, не бачать в цьому нічого небезпечного. На стадії, коли настає фізична і психічна деградація, більшість починає розуміти, що їх чекає, але відмовитися вже не мають сил. Заходи боротьби з наркоманією такі самі, як і з алкоголізмом, але застосовуються і правові заходи.

Наркоманія, руйнуючи особистість, крім того, в значній мірі впливає і на загальний стан злочинності в суспільстві. В Україні злочинність, пов'язана з наркотиками, в останні роки зростала більш швидкими темпами, ніж інші види злочинності. Якщо в 1990 р. було зареєстровано 7 236 злочинів у цій сфері, то сьогодні – 50 045. В основному це перевезення або збут наркотичних засобів. Крім того, пошук коштів на придбання наркотиків примушує самих наркоманів вчиняти протизаконні дії. Щороку скоюється близько 12 тис. злочинів. В стані наркотичного збудження скоєно 2,2 тис. злочинів. Зареєстровано тисячу випадків утримання притонів для вживання наркотичних засобів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гилинский Я. Социология девиантного поведения как специальная социологическая теория // Социс. 1991. №4.

2. Гульдан В., Романова О. Підліток-наркоман і його оточення // Питання психології. 2003. №2.

3. Курек Н. Медико-психологический подход к диагностике повышенного риска заболеваний наркоманией у подростков и коррекция их эмоциональных нарушений // Вопросы наркологии. 1993. №1.

4. Розенбаум М. Безпека насамперед. Підлітки, наркотики і освітні програми: реалістичний підхід. М., 2002.

5. Чубіна Т. Соціологія: курс лекцій. Черкаси: АПБ, 2012.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ, ЩО СПРИЧИНЯЮТЬ ТРАВМУВАННЯ ПОЖЕЖНИХ-РЯТУВАЛЬНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ

Литвин Т. Ю.
Науковий керівник – Фомич М. В., кандидат психологічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Емпіричне дослідження психологічних чинників, що спричиняють травмування пожежних-рятувальників ДСНС України проводилось в рамках виконання нами магістерської роботи. Дослідження проводилося на базі пожежно-рятувальних підрозділів Управління ДСНС України у Черкаській області. Всього дослідженням було охоплено 42 пожежних-рятувальники віком від 20 до 39 років, які травмувалися під час професійної діяльності. Стаж служби в ДСНС України від 1 до 21 року.

Аналіз результатів психологічного обстеження пожежних-рятувальників дозволив нам виділити 2 групи осіб (52,7% від загальної кількості травмованих працівників), які, у достатній мірі, мають загальні психологічні особливості особистості. Спільність особистісних особливостей визначалась на основі аналізу 10-ти основних шкал профілю СМДО. Класифікація проводилася на основі виділення двох найвищих точок профілю.

Подібні профілі усереднювалися та підраховувалися їх статистичні характеристики. Кожній групі профілів присвоювався код за однією або двома найбільш високими шкалами профілю СМДО [1].

Розглянемо виділені нами психологічні типи пожежних-рятувальників докладніше (табл. 1).

Аутично-соціопатичний тип особистості. Найчисельнішу групу пожежних-рятувальників, травмованих під час виконання службових обов'язків становлять особи з кодом «84» профілю СМДО. У цю групу об'єднані профілі з домінуючими шкалами профілю СМДО: 8 (шкала індивідуалістичності) і 4 (шкала імпульсивності). Значення 8-ої шкали варіювалося від 55 до 96 Т-балів, середнє значення – 71,2 Т-бала, стандартне відхилення 15,3 Т-бала; значення 4-ої шкали варіювалося від 54 до 91 Т-бала, середнє значення – 69 Т-балів, стандартне відхилення – 13,3. Найнижчими, у більшості випадків, були нульова, дев'ята, п'ята і третя шкали профілю (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Значення шкал профілю пожежних-рятувальників, травмованих під час виконання службових обов'язків

Шкали	**Тип особистості з кодом «84» (M ± m)**	**Тип особистості з кодом «47» (M ± m)**
L	58,63±12,98	49,38±6,12
F	63,13±18,30	44,59±3,99
K	59,25±11,25	47,14±4,07
1	60,00±10,90	53,83±4,95
2	61,88±11,21	52,16±3,44
3	55,63±7,44	56,81±4,09
4	68,75±13,32	66,25±5,44
5	56,00±4,00	51,06±5,04
6	63,25±12,70	63,99±4,21
7	60,63±12,91	60,49±4,08
8	71,25±15,28	59,89±3,27
9	56,63±3,73	53,03±4,16
0	53,88±8,11	58,49±3,17

Усереднений профіль пожежних-рятувальників ДСНС України, травмованих під час виконання службових обов'язків, з кодом «84» представлений на рисунку 1.

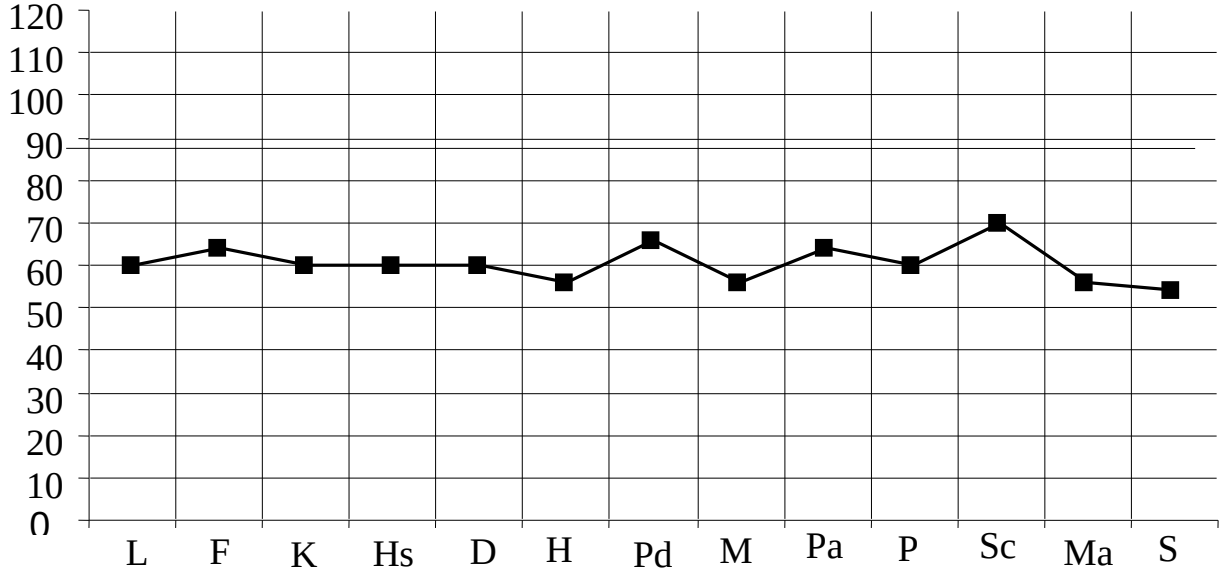

Рисунок 1 – Психологічний профіль пожежних-рятувальників, які травмувалися під час виконання службових обов'язків (тип особистості з кодом «84»)

Особи з подібним типом профілю часто описуються як дивні, особливі й ексцентричні. Вони погано передбачувані, імпульсивні й неконформні. Вони відрізняються підкресленим нонконформізмом і протиставленням своїх суб'єктивних установок, поглядів і суджень оточенню. Їх індивідуалістичність лише збільшується при протидії оточення, тому і корекція їхньої поведінки надзвичайно утруднена. Вони не визнають авторитетів і часто мають радикальні погляди.

Особистості з таким типом профілю характеризуються не агресивною асоціальною поведінкою, а скоріше асоціальними вчинками, зробленими в результаті непорозумінь, непристосованості, нездатності чітко усвідомити соціальну норму. Вони відрізняються замкнутістю, інтровертованістю, скутістю жестів, крайньою незручністю в соціальних контактах, звертають на себе увагу своєю несхожістю на всіх, холодністю й незрозумілістю їхнього емоційного життя, самітністю в групі, своєрідністю інтересів, відірваністю від реальних проблем, непрактичністю, відсутністю здорового глузду в судженнях і вчинках, абстрагованим мисленням зі схильністю до символіки, однак без явного порушення мислення.

Особи з кодом «84» недовірливо ставляться до людей, уникають близьких взаємин. У міжособистісних стосунках вони порушують емпатію й намагаються маніпулювати навколишніми. Зовнішній світ розглядають як загрозливий, відчувають потребу в безпеці, реагуючи відходом і сплеском агресії як способами захисту. Вони можуть бути сердитими, дратівливими, уразливими. У них погане уявлення про себе й, здається, вони самі настроюють себе на відкидання й невдачу. З іншого боку, це творчі особистості, схильні до фантазування, які знаходять оригінальні рішення, з вираженою інтуїтивністю, широтою інтересів, винахідницьким потенціалом, що часто не одержує свого розвитку. Не можна не відзначити і їх певну інтелектуальну ефективність, розвинену уяву, гострий розум, схильність до аналізу й одночасно цілісний стиль сприйняття.

Імпульсивно-самоствердкуючий тип особистості. Найвищі показники в даній групі досліджуваних пожежних-рятувальників, травмованих під час виконання службових обов'язків, зафіксовано за шкалою 4 «Імпульсивність» – 66,25 балів, та за шкалою 6 «Ригідність» – 63,49 балів (рис. 2). Отже фахівця цієї групи можна охарактеризувати як активну особистість з високим рівнем мотивації досягнення. При цьому можливі прояви спонтанної активності, що спрямована на задоволення дрібних бажань, які можуть йти проти суспільних норм.

Фахівцям цієї групи характерна поспішність у прийнятті рішення. Провідними їх рисами є нетерплячість, схильність до ризику, нестійкість, іноді неадекватно високий рівень домагань.

До основних особистостей поведінки можна віднести безпосередність в прояві почуттів, висловлення дуже часто непродумані, виявляється схильність спиратися переважно на свою точку зору.

Помітно прагнення задовольняти свої слабкості. При цьому превалює низький рівень самооцінки. Проявляється цікавість до активних видів діяльності, переважно самостійного характеру через непокірність. Таким чином, можна припустити, що виконання професійних обов'язків в умовах групової роботи буде неефективним.

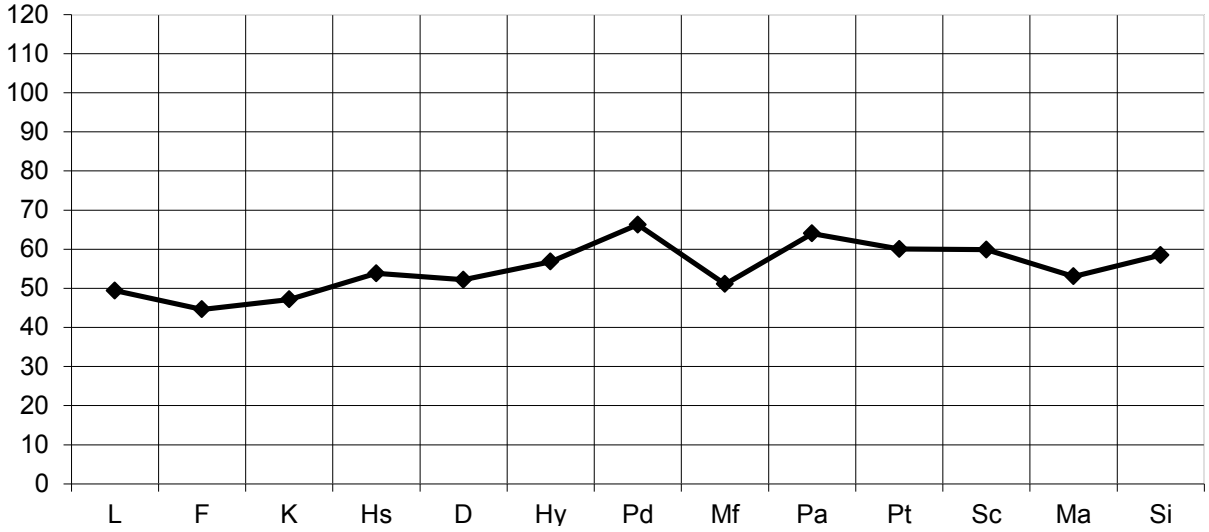

Рисунок 2 – Психологічний профіль пожежних-рятувальників, які травмувалися під час виконання службових обов'язків (тип особистості з кодом «46»)

При впливі на таких особистостей стрес-чинників спостерігається або стенічний тип поведінки, або блокування та підпорядкування лідерові.

Розумові процеси нестійкі, низький рівень концентрації уваги, недостатня чіткість сприйняття корегується звичкою до повторних дій, що спрямовані на перевірку зробленого.

Таким чином, певне сполучення особистісних особливостей (аутично-соціопатичний тип або імпульсивно-самоствердкуючий тип особистості) з одного боку та об'єктивних соціопрофесійних чинників і умов службової діяльності з іншого боку визначає рівень особистої травмосензетивності пожежних-рятувальників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Собчик Л. Н. СМИЛ. Стандартизованный многофакторный метод исследования личности. Спб.: Речь, 2007. 224 с.

СОЦІАЛЬНА РЕГУЛЯЦІЯ ПОВЕДІНКИ

Литвин Т. Ю.
Академія фінансів і бізнесу VISTULA (м. Варшава)
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Соціальна поведінка за спрямованістю активності може бути просоціальною, асоціальною чи антисоціальною. І те й інше залежить, по-перше, від соціальної структури суспільства; по-друге, від нормативної культури і ціннісних орієнтації, які формують нормативний канон особи –

уявлення, якою людина повинна або не повинна бути; по-третє, від установок, стилю мислення і самосвідомості конкретних індивідів.

Соціальна поведінка – це сукупність вчинків і дій індивіда або групи в суспільному бутті, обумовлених соціальними чинниками та пануючими нормами.

Мета соціальної поведінки полягає у перетворенні навколишньої дійсності (світу), здійсненні соціальних змін в суспільстві, розвитку соціально-психологічних феноменів у групі, особистісних перетворень самої людини.

Соціальна регуляція поведінки забезпечена складною системою, функціями якої виступають: формування, оцінювання, підтримка, захист і відтворення необхідних суспільству й соціальним групам норм, правил, механізмів, засобів, забезпечення існування і відтворення певних типів взаємодії, взаємин, спілкування, діяльності, свідомості та поведінки особи як члена суспільства.

До чинників загальнолюдської детермінації соціальної поведінки відносять спосіб, стиль життя, рівень добробуту, соціальний контекст; працю, спорт, соціальні цінності, екологічну ситуацію, етноси, соціальні установки, побут, сім'ю.

Існує безліч об'єктивних регуляторів соціальних відносин: суспільне виробництво, суспільні відносини, соціальні рухи, громадська думка, соціальні потреби, суспільні інтереси, суспільні настрої, суспільна свідомість, соціальна напруженість, соціально-економічна ситуація.

У сфері духовного життя суспільства регуляторами соціальної поведінки виступають: мораль, етика, менталітет, культура, субкультура, ідеал, цінності, освіта, ідеологія, засоби масової інформації, світогляд, релігія.

У сфері політики – влада, бюрократія, соціальні рухи, партії.

У сфері правових відносин – право, закон.

Соціально-психологічними трансляторами цих впливів є:

- великі (етнос, класи, прошарки, професії, когорти), середні і малі соціальні групи (спільноти, співтовариства, колективи, організації, групи);

- динамічні групові явища (соціально-психологічний клімат, соціальні уявлення, групова думка, конфлікт, настрій, напруженість, міжгрупові і внутрішньогрупові стосунки, традиції, групова поведінка, згуртованість, референтність, рівень розвитку групи).

До культурних регуляторів відносять: знак, мову, символи, традиції, ритуали, обряди, забобони, звичаї, звички, стереотипи, стандарти, моду, смаки, комунікацію, чутки, рекламу. Особистісними регуляторами виступають: соціальний престиж, позиція, статус, роль, авторитет, переконання, установка, соціальна бажаність.

Універсальною формою регуляції соціальної поведінки є соціальні норми, норми моралі і моральність, закони.

До розряду недирективних норм соціальної поведінки особистості відносять традиції (поняття, яке охоплює об'єкти соціальної спадщини – матеріальні та духовні цінності), звичаї (встановлений спосіб поведінки,

пов'язаний з певними моральними цінностями, порушення яких викликає негативні санкції групи чи суспільства), конвенціональні норми поведінки.

Разом із соціальними нормами суспільства: політичними, правовими, етнічними, культурними, моральними, етичними – існують норми як численних реальних груп організованих або неформальних, так і номінальних. Ці норми не набувають всезагального характеру, вони відображають характер, зміст і форму більш загальних норм та специфіку спільноти, групи: характер, форму, зміст стосунків, взаємодій, залежностей між її членами, їх особливості, специфіку умов і цілей.

Групові норми соціальної поведінки можуть бути формалізованими і неформалізованими. Формалізований (оформлений, фіксований, зовні) характер нормативної регуляції існує у формальних соціальних об'єднаннях. Всі організації використовують різноманітні стандарти, моделі, шаблони, зразки, правила, імперативи поведінки, дій, стосунків. Вони регулюють, санкціонують, оцінюють, примушують, спонукають людей здійснювати ті чи інші дії в системі взаємин людей, в діяльності організації.

Регулювання соціальної поведінки безпосередньо здійснюється у межах малих груп під час спільної діяльності людей, спілкування, суспільної практики.

Соціально-психологічні механізми регуляції включають навіювання, наслідування, підкріплення, приклад, зараження; вплив реклами і пропаганди у ЗМІ; методи і засоби соціальних технологій та соціальної інженерії; соціальне планування й соціальне прогнозування; механізми психології управління. Загальним підсумком дії механізмів соціальної регуляції є модифікація поведінки особи, соціальний контроль за її поведінкою.

Система соціального контролю включає уособлені спеціалізовані інституції, що займаються певним типом соціального контролю (комісії, комітети контролю, адміністративний апарат), а також громадську думку й інтеріоризовані норми поведінки групи, які індивіди усвідомлюють й переживають як власні вимоги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева Г. М. Психология социального познания: учебное пособие для вузов. М.: Аспект Пресс, 2001. 288 с.

2. Зимбардо Ф., Ляйппе М. Социальное влияние: серия «Мастера психологии». СПб.: Питер, 2001. 448 с.

3. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс: пер. с фр. Т. А. Емельяновой, Г. Г. Дилигенского. М.: Центр психологии и психотерапии, 1998. 480 с.

4. Ольшанский Д. В. Психология масс. СПб.: Питер, 2002. 368 с.

5. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. М.: ЧеРо: Изд-во МГУ, 1996. 342 с.

6. Чалдини Р. Психология влияния. , 2006. 288 с.

АЛКОГОЛІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Лісова Я. В.
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Алкоголізм – це пристрасть до алкоголю, при якій виникають виражені психічні розлади, змінюються взаємовідносини в колективі і сім'ї, що обумовлює шкоду суспільним і особистим інтересам людей.

Варто зазначити, що поведінка людини, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння, зумовлюється не тільки впливом алкоголю, а й низкою інших факторів, пов'язаних із вихованням і звичною поведінкою. Найчастіше алкоголь не вносить нічого нового до мотивів злочинної поведінки, а проявляє бажання та ціннісні орієнтації, які виникли раніше. Практично, в основі всіх видів п'яної мотивації прямо чи побічно простежується прагнення до спілкування. Алкоголізм єднає цих людей у групи, де аморальні дії, сварки та бійки становлять основу стосунків. Це призводить до деградації особистості, асоціальної поведінки, недостатнього самоконтролю, низького рівня саморегуляції. У результаті деморалізації відбувається становлення «дозвільної» діяльності, втрачаються позитивні інтереси і потреби. У стані сп'яніння посилюється жорстокість насильницьких злочинів, безглуздість, злість. При алкоголізмі настають серйозні особисті зміни в характері, вольовій і емоційній сферах. Тому ця проблема є надзвичайно актуальною в наш час.

Алкоголізм має давню історію. Про його негативні властивості люди дізналися не менш ніж за 8 000 років до н. е. У буддизмі існує притча, за якою юний чернець проходив мимо дому вдови, яка заманила його до себе, замкнула і сказала, що не випустить, доки він не виконає одне з її бажань: або проведе з нею ніч, або вип'є вина, або ж уб'є її козу. Чернець не знав, що відповісти. Давши обітницю цнотливості, він не міг виконати її перше бажання. Давши обітницю тверезості, не міг торкнутися вина. І вже тим більше не міг зробити замах на чиє б то не було життя. Але треба було вибирати. І після довгих роздумів чернець вирішив, що випити вина – це найменший з гріхів: він випив вина, потім погрішив із жінкою, а потім убив її козу…

Негативне ставлення до вина виражали кініки (III ст. до н. е.), Діоген, Арістотель. У Стародавній Греції (при Драконі) сп'янілих вбивали. У Стародавньому Римі тих, хто вживав спиртне до 30 років, страчували. У деяких країнах застосовували до п'яниць особливо болісні види страти – заливали в горло розплавлений свинець тощо, проте і такі жорстокі заходи не могли зупинити пияцтво.

Проти пияцтва рішуче виступала буддійська і конфуціанська релігія. Іудаїзм пішов по шляху різкого обмеження вживання спиртного. Пияцтво засуджувала і християнська релігія, особливо в період її зародження. Основоположник ісламу Мухаммед ввів жорстку релігійну заборону на

вживання спритних напоїв, закріплену в головній священній книзі мусульман – Корані.

Викрадачем розуму – так іменували алкоголь із давніх часів. Законодавці тих часів видавали надзвичайно суворі закони проти пияцтва. Чистий етиловий спирт почали одержувати в VI–VII ст. араби, дали йому назву «аль кеголь», що означає «одурманюючий». Як свідчать історичні джерела першу пляшку горілки виготовив араб Ракез в 860 році. Переробка вина для отримання спирту значно збільшила пияцтво. У 13 ст. пияцтво поширюється по всій Європі, чому сприяли досліди середньовічних алхіміків, особливо Раймонда Люля, який оволодів технікою виготовлення етилового спирту. Велике поширення пияцтво набуло в 16–18 ст. в Англії, Швеції та Німеччини, яке охопило майже всі верстви населення.

Алкоголізація населення супроводжувалася зростанням злочинності, адже соціальна практика у всі часи переконливо стверджувала, що там, де алкоголь, там і злочинність. Наприклад, в Англії в кінці XIX ст. 75–80% всіх злочинів були вчинені п'яницями; в п'яти в'язницях Швейцарії знаходилося 50% осіб, що вчинили злочини на ґрунті пияцтва; в Голландії 80% злочинів було вчинено під дією спиртних напоїв.

Одним з перших на боротьбу з цим ганебним злом встала церква. Відомий релігійний діяч і реформатор Мартін Лютер із сумом писав: «Кожна країна повинна мати свого сатану. Німецький сатана – добра бочка вина, а ім'я йому – пияцтво. На жаль, вся Німеччина зачумлена пияцтвом. Ми протидіємо і кричимо проти нього, але це не допомагає».

У Сполучених Штатах Америки пияцтво досягло такого розмаху, що тисячі жінок влаштовували «походи проти пияцтва» і громили шинки.

До 19 ст. в Росії пили переважно пиво, іноді вино. З 16 ст. в Росії швидко поширюється привезена із заходу горілка. Російський цар Івані IV заводив царські кабаки, де у продажу було вино, пиво, мед, спочатку в Москві для опричників, а пізніше і всюди. Масове вживання алкогольних напоїв привело до того, що уряд змушений був обмежити кількість питних закладів до одного на місто і велике село. У 1652 р. для ослаблення пияцтва і його шкідливих наслідків було встановлено продавати горілку тільки по одній чарці людині. А під час постів, а також по неділях, середах і п'ятницях взагалі не відпускати. Але через 7 років це рішення було скасовано. Під час Першої світової війни у 1914–1917 рр. царський уряд змушений був заборонити продаж спиртних напоїв. У країні розвивалося зловживання сурогатами алкоголю: лак, політура, ханжа (денатурований спирт), що викликало отруєння і захворювання. Отримало значне поширення самогоноваріння з яким безуспішно намагалася боротися влада протягом десятиліть.

У 1803 р. в Англії і Північній Америці з'явилися «суспільства тверезості». У 1851–1856 рр. антиалкогольні громадськості США вдалося добитися в 16 штатах законодавчі заборони на продаж міцних спиртних напоїв. У деяких штатах був обмежений продаж міцних спритних напоїв молоді, а також в день зарплати, під час призову в армію, у посівний період та під час збору врожаю. Уперше «сухий» закон був введений у 1855 р. у

двох штатах. У 1919 р. набув чинності «сухий закон» по всій країні. Але у грудні 1932 р. Конгрес США змушений був його відмінити у зв'язку з масовим таємним винокурінням та нечуваним розквітом гангстеризму. Введення «сухого закону» в СРСР у 1980-ті рр. призвело до вирубки цінних сортів виноградників та розквіту самогоноваріння.

Водночас вітчизняна історія накопичила унікальний досвід боротьби з цим злом протягом століть. І важливу роль в цьому відігравало звичаєве право козаків Запорізької Січі. Жорстоко боролися з проявами пияцтва під час бойових походів такі широковідомі кошові отамани як Марко Жмайло, Петро Конашевич Сагайдачний, Іван Сірко. Як свідчить історик Д. Яворницький за порушення закону тверезості, під час походу отаман мав право на «горло» покарати винного. Якщо ж це сталося під час варти або дозору в мирний час то козака приковували до стовпа на площі і кожен перехожий міг нанести йому удар нагайкою або палицею.

Пияцтво в наш час – це результати поганого виховання, значної кількості конфліктних ситуацій на основі економічної кризи і соціально-політичних проблем у державі. У всьому світі алкоголізм є однією з найважливіших проблем людства. Алкогольні захворювання виходять на перше місце після серцево-судинних. У деяких країнах пияцтво розцінюється як національне лихо, як загроза національній безпеці держави.

Наслідки впливу алкоголю на організм людини значні:

- уповільнення реакції на зовнішні подразники;
- ослаблення координації;
- зниження здатності ясно мислити;
- погіршення пам'яті;
- блювота;
- двоїння в очах;
- затьмарення свідомості;
- відсутність самоконтролю;
- втрата свідомості;
- кома
- смерть.

У нашій країні, як це не прикро, склалася своєрідна «питійна процедура», без якої не відбувається жодна більш-менш знаменна подія. Деякі думають, що існує значна різниця між дією міцних спиртних напоїв (горілки, коньяку) та слабких (пива, вина). Наївна помилка: 330 мл пива (тобто одна банка), 150 г вина (тобто келих) і 50 г горілки (чарка) містять однакову кількість алкоголю.

Клінічними проявами, які вказують на перехід побутового пияцтва в алкоголізм є: розвиток підвищеної стійкості до алкоголю, викликає необхідність прийняття все більшої дози. Ознаками є зникнення захисного рефлексу: блювати, втрата контролю над кількістю випитого, поява амнезійніх форм сп'яніння, розвиток антисоціальних форм поведінки в сп'янінні, поява фізичної і психічної залежності від алкоголю, виникнення синдрому похмілля. Необхідно пам'ятати, що навіть після вживання

«помірної» дози спиртного функція вищих відділів головного мозку приходить тільки через 8–20 днів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чубіна Т. Д., Спіркіна О. О., Підгорецький Ю. В. Збірник лекцій для проведення занять із гуманітарної підготовки в системі ДСНС України: навчальний посібник. Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2017. 104 с.

2. Лановенко И. П. Наркотизм и преступность. К.: Наукова думка, 1994. 343 с.

3. Петінова О. Б. Алкоголізм як форма девіантної поведінки молоді. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/107931/34-Petinova.pdf?sequence=3.

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТУ НА ПСИХІКУ МОЛОДІ

Мазниченко Д. О.
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

В сучасному світі Інтернет має дуже велике значення, ця мережа вже стала частиною нашого життя. Наш розум який потребує нових знань, відчуває легкість у пошуку інформації. Відкритий доступ до цієї мережі створює усі умови для комфортного перебування у суспільстві. Зараз із розвитком електроніки Інтернет є скрізь, навіть у найвіддаленіших куточках землі і дозволити собі його може кожен [1].

Існують певні переваги та недоліки Інтернету.

Переваги даної мережі:

- комунікація;
- інформація;
- розваги;
- послуги;
- електронна торгівля [2].

Недоліки Інтернету:

- збереження персональної інформації;
- спам;
- порнографія;
- негативний вплив на сімейне спілкування;
- Інтернет-залежність;
- віруси [3].

З усіх недоліків особливо слід відзначити негативний вплив на сімейне спілкування, та Інтернет-залежність, тому що вони є основними факторами впливу на психічний стан молоді.

Розглянемо проблему в негативного впливу на сімейне спілкування. Використання Інтернету може виявитися вкрай шкідливим, якщо всілякі чати, форуми та інші способи взаємодії в Інтернеті замінюють реальне спілкування в житті. Результати досліджень показують, що кількість часу,

проведеного в Інтернеті, пов'язана із зменшенням спілкування вдома, у колі сім'ї, і зменшенням числа друзів та знайомих, з якими раніше підтримувався зв'язок [3].

З цього ми можемо зрозуміти, що нестача спілкування батьків з дітьми може впливати на їх психіку [4]. Нестача любові та тепла батьків можуть замкнути в собі дитину, зробити її агресивною, позбавити звичайного спілкування. Таким людям стає важко спілкуватися в суспільстві, бо коли спілкуєшся на відстані, особливо з незнайомими людьми, відчуваєш захист відстані між вами.

Іншою проблемою, яка впливає на психіку молоді, є Інтернет-залежність. Деякі дослідники стверджують, що є люди, які намагаються втекти від своїх проблем в онлайн світ, але це не можна розглядати як залежність. Інші психологи вважають, що Інтернет-залежність є справжнім психологічним розладом із певними симптомами. Симптоми можна порівняти з будь-якої іншої залежністю, втратою зв'язків, роботи і значних витрат часу [3]. При цьому всьому у даних індивідів спостерігається агресія при вилученні носія Інтернету. Прокидаючись, їхньою першою дією є перевірка меседжів, соціальних мереж, пошти, тощо. Постійне перебування в мережі, відсутність живого спілкування сковують або навпаки сильно розбещують молодь. З вільним доступом до цієї мережі деякі люди, які хочуть похизуватися, роблять дурні вчинки, щоб переконати своїх друзів, однолітків, інших людей, в своїй перевазі над ними. Виконуючи небезпечні витівки, погрожують своєму життю та навколишньому суспільству. Деякі знущаються з тварин, проявляють схильність до вандалізму, сильної агресії. Все це вони роблять з двох причин: для привернення уваги або для задоволення своїх збочених потреб.

Ці причини свідчать про відсутність піклування батьків [4] та вільний доступ до мережі, там молоде покоління має повний доступ до всіх сайтів, де вони набираються негативної інформації та стимулюються вчинками своїх ідолів.

Також дуже великою проблемою, яка впливає на розум сучасної молоді є вплив інших людей на них. Згадаємо 2016 рік та гру «Синій кит» де кінцевим результатом даної гри було самогубство. Збочені люди, які вміли впливати на свідомість підлітків, спровокували їхнє самогубства. Це є ознакою слабкого характеру, так м'якотілості [5].

Отже, враховуючі всі ці факти, можна стверджувати, що на даний момент Інтернет не є цілком безпечним для формування нормальної та стабільної психіки у молоді.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чим небезпечний Інтернет? Вплив Інтернету на людину. URL: https://pepi.com.ua/zdorov-ia/603-chym-nebezpechnyi-internet-vplyv-internetu-na-liudynu.html.
2. Переваги Інтернету. URL: https://sites.google.com.
3. Недоліки Інтернету. URL: https://sites.google.com.
4. Сімейне виховання, запорука психічного здоров'я дитини. URL: https://satanivska-gromada.gov.ua.
5. Синій кит (гра). URL: https://ru.wikipedia.org.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Манько Л. В.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Кожне суспільство умовно поділяється на підсистеми, що складають сукупність певних елементів, а саме: економічну, політичну, соціальну і духовну. Політична система є однією з провідних характеристик держави. Найпоширенішою класифікацією політичної системи є її поділ на тоталітарну, авторитарну та демократичну системи.

Політична система – це сукупність політичних інститутів, громадських структур, норм і цінностей, а також їх взаємодія, в якій реалізується політична влада і здійснюється політичний вплив. До політичної системи належать не лише політичні інститути, які безпосередньо й активно беруть участь у політиці (держава, партії, лідери тощо), але й економічні, соціальні, культурні інститути, традиції, цінності, норми, які мають політичне значення і впливають на політичний процес. Призначення всіх цих політичних і громадсько-політичних інститутів полягає в тому, щоб розподіляти ресурси (економічні, валютні, матеріальні, технологічні тощо) і спонукати населення до прийняття цього розподілу як обов'язкового для всіх [1].

Сутність політичної системи виявляється в її функціях. Беручи загалом, це можна пояснити так. Політична система відбиває стан суспільства, включаючи економічні умови його існування, соціальну й національну структуру, демографічні й економічні процеси, рівень освіти населення, стан суспільної свідомості, усе духовно-ідеологічне життя, міжнародне становище. Через політичну систему виявляються та акумулюються основні групи соціальних інтересів, визначаються соціальні пріоритети, що потім закріплюються в політиці. Наприклад, нині в Україні, мабуть, найбільш складне для політико-владних структур завдання полягає в тому, щоб за переходу до ринкових відносин знайти баланс різних соціальних інтересів [2].

24 серпня 1991 р. Верховна Рада України ухвалила Акт проголошення незалежності України. Були закріплені особливі положення про неподільність та недоторканність, верховенства на території України лише Конституції та законів України.

За формою державного правління Україна є президентсько-парламентською республікою(змішаною). Це означає що чинний президент сам пропонує склад уряду, а парламент затверджує кандидатуру. Особливістю є конкурування між президентом і парламентом за право формування уряду.

За формою державного устрою Україна є унітарною державою, з елементами федералізму, тобто включає автономне утворення – АвтономнуРеспубліку Крим.

Політичний режим України є змішаним, перехідним від тоталітарного до демократичного. Він поєднує риси тоталітарного режиму, авторитарного

режиму (відчуженість влади від громадян), анархічного режиму (відсутність безпеки населення, та представників органів політичної влади).

Для політичної системи України притаманні такі ознаки: перехід від неправового до правового типу, для більшості населення легітимна, неагресивна відносно інших країн, миролюбна, поки що не здатна забезпечити гідний рівень добробуту усіх верств населення, світська, має не достатньо високий рівень політики.

З точки зору особливостей загальносистемних якостей, політична система України характеризується як:

- відносно стабільна (на поверхні) система, яка спроможна легко трансформуватися в нестабільну внаслідок поглиблення конфліктів між основними політичними блоками, у т. ч. й усередині державного механізму;
- система з відносно низьким темпом соціальних процесів та недостатньо сприйнятлива до соціальних новацій;
- молода самостійна система, яка фактично не має достатньо ефективних сучасних традицій та досвіду самостійного функціонування;
- централізована, з деякими елементами регіоналізації та децентралізації;
- система, що здійснює не весь комплекс функцій, які є необхідними для забезпечення нормального функціонування цивілізованого суспільства;
- перехідна від закритої до відкритої;
- система, що діє в умовах надзвичайної, а не нормальної ситуації [3].

Із огляду на особливості політичної природи існуючої в Україні системи політичних інститутів, політична система країни характеризується як:

- перехідна від неправового до правового типу;
- легітимна для більшості населення;
- перехідна до втілення консенсусної моделі розв’язання соціальних конфліктів (але при збереженні можливості реалізації на практиці суто конфронтаційної моделі);
- миролюбна, неагресивна;
- позбавлена власної глобальної (загальнопланетарної) системи забезпечення національних інтересів;
- система, яка поки що нездатна забезпечити зростання рівня і якості добробуту усіх основних верств населення, але зберігає елементи «соціальної держави»;
- світська (на відміну від релігійної чи атеїстичної);
- етатизована (одержавлена);
- система з недостатньо високим інтелектуальним рівнем політики;
- система з політичним домінуванням певних соціальних верств «реформованої традиційної номенклатури», нової «номенклатури», «нуворишів» та ін. [3].

Основними напрямками формування і розвитку нової політичної системи України є:

- побудова демократичної, соціальної, правової держави;
- утвердження громадянського суспільства;
- подальший розвиток і вдосконалення політичних відносин, політичних принципів та норм;

- зростання політичної свідомості та політичної культури суспільства й особи;

- удосконалення діяльності засобів масової інформації [3].

Отже, кожна система має свої особливості, що мають, як позитивний так і негативний вплив на державу. Важливо розуміти, що вибір тої чи іншої системи зумовлений рядом важливих чинників. Такими як: стан справ конкретної країни, особливості політичного розвитку, традицій, культури та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Політична система сучасного суспільства: навчальний посібник / [В. В. Мадіссон, Т. І. Кадлубович, Д. С.Черняк, Н. В. Пархоменко]. К.: КНУТД, 2015. 229 с.

2. Сухонос В. В. Динаміка сучасного державно-політичного режиму в Україні: антиномія демократизму і авторитаризму: Монографія. Суми, 2003. 336 с.

3. Основи політології: навчальний посібник / [Щедрова Г. П., Барановський Ф. В., Новакова О. В., Пашина Н. П.]. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. 170 с.

СОЦІАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ: ПЕРШОДЖЕРЕЛА, ВИМОГИ, ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Масовець А. М.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Першоджерелом соціальної інформації є суспільство – його різні сфери і сторони життя. Інформація класифікується за:

- сферами суспільного життя (економічна, соціальна, політична, духовно-культурна);

- джерелами надходження (внутрішня і зовнішня);

- матеріальними носіями (паперова, електронна, електрична);

- формами носіїв (засоби масової інформації – радіо, телебачення, друкована – книги, газети, журнали);

- періодами використання (умовно-постійна – довідкова, нормативна і перемінна – оперативні відомості);

- видами основних функцій керування (прогнозна, організаційна, контрольно-навчальна, регулятивна);

- характером подання (кількісна і якісна).

Не всяке знання може розглядатися як інформація, для розуміння її сутності велике значення має смисловий зміст. До інформації звичайно висуваються певні вимоги. Перелічимо їх.

1. Повнота – відображення повною мірою керованих процесів.

2. Достовірність – формування на основі об'єктивних даних.

3. Оперативність – надходження в терміни, достатні для прийняття своєчасного рішення.

4. Недопустимість невикористовуваних відомостей («шуму»), що ускладнюють прийняття рішень.

5. Прозорість – неможливість різних тлумачень.

6. Економічність витрат при збиранні інформації, максимально можлива збереженість, найбільше агрегування (стискання) при передаванні на більш високий рівень управління.

Важливо підкреслити, що інформація, якою володіє людина, може бути повсякденною, емпіричною, що дозволяє людині орієнтуватися у своєму повсякденному житті, та систематизованої, науковий. Для здійснення управлінських функцій необхідна наукова інформація, причому її характер залежить насамперед від специфіки об'єкта управління, від завдань, що перед ним поставлені, а також від компетенції керуючого суб'єкта. Якщо об'єктом управління виступає суспільство в цілому, а рішення передбачає перетворення його істотних сторін, необхідна комплексна інформація про стан усіх сфер суспільного життя: економічної, соціально-політичної, духовної, сімейно-побутової. Якщо йдеться про управління якоюсь окремою сферою життя суспільства, то інформація повинна відображати насамперед стан цієї сфери. Скажімо, для управління економікою переважно необхідна виробничо-економічна інформація, політичною сферою – політична інформація і т. д.

Оскільки управління будь-якою сферою суспільного життя будь-яким об'єктом є й організація праці людей, воно обов'язково припускає збирання і перероблення соціальної інформації, що стосується стану відносин великих груп людей – класів націй, виробничих і інших колективів, а також окремих особистостей. Наприклад, керуючи виробничо-технічною діяльністю якого-небудь підприємства, важливо володіти даними про стан властивого йому «соціального мікроклімату», тобто про людей, які працюють на даному підприємстві, про відносини, що склалися між ними.

Специфічна, причому найчастіше надзвичайно складна та різнобічна, інформація необхідна в адміністративно-правовому управлінні, покликаному регулювати організацію, повноваження та відповідальність розпорядницьких і виконавчих органів та окремих посадових осіб, а також визначати права й обов'язки громадян і організацій у різних областях виконавсько-розпорядницької діяльності.

Інформація, використовувана в управлінні суспільними системами, виявляє собою складну сукупність, взаємодію різних інформаційних потоків: вихідна інформація, необхідна для вироблення і прийняття управлінських рішень; самі рішення або управлінські команди, що визначають організацію керуючих і керованих систем, регулююча інформація, представлена різного роду параметрами, нормативами, законами, інструкціями, технологічними картами тощо оперативна інформація, що надходить у процесі функціонування системи і характеризує її стан, зовнішня інформація, яка надходить від інших систем, комунікаційно (функціонально або структурно) пов'язаних даною системою; контрольно-облікова інформація, що характеризує хід та результати роботи системи. Відібрати з різноманіття інформації дані, що мають для управління істотне значення, – важливе і складне завдання.

Усю інформацію можна поділити на потоки всередині даної системи, між її компонентами (внутрішня інформація), і потоки інформації, що циркулює між даною системою і зовнішнім середовищем, з яким вона перебуває у функціональних зв'язках (зовнішня інформація).

Інформація внутрішнього порядку забезпечує взаємодію між ланками системи, цементує їх у єдине ціле, забезпечує їх рух до спільної мети, що стоїть перед системою. Інформація зовнішнього порядку встановлює комунікації даної системи з іншими системами, що чинять на неї різного роду вплив.

Особливо велике значення має циркуляція інформації між об'єктом і суб'єктом управління. Інформація такого роду включає два типи потоків: потоки, що циркулюють по каналах прямого зв'язку – від суб'єкта до об'єкта (пряма інформація); потоки, що циркулюють по каналах зворотного зв'язку – від об'єкта до суб'єкта (зворотна інформація). Належна організація прямої інформації забезпечує своєчасне і якісне надходження на об'єкт різного роду (вихідних, коригуючих, контролюючих) команд із боку суб'єкта, а зворотної інформації – надходження до суб'єкта даних про стан об'єкта і досягненні (або недосягненні) поставленої перед ним мети.

Оптимальним плин інформаційних потоків є в тому випадку, коли при мінімумі первинної об'єктивної формації досягається максимум корисної для управління інформації, в результаті чого забезпечується ефективне функціонування системи.

Розв'язати задачу оптимуму інформації надзвичайно важко, оскільки соціальні системи внаслідок їх багатокомпонентності та розмаїтості внутрішніх і зовнішніх взаємодій являють собою широку мережу альтернатив, причому здебільшого з різною вірогідністю. Природно, що оптимальна кількість інформації про суспільну систему видається в натуральному вираженні досить великою. До того ж частина інформації, що надходить від об'єкта до суб'єкта, губиться, частина – спотворюється в результаті ряду перешкод не лише технічного порядку, а й психологічного оскільки вибір повідомлень для передавання, а також прийом повідомлень людиною набувають в суб'єктивної форми й певною мірою залежать від його особистого досвіду, його знань психічних особливостей. Звідси особливу важливість для досягнення оптимуму інформації набувають методика і техніка збирання первинних даних, їх репрезентативність, надійність та висока пропускна здатність каналів проходження інформації, методика і техніка приймання й оброблення інформації.

Засобами інтенсифікації інформації є науково-технічна революція, використання в інформаційній справі новітніх досягнень науки і техніки; наукова організація, управління інформаційними процесами; підготовка й удосконалювання фахівців, які обслуговують інформаційні служби системи управління.

Розробка заходів, що розширюють можливе і найбільш ефективне використання інформації, – важлива умова успіху в управлінні. Серед цих заходів першорядне значення має ретельна підготовка суб'єкта управління до сприйняття, оцінювання інформації, вироблення вміння оцінити її соціальну значимість, вибрати з потоку інформації найбільш загальнозначущу, найбільш соціальну, оскільки такого типу інформація є неоціненна в управлінні. Збирання й оброблення соціальної інформації немислимі без застосування сучасних технічних засобів.

Найважливішим засобом одержання достовірної соціальної інформації є не тільки широке використання технічних (комп'ютерних)

засобів отримання соціальної інформації, а й формування нового типу культури – гуманітарно-технологічної. Найважливішим механізмом його формування є зміна стилю мислення, що поступово стає концептуальним (гуманітарним), стратегічним і конструктивним, технологічним, що знаходить шляхи і засоби розв'язання соціальних задач, які дедалі ускладнюються. Наявність у нашому суспільстві двох культур, «гуманітарної» і технократичної, які поки що слабко взаємодіють, породжує багато інформаційних проблем у управлінні.

Світова спільнота в цілому, включаючи і нашу країну, вступила в новий етап розвитку своєї цивілізації – становлення інформаційного суспільства. Цей процес часто називають третьою соціально-технічною революцією, інформатизацією суспільства. Інформатизація суспільства неминуче стосується не лише матеріального виробництва і комунікації, а й соціальних відносин, культури, інтелектуальної діяльності у всіх її різноманітних проявах. Цілком очевидно, що інформатизація суспільства накладає свій відбиток і безпосередньо на діяльність людей, що працюють у сфері організації й управління.

Перед ними відкриваються незрівнянно більш широкі можливості в одержанні, зберіганні, обробленні, передаванні, оформленні найрізноманітнішої за своїм змістом і формою подавання інформації про різні сторони життя суспільства.

Наприклад, на початку 60-х років цього століття перед парламентом, урядом і народом Японії постало питання, яким шляхом спрямувати розвиток країни: шляхом матеріального добробуту або інформаційно-інтелектуального розвитку, інформатизації суспільства, нарощування інформаційних ресурсів і технологій, тобто – матеріальним чи інформаційним шляхом?

Починаючи з 1964 р., Японія обрала другий шлях, перед матеріальним багатством надала перевагу багатству інформації та її ресурсів, і з цього часу ведеться відлік світової історії інформатизації суспільства, інформаційних ресурсів і технологій. Сполучені Штати Америки, володіючи могутніми прийомами збирання інформації, з кінця 60-х і початку 70-х рр. XX ст. взяли на озброєння японську інформаційну систему розвитку.

СРСР наприкінці 60-х рр. також став займатися аналогічними проблемами інформатизації. Однак суспільна інформаційна свідомість розвинутих країн не стала загальним інформаційним надбанням радянського суспільства з огляду цілого ряду причин. У даний час усі країни світу йдуть шляхом інформаційного прогресу. Інформація стала безальтернативним джерелом розвитку і добробуту багатьох народів: інформаційні ресурси і технології піднесли науку і технічний прогрес на безпрецедентний рівень у порівняно з тим, що забезпечили в минулому фізика, механіка, хімія й електродинаміка, разом узяті.

Саме тому Міжнародна академія інформатизації надає великого значення пропаганді ідей інформатизації, просвітительській та освітній роботі у сфері інформації, інформаційної безпеки, інформаційних ресурсів та технологій.

Важко знайти сферу чи галузь людської діяльності, де б інформація не відігравала важливої ролі, оскільки вона забезпечує самоорганізацію не лише

людини, а й усього тваринного і рослинного світу. Тому з'явилася нова галузь наукового знання – інформаціологія – наука фундаментального дослідження всіх процесів і явищ мікро- і макросвітів Всесвіту, яка узагальнює практичний і теоретичний матеріал фізико-хімічних, астрофизичних, ядерних, біологічних, космічних та інших досліджень з єдиної інформаційної точки зору. Успішне застосування комп'ютерної техніки можливе лише за умов: економічності, тобто досягнення більшого ефекту порівняно із застосуванням звичайних обчислювальних засобів; точного визначення придатності первинної інформації для оброблення й аналізу комп'ютерними засобами; відповідності системи правління можливостями успішного застосування комп'ютерів; відповідності документації принципам обчислювальної техніки; наявності відповідних фахівців.

Завдяки тому, що комп'ютерна техніка діє автоматично, за заздалегідь створеною людиною програмами, всю фактичну роботу з перероблення й аналізу інформації вона виконує без особистої участі людини: у результаті швидкість роботи цих машин не обмежується її фізіологічними можливостями. Вона визначається швидкодією фізичних елементів, з яких складаються комп'ютери. Фізичні пристрої, що їх мають сучасні системи, дозволяють запам'ятати і зберігати практично необмежені обсяги інформації.

Таким чином, комп'ютерна техніка відкриває принципово нові можливості для оперативного оброблення великих обсягів інформації, що дозволяють досить глибоко і повно розкривати тенденції та закономірності розвитку суспільства і тим самим успішно розв'язувати управлінські задачі.

Наприклад, у 80-і та 90-і рр. XX ст. швидкий розвиток мікроелектроніки знизив вартість і зменшив розміри комп'ютерів такою мірою, що була отримана можливість користатися ними на кожному робочому місці.

Це привело до подальшої зміни технічного оснащення апарату управління. З'являється мікрокомп'ютер. Перетворюючи інформацію за складною програмою, він утілює примітивну форму «інтелекту», змінює зміст, а не форму розробляти програмні продукти для машинних носіїв інформації, що дозволяє в управлінні вчасно виявляти і вирішувати конфлікти, швидко орієнтуватися при виникненні проблемних ситуацій, чітко обґрунтовувати прийняті рішення, своєчасно доводити їх до виконавців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Забелин П. В., Моисеева Н. К. Основы стратегического управления: Учебное пособие. М., 1998.

2. Иванов В. Н. Социальные технологии в современном мире. М. 1996.

3. Иванов В. Н., Патрушев В. И. Социальные технологии: Учебное пособие. М., 1999.

4. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М., 1992.

5. Моисеев Н. Н. Человек, среда, мир управления проектами. М., 1994.

6. Пригожин А. И. Социология организаций. М., 1980.

ПОБУТ ТА ЗАНЯТТЯ СКІФІВ

Мілін О. В.
Науковий керівник – Яшан О. О., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

У VII ст. до н. е. в Північному Причорномор'ї поширилися носії скіфської культури, які населяли величезні степові простори між Доном та Дунаєм. Це була група споріднених племен, близьких за походженням, культурою та звичаями. Панівне становище серед них, за Геродотом, посідали царські скіфи – номади, які оселили степову смугу вздовж Азовського моря, Подоння та Крим. Їхніми сусідами в Лівобережному Причорномор'ї були скіфи-кочовики, а на півночі, в лісостеповій зоні – скіфи-землероби. У пониззі Південного Бугу поблизу грецького міста-колонії Ольвія мешкали калліпіди, або елліноскіфи, на північ від них – алазони, котрі, вочевидь, належали до фракійських, імовірно, гетських племен. Лісостепову смугу Дніпровського Правобережжя, за Геродотом, населяли скіфи-орачі, з якими сучасні дослідники пов'язують племена чорноліської культури [1, 42]. Сучасні історики висловлюють припущення про її праслов'янський характер.

Отже, територія Скіфії, як її описував Геродот, майже повністю відповідає географічним межам сучасної України, а значна частина скіфського населення України була пов'язана з землеробством.

Вірогідно, столицею Скіфії у V ст. до н.е. було Кам'янське городище на правому березі Дніпра біля сучасного Нікополя. У цитаделі-акрополі площею 30 га у кам'яних будинках жила скіфська знать столиці. Навколо на великій площі жили ремісники та інші міщани у наземних кам'яних та дерев'яних будівлях зі стовпами, а частково – і в землянках. Основними заняттями мешканців міста-метрополії були виготовлення залізних і бронзових виробів на продаж, ткацтво і гончарство, а також скотарство і землеробство.

Господарство окремих районів Скіфії було неоднорідним. У Степу домінувало кочове скотарство, в Лісостепу – землеробство. Разом із тим для частини населення Скіфії професією стала війна.

Скіфи-землероби жили осіло, вирощували пшеницю, ячмінь, просо, часник, цибулю тощо. Виготовляли полотно, хутро, віск. Основним харчем для скіфських племен були м'ясо, сир, молоко, вино і хліб. Скіфи-орачі сіяли хліб не тільки для власних потреб, але й на продаж. Оранка землі здійснювалося за допомогою запряженого волами плуга, врожай збирався залізними серпами, зерно змолочувалось у зернотерках.

Заняття скотарством давало майже все необхідне для життя – коней, м'ясо, молоко, вовну і повсть для одягу. Худоба була водночас засобом виробництва, знаряддям праці й продуктом праці та обміну. Скіфи – кочівники нічого не сіяли і не орали. Жили в чотири- або шестиколісних кибитках, пересуваючись степом разом з чередами худоби. У них запрягали дві або три пари волів. Зверху кибитки накривали шкурами так, що всередину не могли проникнути вітер, дощ чи сніг. Кибитки, що захищали від вітру, дощу й снігу, призначалися для жінок і дітей, у них також

зберігалося майно. Життя чоловіків з дитинства було пов'язане з верховим конем. Скіфи вивели власну породу коней – невеликих, але міцних і витривалих. Також розводили корів, овець, кіз. Свиней, як тварин, не пристосованих до умов кочового господарства, скіфи (як і інші кочові народи) не розводили. Велика рогата худоба була низькорослa, комола або короткорога. У скіфів-кочівників кожна сім'я мала свою отару, стадо корів, але земля, як і у землеробів, належала общині, племені.

В Борисфені (Дніпрі) місцеві жителі, за свідченнями Геродота, ловили, потім «солили велику рибу без хребта, що зветься осетром». У гирлі річки добували сіль, якою солили виловлену рибу [2].

Одним з улюблених занять було полювання. Високого рівня досягло скіфське ремесло, про рівень розвитку якого свідчать знахідки у розкопаних царських курганах. Скіфські ремісники володіли технологією виплавки міді та заліза. Зброярі виготовляли невеличкі мечі, дротики, наконечники списів і стріл, військову амуніцію. У скіфських курганах знайдено численні ювелірні вироби надзвичайно складної роботи (скіфська пектораль тощо). У скіфів широкого розвитку набуло й гончарство: вони виробляли прекрасний різноманітний посуд, різної форми. У кераміці панують різновиди, що з'явилися ще за часів чорноліської культури, хоча вони й зазнали певних змін. Побутують всі різновиди лощеного посуду: корчаги, кубки, черпаки, миски. Різні за формою корчаги, оздоблені прокресленим орнаментом та наділами-шишечками.

Значних успіхів набуло також виробництво шкіри, ткацтво тощо. Яскравим прикладом є одяг та екіпіровка скіфів, які були добре пристосовані до умов кочового життя. В їхньому побуті велике місце займали різні вироби з шкіри, повсті, вовни. З цієї сировини робили покриття для кибиток, бурдюки, одяг, взуття та багато інших речей домашнього вжитку. Виготовленням їх займалися жінки.

Інтенсивно розвивалася торгівля з прибережними грецькими містами, куди скіфи доставляли хліб, худобу, хутро, мед, віск рабів, солону рибу, вовну, козячю шкіру та інші товари, а натомість одержували вино, дорогу кераміку, предмети розкоші, зброю, ювелірні вироби. У результаті між скіфами і греками встановилися міцні й широкі торгові зв'язки. Як стверджує щодо степових скіфів, то «у середині V ст. до н. е. головною структурною частиною греко-скіфської торгівлі була не хлібна складова, а торгівля рабами, яка почала набирати системний характер і згодом стала основою багатства степових скіфів. Роль «донорів» у работоргівлі відводилася населенню лісостепу. Тобто, єдиною торговельною «монополією», якою володіли степові скіфи у системі економічних відносин Причорномор'я була торгівля людьми» [3].

Отже, приходимо до висновку, що рівень господарського життя населення Скіфії на той час був досить високим і різноманітним. Але основними заняттями були кочове скотарство і орне землеробство. Господарське життя мало безпосередній вплив і на побут скіфів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Давня історія України: в 3-х томах К.: Наукова думка, 1998. Т. 2. 496 с.

2. Кукуруза А. В. Особливості господарства скіфських племен на території України. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/637/1/3.pdf.

3. Гаврилюк Н. О. Торгівля між греками та скіфами у VI–IV ст. до н.е. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18405/04-Gavrilyuk.pdf?sequence=1.

4. Гаврилюк Н. А. Домашнее производство и быт степных скифов. Киев: Наукова Думка, 1989. 112 с.

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЛИСЯНЩИНИ

Мороз С. В.
Науковий керівник – Косяк С. М., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Лисянський район – адміністративно-територіальна одиниця Черкаської області. Районний центр – містечко Лисянка. Площа району становить 755 кв. км., що складає 3,5% від площі області. Межує район на півночі зі Ставищенським, Таращанським та Богуславським районами Київської області, на сході з Корсунь-Шевченківським, на південному сході та півдні зі Звенигородським, на південному заході з Маньківським, на заході з Жашківським районами Черкаської області.

Історія Лисянського району сягає глибини століть, писемна історія налічує чотири століття. Одна з перших згадок про місто Лисянку припадає на 1593 рік, а у 1622 році місту було надано Магдебурзьке право (статус вільного міста з самоврядуванням) [1, 107].

Лисянщина подарувала Україні ціле сузір'я історичних постатей, видатних діячів науки, культури, мистецтва, вчених зі світовим ім'ям. Серед них публіцист і громадський діяч Ю. Лавріненко, М. Лубко – член спілки письменників України, історик, краєзнавець, доктор математичних наук І. Слешинський, М. Кривоніс – полковник Лисянського полку, Й. Димінський – етнограф, педагог, фольклорист., видатний художник І. Макушенко, генетик і селекціонер академік І. Глущенко, український письменник В. Шкляр [2, 321].

Багато видатних людей відвідували, або жили і працювали тут. Так, батько славнозвісного Богдана, Михайло Хмельницький, був громадянином Лисянки, збирачем податків, тут же одружився із козачкою Настею. За час служби в Я. Давидовича у Лисянці Михайло Хмельницький отримав родовий хутір Суботів.

Спогади про лисянський край залишив Тарас Шевченко у своїй праці «Прогулка с удовольствием и без морали», майстерно змалював у своїй поемі «Гайдамаки». Майбутній поет і художник був тут ще в юнацькому віці, у 1826 році. Він тікав у Лисянку із сусідньої Кирилівки з непереборним бажанням і метою навчитися азів малювання у місцевого дяка Юхима. Саме до того місця, де в наш час побудували «Тарасову криницю», і приходив

маленький Шевченко, щоб набрати води для розтирання фарб навчаючись малярству.

У нашому невеликому дослідженні зупинимось на декількох відомих іменах.

Іван Владиславович Слешинський народився в містечку Лисянка 11 липня 1854 року. Український та польський математик і логік, доктор математики (з 1892), професор (з 1893). Закінчив (1875) Новоросійський ун-т в Одесі, а у 1880–1882 роках слухав лекції К. Т. В. Вейєрштрасса в Берлінському університеті. Викладав в університетах Одеси (1883–1909 роки) і Кракова (1911–1924 роки). Досліджував питання, що стосуються збіжності неперервних дробів, працював над обґрунтуванням методу найменших квадратів, був одним з перших науковців, що пропагував математичну логіку, займався теорією доведень.

Іван Євдокимович Глущенко народився в Лисянці у 1907 році. Радянський біолог, селекціонер, з 1956 року – академік ВАСГНІЛ. Двічі лауреат державної премії, нагороджений Золотою медаллю ім. І. В. Мічуріна (1955). Працював над розвитком «мічурінської агробіології», а саме: над далеко і близько спорідненим запиленням у рослин перекрестників. Брав участь у розробці таких тем: генетична різноякісність тканин, генезис рослинної клітини, «прищепна гібридизація» пасльонових і хрестоцвітих. Автор (співавтор) понад 300 робіт, в тому числі двох монографій. Значне місце в його творчості займала пропаганда робіт Мічуріна та Лисенка. Його книга «Вегетативна гібридизація рослин» перекладена і видана також болгарською, польською, румунською, угорською, чеською, німецькою та японською мовами. Слід зазначити, що до вище названих розробок неоднозначне відношення у сучасному науковому світі, проте мешканці Лисянки і району пам’ятають та шанують свого видатного земляка.

Василь Миколайович Шкляр – український письменник, політичний діяч. Один із найвідоміших і найбільш читаних сучасних українських письменників (деякі оглядачі називають його «батьком українського бестселера»). Народився 10 червня 1951 року в селі Ганжалівка Лисянського району. Публікував свої праці у періодичних виданнях, писав прозу, видав більше десятка книжок, зокрема романи «Тінь сови», «Ностальгія», збірки повістей та оповідань «Сніг», «Живиця». З 1988 до 1998 р. Займався політичною журналістикою, бував у «гарячих точках». Цей досвід (зокрема, подробиці операції з врятування сім’ї генерала Дудаєва після його загибелі) потім відтворено ним в романі «Елементал». У кінці 80-х захопився наболілою як патріоту «українською революцією». Член Спілки письменників України з 1978, Асоціації українських письменників з 1999. Володіє вірменською мовою. Перекладав з вірменської та новогрецької. У 2000–2004 – головний редактор видавництва «Дніпро».

У 1998 (під час тяжкої хвороби, на лікарняному ліжку усього за місяць) написав свій найвідоміший роман «Ключ». Цей роман вже має вісім видань в Україні й зібрав колекцію різноманітних нагород.

В. М. Шкляр є автором більше десяти прозових творів, серед яких найвідоміші: «Ключ» (1999), «Елементал» (2001), «Кров кажана» (2003). І сьогодні кожна нова книжка, публікація В. Шкляра стає подією в літературному житті країни. Його роботи перекладено шведською, болгарською, вірменською,

російською мовами. Лауреат багатьох літературних премій. За роман «Ключ» був нагороджений гран-прі конкурсу «Золотий Бабай», премії журналів «Сучасність» і «Олігарх», премія міжнародного конвенту фантастів «Спіраль століть», шорт-лист Державної премії ім. Шевченка. За роман «Елементал» – гран-прі конкурсу «Коронація слова» та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Верменич Я. В. Історія міст і сіл Української РСР // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е – Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2005. 672 с.

2. Щербатюк В. М. Історія регіонів України: Лисянщина. К.: Логос, 2002. 427 с.

ЖИТТЯ ТА ПОДВИГ ЛЕОНІДА ПЕТРОВИЧА ТЕЛЯТНІКОВА

Мулик М. К.
Науковий керівник – Косяк С. М., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Кожного дня у світі відбуваються тисячі пожеж та аварій і з цим нічого не вдіяти.

Навіть досвідчені люди припускаються помилок і це коштує великих збитків, а дуже часто і життя та здоров'я звичайних людей. Трагічним прикладом є аварія на Чорнобильській атомній електростанції, яка сталася через порушення умов безпеки праці при проведенні експерименту. Загинуло багато людей, а ще більше страждає від наслідків цієї аварії, які ми відчуваємо й досі. Це було велике підприємство, на якому працювали досвідчені люди зі спеціальною підготовкою, але це не вберегло нас від лиха.

Рятувальник – це людина, яка готова заради життя інших пожертвувати власним, яка свідомо йтиме у полум'я, зону високої радіації, загазоване (задимлене) приміщення з однією метою – запобігти, врятувати, допомогти.

Існує такий вислів: герої живуть поруч з нами. Ми не знаємо, що станеться завтра, чи можливо сталося вже сьогодні і не знаємо хто цьому зарадить. Можливо це будемо ми, чи наші друзі, а може бути і взагалі невідома нам людина. Саме так і сталося при ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС. Нікому невідомі пожежники виїхали нібито на звичайну пожежу, але повернулися вони вже героями, багато хто з них – посмертно. Чи думав хтось з них, що стане героєм, але трагедія 26 квітня 1986 року остаточно вирішила їхні долі, зробивши їх свідками найжахливішої катастрофи в історії людства.

До ліквідації аварії та її наслідків залучалось більше 600 тисяч осіб з усього СРСР. 60 тисяч з них загинули та більше 165 тисяч стали інвалідами і це лише офіційні числа, а скільки насправді там постраждало людей? Чорнобильська катастрофа дуже глобальна, їй було присвоєно 7 рівень небезпеки по Міжнародній шкалі ядерних подій. До слова, цей же рівень небезпеки було присвоєно аварії на АЕС «Фукусіма – 1» в Японії. Згідно з

офіційними даними, радіоактивному опромінюванню піддалися майже 8 400 000 мешканців Білорусі, України та Росії, що перевищує чисельність населення Австрії. Забруднено близько 155 000 км2 території, що складає майже половину загальної площі території Італії. Сільськогосподарські угіддя площею майже 52 000 кв. км, а це більш ніж площа території Данії, забруднені цезієм – 137 і стронцієм – 90 з періодом напіврозпаду в 30 і 28 років, відповідно. Майже 404 000 людей були переселені, проте мільйони як і раніше живуть в умовах, коли залишкова дія, що зберігається, створює цілу низку небезпечних наслідків [5].

В результаті вибуху на ЧАЕС 4 енергоблок був повністю зруйнований, 97% радіоактивного ядерного палива – потрапило в атмосферу. Наслідки цієї аварії ми відчуваємо досі, але розуміємо, що вони могли бути жахливішими, якби вогонь перекинувся на інші енергоблоки.

Коли ми чуємо слова «герої Чорнобиля» одразу згадуємо В. П. Правика, В. М. Кібенка, В. І. Тишуру, М. І. Титенка, М. В. Вашука, В. І. Ігнатенка та багатьох інших. Вони ціною власних життів уберегли нас від фатальних наслідків можливих аварій на інших енергоблоках. Вони першими прибули на місце аварії та отримали найбільшу дозу опромінення, так як не знали з чим мають справу і працювали без спеціального захисного спорядження. Багато пожежників, які прибули на місце на місце аварії не просто гасили чергову пожежу, а ще й збирали та закидали назад у реактор уламки графітних стержнів, які під час вибуху розлетілися на десятки та сотні метрів.

Їх подвиг безцінний. Вони не побоялись зазирнути в очі смерті та знаючи, що програють вступиши з нею у нерівний бій. Ці люди стали живою стіною між мирним населенням та убивчим потоком радіації, яка косила усіх.

Тому у своєму дослідженні ми зупинимось на одній постаті, яка пліч-о-пліч стояла з тими, хто віддав своє життя заради майбутніх поколінь – це генерал-майор внутрішньої служби Телятніков Леонід Петрович.

Він би так і залишився нікому невідомим пожежником, якби не та жахлива аварія на 4 енергоблоці Чорнобильської АЕС, яка сталась 26 квітня 1986 року.

Пожежа почалася в результаті невдалого випробування захисного обладнання. Наслідком припущених помилок під час випробування став вибух, в результаті якого розпечені шматки графіту потрапили на пальне, що і спричинило вищевказану пожежу.

О 1:23 ночі на пульт чергового ВПЧ-2 по охороні ЧАЕС надійшов сигнал про спалах. Через три хвилини після аварії в квартирі Телятнікових пролунав дзвінок: сповістили, що горить дах машинного залу АЕС. Леонід Петрович швидко пішов одягати форму. Так як увесь караул вже був на пожежі, а водія викликати він не міг, бо був у відпустці, то довелося викликати автомобіль міліції, аби швидко дістатися до АЕС. На станцію Телятніков приїхав через 15 хвилин після вибуху [1].

Він взяв на себе керівництво гасіння пожежі. За час проведення цієї операції майор Телятніков декілька разів підіймався на дах машинного залу, де кількість радіації була найбільшою. Отримана доза опромінення була смертельною і майже усі, хто був тоді з ним загинули, але доля подарувала йому другий шанс.

З Москви з санавіацією прилетіла бригада лікарів, вони забрали тих, хто постраждав найбільше. Всього в столицю відвезли біля 100 чоловік.

Багато із тих, хто був з Леонідом в ту страшну ніч, помирали в тяжких муках. Він вижив. Після довгих місяців реабілітації завдяки своїй силі волі, та підтримці рідних Л. П. Телятніков зміг повернутися до нормального життя, але повність відновитися було неможливо. Йому тоді було 35 років. Лікарі відводили не більше трьох років життя. Він після аварії прожив 18… [4].

Коли Леоніду Петровичу присвоїли звання Героя Радянського Союзу, він не вважав себе героєм, адже виконував службовий обов'язок. І навіть багато років по тому він не охоче надягав зірку Героя Радянського Союзу.

Леонід Петрович був надзвичайно відповідальною, сміливою та відданою своїй роботі людиною. Незважаючи на те, що він був у відпустці, все одно поїхав виконувати свій службовий обов'язок. Зараз ми можемо аналізувати його вчинки та прослідковувати внутрішній емоційний і психологічний стан, використовуючи лише ті відомості, що є загальнодоступними в мережі інтернет, але навіть цього достатньо аби зрозуміти, що він переживав та думав у ті найвідповідальніші хвилини при ліквідації аварії на ЧАЕС. Леонід Петрович не знав чи повернеться колись додому, чи побачить ще колись свою дружину, дітей, але одне знав напевне: якщо не діяти негайно, то потім буде вже пізно – не буде кого рятувати.

Після реабілітації Леонід Петрович зміг повернутися до роботи, але наслідки променевої хвороби та сильного опромінення знову і знову нагадували про себе. Саме тому з 1995 року генерал-майор внутрішньої служби Леонід Петрович Телятніков пішов у відставку [2]. Але навіть на пенсії він приймав активну участь в житті суспільства. Леонід Петрович був членом різних делегацій. Зокрема в 1987 році Леонід Петрович побував у складі радянської делегації у Великобританії, був на прийомі у Маргарет Тетчер, а потім була поїздка в Японію з місією «Лікарі без кордонів за ядерне роззброєння» [1].

За рік до смерті у Телятнікова діагностували рак. Кожного дня сили покидали його. 2 грудня 2004 року серце героя-рятівника Леоніда Петровича Телятнікова перестало битися. Його поховали на Байковому кладовищі, на алеї найвідоміших громадян України [3].

Завдяки героїчним вчинкам і Л. П. Телятнікова, і інших героїв – рятувальників зараз зоною відчуження є лише територія в радіусі тридцяти кілометрів від ЧАЕС, а не вся Європа.

Отже, ми дослідили життєвій шлях справжнього героя-рятівника і з цього можемо зробити такий висновок: героями не народжуються, ними стають.

Леонід Петрович не думав за себе, він знав, що може не повернутись більше додому, не побачити кожану дружину та любих синів, але одне знав напевне – це його обов'язок, який він повинен виконати, зберегти те, що ще залишилось. Телятніков бездоганно впорався з поставленим завданням, тому ми зараз маємо змогу дихати чистим, не зараженим повітрям і жити на своїй українській землі.

Значущість його подвигу важко описати словами, але ми цілком впевнені – це Герой нашого часу.

Не дивлячись на те що Телятніков Л. П. був Героєм Радянського союзу, він намагався не бути публічною людиною, залишатися в тіні. У зв'язку з цим з періоду Чорнобильської катастрофи про нього не написано

жодної книги, жодної монографії. А життя цієї людини може послужити прикладом і заслуговує на те, щоб була написана про нього правдива книга.

Тому у своїй роботі ми прагнули дослідити життєвий шлях Л. П. Телятнікова, з'ясувати фактори, які сприяли становленню справжнього рятувальника, Людини з великої букви.

Зараз нам на думку приходять лише слова В.Симоненка: «Живе лиш той, хто не живе для себе, хто для других виборює життя...».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтерв'ю дружини Л. П. Телятнікова газеті «Факти». 3 грудня 2005 року. URL: https://fakty.ua/.
2. «Зобов'язує пам'ять». В. Сало, член Спілки журналістів СРСР. URL: https://www.myslenedrevo.com.ua/.
3. Телятніков Леонид Петрович». URL: http://www.warheroes.ru/.
4. Гришин Г. «Крест Леонида Телятникова». URL: http://maxpark.com/.
5. Міжнародний день пам'яті Чорнобиля. URL: https://www.dilovamova.com/.

МОВА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ

Нагла А. Ю.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Культура складається також з ряду елементів, куди відносять: мову, цінності, норми, традиції, звичаї, обряди, вірування, знання та переконання.

Мова має особливе значення в системі культури, вона є першоосновою будь-якої культури, так як нею неможливо оволодіти поза соціальною структурою суспільства, тобто без спілкування з іншими людьми. І хоча процес соціалізації в значній мірі оснований на імітації жестів, мова є основним засобом передачі культури. Ще однією важливою рисою мови є те, що рідною мовою практично неможливо розучитися говорити, якщо її основний словниковий запас, правила мови і структура засвоєні у 8–10 років, хоча багато аспектів життєвого досвіду людини можуть бути повністю забуті. Це свідчить, як стверджує Н. Смелзер, про високий ступінь пристосованості мови до потреб людини, бо без неї спілкування людей здійснювалось би значно примітивніше.

Мова бере участь також у процесі набуття та організації досвіду людей. Багато понять здаються нам зрозумілішими лише тому, що вони вкорінилися в нашій мові. Дуже часто в одній мові є слова, які повністю відсутні в інших мовах, і для перекладу даних слів необхідно шукати чи певні синоніми в іншій мові, чи знаходити зовсім інші слова для того, щоб пояснити це поняття. В українській мові, наприклад, речення будуються досить довільно, тобто немає визначеності, де має бути підмет, присудок і т. д. Тоді як в інших мовах це строго регламентується. Все це має пряме

відношення до культури, адже саме через поняття людина сприймає оточуючий світ, виробляє загальноприйняті значення.

Спільна мова підтримує також згуртованість суспільства, допомагає людям координувати свої дії, відображає загальні знання людей про традиції, сучасні події тощо. Іншими словами, мова сприяє формуванню почуття групової єдності, групової ідентичності.

Серед соціологів сформувалися дві позиції у сприйнятті мови як елемента культури, засобу її творення та передачі. Ряд авторів (в основному зарубіжних) відстоюють самоцінність мови як базового елемента національної культури, який не лише забезпечує формування всього культурного комплексу, але й визначає його сутність. Інша група соціологів (це стосується, в першу чергу, деяких сучасних українських та російських соціологів) сприймають мову як засіб ретрансляції культури, або просто комунікації. Але соціальна практика, особливо кінця ХХ ст., показує, що за сприятливих умов, навіть досить сильно асимільована етнічна група, прагне до відродження власної національної мови для забезпечення оптимального розвитку своєї культури і добивається на цьому шляху значних результатів (як приклад, можна навести Ізраїль). З соціологічної точки зору це ще раз підтверджує, що роль мови в системі не може бути зведена лише до виконання ретрансляційних та комунікативних функцій.

Мова є хребтом національної культури, служить засобом людського спілкування, мислення і самовираження у різноманітних формах духовного виробництва і споживання. Крім того, мова – специфічний національний засіб збереження і передачі соціокультурної інформації, управління поведінкою людей. Чим ширша сфера застосування національної мови у всіх ділянках суспільного життя, тим сильніший культуротворчий потенціал народу, тим вищий його духовний розквіт. Тотальна русифікація в Україні в роки радянської влади витіснила національну мову на периферію суспільного життя, сприяла денаціоналізації народу, руйнації цілісності культури, результатом чого на даному етапі ми маємо так званий «суржик» та вперте небажання ряду «українців» розмовляти або навчитися розмовляти рідною мовою. «Мова, – як вірно підкреслював Іван Огієнко, – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма національного організування... Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. В такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного Я...».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Витаньи И. Общество, культура, социология. М.: Прогресс, 1984.
2. Лісовий В. Культура та цивілізація // Філософська і соціологічна думка. 1993. №1.
3. Маркарян Э. Теория культуры и современная наука. М.: Наука, 1983.
4. Огієнко І. Українська культура. К., 1918.
5. Смелзер Н. Социология. М.: Наука, 1994.
6. Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. Вінніпег. – К., 2000.
7. Чубіна Т. Соціологія: курс лекцій. Черкаси: АПБ, 2012.

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА УКРАЇНИ

Оснадчук В. М.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Політична еліта – це самостійна, відносно привілейована частина суспільства, яка бере безпосередню участь у прийнятті та реалізації рішень, пов'язаних із використанням державної влади або впливом на неї [2].

До політичних рис віднесемо: високо розумові здібності, значний вплив на інші групи, високий соціальній статус, забезпечення міцної національної безпеки безпосередня участь у здійсненні влади.

Ідею елітності розвинув Н. Макіавеллі і сформулював концепцію сильної ініціативної меншості.

Вагомий внесок у розвиток теорій політичної еліти зробили італійські мислителі В. Паретто, Г. Моска, Р. Міхельс.

Політичне керівництво – це певний процес поєднання переконання з насильством. Коли політичні відносини помірковані, панує мир, толерантність, тоді правлять «лисиці», еліта єдності, згоди, компромісу [1].

Г. Моска пришов до визначення що будь яке суспільство ділиться на два класи: керуючих і підпорядкованих. А тих хто керує називають політичним класом або елітою.

Вітчизняна наука, вивчаючи специфіку генерації української еліти, прийшла до висновку, що історично відбувалося постійне скорочення тривалості її етапів.

Перший етап української еліти тривав понад три століття, другий (козацький) – півтора століття, а третій (народницький) і четвертий (радянський) тривали по сімдесят років [3].

Серед сучасної Української еліти виділяють три основні генерації:

1) представники колишньої партійно-державної номенклатури;

2) «шістдесятники» та лідери дисидентського руху;

3) політики нової генерації [4].

Загалом можна виділити чотири типи представників сучасної політичної еліти за її виникненням:

- Людей старої формації, але з новим баченням проблем.
- Людей нової формації.
- Люди старої формації.
- Представники громадянського суспільства.

Яскравим прикладом першого типу є В. Ющенко та Ю. Тимошенко. Кожен з них працював при старій владі, але не сприйняли намагання тієї влади перейти до так званої «російської» імперіалістичної побудови суспільства з єдиним центром і висунули власні ідеї.

Представником другого типу можна назвати нинішнього наймолодшого міністра спорту та молоді України Павленка і дипломатів нового покоління. Це вже особистості сформовані не тільки радянською

системою цінностей, але й періодом багаторічної незалежності нашої держави і відкритим спілкуванням з Європою.

Третій тип характеризують собою такі люди як Кравчук, Медведчук, Янукович, Симоненко. Типові представники старої влади, які мають, внаслідок особистих якостей, економічної чи політичної підтримки, ідей, що висувають, певний авторитет у деякої кількості громадян.

Четвертий тип з'явився недавно на тлі подій на Майдані. Представниками можна вважати громадянську організацію «Пора», трансформовану зараз у партію та подібних їм організацій. Це поки що найменш численна і організована частина еліти.

Отже, можна зробити висновок, що сучасна політична еліта України є пов'язана з новою і старою владою з деяким числом представників громадянського суспільства. Існує багатопартійність і лише три напрямки розвитку основної ідеї функціонування: входження в ЄС, повернення до Росії або ізолювання в національному просторі з підняттям рівня життя до умов європейського.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бевз Т. Теорія еліт В. Липинського // В'ячеслав Липинський в історії України (до 120-річчя з дня народження). К.: Експрес-Поліграф, 2002. 239 с.

2. Мейс Д. Блукання лабіринтом або дисфункціональність українських еліт // Сучасність. 1997. №3.

3. Білий О. Дискурс влади і типи еліт // Політ, думка. 1994. №2.

4. Сучасна українська політична еліта. URL: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/15760/.

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Радченко Є. В.
Науковий керівник – Богун Л. В., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Трансформаційні процеси, що відбуваються у світі протягом останніх років торкнулися усіх сфер життя суспільства, особливо це стосується системи освіти.

Рівень розвитку будь-якої держави визначається, насамперед, рівнем освіти, тому що вона є основою розвитку особистості, суспільства і націй у всіх розвинених демократичних країнах світу. Для пострадянських держав, у тому числі й для України, освіта – основа майбутнього, найбільш масштабна сфера суспільства, його політичної, соціально-економічної, культурної й наукової організації, спосіб відтворювання й нарощування інтелектуального, духовного потенціалу, виховання патріота і

громадянина, діючий метод модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені.

В останні роки людство стало усвідомлювати обмеженість і небезпеку подальшого розвитку шляхом економічного зростання та нарощування технічного потенціалу, а також той факт що майбутній розвиток повинний більше визначатися рівнем культури і мудрістю людини. Загалом для західноєвропейських країн характерна увага до іноземних мов і значно менша – до інших дисциплін суспільно-гуманітарного циклу. Указано, що країни мають свої гострі проблеми у вихованні молоді успішній соціалізації через отримання професії під час довготривалого в системах середньої, вищої й подальшої освіти. Доведено, що це створює атмосферу підвищеного зацікавлення у виборі комплексу навчальних дисциплін для вищих шкіл та формування їхнього змісту в припущенні досягнення бажаного й ефективного варіанта, спроможного розв'язати більшість проблем виховання нових генерацій.

В цих умовах необхідно постійно вдосконалювати якість освітніх, наукових, інформаційних та інших послуг. Така діяльність неможлива без всебічної підтримки держави. Державна політика в сфері освіти повинна бути спрямована на створення необхідних умов для повноцінної якісної освіти, враховувати інтереси та здібності особистості, забезпечувати досягнення конкурентно-здатного рівня для усіх ступенів освіти. Підвищення якості освіти необхідно для реалізації основної мети професійної освіти – підготовка кваліфіковано працівника відповідного рівня і профілю, компетентного, відповідального, який вільно володіє своєю професією та орієнтованого в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної праці за фахом на рівні світових стандартів, до постійного професійного росту [1].

Величезна роль у подоланні найгостріших глобальних проблем людства належить освіті, тому XXI століття і називають століттям знань. Стає очевидним, що саме рівень розвитку вищої освіти буде визначати майбутнє країни. Світ кардинально змінюється, якщо у минулому столітті обсяг знань збільшувався у двічі кожні тридцять років, то зараз кожний рік знання оновлюються, за деякими оцінками, на 15%. В зв'язку з цим підвищуються вимоги суспільства до якості професійної освіти, постійно оновлюються технології навчання, змінюються економічні умови, в яких працюють вищі навчальні заклади, загострюється конкурентна боротьба на ринку освітніх і наукових послуг, змінюється позиція держави по відношенню до вищої освіти.

Сьогодні суспільство вимагає від системи вищої освіти підготовки таких фахівців, які б мали фундаментальні знання, вміння і навички, були б здатні творчо ставитись до вирішення нестандартних, неординарних завдань, спроможні конкурувати на ринку праці та одночасно відповідати сучасним світоглядним орієнтирам. Виходячи з цього, основним завданням сучасної вищої освіти є впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку фахівців. Такий підхід базується на формуванні компетентностей, що сприятимуть адаптації майбутніх фахівців до

мінливих умов сучасного ринку праці й бурхливого розвитку суспільства в цілому та науки й техніки зокрема. Загальна ідея зазначеного, так званого компетентнісного підходу, полягає у специфічній тобто компонентно орієнтованій освіті, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та спосіб практичної діяльності, завдяки яким фахівець успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності [2]. Звісно ж, такий підхід передбачає пріоритетну орієнтацію навчання на такі цілі: здатність до навчання, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація та розвиток індивідуальності. У цьому випадку компетентнісний підхід у вищій освіті стає фундаментом формування, з практичної точки зору, всебічно підготовленого та всебічно розвиненого фахівця, який свою професійну діяльність будує на органічному поєднанні всіх сфер сприйняття життя – конкретно професійної, гуманітарної, соціальної, техногенної тощо.

Однак освітні системи не виконують своєї головної функції – формування творчого потенціалу суспільства, тому що кризові явища спостерігаються у національних освітніх системах різних країн і їх неможливо вирішити в межах окремої країни. Криза в системі освіти спостерігаються і в Україні. Сьогодні закладам вищої освіти доводиться працювати в складних умовах. Політична нестабільність, економічний спад ще більш об’єктивізували усі недоліки вітчизняної вищої освіти :

- низька оплата праці фахівців девальвувала цінність вищої освіти, його елітарність і статус;
- для підготовки висококваліфікованих фахівців немає відповідної наукової і методичної бази;
- надзвичайне захоплення професійною підготовкою приводить до деградації духовного й культурного розвитку особистості;
- технократизм мислення ігнорує закони розвитку природи і суспільства;
- скорочує державне фінансування освітньої та наукової діяльності;
- практично ліквідований державний розподіл випускників вузів;
- демографічна криза 90-х років минулого століття викликає різке зниження народжуваності в країні, і, як наслідок скоротилася кількість абітурієнтів, а перехід на 12-літню середню освіту паралізує набір у вузи на один рік;
- за роки незалежності країну покинули п’ять тисяч докторів і кандидатів наук, що привело до дефіциту викладачів;
- ігнорування в суспільстві етичних цінностей привело до падіння престижу високоосвіченої людини [3].

У зв’язку з цим постає питання про необхідність зміни парадигми освіти, яка повинна стати гуманістичною, оскільки в її центрі – людина, її духовний розвиток і система цінностей.

Однієї з найважливіших проблем сучасної освіти, що викликає гостру тривогу, є поступове і постійне «вимивання» з підготовки фахівців гуманітарної складової. Результатом цього процесу стала нездатність багатьох фахівців своєчасно реагувати на суспільні зміни, розуміти проблеми, що виникають в світі, і шукати шляхи їх вирішення. Майбутній

вчений та інженер повинні нести особисту відповідальність за історичну долю людства.

Сьогодні у суспільстві виникають гострі протиріччя між соціально-гуманітарними знаннями, освітою і реальною дійсністю, між знаннями і політичними рішеннями. ХХ ст. показало необхідність усвідомлювати, що науково-технічний прогрес, економіка, політика та ідеологія стають джерелами соціального розвитку тільки за умови проявлення через них фізичних і духовних здібностей людини. Суттю нової парадигми освіти є підхід до людини як вищої цінності, самоцілі і головної умови розвитку суспільства. Розвиток особистості, яка є дійсним громадянином, патріотом своєї країни – головне завдання нової системи освіти. І динамічною силою цієї системи, її основою повинна виступати гуманітарна освіта [4]. Важливою складовою гуманітарної освіти в цілому є гуманітарна освіта студентів, що одержують спеціальну освіту, мова йде про так звану «вузьку» освіту. Гуманітарна підготовка повинна розширити освіту «вузького» фахівця, доповнити його освіту такими знаннями, які не є для нього профілюючими. Так, наприклад, освіта інженера повинна забезпечити йому максимальну включеність в суспільні зв'язки, зробити його конкурентно здатним на ринку праці, сформувати особистість і громадянську позицію. Гуманітарна освіта повинна сформувати у майбутнього фахівця потребу у безперервній освіті, у розвитку своєї загальної культури тощо. Метою гуманітарної освіти є формування у особистості комунікативної та інформаційної компетентності, правової свідомості, естетичності, толерантності та ін. Все це дає можливість особистості найбільш повно проявити свої здібності в професійній і життєвій кар'єрах. Якщо раніше професіоналом вважався фахівець, який досяг професійного успіху у своїй спеціальності, то сьогодні для досягнення професійного успіху недостатньо володіти своєю спеціальністю, необхідно мати і інші якості. Разом з володінням технологіями, які забезпечують конкурентоздатність в галузі певної спеціальності, професійний успіх суттєво залежить від володіння такими якостями, як комунікабельність, ерудиція, знання законів функціонування суспільства і поведінки людини, які відображають рівень загальної культури особистості.

Проблеми сучасного соціуму вимагають від особистості постійного підвищення свого освітнього рівня, оволодіння постійно змінюючимися науковими, інформаційними, комунікативними технологіями. Суспільство потребує професіоналів, які мають не тільки спеціальні знання, а й високий рівень відповідальності перед державою і громадянським суспільством, а це не можливо реалізувати без гуманітарної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Константиновский Д. Л., Вознесенская Е. Д., Димарская О. Я., Чередниченко Г. А. Социально-гуманитарное образование: ориентации, практики, ресурсы совершенствования. М.: ЦСП, 2006. 264 с.

2. Петутина Е. А. Гуманитарное образование в техническом университете Проблемы и перспективы формирования национальной гуманитарно-технической элиты: сб. науч. трудов / Под ред. Л. Л. Товажнянского,

А. Г. Романовского. Вип 18 (22). Харьков: НТУ «ХПИ», 2008. 400 с.;

3. Богомолов С. И., Костенко Ю. Т. и др. Гуманистическая концепция учебно-воспитательной работы. Харьков: НТУ «ХПИ», 1997.

4. Товажнянский Л. Л., Романовский А. Г. и др. Формирование и реализация концепции подготовки национальной гуманитарно-технической элиты в НТУ «ХПИ». Харьков: НТУ «ХПИ», 2002. 160 с.

5. Астахова В. И., Астахова Е. В., Белова Л. А. и др. Стратегия гуманизма». Харьков: Национальная Украинская академия, 2004. 212 с.

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ФІЛОНА ДЖАЛАЛІЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ СУЧАСНОСТІ

Раєвський Р. С.
Косяк С. М., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

Історія українського народу останнім часом є дуже популярною серед патріотів. Через те, що збільшилася кількість людей, які зацікавлені в збереженні Батьківщиною своїх територіальних, культурних та традиційних меж – людям потрібно більше дізнаватися про вражаючі приклади з історії про любов до нашої країни. Михайло Ломоносов одного разу сказав: «Хто не пам'ятає свого минулого, не має майбутнього».

Особливо цікавою темою для наших співвітчизників є козацтво. По бажанню, можна зібрати декілька багатотомних книг про героїчні вчинки наших воїнів-предків, тому важливо не тільки повторювати подвиги відомих нам персон, а знайомитися з новими, не менш важливими для тих часів.

Про Кропивнянського полковника Філона Джалалія знають зараз здебільшого жителі тих країв та ті, хто є спеціалістами в історії тих часів.

Ця особистість була дуже близькою для гетьмана Богдана Хмельницького. На його рахунку перемога в Визвольній війні та інших стратегічно важливих подіях. Він був дипломатом та представником Запорізького війська в перемовинах з татарами та Туреччиною. Все життя він бився пліч-о-пліч з Хмельницьким, а також в битві під Берестечком був наказним гетьманом (командував полками козацьких військ). Таким був полковник Філон Джалалій [1].

Різні історики своєрідно описують цю видатну постать. Багато-хто не звертає великої уваги на нього, але це на мою думку не заслужено. За деякими історичними джерелами, вважається, що Філон був захоплений в дитинстві в одній з битв проти татар [2]. Його ім'я, рідня, портрети та думки очевидців того часу неодмінно вказують на його татарське походження. Тому в майбутньому саме він вестиме перемовини з родичами-татарами і Туреччиною. В усіх документах незвичне прізвище Джалалій по-різному записується, а саме: Джупай, Жежель, Джулай, Дженджалій. Цікаво, що в наші часи в історичному селі Кропивна (Черкаська область,

Золотоніський район) проживає декілька сімей, які носять прізвище Джулай. На мою думку, ці люди є родичами полковника Джалалія.

Можливо дехто з татар засуджував Філона за прийняту козацьку сторону, але з джерел видно, що молодик виховувався як українець і любили його не як полоненого. Майбутня спритність та кмітливість татарської крові, поєднана з козацьким вихованням, зробили свою справу – хлопчик став перспективним козаком, від сили і самовідданості якого мотивувалося оточення Джалалія.

Ось що про нього згадується в одному з джерел. «У когорті славних полковників Богдана Хмельницького яскраво ясніє ім'я прилуцького, потім Кропивнянського (Ічнянського) полковника Філона Джалалія — видатного діяча національно-визвольної війни українського народу 1648–1654 років, одного з найближчих сподвижників-однодумців гетьмана. За іншою версією, народився Філон Джалаліїй на Черкащині. За переказами місцевих жителів, у селі Кропивна, а за твердженням українського письменника Івана Ле, у селі Вереміївка Чорнобаївського району Черкаської області в козацькій родині. Батько Прокіп Джулай, як записано в полковому реєстрі, татарин із Дону, молодий та завзятий, мав велику хату на околиці села Вереміївка, леваду, що простягалася до самого річища Дніпра, та вишневий садок коло хати. Одружився з вереміївською красунею, а вона подарувала йому сина «дуженьке хлоп'я», якого місцевий піп нарік Філоном (Хвилоном, Филолом, Пилипом, Филипом – з грецької «той, що любить коней»), швидше всього у Пилипівку (21–25 падолиста). Тому й дали таке ім'я. Про дитинство відомостей не збереглося. Яку освіту одержав, теж невідомо, але відомо, що він знав кілька мов (українську, татарську, турецьку). Коли став дорослим, пішов козакувати, як батько. Там одержав військову січову освіту. Прекрасно володів холодною зброєю, був умілим вершником і організатором, що виявилось під час козакування. Записався до реєстрового Переяславського полку, де його обрали сотником. У ньому й служив до початку війни.»

Це альтернативна біографія, яка також опирається на історичні перекази та записи. Але цілком ймовірно, що батько Прокіп взяв татарського хлопця сином, щоб він зміг бути козаком, а не рабом в тому краї.

Сама історія становлення татарина полковником є дуже цікавою, але ціль даної роботи показати здобутки Філона перед українським народом.

Джалалій був «спецагентом» Хмельницького, адже після того, як наказний гетьман-відступник Барабаш керуючись грамотою Речі Посполитої про нове керівництво збирав козаків під свій стяг, молодий дипломат проводив операцію по викраденню грамоти [3].

Виступаючий за єдність козацтва Філон жорстоко вбивав повстанців, акцентуючи увагу на тому, щоб ніхто не зваблювався пропозиціями ворожих сусідів.

Згідно джерел, Джалалія не так любили, як поважали і боялися, бо саме його полк Черкаський, Кропивнянський та Прилуцький (в різні часи) славився суворою дисципліною

Через бої під Корсунем та Жовтими Водами гетьман Хмельницький бачив хоробрість козака, який боровся за ідеї керівника Запорізького війська. Це і стало причиною особливої довіри до татарина [4].

Філон Джалалій успішно керував полками козаків в битві під Берестечком перебуваючи на посаді наказного гетьмана [5]. Це дуже високий здобуток для іноземця, та виклик українцям, які часто не проявляли такого сумлінного ставлення до рідного краю.

Я вважаю, що самим великим вчинком Філона Джалалія є відданість українському народу та його єдності. Адже багато разів татарин при перемовинах зі своїми родичами мав змогу зрадити козацтво, але усі рази татари були незадоволені тим, як непохитно стоїть на своїй думці дипломат козаків [6]. Він був не просто людиною, яка вдало воювала, адже бачення гетьмана Богдана Хмельницького було натхненням для козака створити країну мрії. Він вірив в майбутнє України.

Історія славетного героя невідома, але деякі джерела вказують на таку кінцівку. «Під кінець життя Богдана Філон поступово відійшов на другий план (можливо, причиною тому була сварка полковника з гетьманом, що сталася влітку 1654 р.). За І. Виговського він утримав пернач кропивнянського полковника, але зрадив гетьмана, увійшовши в спілку з давнім знайомим і соратником М. Пушкарем. Підчас битви під Полтавою змовники намагалися захопити І. Виговського живцем, але той утік. За деяким свідченнями, розлючений М. Пушкар звинуватив спільника у зраді і вбив його. Принаймні ім'я Ф. Джалалія відтоді зникає з джерел.

Історичні джерела в цьому випадку дуже відрізняються, але на мою думку, саме ці дані стали причиною того, що ім'я татарського козака згадується дуже рідко. Я вважаю, що Джалалій гідний більшої поваги до себе в історії рідної землі.

В наші часи далеко не кожен українець любить Батьківщину, як цей чужоземець. Але правдивим буде вислів, що «саме наші вчинки, а не національне походження відображає, хто нам рідня, а хто наш ворог».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дзира Я. І. Джалалій // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2004. Т. 2: Г–Д. 518 с.

2. Коваленко С. Джалалий Филон // Україна під булавою Богдана Хмельницького. Енциклопедія у 3-х томах. Том 2. Київ: Стікс, 2008.

3. Сергійчук В. І. Джеджалій Филон // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т.1. 760 с.

4. Сушинський Б. І. Козацька Україна: «Хмельниччина». Одеса: «ВМВ», 2004. 560 с.

5. Щудря М. Богданович-Зарудний Самійло / Лицарі булави. Київ: Велес, 2008.

6. Мицик Ю., Виговський І. // Володарі гетьманської булави: Історичні портрети. К.: Варта, 1994. 560 с.

СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРИ

Солончак М. Л.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Культура виконує ряд різноманітних функцій у суспільному житті, серед яких можна виділити кілька найбільш суттєвих.

Пізнавально-виховна функція полягає в тому, що культура розкриває перед людиною досягнення людства в історичному пізнанні світу. Через культуру, яка об'єднує в органічну цілісність різноманітні знання, людина оволодіває різноманітними формами знань про навколишню дійсність, що є сходинкою до храму культури. Культура дає не лише цілісну картину пізнання та освоєння світу за допомогою всіх форм суспільної свідомості, але й сприяє здійсненню виховання особистості, її пошукам найбільш ефективних форм взаємодії з навколишнім середовищем (соціальним та природним).

Регулятивно-ціннісна функція культури реалізується через систему цінностей і норм, які служать регуляторами взаємовідносин людини і довкілля, суспільних відносин, культурно-духовними орієнтирами на певному етапі розвитку суспільства. Цінності – основний системоутворюючий елемент культури. Регулятивна функція культури підтримується суспільною думкою, мораллю, правом. Культура регулює повсякденну поведінку людини у всіх основних сферах соціального життя. Норми у формі моралі, права, звичаїв, традицій, обрядів, ритуалів служать засобами пристосування цінностей до вимог життя в певному конкретному історичному вимірі. Так, цінність «демократія» в античній Греції виражалася зовсім в інших культурних нормах, ніж, скажімо, в нинішній ліберальній Англії.

Інтегративна функція культури виражається в здатності об'єднувати людей незалежно від їх світоглядної та ідеологічної орієнтації, національної приналежності у певні соціальні спільноти, а народи – в світову цивілізацію. Ця функція пов'язує народи та епохи, без неї спадкоємність в історичному розвитку була б неможливою. Слід однак зауважити, що в культурному розвитку має місце тенденція не лише до взаємопритягання, але й до взаємовідштовхування, що проявляється як на рівні культурних типів, так і окремих напрямків. Історія засвідчує, що зближення культур, як правило, проходило на основі генетичної або функціональної спорідненості.

Функція передачі соціального спадку (або комунікативна) зводиться до передачі історичного досвіду поколінь через механізм культурної спадкоємності та формування на цій основі різноманітних способів та типів спілкування між людьми. Цю функцію культура виконує за допомогою складної знакової (символічної) системи, яка зберігає досвід

поколінь в словах, поняттях, обрядах, релігії, засобах виробництва, предметах споживання.

Світоглядна функція культури проявляється в тому, що вона синтезує в цілісну і завершену форму всю сукупність чинників духовного світу особи – пізнавальних, емоційно-чуттєвих, вольових тощо. Світогляд забезпечує органічну цілісність елементів свідомості через сприйняття і розуміння світу не в координатах фізичного простору і часу, а в соціокультурному вимірі.

В реальному житті функції культури взаємодіють і переплітаються, збагачуючи та доповнюючи одна одну. Культура в усіх її проявах, формах, видах, функціях має самоцінність як знаряддя самоутвердження людини, як показник людського прогресу.

Особлива риса кожної національної культури полягає в притаманній лише їй специфіці зв'язку часів. Чи не тому культури країн Західної Європи, США, Японії значно відрізняються, незважаючи на те, що технологічні засоби, системи цивілізації багато в чому близькі. Специфіка зв'язку часів, поколінь, відносин, формоутворень чи соціокультурних процесів забезпечує національну ідентичність культури того чи іншого народу. Ось чому для визначення самобутності української культури необхідне глибоке знання духовної атмосфери нашого суспільного середовища, наших традицій, звичаїв тощо. Культурні здобутки кожного народу є вагомим вкладом у світову скарбницю культури. Загальнолюдські цінності культури існують лише через національні, і втрата будь-якої національної культури, навіть малочисельного народу, є значно втратою для людства. В той же час глобальні проблеми сучасності потребують становлення єдиної загальнолюдської гармонії. Цей процес супроводжується перебудовою, прискореним розвитком, координуючими змінами культурних традицій різних народів, синтезом культур і подоланням старих устоїв. Ситуація, що склалася, стимулює подолання образів людини, які несуть регіональні культурні традиції, і становлення в кожному регіоні нового типу особистості, нового образу – ідеалу людини, увібрав би у себе досвід всієї національної та всесвітньої культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бокань В. В. Культурологія. К., 2000.
2. Гуревич П. С. Культурология. М., 2002.
3. Лосєв І. В. Історія і теорія світової культури: європейський контекст. К., 1995.
4. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури. Харків, 1995.
5. Чубіна Т. Д. Соціологія: курс лекцій. Черкаси: АПБ, 2012.
6. Якуба О. О. Соціологія. Харків: Константа, 1996.

ІГРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ – ХВОРОБА СУЧАСНИХ ЛЮДЕЙ

Табаченко В. Д.
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

На сьогоднішній день, проблема ігрової залежності стає все більше актуальною. Цьому сприяє активна реклама ігрових сайтів в мережі Інтернет та розповсюдження ігрових майданчиків під вивісками різноманітних лото та лотерей, фасади яких в темний час яскраво сяють, заманюючи все нових і нових клієнтів і згодом вони поповнюють армію залежних від гри на гроші.

Ігроманія, це не погана звичка або хобі, не слабкість характеру – це серйозна та підступна хвороба, яка внесена в міжнародний довідник класифікацій хвороб. Ця хвороба, як і будь-яка інша, може вразити людину не зважаючи на її стать, вік, соціальний статус та інтелектуальні здібності [1].

Ще в 70-ті роки минулого століття відомий американський письменник-фантаст та науковець Айзек Азимов передбачив виникнення Інтернету. У своїй книжці «Вибір катастроф» (1979 р.) автор описав можливі глобальні проблеми, з якими людство зіткнеться у майбутньому. В одному з розділів йдеться про Всесвітню мережу – глобальну бібліотеку, де кожен охочий може знайти докладну відповідь на будь-яке запитання: від рецепту приготування яєчні до створення ядерної бомби. У такому випадку, на думку Азимова, у людини відпадає потреба навчатися, а отже, і прогресувати. Для чого? Адже будь-яка інформація доступна й так. Відсутність мотивації для розвитку особистості веде до деградації суспільства, що у підсумку може призвести до катастрофічних наслідків для всієї цивілізації. Однак не міг Азимов передбачити, що потужну інтервенцію в мережі розпочне індустрія розваг [2].

Синдром залежності включає в себе:

1. Втрату кількісного контролю. Людина не може обмежити час перебування за грою.

2. Зростання толерантності. Для отримання задоволення необхідна більша кількість ігрового часу.

3. Нав’язливе бажання пограти. Людину мучать нав’язливі думки і образи, згадування про віртуальну реальність. Ці думки переходять в компульсивні дії, коли людина сідає за комп’ютер, не дивлячись на наявність невиконаних справ або необхідність йти на роботу.

4. Відчуття передчуття перед грою і приєднання дратівливості, тривоги, втоми, сонливості і навіть депресії при неможливості повернуться [3].

При ігроманії далеко не завжди вдається відразу розпізнати причину захворювання, тому що тут немає якогось певного вірусоносія, як, наприклад, при грипі. Це виключно психологічна залежність. Коріння її криються в психіці людини.

До фахівців звертаються родичі хворих, а не самі ігромани. Адже у них нічого не болить, тіло не ламає, як при алко- або наркозалежності. Вони тільки весь час проводять в іграх, але не можуть пояснити чому їх туди тягне. Для більшості з тих характерна відсутність сили волі, цілеспрямованості. Але не менш сильний фактор здатний сформувати гемблінг – це взаємини в сім'ї. У ній потенційний хворий нерідко виступає в ролі людини, яку пригнічує і пригнічує буквально все. Подібні відносини часто і приводять його до втечі від реальності. Дехто починає пити алкоголь або вживає наркотики, а деякі знаходять себе в ігроманії. І не даремно ігроманію включили у всесвітню класифікацію хвороб, це пристрасть все глибше проникає в наше життя, особливо з розвитком Інтернету і відповідно Інтернет-індустрії азартних ігор. Зараз всюди в Інтернеті – реклама онлайн казино і букмекерів. Наприклад, такі відомі футбольні клуби, як Реал Мадрид і Мілан рекламують букмекера Bwin, залучаючи все нову армію азартних гравців. І якщо в реальному житті на відвідування в ігровий залів є хоч певні обмеження, то в Інтернеті грати може фактично будь-хто. Є багато людей, які сприймають гру як розвагу, але є люди, для яких гра стає пристрастю і сенсом життя. А будь-яку пристрасть дуже складно тримати під контролем, і часто прагнення до гри призводить до страшних наслідків. Саме тому ігроманію порівнюють з алкоголізмом і наркоманією – в гонитві за емоціями людина відмовляється від роботи, сім'ї, спілкування і зрозуміти, що трапилося невиправне, може тільки коли опиниться на самому дні, та й то не завжди [4].

Таким чином, залежність від комп'ютерних ігор стає все більш актуальною проблемою сьогодення, яка виходить на один рівень з такими видами залежності, як алкоголізм і наркоманія. Слід контролювати час, проведений перед монітором і за ігровим столом або автоматом, щоб звичайний відпочинок не перетворився на серйозну проблему – ігрову залежність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Агєєв В. В. Міжгрупова взаємодія: соціально-психологічні проблеми. М., МДУ, 1990.

2. Ігрова залежність: хвороба, що може вбити. URL: https://ukurier.gov.ua/uk/articles/igrova-zalezhnist-hvoroba-sho-mozhe-vbiti/.

3. Шапкин С. А. Комп'ютерна гра: нова галузь психологічних досліджень // Психологічний журнал. 1999. Т. 20. №1.

4. Зайцев В. В. Патологічна схильність до азартних ігор – нова проблема психіатрії // Соціальна й клінічна психіатрія. 2000. №3. С. 52–58.

ПАНДЕМІЯ: НОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ

Тамуров М. Г.
Черкаський державний бізнес-коледж
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Згідно з визначенням Центру з контролю і профілактики захворювань США, пандемія – це «епідемія, яка поширюється в декількох країнах або на кількох континентах, зазвичай вражаючи велику кількість людей», тоді як епідемія – це «зростання, частково раптове, кількості випадків захворювання до показників більш високих, ніж зазвичай очікується в даній популяції в даному регіоні».

Пандемія (від грецького «пан» – весь, «демос» – народ) – це епідемія, що характеризується найбільшим поширенням інфекційного захворювання на території усієї країни та сусідніх держав, багатьох країн світу, континентах. Характеризується відсутністю колективного імунітету в людства і, зазвичай, ефективних засобів профілактики та лікування.

Інфекційні захворювання, що мали масштаб пандемії – це чума, холера, грип та коронавірус-2019. Не існує вичерпного переліку конкретних критеріїв пандемії, які були б визнані скрізь, але загальновизнаними є наступні:

- вірус може викликати хворобу або смерть;
- цей вірус стабільно передається від людини до людини;
- є докази поширення цього вірусу по всьому світу.

Пандемії можуть бути легкими, помірними і важкими. Ступінь тяжкості пандемії може змінюватися з часом і відрізнятися залежно від місця або групи населення. На тяжкість пандемії впливають такі фактори як мутації вірусу, рівень вразливості населення до захворювання або обмеженість можливостей системи охорони здоров'я.

Десять років тому у світі панувала пандемія «свинячого грипу», яка захопила й Україну. Тоді захворіло щонайменше 6 млн. українців і понад 1 тис. померло. У 2009 р. Україна не була готова до пандемії: не вистачало засобів для вентиляції легень. Було впроваджено карантин і посилено масковий режим. Особливість вірусу H1N1 полягала в тому, що він був смертельно небезпечним для молодих людей та вагітних жінок. У світі пандемія грипу H1N1 забрала життя чверті мільйона людей – це 0,01% населення планети. До того ж, від «свинячого грипу» на момент пандемії була терапія.

Потужна пандемія «гонконгського грипу» або H3EN2, що розгорілася наприкінці 1960-х рр. вбила 0,03% населення планети. Однак, найпотужніша пандемія грипу сталася на початку минулого століття. На «іспанку» захворіло 30% населення планети і 3% – померло.

Зазвичай, світові пандемії тривають від 12 до 25 місяців.

У разі пандемії основна увага повинна приділятися не лише стримуванню поширення захворювання, а й пом'якшенню наслідків цього поширення. Тобто, прогнозування того, скільки пацієнтів надійдуть до

лікарень, та підготовку до того, щоб їм могла бути надана необхідна допомога.

Ситуація із коронавірусом-2019 показала, що потрібно розробити нові механізми протидії пандемії. Аналітики вважають, що ВООЗ, національні системи охорони здоров'я виявилися неготовими ефективно реагувати на пандемію.

У першу чергу, існує велика проблема у колективній протидії пандемії. Так, тисячі туристів довгий час приїжджали у місця потенційного інфікування (Китай, Італію), а потім поверталися додому, перевозячи із собою COVID-19.

Фахівці вважають, правильно діяла Японія із круїзним лайнером *Diamond Princess*. Японці зібрали на лікування важко хворих, ізолювали усіх інфікованих, здорових помістили на карантин і постійно їх тестували, а потім усіх здорових ще два тижні потримали в обсервації на суші.

Ця модель разом із досвідом розгортання мобільних шпиталів у м. Ухань (Китай) може лягти в основу цивілізаційного механізму локалізації спалахів небезпечних хвороб.

Країна, на території якої стався спалах, повинна сама, незалежно від того якої країни є люди, відділяти хворих і здорових, поміщати здорових на карантин та обсервацію, і тільки потім відпускати іноземних громадян додому. Країни, чиї громадяни потрапили у небезпечну зону потенційного зараження за кордоном, мають відшкодувати витрати на лікування чи обсервацію тій країні, яка взяла на себе усі необхідні санітарно-епідеміологічні заходи.

У разі потреби усі країни мають допомагати необхідними засобами і ресурсами тій країні, де стався спалах інфекційного захворювання, а в разі розвитку пандемії продовжити співпрацю із забезпечення необхідних потреб у кожній із них.

Невчасно, непродумано, або неефективно запроваджений карантин завдає економічних збитків бізнесу і країні загалом, але при цьому не дає необхідного ефекту зменшення темпів поширення інфекційного захворювання. Ефективність карантинних обмежень також залежить і від рівня довіри до влади, і від рівня свідомості кожної людини.

Усвідомлення необхідності обмежити власну свободу пересування і спілкування є випробуванням, але любов до своїх близьких, небажання захворіти самому або заразити когось іншого є сильними стимулами. Ті ж, люди, які порушують карантин, можуть бути покарані, але лише за умов, що держава, роботодавці та інституції забезпечили усім необхідним для перебування більшості громадян удома. Пандемія коронавірусу чітко показує, влада яких країн діє продумано і ефективно, а хто імітує активну діяльність, не забезпечивши при цьому населення навіть найнеобхіднішими засобами індивідуального захисту і діагностики.

«Мародерство», спекуляція на засобах захисту і тестування є аморальною.

Час пандемії – це час випробування політичних і національних еліт, це перевірка того, наскільки вони дали можливість розвиватися своєму суспільству і наскільки вони готові «підставити плече» своїй країні.

Наддержавні органи протидії загрозам, такі як ООН і ВООЗ мають бути реорганізовані у відповідності до тих викликів, які переживає цивілізація.

Для цього необхідна політична воля більшості країн світу, зміна механізмів ухвалення рішень, і розробка чітких алгоритмів дій у разі надзвичайних ситуацій, що складають загрозу світовій системі безпеки. ВООЗ має стати головним провідником інновацій та форпостом у протидії епідеміям та хворобам, що масово забирають життя людей, а також організацією, яка стимулюватиме поступове просування до рівних можливостей у доступі до базових медичних послуг скрізь у світі.

Що стосується ООН, то масове знищення людей, масовий голод, порушення міждержавних угод, анексія чи окупація чужих територій, ведення гібридної війни на чужій території, ведення інформаційної війни, кібервтручання у виборчі та життєво важливі системи інших країн, застосування хімічної, бактеріологічної та іншої забороненої зброї повинно отримувати конкретну і жорстку протидію.

Однак, головним напрямком діяльності наддержавних безпекових структур мають бути превентивні заходи, що унеможливлять подібне.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ВООЗ визнала, що у світі пандемія коронавірусу. Наскільки все погано? URL: https://nv.ua/ukr/world/countries/koronavirus-vooz-ogolosila-pro-pandemiyu-shcho-ce-znachit-ostanni-novini-50075053.html.

2. Штогрін І. Пандемія коронавірусу: уроки для людства та України. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/pandemiya-koronaviruskarantyn-vysnovky/30500165.html.

3. Минулі пандемії, що розорили Європу. BBC News. 7 листопада. 2005.

4. Дикий Б. М., Нікіфорова Т. О. Епідеміологія: навчальний посібник для підготовки до практичних занять. Івано-Франківськ: Видавництво Івано-Франківського державного медичного університету, 2006. 196 с.

РОЗВИТОК МЕДИЦИНИ НА ЧЕРКАЩИНІ В XVI–XIX СТОЛІТТІ

Томашевський Є. О.
Науковий керівник – Косяк С. М., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Сучасна медицина – це система наукових знань і сукупність практичних заходів, спрямованих на запобігання хворобам, лікування хворих та охорону й зміцнення здоров’я людини [1, 315]. Стан медичного обслуговування визначається рівнем розвитку суспільства, його соціально-економічним становищем та досягненнями у розвитку науки, техніки і загального рівня культури населення.

Початок медичного обслуговування населення на Черкащині пов’язаний з виникненням козацтва, а перша медична служба зосереджувалась навколо монастирів. Саме при монастирях

організовувались шпиталі, де застосовувались, традиційні для того часу, методи лікування. Такий шпиталь існував при Трахтемирівському православному чоловічому монастирі (нині Канівський район). У 1578 році він був переданий реєстровому козацькому війську і перетворений на шпиталь-притулок для поранених і старих козаків. Під час козацько-селянських повстань в Україні кінця XVI – початку XVII ст. Трахтемирівський шпиталь притулок приймав поранених та неодноразово зазнавав нападів польсько-шляхетських каральних загонів, які остаточно його зруйнували під час придушення селянсько-козацьких повстань у 1664–1665 рр. [2, 19].

Значну увагу організації медичного обслуговування війська й населення козацьких земель приділяв гетьман Богдан Хмельницький. Доволі налагодженою була медична служба у війську, зокрема йдеться про систему допомоги хворим та пораненим козакам. Працювали досвідчені костоправи, характерники, ґрунтовні знання фітотерапії застосовували старі козаки-пасічники. Медичну допомогу козакам і цивільному населенню краю надають представники народної хірургії – цирульники. Слід зазначити, що фахові знання вони здобували в цехах цирульників, які існували в багатьох містах і селах України [3, 10].

Наприкінці XVII ст. населення черкаського краю уже застосовувало й заходи боротьби з епідеміями. Проти розповсюдження епідемій виставлялися застави, розводилися багаття на під'їзних шляхах до населених пунктів, оточувалися та ізолювалися окремі села, вулиці, будинки, старанно ховалися тіла померлих [2, 16].

Відновленню роботи Трахтемирівського шпиталю приділяв увагу гетьман Пилип Орлик. В історичному документі «Пакти й конституція законів та вольностей Війська Запорізького» (1710 р.) йшлося: «Оскільки місто Терехтемирів за давнім правом власності належить Низовому Війську Запорізькому й виконувало при цьому роль шпиталю, то і зараз, коли б наша батьківщина звільнилася від Московського рабства, Ясновельможний Гетьман повинен подбати про повернення Низовому Війську Запорізькому згаданого міста Терехтемирова з усіма прилеглими землями і з переправою, що є тут же, через Дніпро. А шпиталь у ньому для козаків, обтяжених похилим віком , пригнічених крайньою бідністю, а також виснажених ранами, слід спорудити за громадський кошт, щоб їм не довелося турбуватися ні про харчування, ні про одяг…» [4, 29–30].

Розвиток медицини на Черкащині активізується в другій половині XVIII ст. Проте, воно залишається на низькому рівні. Водночас вагомою була роль перших лікарів та їхніх помічників. За свідченням архівних матеріалів [5] у 1797 році в Черкаський повіт був призначений перший державний лікар Петро Осокоровський. Місцевою владою йому було виділено двох помічників (старшого й молодшого) та повитуху. В обов'язки повітового лікаря і його помічників входило надання медичної допомоги населенню міста й повіту, боротьба з епідемічними захворюваннями серед жителів, а також виконання судово-медичних функцій. Помічники та учні лікаря збирали цілющі трави на полях і в лісах, виконували медичні маніпуляції за вказівкою лікаря [2, 20–21].

У XIX столітті захворюваність населення на території Черкащини була досить високою. Причинами стали і хронічне недоїдання, і виснажлива праця та важкі побутові умови. Лікування хворих було платним. Лише для військово-штатних команд виділялися певні суми на лікування та придбання медикаментів. Внаслідок тяжких соціальних умов і низького санітарного рівня серед населення часто спалахували епідемії віспи, холери, дизентерії, скарлатини та інших захворювань.

Слід зазначити, що загалом медичне обслуговування жителів краю в XIX столітті було на низькому рівні. Проте, неможливо залишити поза увагою значну позитивну роль яку відігравали перші лікарі, фельдшери та акушери в організації системи охорони здоров'я населення. Вони були активними учасниками всіх санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів. На жаль, їхня праця не завжди давала швидкий і дієвий результат, причиною цього була відсутність загальнодержавної системи боротьби з епідеміями і все обмежувалось лише локальними місцевими заходами.

На початку XIX століття на Черкащині було створено декілька так званих економських (поміщицьких) лазаретів для лікування селян-кріпаків, що фактично стало одним з перших кроків на шляху до організованої медицини краю.

Наприкінці 1805 року в Черкасах було відкрито першу лікарню для «нижчих чинів військово-штабної команди». Згодом в ній почали лікувати і міських мешканців (у наш час це Перша міська лікарня).

У рапорті повітового лікаря Київської лікарської управи дається опис лікарні: «Комната, в коей больные помещаются, с одним окном и с одной дверью, при одной варистой печи, не способна вместить в себе более четырех человек при надзирателе оных, а при том в невыгодном и тесном месте состоит оное по отводу градской полиции. Пищу по неположению даже и трудно болящих не имеют с собой, но питаются тем, что хозяин постояльца пожалует, или что можно выпросить у оного» [6].

У двадцятих роках XIX століття лікарню в Черкасах було переведено в інше приміщення і розширено до десяти ліжок. Проте, становище хворих в ній залишалось без змін.

У 1832 році наказом по Київському губернському правлінню було запропоновано Черкаській міській думі розпочати будівництво лікарні на 30 ліжок. Спорудження її розпочалося у 1834 році та було завершено за рік. Будівля лікарні була дерев'яною на кам'яному фундаменті. Вона мала 15 ліжок, тому що частину приміщень було відведено під житло доглядачу, фельдшеру і лікарняній служниці. Працював у цій лікарні Іван Филипович. Він був третім лікарем від початку організованої медицини в Черкасах [7].

На початку 1844 року в Черкасах було введено посаду «городового» лікаря. До його обов'язків входило завідування лікарнею, обслуговування тюремного лазарету. Він виконував усі медико-санітарні функції у місті. Першим обійняв цю посаду доктор медицини Петро Флот.

Слід зазначити, що плата за лікування у лікарні була досить високою, хворим не вистачало медикаментів, постільної та натільної білизни.

У 1861 році у Мошнах та Городищі було відкрито громадсько-власницькі лікарні, які утримувались частково громадським коштом та частково коштом володарів маєтку. Мошенська лікарня мала чотири

палати, десять постійних ліжок. Очолював Мошенську лікарню лікар Т. І. Куклярський, а Городищенську – А. Г. Сікорський. При лікарнях були фельдшери, акушерки і повитухи. Лікування було безкоштовним. Не дивлячись на організаційні труднощі, у 1887 році у місті Городище було організовано перший на Черкащині комітет Червоного Хреста. Його очільником став Михайло Філіпченко який доклав багато зусиль до поширення серед населення необхідних знань з питань санітарної культури та охорони здоров'я. Комітет під його керівництвом провів велику роботу по боротьбі з епідемією холери на території краю у 1892 році.

У 1890 році в Черкасах було збудовано ще одну лікарню – єврейську на 20 ліжок. Обслуговували хворих один лікар, два фельдшери і акушерка. Кошти на будівництво були зібрані єврейською общиною міста.

Крім названих вище лікарень, медичну допомогу населенню надавали казенна лікарня в Білозір'ї на десять ліжок з дільничним повітовим лікарем та заводська лікарня при Маріїнському цукровому заводі, також на десять ліжок.

Підсумовуючи зазначимо, що до кінця XIX століття становище з медичним обслуговуванням і охороною здоров'я населення Черкащини залишалося без змін. Медичну допомогу населенню краю надавали 6 лікарень. У розрахунку на кількість населення це складало приблизно 12 тисяч жителів на одну лікарню.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Медична енциклопедія / П. І. Червяк; Нац. акад. мед. наук України. Вид. 3-є, допов. К.: Просвіта, 2012. 1503 с.
2. Духовна спадщина Черкаського краю. Хрестоматія з історії культури Черкащини. Упорядник Г. В. Суховершко. Черкаси: БРАМА-ІСУЕП, 2000. 208 с.
3. Болтарович З. Українська народна медицина. К., 1994.
4. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української Конституції. К.: Знання України, 1993. 192 с.
5. Державний архів Київської області. Ф. 13, оп. 1, од. зб. 3.,с. 69, 72.
6. Рапорт повітового лікаря Київської лікарської управи (Державний архів Черкаської області). Ф. 8. Оп.1.Спр.10. Арк. 9.
7. Державний архів Черкаської області. Ф. 8. Оп.1. Спр.96. Арк. 13.

ФУНКЦІЇ СІМ'Ї: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Томіленко Д. В.
Черкаський гуманітарно-правовий ліцей
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Функції сім'ї – це способи прояву її активності, життєдіяльності сім'ї та її членів. В соціології існує багато різних класифікацій функцій сучасної сім'ї. Спробуємо перераховувати основні:

1) репродуктивна функція, тобто функція дітонародження, відтворення населення;

2) господарсько-побутова функція. Вона пов'язана із підтримкою на належному рівні господарських та побутових умов для підтримання фізичного здоров'я членів сім'ї, догляд за дітьми;

3) економічна функція, яка передбачає накопичення матеріальних благ одними членами сім'ї для інших у випадку непрацездатності чи в зв'язку з іншими причинами;

4) виховна функція, що включає виховання батьками молодого покоління на основі збереження та передачі молоді основних духовних та культурних цінностей, трудових навичок;

5) функція соціалізації, котра охоплює допомогу сім'ї в складному процесі входження дитини до складного світу соціальних зв'язків, прищепленні їй певних звичок, поглядів, моральних установок, цінностей;

6) реактивна функція, яка передбачає роль сім'ї в процесі емоційної стабілізації та психологічного розвантаження людини. У сім'ї можна отримати підтримку, скинути напругу від соціальних контактів і т. д.;

7) комунікативна функція, в ході реалізації якої відбувається задоволення потреб людини в спілкуванні на основі взаєморозуміння та підтримки, в ізоляції, усамітненні;

8) регулятивна функція, під час якої сім'єю здійснюється моральна регламентація поведінки членів сім'ї у спілкуванні один з одним та з іншими людьми;

9) функція взаємодопомоги, що пов'язана із роллю сім'ї в наданні необхідної допомоги членам своєї родини та іншим людям чи соціальним групам;

10) дозвільна функція, котра передбачає задоволення потреб у спільному проведенні дозвілля, взаємозбагачення дозвільних інтересів.

Зупинимося детальніше на деяких з них.

Функція відтворення людини. Йдеться не тільки про біологічне продовження роду, а передусім про виховання, соціалізацію молодого покоління. В історії людства були спроби як теоретично, так і практично зробити дітей «суспільними», «власністю держави». Все ж людство стихійно «трималося» сім'ї. А сучасна наука накопичує все більше доказів величезної ролі сімейного спілкування в стимулюванні інтелектуальних здібностей дітей, у вихованні психічно і емоційно стійкої особистості. Дитина, вихована в сім'ї, має краще уявлення про реальне життя і його проблеми, ніж вихована в дитячому будинку, адже сім'я як мала соціальна група включає в себе всі соціальні зв'язки, що існують у суспільстві: шлюбні, родинні, правові, етнічні, економічні, моральні, психологічні тощо. Вона формує у дитини уявлення про ці зв'язки і залучає її до них з народження. У сім'ї особисті потреби людей організуються на основі існуючих в суспільстві цінностей, норм, взірців поведінки, рівня культури. Через це не випадково, що серед людей, які здійснюють асоціальні вчинки, дуже багато вихідців з так званих неблагополучних сімей.

Економічна функція. Спочатку це була найголовніша функція сім'ї, оскільки вона виступала економічним осередком суспільства, а процеси виробництва концентрувалися переважно саме в сім'ї. Родина селянина чи ремісника володіла власними засобами виробництва, мала внутрішній розподіл праці та постачала на ринок вже готову продукцію. Навіть податки тривалий час стягувалися не з окремої людини, а з сім'ї. В минулому столітті в українському селі майже не було неповних сімей, адже економічні умови сільського життя потребували існування повної родини з якомога більшою кількістю робочих рук.

Якщо сільська сім'я була неповною, в ній порушувався розподіл праці і вона виробляла продукції менше, ніж інші родини. Поступово виробництво відокремлювалося від сім'ї, і роль цієї функції знижувалась, але в нашому суспільстві не зійшла нанівець. Розвиток фермерства, сімейного бізнесу веде до піднесення ролі сім'ї як виробничого осередку. В сільській же місцевості ця функція ніколи не втрачала свого значення.

Господарсько-побутова функція. Зміст її полягає в тому, що, незважаючи на всі зусилля суспільства, головний тягар організації лікування, харчування, санітарно-гігієнічного та інших видів побутового обслуговування, підтримки фізичного здоров'я, догляду за дітьми майже завжди лежав на сім'ї.

Рекреаційна (відновлювальна) функція сім'ї набуває все більшого значення. Суспільне життя потребує інтенсивного витрачання фізичних і психічних сил, і людина повинна знаходити відпочинок у лоні сім'ї. Духовне спілкування, емоційна стабілізація, організація дозвілля – все це може дати сім'я. Медична статистика підтверджує це. Самотні чоловіки та жінки більше хворіють, менше живуть, ніж сімейні.

Зрозуміло, що всі функції сім'ї тісно пов'язані, але співвідношення їх і вагомість в суспільному житті в різні часи були різними. Сама ж потреба в існуванні сім'ї для нормального функціонування суспільства і є причиною того, що далеко не завжди людина брала шлюб за власним бажанням. Упродовж тисячоліть суспільство чи держава спонукало людей до цього. Норми, традиції, батьки, закони, суспільна думка, економічні обставини вимагали від людини робити це в певному віці, за певних обставин, з певними партнерами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дружинин В. Н. Психология семьи. 3-е изд. СПб.: Питер, 2005.

2. Калинина Р. Р. Введение в психологию семейных отношений. М.: Речь, 2008.

3. Розин В. М. Беседы о любви и семейных взаимоотношениях // Социально-полит. журнал. 1993. №4.

4. Стельмакович М. И. Социальная проблема нравственной подготовки к семейной жизни (на материалах Украины) // Социс. 1990. №9.

5. Харчев А. Г., Мацковский М. С. Современная семья и ее проблемы. М.,1978.

6. Эйдимиллер Э. Г., Юстицкий В. В. Психология и психотерапия семьи. 4-е изд. СПб: Питер, 2008.

7. Zajonc R. B. Family configuration and intelligent. Science, 1976.

СОЦІАЛЬНІ КОНФЛІКТИ: ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ, ВИДИ ТА ТИПИ

Томіленко М. А.
Національний авіаційний університет
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Соціальний конфлікт (від лат. conflictus – зіткнення) – крайній випадок загострення соціальних протиріч, який виражається в зіткненні різних соціальних спільнот – класів, націй, держав, соціальних груп і т. п., обумовленому протилежністю чи суттєвою відмінністю їх інтересів, цілей, тенденцій розвитку.

Розгорнуте визначення конфлікту через перерахування його суттєвих ознак дають Р. Макк та Р. Скайдер. На їхню думку, конфлікт завжди передбачає наявність таких ознак: існування як мінімум двох сторін; наявність дефіциту; сторони прагнуть до отримання вигоди за рахунок одна одної; дії сторін повинні бути направлені на досягнення несумісних і взаємовиключаючих цілей; кожна з сторін прагне влади.

Отже, соціальний конфлікт включає ряд основних складових: учасників (суб'єктів) конфлікту, причини конфлікту, об'єкт, предмет, певну конфліктну ситуацію. Суб'єктами конфлікту можуть бути окремі індивіди, різні соціальні групи, класи, нації, держави. Об'єктом конфлікту завжди є дефіцитний ресурс. Як зауважує відомий Соціолог В. О. Ядов, насправді в усіх конфліктах мова йде про дві речі, або навіть і про одну: про ресурси і контроль над ними. Предметом конфлікту є об'єктивно існуюча або уявна проблема, яка виступає причиною суперечки між суб'єктами. Причини конфлікту можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними. Конфлікти в суспільстві породжені і відображають існуючі соціальні протиріччя. Виникнення конфліктів обумовлюється недосконалістю самих соціальних відносин: наявністю соціальної нерівності. В кожному конфлікті завжди можна виділити і соціально-психологічні передумови.

Значимість конфлікту для суспільства найкраще розкривається через функції, які він виконує в суспільстві. Серед основних можна назвати: сигнальну, інформаційну, диференціюючи, динамічну функції.

Як бачимо з самої назви, сигнальна функція «сигналізує» про певний стан суспільства. Якщо є конфлікт, значить є певна проблема, яка потребує нагального вирішення. Соціолог Ю. Г. Запрудський вважає, що цю функцію, в певному відношенні, можна порівняти з фізіологічною роллю болі в розвитку людського організму. Сам по собі біль ще не вказує на причини свого виникнення і не може бути діагнозом хвороби, але є переконливою підставою звернутися до лікаря. Соціальний конфлікт вказує на необхідність пошуку реальних причини і практичних рекомендацій вирішення існуючої конфліктної ситуації.

Близькою за своєю суттю до сигнальної є інформаційна функція. Інформаційна функція значно ширша за просту констатацію

неблагополуччя. Конфлікт завжди викликаний певними об'єктивними причинами: вивчення цих причин допомагає краще пізнати суть соціальних процесів у суспільстві. Оскільки конфлікт завжди є крайнім загостренням соціальних протиріч, його детальне вивчення допомагає більш чітко вияснити потреби, інтереси, прагнення, причини невдоволення супротивних сторін.

Основне значення диференціюючої функції – у структуризації суспільства чи соціальних груп. Кожен конфлікт сприяє чіткому розмежуванню ворогуючих сторін. Соціальна спільнота розпадається на дві чітко окреслені групи, які втягують у свою орбіту і тих, хто волів би залишитися осторонь. Соціальний конфлікт завжди веде до зміни соціальних структур, перегрупування суспільних сил.

Соціальні конфлікти виникають у всіх сферах суспільного життя, спричиняють значний вплив на їх функціонування і розвиток. Якщо спробувати оцінити соціальний конфлікт об'єктивно і неупереджено, потрібно визнати – він ніколи не буває виключно позитивним, чи виключно негативним. Конфлікт є позитивним моментом соціального розвитку, коли він сприяє суспільному прогресу. Однак кожен конфлікт завжди приводить до матеріальних і моральних втрат. В цьому його негативна функція.

Взаємозв'язок конфліктів і суспільства залежить не тільки від особливостей суспільства, але й від особливостей самих конфліктів. Тому важливе значення має класифікація конфліктів, виділення їх власних типових рис.

Об'єктивною трудністю при спробі класифікувати конфлікти є неможливість виділити єдиний критерій поділу. Конфлікти настільки чисельні та різнорідні, що основою поділу можуть бути різні ознаки.

Так, соціальні конфлікти можна розділити, виходячи з особливостей самого процесу їх протікання: масштабу і гостроти проявлення, часу протікання, особливостей суб'єктів конфлікту.

За масштабом виділяють мікро-, макро-, мегаконфлікти.

За гостротою проявлення: мирні та воєнні (воєнні, в свою чергу: збройні, локальні та регіональні); явні, скриті та навмисно замасковані конфлікти.

В залежності від суб'єктів, які беруть участь у конфлікті конфлікти поділяють на індивідуальні (індивід – індивід) і групові (індивід-група, група-група).

За часом протікання виділяють короткочасні, довготривалі, постійні.

Соціальні конфлікти можна класифікувати і в залежності від особливостей протиріч, що лежать в основі їх виникнення і розвитку, вважає російський соціолог Ю. Запрудський. Тут процедура виділення видів конфліктів є похідною від класифікації самих соціальних протиріч. Соціолог виділяє декілька критеріїв поділу протиріч: час дії протиріччя (чи протиріччя характерне для цілої історичної епохи, чи певних її етапів тощо); відношення до даної системи (внутрішні чи зовнішні); характер протиріч (антагоністичні, неантагоністичні); роль і значення протиріч

(основні, неосновні, головні і другорядні); сфери виникнення (економічна, політична, ідеологічна).

В плані мотивації і прийнято розрізняти два види конфліктів: конфлікт інтересів, основою якого є зіткнення цілей і інтересів людей; «когнітивний конфлікт», де причиною є суперечка про знання чи розуміння проблеми.

Оскільки соціальні конфлікти відбуваються у всіх сферах суспільного життя, польський соціолог Я. Штумскі виділяє економічні, соціальні, класові, ідеологічні, культурні і ціннісні (аксіологічні) види конфліктів.

При всій різноманітності критеріїв класифікації соціальних конфліктів кожен з них відіграє важливу роль у вивченні причин, значення, наслідків конфліктів для функціонування і розвитку суспільства.

Вивчення соціальних конфліктів є важливим аспекту прогнозування розвитку суспільства і підтримання соціальної стабільності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев В. И. Саморазвитие культуры разрешения конфликтов / Хрестоматия по социальной психологии. М.: Международная педагогическая академия, 1994.

2. Гришина Н. В. Психология конфликта. СПб.: Питер, 2000.

3. Здесенко А. П. Конфліктологія: навчальний посібник. Д.: ДДУ, 1996 р. 112 с.

4. Розанова В., Беседина Н. Психологические особенности конфликтов // Управление персоналом. №3. 2000.

5. Скотт Д. Г. Конфликты и пути их преодоления. К.: Внештогиздат, 1991.

6. Уткин Э. А. Конфликтология: теория и практика. М.: Ассоциация авторов и издателей ТАНДЕМ: Издательство ЭКМОС, 2000.

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ КУРСАНТА

Фесенко Ю. В.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Психологічний тренінг – це вправи, атмосфера, особливий стан душі кожного учасника. Насамперед тренінг – це визначена концепція людських відносин. Концепція, особистісно сприйнята і технологічно утілена ведучим, здебільшого роль ведучого виконує психолог [3]. Особливу увагу хочеться звернути на проведення таких заходів для курсантів навчальних закладів ДСНС України.

На тренінгу курсанту пропонується виконати ті або інші вправи, орієнтовані на розвиток або демонстрацію психологічних якостей або навичок. Для відпрацювання одержаних навичок застосовуються рольові ігри, комп'ютерні програми й інші методи. Особливістю психологічного

тренінгу на мою думку є правильно сформована атмосфера, завдяки якій учасник відчуває себе комфортно. Він навчає новим навичкам, допомагає освоїти інші психологічні можливості. При цьому навчає займати активну позицію, а засвоєння навичок відбувається в процесі переживання, особистого досвіду поведінки, відчування, діяння.

Початок роботи психологічного тренінгу припускає деякий рівень особистісного пророоблення, готовність включатися в тренінгові ситуації, вміння співпрацювати з іншими людьми. По суті справи, людина повинна бути здатна бачити світ вільно, як нову можливість, а не як відображення своєї проблеми. Учасники, а саме курсанти, завдяки правильній роботі психолога повинні відволікатися від своїх життєвих проблем, та довіритися своїй групі. Для цього використовують декілька простих правил:

1. Своєчасний початок тренінгу, його закінчення і настільки ж своєчасне повернення в аудиторію після перерви.

2. Звертання одне до одного на «ти», та звертання до ведучого (психолога) по імені, без по батькові дуже бажано.

3. Курсант, що прийняв рішення про участь у тренінгу, повинен бути присутнім на всіх заняттях з початку до самого кінця.

4. Конфіденційність інформації, обговорюваної в групі, її закритість для обговорення за межами тренінгової ситуації.

5. Усі висловлення повинні йти від свого імені: «я вважаю...», «я думаю...», а не «усі зараз думають...», «більшість з нас...» і т.д. [2].

Методи проведення тренінгу вибирає сам психолог. Для цього на допомогу може прийти книга В. М. Розіна «Психологія: теорія і практика».

Головною задачею це є зацікавленість курсанта. Для цього вибираються різного типу вправи, ігри і т. д. До них можна віднести: розминка, діагностичні вправи, узагальнюючі ігри та інше [1].

Отже, розглянувши питання про психологічний тренінг у житті курсанта, можна зробити певні висновки. Враховуючи специфіку навчання, та подальшого проходження служби у підрозділах ДСНС України такі заходи є невід'ємною частиною. Оскільки при правильній організації і проведення тренінгів відбувається покращення душевної рівноваги учасників та робить їх здоровіше і краще. Також дає можливість інтерпретації проблем особистості, задля подальшого їх усунення або зміни мотивації поведінки, а в активному, свідомому навчанні бажаної поведінки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Розин В. М. Психологія: теорія і практика. М. 1998.

2. Блінов О. А. Особливості організації проведення психологічного тренінгу. Випуск 12. К.: КиМУ, 2008.

3. Анн Л. Ф. Психологічний тренінг. СПб., 2003.

КОГНІТИВНІ ПРОБЛЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Хмеляр О. І.
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Сьогодні такий феномен як «штучний інтелект» вже глибоко увійшов у багато аспектів суспільного життя. Ідеї можливості створення розуму, подібного до людського вже давно сприймаються як належне, проникаючи у свідомість людей і відображаючись у результатах їх творчості. Але феномен «штучного інтелекту» постає не тільки у перспективі, але вже і сьогодні у вигляді програм, що вирішують безліч людських когнітивних завдань. А отже, проблема існування штучного інтелекту є актуальною і подає широке поле для наукової діяльності.

Проблема штучного інтелекту бере своє коріння у глибинах когнітивної науки, тож для початку слід визначити що це таке. Когнітивна наука – це галузь міждисциплінарних досліджень пізнання, сукупність процесів накопичення, збереження, перетворення і використання знань живими і штучними системами [1].

Наука, що задається питаннями про «мислення машин», розглядає питання:

Чи може машина діяти розумно? Чи може вона вирішувати проблеми, які людина вирішує за допомогою міркувань?

Чи може машина мати розум, свідомість, психічний стан у тій мірі, у якій ними володіє людина. Чи може вона відчувати?

Чи однакова природа людського і штучного інтелекту (ШІ)? Чи є у своїй основі людський мозок комп'ютером?

Ці питання відображають інтереси різних дослідників штучного інтелекту, філософів, дослідників пізнавальної (когнітивної) діяльності. Відповіді на ці питання залежать від того, що розуміється під поняттями «інтелекту» або «свідомості», і які саме «машини» є предметом обговорення [2].

Зараз стало популярним порівняння людського мозку з ком'ютером. Звичайно, це краще, ніж порівнювати його з телеграфом (Г. Гельм-Гольц) або навіть з радіоприймачем (А. Ухтомський). Але як і ранні порівняння, комп'ютерна метафора має великі білі плями. Так, найочевидніша різниця, це те, що у комп'ютерів, на відміну від людини, не існує свідомості. Тим не менш, інновації в комп'ютерних технологіях і порівняння з ними людини дозволяють поставати більш точні питання. Наприклад – чому око, яке можна порівняти з відеокамерою, не викривлює зображення при нахилі голови. Перераховувати такі загадки можна до нескінченності [1].

Тому постає питання що можна вважати штучним інтелектом?

Існують різні точки зору на це питання. Аналітичний підхід припускає аналіз вищої нервової діяльності людини до найнижчого, неподільного рівня (функція вищої нервової діяльності, елементарна реакція на зовнішні подразники (стимули), подразнення синапсів сукупності зв'язаних функцією нейронів) і наступне відтворення цих функцій. Існує визначення інтелекту як здатності вирішити інтелектуальні завдання. Тут під

інтелектуальним завданням розуміється те завдання, у якого не існує відомого алгоритму розв'язання. Тобто завдання, для якого потрібно створити алгоритм із нуля. Наприклад, доведення недоведеної теореми, наукове відкриття, художня діяльність тощо. Деякі фахівці за інтелект приймають здатність раціонального, мотивованого вибору, в умовах нестачі інформації. Тобто інтелектуальною просто вважається та програма діяльності (не обов'язково реалізована на сучасних ЕОМ), що зможе вибрати з певної множини альтернатив, наприклад, куди йти у випадку «ліворуч підеш …», «праворуч підеш …», «прямо підеш …».

Тому дослідник, стикається, з одного боку, із низкою суперечливих трактувань штучного інтелекту та похідних від нього термінів, та, з іншого боку, із позначенням одних і тих самих реалій різними термінами (штучний інтелект, істинний штучний інтелект, супер-інтелект тощо). Окрім ускладнення взаєморозуміння між ученими, така термінологічна розмаїтість ставить питання щодо адекватності наявних дефініцій [3].

«Штучний інтелект» (artificial intelligence) – (AI) зазвичай тлумачиться як властивість автоматичних систем брати на себе окремі функції інтелекту людини, наприклад, вибирати і приймати оптимальні рішення на основі раніше отриманого досвіду і раціонального аналізу зовнішніх впливів. Інтелектом будемо називати здатність мозку вирішувати (інтелектуальні) завдання шляхом отримання, запам'ятовування і цілеспрямованого перетворення знань в процесі навчання на досвіді й адаптації до різноманітних обставин [4].

Видатний фізик і фахівець з квантових комп'ютерів Девід Дойч в своїй колонці для «The Guardian» розмірковує про те, як філософський підхід може допомогти програмістам і нейрофізіологам в створенні штучного розуму [5].

Основна філософська проблема в області штучного інтелекту – можливість або не можливість моделювання мислення людини. Філософ Джон Серль вважає, що надія на можливість створення штучного інтелекту заснована на помилковій метафорі людського мозку як комп'ютерної програми [6].

Наступним філософським питанням штучного інтелекту є мета створення. В принципі все, що робить людина в практичному житті, зазвичай направлено на те, щоб більше нічого не робити. Однак при досить високому рівні життя (великій кількості потенційної енергії) людини на перший план виступає вже не бажання економити енергію, а пошукові інстинкти. Припустимо, що людина зуміла створити інтелект, що перевищує свій власний, нехай не якістю, то кількістю. Що тепер буде з людством? Яку роль буде відігравати людина? Для чого вона тепер потрібна? І взагалі, чи потрібно в принципі створення штучного інтелекту?

З іншого боку, сам факт того, що особистістю є не комп'ютер, а запущена на ньому програма, піднімає невирішені філософські проблеми, які на практиці перетворяться в політичні протиріччя. Наприклад, якщо штучний інтелект – програма, що працює на комп'ютері, видалити її з комп'ютера – вбивство, так само як і позбавити людський розум фізичного тіла. Але штучний інтелект може бути скопійований на безліч комп'ютерів

одним натисканням кнопки. Чи будуть ці програми, запущені на різних комп'ютерах, однією і тією ж особою або різними [5]?

Досить важливо, що взаємодія великої кількості складних комп'ютерних програм (наприклад, на рівні роботів, інтернет-агломерацій, навіть персонального комп'ютера) може призводити до непередбачуваних розробниками наслідків. Вихід роботів (нанороботів) з-під контролю внаслідок програмного збою, комп'ютерного вірусу тощо з подальшим ходом науково-технічного прогресу становитиме собою не локальну чи регіональну проблему, а загрозу існуванню усієї планетарної цивілізації.

Інтеграція людини з інформаційними та технічними засобами поступово перетворює її на кіборга. Кіборг – це гібрид людини й машини, наділений можливістю долати перешкоди, непідвладні людському тілу. Традиція опису людини як неймовірно складної машини давно й міцно вкорінена в інтелектуальній історії Заходу. У видатній праці Т. Гоббса «Левіафан» людина постає саме в цьому ракурсі, позбавленою свободи як можливості морального вибору. Але разом з цим британський мислитель зазначав, що людина, діям якої не заважатимуть фізичні обмеження, буде вважатися вільною. Вже на сьогоднішній день люди використовують штучні серця, штучні кінцівки, вставні зуби, імпланти, стимулятори серця і м'язів. Ведуться також різні дослідження з імплантації невеликих мікросхем – суперчипів штучних систем зору для незрячих, а також впровадження суперчіпу в мозок для забезпечення безтермінального варіанту спілкування людини з комп'ютером.

Отже, підбиваючи підсумки можемо зауважити, що системи штучного інтелекту на сьогодні відіграють велику роль в розвитку науки та техніки. Парадокс сучасності полягає в тому, що людина, з однієї сторони, залежить від технологічного розвитку суспільства, а з іншої – вона сама відповідає за своє майбутнє, яке творить своїм інтелектом та здатністю до самовдосконалення. Через це, людина стає головним суб'єктом і головним об'єктом глобального інформаційного суспільства, його засобом і метою одночасно. Зупинити прогрес у сфері штучного інтелекту неможливо, однак потрібно суттєво його обмежити, щоб людина керувала роботами, а не навпаки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Швирков О. І. Проблема штучного інтелекту і людиновимірність штучних інтелектуальних систем: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.09 / Швирков Олександр Іванович. Житомир, 2006. 174 с.

2. Мороз О. Штучний інтелект // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук, Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук, І. О. Покаржевська. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

3. Philosophy will be the key that unlocks artificial intelligence. URL: https://www.theguardian.com/science/2012/oct/03/philosophy-artificiaintelligence?fbclid.

4. Искусственный интеллект: различные взгляды на проблему. URL: http://www.raai.org/library/books/ sirl/ai.htm.

5. Дрейфус Х. Чего не могут вычислительные машины. Критика искусственного разума. М.: Либроком, 2010. 340 с.

6. Нариньяни А. С. Между эволюцией и сверхвысокими технологиями: новый человек ближайшего будущего // Вопросы философии. 2008. №4. С. 3–17.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДСНС УКРАЇНИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Храпачевський О. О.
Науковий керівник – Богун Л. В., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Кінець XX початок XXI століття визначив політичний та соціокультурний контекст для розвитку національно-патріотичної свідомості та самосвідомості людини, її перевірки на готовність зробити морально-етичний вибір у складних життєвих ситуаціях суспільного і власного буття. Особливо актуальною сьогодні є проблема патріотичного виховання курсантів закладів вищої освіти Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Система відомчої вищої освіти є невід'ємним складником загальнодержавної освіти України, основним джерелом підготовки та комплектування їх висококваліфікованими фахівцями [1].

Отже, забезпечення держави кваліфікованими фахівцями безпосередньо пов'язано з якістю вищої відомчої освіти.

Перед викладачами навчальних закладів системи ДСНС України стоїть завдання навчання та виховання високоосвіченої, всебічно розвиненої особистості. Досягнення цієї мети можливе за допомогою національно-патріотичного, морально-правового, естетичного, духовного виховання особистості курсантів. Особливо ефективний даний процес буде у контексті підготовки курсантів першого року навчання, оскільки саме вік вступу слухачів (17–18 років) припадає розвитку інтелектуальних та особистісних здібностей особистості. Важливість даного вікового періоду, а також соціальної ситуації для подальшого формування особистості підкреслюється у дослідженнях С. А. Мукомел. Результати проведеного науковцем дослідження щодо динаміки формування системи цінностей свідчить про те, що саме протягом першого курсу формуються такі якості особистості як життєрадісність, сила волі, альтруїзм, освіченість, чесність, повага до оточуючих. Виховання духовних цінностей особистості є запорукою формування високоморальної особистості, професіонала, який ставитиме надійні пріоритети не залежно від динамічних умов суспільного середовища.

У контексті духовного виховання важливим є формування уважного, емпатійного ставлення до особистості в цілому, так і до особливих категорій зокрема. До них можна віднести людей з особливими потребами, ветеранів, людей похилого віку. У навчально-виховному процесі підготовки курсантів ДСНС формування шанобливого ставлення до зазначених категорій населення відбувається через проведення зустрічей з ветеранами, волонтерську діяльність [2]. Така взаємодія позитивно впливає на формування професійних навичок, демонструє курсантам сферу їх майбутньої діяльності, активізує позитивний образ професії, формує повагу

до неї. Поряд з цим здійснюється й виховання курсантів через призму досвіду різних категорій населення. Тісно пов'язане з духовним вихованням естетичне виховання курсантського складу ДСНС України. Вивчення світового культурного здобутку позитивно впливає на формування особистості та розвиває її творчий потенціал, здатність мислити, допомагає пізнати різні категорій прекрасного і будувати у відповідності з ними власне життя, поведінку, позитивно впливає на емоційний стан, сприяє активному самопізнанню, опрацювання особистісної проблематики тощо. Основою естетичного виховання можуть стати твори світової літературної класики, живопису, кінематографу, музики, театрального мистецтва, архітектури, а також власне життя людини та біографія визначних постатей минулого та сьогодення [3]. Дослідження сучасний науковців підтверджують необхідність залучення елементів естетичного виховання у всі види діяльності осіб, що навчаються, особливо, для тих спеціальностей, які в подальшому стикатимуться з екстремальними умовами діяльності та необхідністю здійснення морального вибору. Естетичне виховання особистості слугує основою для морально-правового виховання [4]. Як відомо, моральні якості не є вродженими, а формуються протягом життя людини, а тому враховуючи цю особливість, необхідно активно залучати можливості навчально-виховного процесу навчального закладу для їх формування.

Визначення морального виховання у дослідженнях сучасних науковців має різні аспекти. Так, І. Ф. Харламов зазначає, що підтримання моральності суспільства підтримується не юридичними чи адміністративними санкціями, а силою суспільної думки,вираженням суспільної оцінки моральних чи аморальних вчинків. Дослідник М. М. Фіцула визначає моральне виховання як виховну діяльність школи і сім'ї, метою якої є формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності [5]. У процесі підготовки курсантів моральне виховання здійснюється шляхом вивчення відповідних законодавчих актів, літератури, проведення виховних годин та особистому саморозвитку курсанта (дотримання норм та правил поведінки закладу, виховання сили волі, дотримання дисципліни тощо), базуючись при цьому на основних педагогічних принципах: науковості, зв'язку з життям, об'єктивності, доступності, відкритості, систематичності, цілісного право виховного процесу, зв'язку теорії з практикою, нероздільності право-виховного процесу та правового самовиховання.

Сучасний стан соціально-культурного розвитку світової спільноти в цілому та української зокрема вбачає в особистості висококваліфікованого фахівця гармонійну, фізично, психічно здорову, високоморальну, самодостатню особистість, яка творчо підходитиме до виконання професійних завдань, керуватиметься гуманістичними принципами у процесі прийняття професійних рішень, зможе побудувати процес спілкування з представниками різних вікових, соціальних, релігійних та національних груп та стане гідним представником опанованої професії.

Саме на виконання таких завдань спрямована система навчально-виховного процесу навчальних закладів ДСНС України, де поряд з високими професійними знаннями, слухачі отримують загально розвиваючі та особистісно-формуючі знання. Даний процес носить поступовий, неперервний характер та починається зі вступу курсанта на навчання та триває протягом усього терміну навчання, продовжуючись у процесі безпосереднього виконання професійних обов'язків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 1. К.: Наукова думка, 1970. 799 с.
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 5-е вид., доповнене. К.:2007. 656 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 13.03.2016 р.
4. Національна доктрина розвитку освіти. URL: http://www.upk.org.ua/load/zakonodatelnye_akty/nacionalna_doktrina.
5. Мукомел С. А. Актуальные проблемы формирования духовности у курсантов высших учебных заведений ГСЧС Украины. URL: http://gisap.eu/node/55242.
6. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта. Соціально-філософські і психолого-педагогічні аспекти. Рівне: Ліста-М, 2003. 128 с.

ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Ціко Н. М.
Науковий керівник – Тептюк Л. М., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

Історико-культурна спадщина втілює досвід, цінності, надбання різних поколінь та відтворює багатовікову історію розвитку суспільства. Вивчення проблем, пов'язаних із історико-культурною спадщиною дає можливість усвідомити необхідність її збереження та дбайливого ставлення до минулого свого народу. Захист культурної спадщини відбувається як на міжнародному рівні, так і на рівні держави.

Важливим є визначення поняття культурної спадщини у законодавстві. На рівні міжнародного законодавства слід згадати Конвенцію 1954 року про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. Культурними цінностями відповідно до вказаного джерела вважаються незалежно від їхнього походження і власника:

1) цінності, рухомі чи не рухомі, котрі мають велике значення для культурної спадщини кожного народу, такі, як пам'ятники архітектури чи мистецтва, історії, релігійні чи світські, археологічні місця розташування, архітектурні ансамблі, що представляють історичний чи художній інтерес, твори мистецтва, рукописи, книга, релігійні предмети художнього, історичного чи археологічного значення, а також наукові колекції чи

важливі колекції книг, архівних матеріалів чи репродукції цінностей, зазначених вище;

2) будинки, головним і дійсним призначенням яких є збереження чи експонування рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті 1), такі, як музеї, великі бібліотеки, сховища архівів, а також укриття, призначені для збереження у випадку збройного конфлікту рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті 1);

3) центри, у яких значна кількість культурних цінностей, зазначених у пунктах 1) і 2), так звані «центри зосередження культурних цінностей» [1].

Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 року у ст. 1 під «культурною спадщиною» визначає: пам'ятки: твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки; ансамблі: групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажом яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки; визначні місця: твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології [2].

Проаналізувавши обидва поняття можна підсумувати, що у Конвенції 1954 року більш детально вказано поняття культурної спадщини, ніж у Конвенції 1972 року. Вітчизняна дослідниця С. Чукут відмічає, що культурна спадщина – це сукупність як первинних, так і вторинних засобів спадкоємності, тобто продукти творчості особистості чи групи людей (творчої меншості), котрі несуть у собі відбиток її оригінальності, неповторності та є проявом її внутрішнього світу, а також різноманітні державні та соціальні інститути, які забезпечують спілкування між людиною (споживачем) та творінням (первинним засобом) і розраховані на масовий вплив [3].

У 2003 року ЮНЕСКО ухвалила Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини. В Конвенції 2003 року термін «нематеріальна культурна спадщина» означає ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремими особами як частина їхньої культурної спадщини.

Аналіз документів ЮНЕСКО надає змогу більш глибоко з'ясувати і сутність понятійно-категоріального апарату у сфері охорони культурної спадщини. Так, за оцінкою сучасних українських дослідників, термін «культурні цінності» є більш загальним порівняно з поняттям «культурна спадщина», оскільки він охоплює весь комплекс пам'яток – як рухомих, так і нерухомих, тоді як поняття «культурна спадщина», за Конвенцією 1972 р., стосується переважно нерухомих об'єктів [4, 150].

Поняття «культурні цінності» та «культурна спадщина» у згаданих Конвенціях ЮНЕСКО, не є тотожними. Термін «культурні цінності» є більш загальним поняттям, оскільки воно, згідно з Конвенцією 1954 р., охоплює весь комплекс пам'яток – як рухомих, так і не рухомих, тоді як поняття «культурна спадщина», за Конвенцією 1972 р., переважно стосується нерухомих об'єктів.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 року визначає, що культурна спадщина – це сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини.

Законодавець визначає, що об'єкт культурної спадщини – це визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [5].

Об'єкти культурної спадщини національного значення є особливою історичною або культурною цінністю і повинні відповідати критерію автентичності, а також принаймні одному з таких критеріїв: справили значний вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва країни; безпосередньо пов'язані з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей; репрезентують шедевр творчого генія, стали етапними творами видатних архітекторів чи інших митців; були витворам и зниклої цивілізації чи мистецького стилю [6].

Отже, культурною спадщиною є сукупність культурних цінностей, які містять у собі духовну культуру людства, у тому числі мистецтво, науку, освіту та організацію культурної діяльності з усіма її творчими досягненнями (витворами), інститутами, організаціями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157.

2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

3. Чукуг С. Охорона культурної спадщини як актуальна проблема сьогодення // 36. наук, праць Укр. Академії держ упр. при Президентові України. 1999. Вип.1. С. 92–93.

4. Каткова Т. Г. Поняття культурної спадщини за міжнародним та національним законодавством // Право і безпека. 2005. №4–5. С. 148–153.

5. Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Відомості Верховної Ради України. 2000, №39. С. 333.

6. Постанова Кабінету міністрів України від 27 грудня 2001 р. №1760 «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1760-2001-%D0%BF.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ У ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ

Шевчук І. І.
Науковий керівник – Дмитренко М. Й. , доктор філософських наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

На сьогодні вивчення розвитку стресу на робочому місці виділено як найважливішу наукову проблему у зв'язку з його впливом на працездатність, продуктивність і якість праці, стан здоров'я. Так, відповідно до даних А. Б. Леонової, тільки за 1995–1998 рр. термін «професійний стрес» зустрічається в психологічних публікаціях 2 980 разів, а разом із посиланнями на близькі за змістом терміни «робочий стрес» і «трудовий стрес» це число зростає майже до 3700 [4].

Коло досліджень професійного стресу надзвичайно широке: сюди входять і масштабні демографічні і популяційні обстеження, які проведені в рамках так званої «професійної епідеміології», і аналіз конкретних виробничих ситуацій, і лабораторні експерименти моделюючого типу [1]. Більшість робіт має суто емпіричну спрямованість і в цілому представляє велику колекцію різноманітних фактів, описів конкретних ситуацій, діагностичних методик і оптимізаційних процедур.

В оглядах літератури за даною проблемою показано, що ряд робочих стресорів, таких як часткова непевність, конфлікти, недостатній контроль, робоче перевантаження й інші звичайно бувають тісно пов'язані з психічною напругою, психосоматичними розладами, а також із несприятливими поведінковими наслідками.

При більш уважному погляді на калейдоскоп різноманітних теорій і моделей, можна виділити три основних підходи щодо аналізу професійного стресу.

Представники першого підходу стверджують, що професійний стрес виникає в результаті невідповідності вимог робочого середовища й індивідуальних ресурсів працюючої людини. А це створює потенційну загрозу для успішності трудової поведінки, здоров'я і самопочуття [4].

У рамках підходу об'єктом досліджень є характеристики стресогенних ситуацій на «вході» (причини або джерела виникнення стресу) і «виході» (наслідки стресу для праці, фізичного і психічного здоров'я професіоналів). Сам факт наявності стресу встановлюється на підставі виявлення закономірностей зв'язку між чинниками напруженості праці та їх негативними наслідками. Незважаючи на перевагу непрямих і відстрочених оцінок стресу, реалізація дослідницьких установок даного підходу більш ніж корисна, тому що дозволяє в кожному конкретному випадку визначити: чи має місце й у чому виявляється дисбаланс у системі «особистість – професійне середовище»; якою є «ціна» існуючих невідповідностей; на що в першу чергу повинна бути спрямована оптимізаційна робота [2].

Головною заслугою даного підходу щодо вивчення професійного стресу став розгляд сукупності негативних наслідків стресу як багатопараметричного об'єкта, аналізованого у трьох основних площинах:

- вплив на працю;
- фізичне здоров’я;
- психічне здоров'я.

Подані групи показників, які дуже неоднорідні за своїм складом, виявилися доступними для якісної і кількісної оцінки, що сприяло формуванню бази для одержання порівняних результатів у різноманітних дослідженнях професійного стресу [4].

Вирішенню даної проблеми присвячені дослідження вчених у рамках другого підходу вивчення професійного стресу, що сформувався в середині 1970-х років як прямий наслідок розвитку когнітивних концепцій стресу [3].

Для моделей другого підходу характерним є співвіднесення основних етапів розвитку стресу з блоками психологічних операцій, що забезпечують суб’єктивну репрезентацію наявної ситуації, її когнітивну оцінку з погляду мотиваційно-потребнісних установок суб’єкта і формування стратегії подолання або «виходу» зі сформованих обставин.

Водночас, хоча в роботах представників даного підходу і простежується чітка роль індивідуально-психологічних факторів у процесах формування визначених синдромів професійного стресу, проте не розкривається реальне втілення цього впливу на рівень «живого потоку» діяльності [2].

Деталізований аналіз регуляторних механізмів, що забезпечують ту або іншу міру успішності поведінки людини у сформованих обставинах, становить зміст третього самостійного підходу вивчення професійного стресу.

Основним предметом дослідження в рамках третього підходу стали деталізація уявлень про зміну механізмів регуляції діяльності під впливом різних чинників, а також оцінка їх «ціни» із погляду внутрішніх витрат. Цей підхід дозволяє простежити «долю» розвитку негативних наслідків стресу – від виникнення актуального («гострого») стресового стану через акумуляцію хронічних ефектів до формування стійких патологічних зрушень [4].

Таким чином, якщо два перших підходи дозволяють досить грамотно вирішувати питання, пов’язані з оптимізацією праці й усуненням об’єктивних джерел стресу, то даний підхід у дослідженні професійного стресу дозволяє індивідуалізувати засоби надання психологічної допомоги, спираючись на знання про вид станів, що підлягають корекції і профілактиці.

Саме даний підхід дозволяє виявити дефіцит індивідуальних способів і навиків подолання стресових ситуацій, що може бути надолужений у ході спеціального навчання і тренування [4].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Касл С. В. Эпидемиологический подход к изучению стресса в труде // Психология труда и организационная психология: современное состояние и перспективы развития. Хрестоматия /Под ред. А. Б. Леоновой, О. Н. Чернышевой. М., 1995.

2. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах. К.: Ніка-Центр, 2006. 580 с.

3. Кришталь М. А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: [навчальний посібник]. Черкаси: Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, 2011. 226 с.

4. Леонова А. Б. Основные подходы к изучению профессионального стресса // Вестник МГУ. Серия 14. Психология. 2000, №3. С. 4–21.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПСИХОЛОГА В ОСЕРЕДКУ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Шпара С. В.
Науковий керівник – Ненько Ю. П., доктор педагогічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Надзвичайна ситуація, перш за все, зачіпає потреби людини в безпеці. Постраждалий відчуває вітальну загрозу через набуті травми, поранення або через усвідомлення того, що таке може з ним відбутися. У цих випадках головною домінантою психічного стану постраждалого стає почуття страху. Після хоча б часткового згасання страху людина починає мислити, усвідомлювати те, що з нею відбувається.

Відзначимо, що це може бути загроза життю, здоров'ю, матеріальним цінностям, стабільності, психічному стану, впевненості у майбутньому, тощо. Перебування в осередку надзвичайної ситуації чинить потужний вплив на стан психічного здоров'я людей, які постраждали або брали участь у ліквідації її наслідків. Часто такий вплив сягає патогенного рівня і стає причиною формування цілої низки психічних та поведінкових розладів до яких, зокрема, відносяться: гострі реакції на стрес, посттравматичний стресовий розлад, різноманітні розлади адаптації, а також стійкі зміни особистості після перенесеної катастрофічної події.

Сотні, десятки сотень людей, так чи інакше причетних до надзвичайної ситуації, потребують психологічної допомоги. Особливого значення набуває надання екстреної психологічної допомоги постраждалим у надзвичайній ситуації, що допомагає попередити серйозні наслідки для психіки людей. Екстрена допомога відрізняється від інших видів психологічної роботи та має низку особливостей.

Алгоритм перших дій повинен бути таким. Оглянути місце події й переконатися, що може загрожувати самому психологу, й потім – що може загрожувати потерпілим. Оглянути потерпілих й намагатися зрозуміти, чи є загроза життю постраждалих і якщо так, то від чого людина може вмерти прямо зараз. Викликати фахівців (медиків, співробітників ДСНС тощо). Залишатися з потерпілим до приїзду фахівців, намагаючись зберегти або поліпшити його стан доступними методами.

Психологи повинні намагатися не втратити візуального контакту один з одним. Задля особистої безпеки психологів ДСНС та волонтерів необхідно постійно бачити один одного в будь-якій ситуації. У такій ситуації дуже важко зорієнтуватися, хто з психологів ДСНС і де перебуває і наскільки це небезпечно для життя кожного з них.

Необхідно розраховувати сили психологів щодо надання допомоги постраждалим. Чітка організація роботи змінних груп допомагає правильно розподілити ресурс. Якщо говорити про зміну ділянок, то наприклад, психолог, який поставлений на ділянку роботи, що пов'язана із упізнанням тіл загиблих, кожні 20–30 хвилин повинен змінювати вид діяльності.

Поведінка постраждалого не повинна лякати, дратувати або дивувати психолога. Його стан, вчинки, емоції – це нормальна реакція на критичні обставини. Важливо мати знання про найпоширеніші психічні реакції з боку психіки постраждалих та навички роботи з цими станами.

У багатьох випадках неможливо спрогнозувати подальшу реакцію людини, яка перебуває у вкрай важкому емоційному стані. Одна людина нормально сприймає пропозицію психолога про допомогу, інша її уникає або застосовує фізичну силу (іноді трапляється і таке). Слід знайти власний, неповторний підхід до кожного, кому це насправді потрібно, хоча психологу буває неймовірно складно це зробити. Нелегко психологам й одразу визначити людину, яка перебуває у вкрай важкому стані (особливо це стосується родичів постраждалих чоловічої статі).

Не можна надавати нездійснені обіцянки постраждалим зокрема: «Все буде добре!», «Все швидко мине», «Та чого Ви весь час плачете?», коли в цей же час людина втрачає близьких. Така неприємна ситуація може викликати агресію та підірвати довіру до всіх психологів. Неприпустиме також надання неперевіреної інформації, яка може перетворитися на чутки, з якими у подальшій роботі доведеться боротися саме психологу. Крім того, неперевірені дані лише нашкодять психологічному стану постраждалих.

Перебуваючи на місці події, психолог повинен тримати власні емоції під контролем та не виявляти бурхливих реакцій на очах у постраждалих. Родичі потерпілих, які переживають горе, очікують від психолога витримки, і коли на їх очах психолог дозволяє собі хоч маленький прояв зайвих емоцій, він моментально втрачає їх прихильність. Навіть маленька посмішка на обличчі психолога може бути помічена постраждалими та завдати більших душевних страждань потерпілим.

Необхідно уникати критики колег на очах у постраждалих. Зауваження у присутності потерпілих призводять до негативного ставлення до всіх психологів, виникає недовіра до їх професійної компетенції. Приймання їжі на очах у постраждалих, не тематична бесіда з колегами, є неприйнятними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Штифурак В. С. Психологічна допомога та її види: навчально-методичний посібник. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет ім. Коцюбинського, 2006. 104 с.

2. Яковенко С. І. Соціально-психологічна допомога при надзвичайних ситуаціях та критичних інцидентах: Монографія. К.: Центр соціальних експертиз і прогнозів Інституту соціології НАНУ, 1999. 226 с.

ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЙ У СВІТІ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Шпара С. В.
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Сучасна медицина дозволяє людям жити довше. Нині вакцинація, можливість вчасно піти до лікаря та інформація про симптоми різних недуг стали головними методами боротьби з інфекцією. Раніше такої можливості не було і страшні епідемії забирали тисячі життів [1].

Епідемія – масове захворювання великої кількості людей за короткий час. Існує багато інфекційних та неінфекційних захворювань, які призводять до епідемії. Економічні проблеми, спровоковані епідеміями, – справжня біда глобальної економіки. Усі так чи інакше відчують наслідки економічного спаду в Китаї. Останній страшний новий вірус, який привернув увагу всього світу, став причиною обмеження можливості пересування для 56 млн. людей в Китаї, порушив плани подорожей по всій земній кулі і викликав дефіцит медичних масок від міста Ухань у провінції Хубей до міста Брайан у штаті Техас.

Спалах епідемії коронавірусу, яку невдовзі ВООЗ оголосило пандемією, став, без перебільшення, ще одним викликом для людства глобального характеру. З одного боку, йдеться про спроможність швидко та ефективно визначити природу збудника чергового лиха та розробити відповідні методики й фармацевтичні засоби для лікування. З іншого боку, будь-яка епідемія, не кажучи вже про пандемію, має цілком конкретні економічні наслідки коротко-, середньо- та довгострокового характеру. Коронавірус поширюється світом, а разом з ним і страх. Невже до хвороб і епідемій, війни і терору, зникнення видів та зміни клімату додалася ще одна проблема, яка ставить під питання виживання людства?

Безперечно, ризик величезний. Ще не ясно, наскільки світ здатний протистояти пандемії, яка швидко поширюється і чи здатний взагалі. Експерти Світового банку та Всесвітньої організації охорони здоров'я у своїй актуальній доповіді намалювали похмуру картину і вважають, що «світ у небезпеці». Але, незважаючи на цілком обґрунтовані побоювання, не можна забувати: пандемії поширюються всім світом так само, як інші ризики, кількість яких на планеті зростає. В епоху глобалізації економіки і суспільства це не повинно дивувати [2].

Чинники які є безпрецедентними на планеті Земля: з літопису скам'янілостей ми знаємо через відсутність доказів, що жодна велика тварина ніколи не була настільки численною, як люди зараз, не кажучи вже про те, щоб так ефективно розподіляти ресурси. І одним із наслідків цього достатку, цієї могутності і пов'язаних з цим екологічних порушень є збільшення вірусного обміну – спочатку від тварини до людини, потім від людини до людини, іноді в масштабах пандемії. Ми втручаємося у тропічні ліси та інші дикі ландшафти, в яких мешкає так багато видів тварин і

рослин, а всередині цих істот – так багато невідомих вірусів. Ми рубаємо дерева, ми вбиваємо тварин або саджаємо їх у клітку і відправляємо на ринки. Ми руйнуємо екосистеми і струшуємо віруси з їхніх природних господарів. Коли це відбувається, їм потрібен новий господар. Часто ним стаємо ми.

Чи були подібні епідемії у минулому? Звичайно:

- ВІЛ/СНІД (1981 – сьогодні) – 35 млн. жертв;
- «Свинячий» грип (2009) – 285–580 тис. жертв;
- Віспа (3000 до н. е. – 1982) – 300 млн. жертв;
- «Чорна смерть» (1347–1353) – 75–200 млн. жертв;
- «Іспанський грип» (1918–1919) – 50–100 млн. жертв;
- Бубонна чума або «Чума Юстиніана» (541–574) – 25–50 млн. жертв.

Людство постійно бореться з епідеміями, техногенними катастрофами чи природними явищами, які загрожують нас знищити. Технології відіграють ключову роль в критичних ситуаціях, коли людство стикається з черговою загрозою. Епідемії можуть забирати мільйони життів, але дають технологічним компаніям можливість стрімкого розвитку і це стосується не тільки медицини.

Наприклад, канадська компанія Bluedot за допомогою своєї технології штучного інтелекту ще у 2019 спрогнозувала можливу епідемію в Китаї та навіть шлях її подальшого розвитку. Аналіз великих даних, відслідковування транспорту та моніторинг соціальних мереж за допомогою найсучасніших технологій дають доволі чітку картинку майбутніх подій. Можна спостерігати за розвитком епідемії у реальному часі чи знати точну кількість та місцезнаходження хворих чи загиблих [3].

Нові підходи та інструменти допомагають зменшити руйнівний вплив та кількість жертв після кожного інциденту, але і тут є свої плюси і мінуси. Ще 20 років тому проникнення інтернету не було таким масовим та швидким. Не було мобільного інтернету, смартфонів, соціальних мереж і такої неймовірної швидкості обміну даними. Це не тільки дуже змінило способи боротьби з глобальними катастрофами на кшталт епідемій вірусів, але й допомогло швидко розповсюдити чутки та паніку навколо ситуації. Тобто людей можуть швидко попередити про небезпеку, донести всю необхідну інформацію про способи захисту, план подальших дій та всі новини і з такою ж ефективністю налякати казками про кінець світу та біологічну зброю.

Думаю, немає жодної держави у світі, яка на 100% може бути впевнена, що готова протидіяти цій чи іншій епідемії. Україна у постійному контакті з ВООЗ, іншими міжнародними організаціями. Зрештою, боротьба з коронавірусом нічим не відрізняється від боротьби із грипом. Завдання держави, насамперед, виконувати прості правила особистої інфекційної безпеки, сконцентрувати усі зусилля на навчанні медперсоналу, підготовці усіх медзакладів. Щодо питань менеджменту та логістики надання меддопомоги та запобігання епідемії, то вважаю, що вони мають обговорюватися виключно у професійному колі. Соціальні мережі та ЗМІ – це точно не місце для консиліумів.

Кожна область зобов'язана мати заклади для обсервації і лікування. Кожна громада має передбачити резервні ліжка для госпіталізації при потребі та виконувати рекомендації МОЗ та інших уповноважених інституцій. Важливо передбачити додатковий фінансовий ресурс не тільки на придбання медикаментів та обладнання, але й на захисні костюми для медиків та оплату праці медиків, які будуть при потребі працювати понаднормово.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дикий Б. М., Нікіфорова Т. О. Епідеміологія: навчальний посібник для підготовки до практичних занять. Івано-Франківськ: Видавництво Івано-Франківського державного медичного університету, 2006. 196 с.
2. Верхратський С. А. Історія медицини. К.: Вища школа, 1983. 384 с.
3. Коронавірус – це шанс для людства? URL: https://zik.ua/blogs/ koronavirus_tse_ shans_dlia_liudstva_957484.

ПРОБЛЕМА ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Шустрова А. О.
Науковий керівник – Половнєва Л. І.
Черкаський фаховий коледж харчових технологій та бізнесу

Міжнародна міграція трудових ресурсів є глобальним явищем, складність, обсяг і вплив якого на економічний розвиток країн постійно зростають. На початку XXI ст. трудова міграція набула масштабних розмірів. У процес міжнародної міграції робочої сили включена й Україна.

Департамент з економічних і соціальних питань ООН опублікував щорічний звіт про процеси міграції у світі за 2019 рік. Згідно з ним, майже п'ять мільйонів українців нині живуть за межами України, що становить 11,3% від загальної кількості населення [1]. Міністерство фінансів України наголошує, що кожен шостий українець працездатного віку знаходиться за кордоном [2]. Дуже прикро, що Україна продовжує залишатися країною-експортером робочої сили. Найсильніші мігрантські настрої серед молоді. За останніми дослідженнями компанії Research & Branding group – 55% українців до 30 років готові залишити Україну [3]. Варто зазначити, що очікується омолодження української трудової міграції.

Опитування молоді дає можливість встановити ієрархію мотивів трудової міграції. За даними багатьох соціологічних досліджень у нинішніх умовах молоде покоління найбільше стурбоване економічними проблемами. Головною причиною виїзду за кордон є низька зарплата, яка становить близько 350 доларів.

Суттєвими причинами, які змушують молодь емігрувати, є проблеми працевлаштування та започаткування власної справи. Більшість молодих людей не готова організувати власну бізнес-справу не тільки через брак коштів, але й відсутність підтримки з боку держави. Найбільш уразливою на ринку праці є молодь у віці 15–25 років через відсутність достатнього професійного і соціального досвіду.

Вагомими обставинами, які приваблюють українську молодь емігрувати, є високий рівень комфортності життя за кордоном: гідне медичне обслуговування та соціальне забезпечення, необхідний розвиток інфраструктури, належна система освіти та безпеки тощо.

Для того, щоб побачити наскільки актуальна проблема зовнішньої трудової міграції української молоді, проведено опитування студентів випускних груп Т-1, Т-4, ХТ-1, ХТ-2, ПТ-3, ПТ-6, СП-8, СП-11 Черкаського фахового коледжу харчових технологій та бізнесу. Опитування проводилось у січні – лютому 2020 року методом самозаповнення анкети. Відсутність інтерв'юєра, на мою думку, сприяла об'єктивності і чесності під час відповіді на питання. В анкеті для студентів містилося відкрите запитання: «Чи змогли б Ви залишити батьківщину назавжди?».

Аналіз отриманих даних свідчить, що переважна більшість студентів (82%) вважають рівень матеріальних доходів в Україні недостатнім для нормального життя. Водночас для значної частини опитаних (79%) очевидним є незаконне швидке збагачення окремих чиновників та олігархів країни, що підсилює незадоволення матеріальним становищем своїх сімей.

Слід зазначити, що не лише матеріальні негаразди спричиняють емігрантські тенденції. Так, згідно з результатами опитування майже половина випускників (46%) мають проблеми з працевлаштування за спеціальністю і відчувають себе незатребуваними у суспільстві, що посилює мігрантські настрої. Більшість опитаних (78%) вважає однією з головних причин, яка змушує молодих людей емігрувати, є хабарництво та корупція. Вартий уваги і той факт, що частина випускників (26%) незадоволена якістю освіти та організацією навчального процесу в Україні і хотіла б продовжити навчання за кордоном (Рис. 1.1).

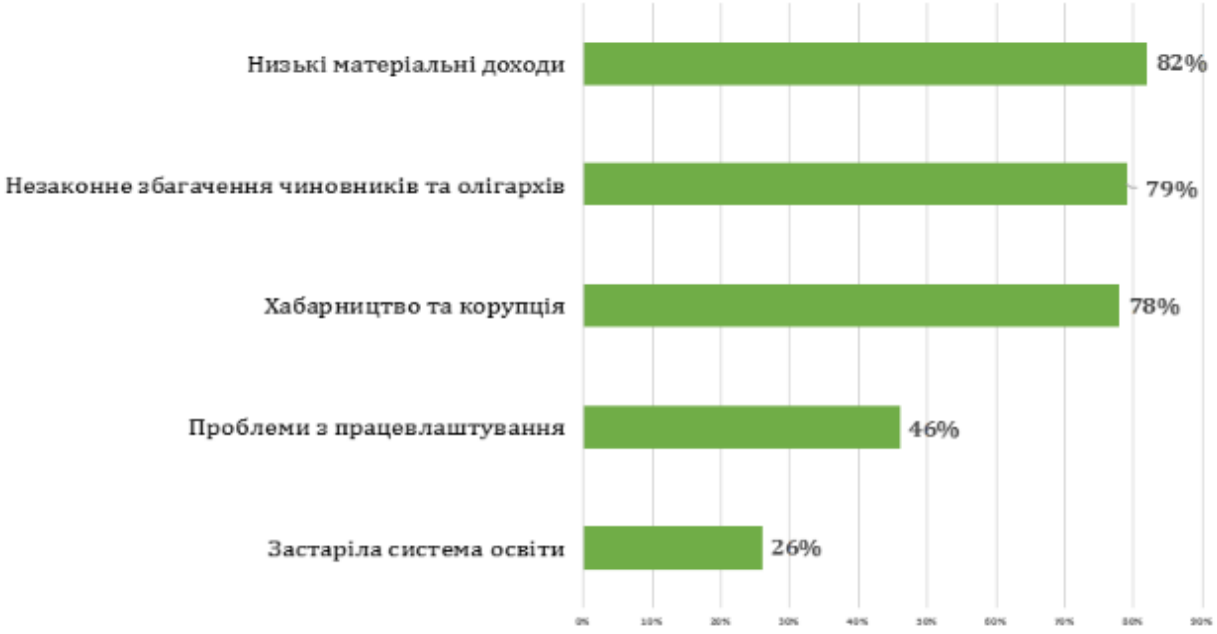

Рис.1.1 Основні причини трудової міграції серед випускників коледжу (дані опитування за січень-лютий 2020 р.)

На запропоноване студентам відкрите запитання щодо мотивів виїзду з країни назавжди, більше половини опитаних (58%) наголошують, що відчувають гордість за належність до України, пишаються українським

громадянством і за жодних обставин не залишать країну. Окрім цього, 27% випускників вагаються з відповіддю, а 15% студентів хотіли б виїхати за кордон на постійне місце проживання. Мотивація виїзду опитаних пов'язана з погіршенням економічної ситуації в Україні, зниженням рівня життя, незадовільним станом безпеки та соціальним захистом, відсутністю підтримки з боку держави в самореалізації, зневірою у власне майбутнє (Рис. 1.2). Отже, ця частина студентів в перспективі не пов'язує своє життя з батьківщиною.

Рис.1. 2 Розподіл відповідей студентів на відкрите запитання анкети: «Чи змогли б Ви залишити батьківщину назавжди?».

молоді дає підстави зрозуміти, що сучасна зовнішня міграція економічно активного населення – це проблема національної безпеки країни. Якщо сьогодні держава не припинить витісняти своїх громадян, то Україні в недалекому майбутньому загрожує катастрофічна демографічна криза. Очевидно, мають рацію ті експерти і соціологи, котрі вважають, що Україна поступово наближається до статусу старіючої нації і вже через тридцять років у нашій країні не буде молоді, а один працюючий українець утримуватиме трьох пенсіонерів.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що зовнішня трудова міграція молоді – це серйозний виклик українському суспільству, потужний сигнал того, що країна потребує комплексних структурних змін та реформ, тому сьогодні як ніколи важливо консолідувати зусилля влади, бізнесу і громадянського суспільства до послідовного і системного вирішення загальноекономічних і соціальних проблем. Побачивши зрушення у вирішенні нагальних проблем та відчувши себе затребуваною у своїй країні, молодь може переглянути свої плани щодо пошуків кращого життя за кордоном.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Народний рух. Головні цифри про еміграцію українців за останні 20 років. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/events/emigraciya-ukrajinciv-cikavi-fakti-i-cifri-statistika-oon-novini-ukrajini-50067302.html.

2. Кожен шостий працездатний українець знаходиться за кордоном – Мінфін. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2019/07/29/650085/.

3. Емігрувати з України: чому українці хочуть покинути країну. URL: https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/emigrirovat-iz-ukrainy-pochemu-ukraincy-hotyat-pokinut-stranu-791309.html.

ЗОВНІШНЯ КУЛЬТУРА ПРАЦІВНИКА ДСНС І МОРАЛЬНИЙ ЗМІСТ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Щедров Р. О.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Зовнішня культура працівника ДСНС виявляється в культурі його поведінки на службі, в сім'ї, громадських місцях, у мові, зовнішньому вигляді, а також стиль його одягу, манери.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що зовнішня культура це не окремий, самостійний вид загальної (соціальної) культури, а категорія, яка в основному визначається певними видами культур (інтелектуальною, моральною, естетичною, психологічною, особистою тощо).

Зовнішня культура працівника ДСНС безпосередньо не залежить від його професійних знань, умінь та навичок. Хоча характер професійної діяльності накладе свій відбиток на зовнішню культуру особи. Сьогодні стоїть завдання створити механізм регулювання поведінки працівника ДСНС у різних сферах його діяльності, беручи за основу такі характеристики, як порядність, людяність, працелюбність, тактовність, стриманість, скромність та ін.

Основні функції зовнішньої культури працівників ДСНС зводяться до того, що вона виступає як компонент професійної етики, є підґрунтям культури професійних дій, слугує основою професійно етичного кодексу.

Працівник ДСНС не зможе досягти високого рівня професіоналізму без умілої організації власної праці, доцільно тривалого перебування на службі, пошуку раціональних способів компенсації часу, відновлення фізичної енергії, зняття емоційної напруги тощо. Цьому повинні допомогти правильно організований відпочинок та дозвілля, розумне використання вільного часу. Ці фактори створюють ще й реальні можливості для формування особистості, невимушеного згуртування міліцейського колективу. У такому колективі стихійно складаються позитивні позаслужбові стосунки, засновані на спільності інтересів, захоплень, симпатій, відбувається процес пізнання співробітників з нового, часто несподіваного боку.

Важливим компонентом сфери професійної діяльності, запорукою правомірних дій працівників ДСНС є культура фізичних дій. Вона застерігає від перевищення владних повноважень, порушення законності тощо.

Однією з передумов належної професійної діяльності працівника ДСНС є стиль його поведінки. Загальна поведінка особи визначається двома, на наш погляд, чинниками: внутрішнім (знання та уміння керуватися загальноприйнятими нормами поведінки) та зовнішнім (реальні дії, вчинки, манери, формений одяг, володіння літературною мовою).

Норми (правила) поведінки формуються і вдосконалюються протягом всієї життєдіяльності особи. Однак кас, цікавить більшою мірою власне процес реалізації цих норм у практичній роботі. Важливу роль тут відіграють манери, жести та зовнішній вигляд працівника ДСНС.

Спостерігаючи за його діями та зовнішністю, можна дати йому моральну оцінку, яка часто залишається остаточною.

Манери – це стійкі, постійні навики та звички у поведінці особи, які виявляються у ставленні до оточуючих, формі спілкування, різноманітних деталях поведінки, навіть у дрібних рухах, які постійно повторюються. Манери можуть бути позитивними та негативними, залежно від рівня моральності, вихованості людини. Для працівника ДСНС важливо формувати манеру володіти собою. Працівник ДСНС повинен обмежувати себе у жестах, оскільки при виконанні службових обов'язків будь-який із них може тлумачитися неправильно. Такою ж важливою складовою частиною процесу реалізації загальноприйнятих норм поведінки є зовнішній вигляд.

Узагальнюючи, можна ввести поняття індивідуального стилю поведінки працівника ДСНС. Взагалі під стилем поведінки слід розуміти сукупність тих чи інших дій особи, які характеризують її місце в оточуючому середовищі. Враховуючи це, працівник ДСНС повинен вміти об'єктивно оцінити себе. Проте надмірна увага до власної персони, бажання привернути до себе увагу, вирізнитися якимись екстравагантними якостями призводить до створення штучного авторитету, який дуже шкодить у професійній діяльності.

Дуже важливим для працівника ДСНС є повсякденне спілкування зі своїми співробітниками. Невміння контактувати, небажання знати наміри, а також вияв зневаги до того, хто може вислухати твою «душу», потенційно містять у собі небезпеку самоізоляції, вимушеної самотності у колективі, що нерідко призводить до неправильних вчинків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Естетичне виховання: Довідник. К., 1988.
2. Комаров В. Служебный этикет. Л., 1990.
3. Малахов В. Етика. Курс лекцій. К., 2000.
4. Федоренко Е. Профессиональная этика. К., 1989.

ВИКОРИСТАННЯ КОПІЙ У МУЗЕЯХ УКРАЇНИ

Щербина М. А.
Науковий керівник – Лазуренко Ю. М., кандидат історичних наук, доцент Черкаський державний технологічний університет

Експозиційну основу складають музейні предмети, однак поряд з ними в якості експозиційних матеріалів часто виступають предмети, спеціально створені для експонування замість музейного предмета, що мають з ним зовнішню подібність і передають усі його суттєві риси і властивості. Ними являються копії, репродукції, муляжі, зліпки, моделі, макети, наукові реконструкції і т. п.

В Інструкції з організації обліку музейних предметів, в загальному положенні визначається такий термін, «експозиція – сукупність музейних предметів, їх копій, предметів і матеріалів науково-допоміжного фонду,

виставлених для публічного огляду на тривалий термін, які складають цілісну предметно-просторову систему, в якій музейні предмети та науково-допоміжні матеріали об'єднані єдиним науковим і художнім задумом» [1].

Використання копій в музеях регулюється інструкцією «З музейного обліку, зберігання та використання пам'яток державної частини Музейного фонду України», яка розроблена відповідно до «Основ законодавства України про культуру», Законів України «Про музеї та музейну справу», «Про державні нагороди України», «Про Національний архівний фонд та архівні установи», «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», «Про охорону культурної спадщини», «Про благодійництво і благодійні організації», «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» Положення «Про Музейний фонд України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 №1147, Інструкції «Про порядок визначення оціночної і страхової вартості пам'яток Музейного фонду України» від 13.07.98 №325 (зі змінами), Порядку занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання, затвердженого наказом Міністерства культури і туризму України від 25.10.2001 №653 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 14.02.2002 за №144/6432, Інструкції «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів» від 21.08.98 №622, зареєстрованої в Міністерстві юстицій України 7 жовтня 1998 р. за №637/3077 (зі змінами), Інструкції «З організації охорони державних музеїв, історико-культурних заповідників, інших важливих об'єктів культури підрозділами Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України» від 30.07.2004 р. №846/489, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 20 серпня 2004 р. за №1033/9632, Цивільного кодексу України від 18.07.63 №1540-1540-06 та інших нормативних документів [2].

Інструкція є обов'язковою для всіх музеїв, картинних галерей, музеїв-заповідників, історико-культурних заповідників, інших закладів музейного типу, у яких зберігаються музейні предмети і колекції державної частини Музейного фонду України.

Зокрема в інструкції «З музейного обліку, зберігання та використання пам'яток державної частини Музейного фонду України» в частині 1.2. Науково-допоміжний фонд пункті 1.2.2. зазначається, що до науково-допоміжного фонду належать: різного роду відтворення (діорами, копії, макети, моделі, муляжі, репродукції, наукові реконструкції, схеми, таблиці, плани, графіки та ін.), розроблені або придбані в процесі комплектування, вивчення та експонування музейних предметів і музейних колекцій фотокопії і фотографії масового виготовлення дублетні примірники друкованих матеріалів масового випуску (плакати, афіші, листівки та ін.) при наявності цих матеріалів у п'яти примірниках в основному музейному

фонді матеріали сувенірного характеру, які не мають художньої, історичної або значної матеріальної цінності зразки сільськогосподарських культур та інших натуральних продуктів, що швидко псуються і потребують частої заміни натуральні матеріали – об'єкти природи, які не мають музейного значення, але використовуються для наочного показу деяких особливостей природи та її явищ (наприклад, різноманітна овочева і фруктова консервація, їжа космонавтів, продукти переробки нафти та ін.) [2].

В окремих випадках науково-допоміжні матеріали можуть бути переведені до основного фонду (наприклад, точні копії втрачених унікальних предметів) [2].

У ХХ столітті для запобігання плутанини оригіналів з копіями поширеним стало створення свідомо повних каталогів, з вказівками розмірів, техніки виконання, року створення, але такі каталоги потребують постійного уточнення [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний веб-сайт Законодавство України URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/z1129-16.
2. Офіційний веб-сайт Міністерства культури України. URL: http://mincult.kmu.gov.ua /mincult_old/uk/publish/article/88140.
3. Офіційний веб-сайт Український національний комітет Міжнародної ради музеїв. URL: http://icom.in.ua/z.php.

RESEARCH OF THE PSYCHICAL BASIS OF THE CHOICE OF LIFE PURPOSE

Cherskyi V. O.
Scientific Supervisor – Horenko L. M., PhD in Historical Sciences, Associate Professor
Cherkassy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes of National University of Civil Defence of Ukraine

The basis of this work is a series of analytical studies of the mental basics of choosing the purpose of life.

"For each person the meaning of their life is personal. One person seeks education and have a successful career, the other person seeks to have a large family and comfort at home. We can't say that someone is wrong in choosing the purpose of one's existence. Perhaps it depends on the child's upbringing from birth, what life values will instill in her, the example of parents is in great importance» [1]. You can find a lot of these kinds of statements in scientific, popular science literature. In fact, this topic is unlikely to be fully covered, but its attempts to research it are continuous throughout the history of mankind.

Studies the choice of purpose of life, its meaning are different scientific approaches and, accordingly, are characterized differently by many scientists. There is new interesting area of research – the use of the psychic component in human life.

Perhaps a detailed study of the outlined subject area using such a “young” method can be called interesting and promising.

Pay attention to the further variant of understanding the choice of the purpose of life, its meaning, taken [1] with insignificant changes. There is such a hypothesis that each person is born with a certain purpose, perhaps the meaning of life, and is to fulfill that purpose. Also there is still a saying that is stereotypical for everyone that a person lived a life of no purpose when he built a house, planted a tree and raised a son. Perhaps the meaning of life is to do these seemingly banal and simple things. But it isn’t easy, in each of these things there is a certain meaning. The house is the trace of man on earth, the tree is the testimony of the life of man, and the son is the continuation of kind, the person who will pass on family values from generation to generation and will continue the traditions of the Motherland, to work for its benefit. He (the son) will be support.

Here is another approach to research the mental bases of choosing the purpose of life. “The mental basis of a person is his feelings. Indeed, if a person didn’t have feelings (pleasant and unpleasant), or there would be only one stable (unchanging) feeling, then, apparently, she wouldn’t care what to do, where to stay, what waits her in the future, which world her surrounds and her own inner world. In this case, the person wouldn’t need the freedom of moral choice as well as the physical choice. Therefore, she also wouldn’t need a mind with a will as a means of making and making that choice”. [2]. Isn’t that an interesting approach to the question under consideration?

Further, the author of the original approach states that “for a person the criterion for choosing specific actions is by no means to obtain maximum pleasure or happiness directly. A person is able to currently agree on some of the inconvenience for further enjoyment. At the same time, the longer a person is capable of predicting total satisfaction with the help of the mind and using the will to implement the decision to achieve it, the more developed his mind and will. Without taking into account conscience and will, human behavior approaches the behavior of an animal devoid of mind and will, and the criterion of behavior is to obtain maximum satisfaction right now (at the moment)” [2]. No wonder, the existence of meaning of life, purpose of life is perhaps the most noticeable sign-the difference between man and other forms of life.

An interesting conclusion of the above approach is that each person, depending on his / her outlook and, according to his / her preferences, seeks his / her own bliss and desires his / her own treasure. Some people will seek earthly bliss, others will seek heaven. If we speak of the purpose of life, a person subconsciously understands it as something distant, the fact that “somewhere out there is far and can be realized at the end of life”. At the same time, wants to believe that the goal isn't an earthly goal, but a heavenly one. At least such a goal is much more beautiful.

REFERENCES

1. Етика сьогодні // Мета і сенс життя. URL: http://www.etica.in.ua/meta-i-sens-zhittya/.

2. Добросельский П. Психическая основа выбора цели жизни // Человек создан Богом в начале блаженным и для блаженства, притом вечного. URL: http://ruskline.ru/analitika/2019/02/08/psihicheskaya_osnova_vybora_celi_zhizni/.

EDUCATION OF ENVIRONMENTAL CULTURE OF STUDENTS WHO STUDIES IN TECHNICAL UNIVERSITIES

Ilyashenko L. R.
Cherkasy Medical Academy
Scientific Supervisor – Horenko L. M., PhD in Historical Sciences, Associate Professor
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes of National University of Civil Defence of Ukraine

Ecological culture must be considered in a comprehensive way: first, as a set of certain actions, technologies of human development of nature, which ensure a stable balance in the system "man – environment"; secondly, as the theoretical branch of knowledge about the place of man in the biosphere as a being, which organizes its structural and functional blocks, as a growing factor in the regulation of the state of the biosphere [1].

The defining conditions of learning as an activity are the purpose of education and the task of learning activity, needs and motives of students, educational and cognitive activity, but content of the material must be assimilated. These conditions are interrelated and interdependent.

An important step in preparing a student is getting him an environmental culture.

The conflicts of economic and environmental interests that have escalated in recent years have contributed to the study of environmental education methods and formulations. It is represented not only by a certain amount of knowledge, but also by the ability, in specific conditions, to develop clear ideas about the connection of man with nature. Environmental education should focus on the formation of a new culture of relationship with nature – a culture that combines the right to use natural resources and responsibility for the state of the environment based on an understanding of the value of nature [2, 3].

Problems of raising the ecological culture of young people are addressed by such scientists as Abalkina I. L., Motkin I. O., Kyrylenko S. S., Ryrnyak L. D., Naymenko G. G., Pakhomova N. V., Protsyk V. A. They believe that the need to educate environmental culture in young people is linked to the response to the global environmental crisis. Negative changes in the natural environment, under the pressure of the combined effect of production factors, have accelerated significantly in recent decades. That is, the preservation of life on Earth now depends directly on the level and pace of education of ecological culture in youth, society as a whole [3, 4].

The process of learning in modern conditions is continuous, indicating the unity of all degrees of study, the continuity of stages of educational work. That is why it is called permanent, and in a technical university MOE Ukraine environmental education is very important for higher education.

REFERENCES

1. Петровська М. Екологічна культура: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 84 с.

2. Шапоненко О. И., Папа-Дмитриева И. И. Духовно-экологический императив при подготовке менеджера // Природні ресурси й навколишнє середовище. Т. 8. Вип. 83. 2007. С. 3–8.

3. Радіонова Г. О., Кретова А. В. Напрямки виховання екологічної культури в молоді шляхом підвищення рівня екологічної освіти. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Ecologia/25453.doc.htm.

4. Курняк Л. Д. Екологічна культура: поняття і реальність. // Вища освіта України. 2006. №3. С. 32–37.

DZIAŁANIA RATOWNICZE PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ POZA GRANICAMI KRAJU

Lahodzinskyi M. W.
Szkoła Główna Służby Pożarniczej Rzeczypospolitej Polskiej
Opiekun naukowy – Chubina T. D., doktor nauk historycznych, profesor
Czerkaski instytut bezpieczeństwa pożarowego im. Bohaterów Czornobyla
Narodowego Uniwersytetu obrony cywilnej Ukrainy

Zgodnie z Ustawą o PSP grupy ratownicze Państwowej Straży Pożarnej realizują zadania poza granicami kraju w ramach działań ratowniczych, akcjach poszukiwawczo-ratowniczych i akcjach humanitarnych. Ustawa nie definiuje jednoznacznie tych trzech pojęć. Autor dokona analizy obowiązujących aktów prawnych, aby na podstawie dostępnych w nich definicji określić zakres znaczeniowy wymienionych trzech pojęć. Definicję działań ratowniczych zawarto w ustawie o ochronie przeciwpożarowej, zgodnie z którą jest to zarówno […] każda czynność podjęta w celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, jak i likwidacja przyczyn pożaru, występowania klęski żywiołowej lub innego zagrożenia 43.

Działania ratownicze mogą zatem wykonywać wszyscy strażacy i ratownicy wchodzący w skład i współpracujący z KSRG, a więc nie tylko PSP, lecz także Ochotnicza Straż Pożarna (OSP), zakładowe służby ratownicze, GOPR czy TOPR oraz inne podmioty ratownicze. Jak widzimy pojęcie to zostało zdefiniowane w sposób bardzo szeroki. Ustawa o PSP definiuje natomiast pojęcie akcja ratownicza, które również należy przywołać. Są to działania ratownicze organizowane i kierowane przez Państwową Straż Pożarną. Akcja ratownicza jest więc rodzajem działań ratowniczych, a mianowicie działaniami ratowniczymi prowadzonymi tylko przez strażaków. Zatem akcja ratownicza mieści się w działaniu ratowniczym, które jest wyrażeniem bardziej obszernym. Brak w aktach prawnych definicji akcji poszukiwawczo-ratowniczej oraz akcji humanitarnej może powodować trudności w rozumieniu zakresu tych pojęć. Autor po przeprowadzeniu analizy dostępnych aktów prawnych wnioskuje, że działania ratownicze są pojęciem szerszym znaczeniowo w stosunku do akcji poszukiwawczo-ratowniczych i humanitarnych.

Akcje poszukiwawczo ratownicze są organizowane na przykład w odpowiedzi na trzęsienia ziemi i katastrofy budowlane, w wyniku których ludzie

mogą zostać uwięzieni pod gruzami budynków. Grupy poszukiwawczoratownicze poszukują wtedy zaginionych pod gruzami osób w celu uratowania ich życia, zatem prowadzą akcję poszukiwawczo-ratowniczą. Akcje humanitarne to szeroko pojmowane działania prowadzone w celu udzielenia pomocy ludności w trudnej sytuacji, zwłaszcza gdy odpowiedzialne władze nie mogą albo nie chcą takiej pomocy udzielić. Zarówno akcje poszukiwawczo-ratownicze, jak i akcje humanitarne wpisują się zatem w definicję działań ratowniczych, są ich przykładami. Często też te dwie kategorie się uzupełniają, występują równocześnie, np. podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczej prowadzone są akcje humanitarne polegające m.in. na dostarczaniu poszkodowanej ludności leków czy pożywienia. A to wszystko można przecież zgodnie z definicją nazwać działaniami ratowniczymi.

Aby skutecznie nieść pomoc ludziom dotkniętym katastrofami i klęskami żywiołowymi, polscy strażacy uczestniczą także w różnego rodzaju szkoleniach i ćwiczeniach ratowniczych organizowanych również poza granicami Polski. W tej części artykułu autor skupi się na działaniach ratowniczych, poszukiwawczo-ratowniczych i humanitarnych, które dotychczas zostały zrealizowane przez funkcjonariuszy PSP poza granicami kraju. Aby osiągnąć cel artykułu dokonana zostanie szczegółowa charakterystyka działań polskich grup ratowniczych w wybranych krajach, przez co ukazane zostanie szerokie spectrum zadań realizowanych przez polskich strażaków. Takie podejście do podjętej w niniejszej publikacji problematyki ukaże ewolucję, jaką przeszły działania polskich grup ratowniczych na przestrzeni ponad 25 lat oraz jak ważnym partnerem, w zakresie międzynarodowych działań ratowniczych, jest Polska. Początek działalności polskiej straży pożarnej w akcjach zorganizowanej międzynarodowej pomocy sięga 1988 roku. Wtedy to miało miejsce trzęsienie ziemi w Armenii, do której została wysłana polska grupa ratownicza w celu wsparcia działań ratowniczych.

Ówcześni pożarnicy z Warszawy, Wrocławia, Katowic, Opola, Płocka i Lublina, wraz z ratownikami górniczymi z Lubina i ratownikami Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego grupy karkonoskiej i beskidzkiej (w sumie 79 polskich ratowników), dołączyli do grupy niemal 2000 ratowników z 33 krajów, które udzieliły pomocy poszkodowanym Ormianom. Według statystyk trzęsienie ziemi spowodowało śmierć 55 tys. ludzi, a pół miliona straciło dach nad głową. Polscy ratownicy zostali skierowani do najbardziej zniszczonego rejonu – miejscowości Spitak i Leninakan. Posługując się własnym sprzętem zabranym z Polski, przeszukiwali niemal kompletnie zniszczone fabryki dźwigów i tekstylną oraz gruzowisko elewatora zbożowego, w którym w chwili wstrząsów pracowało ponad 200 osób. Polacy zajęli się również działaniami poszukiwawczymi w jednym z miejscowych przedszkoli i strażnicy straży pożarnej.

Trudne warunki atmosferyczne oraz powtarzające się wstrząsy wtórne bardzo utrudniały pracę ratowników. Pomimo zaangażowania i walki z czasem nie udało się odnaleźć żywych osób. Wpłynął na to również odstęp czasu między kataklizmem a dotarciem grupy ratowniczej na miejsce zdarzeń – trzęsienie ziemi miało miejsce 7 grudnia, a wylot polskiej grupy dopiero 13 grudnia o godz. 23.00. Pomimo to działania Polaków spotkały się z dużym szacunkiem i uznaniem m.in. dzięki budowaniu przez nich prymitywnych szop-domów, osiedli przeznaczonych

na schronienie dla ocalałych Ormian. Polacy zasłynęli również z prowadzenia działań humanitarnych, takich jak: dostawy żywności, odzieży, leków oraz pomocy medycznej. Akcja poszukiwawczo-ratownicza trwała 14 dni 45. Międzynarodowa akcja ratownicza w Armenii była chaotyczna.

Brakowało koordynacji między różnie wyszkolonymi i wyposażonymi zespołami ratowniczymi. Uniemożliwiło to efektywną współpracę, ale też stało się asumptem do utworzenia w ramach ONZ grupy eksperckiej INSARAG. To wpłynęło również na poprawę organizacji i koordynacji grup ratowniczych w Polsce. Dzięki udziałowi w ćwiczeniach i szkoleniach INSARAG obecnie w Polsce mamy pięć Grup PoszukiwawczoRatowniczych Państwowej Straży Pożarnej: w Nowym Sączu (9 lipca 2002 roku GPR Nowy Sącz została przeformowana w Małopolską Grupę Poszukiwawczo-Ratowniczą (MGPR) Państwowej Straży Pożarnej), Gdańsku, Poznaniu, Warszawie i Łodzi. Obecnie w GPR służy 233 strażaków, w tym 88 przewodników psów. GPR organizowane są według Wytycznych INSARAG, które wyraźnie akcentują potrzebę zapewnienia samowystarczalności przez każdą przybywającą na miejsce kataklizmu grupę w zakresie: transportu, zakwaterowania, paliwa, żywności i wody pitnej na cały okres pobytu.

W oparciu o wytyczne struktura GPR przedstawia się następująco:

- zespół dowodzenia – dowódca grupy i oficer łącznikowy;
- zespół poszukiwawczy – przewodnicy psów ratowniczych i operatorzy elektronicznego sprzętu lokacyjnego;
- zespół ratowniczy – operatorzy urządzeń technicznych, ratownicy wysokościowi, medyczni i lekarz;
- zespół logistyki;
- zespół bezpieczeństwa działań47.

Dzięki takiej organizacji grupy możliwy jest optymalny dobór składu osobowego do charakteru konkretnych działań ratowniczych, które mogą być prowadzone zarówno w kraju, jak i za granicą. Funkcjonariusze PSP, wnioskując z doświadczeń zdobytych w Armenii, wielokrotnie uczestniczyli w udzielaniu pomocy krajom nawiedzonym przez trzęsienia ziemi, powodzie, pożary lasów i inne kataklizmy, prowadząc profesjonalnie zorganizowane i koordynowane akcje poszukiwawczoratownicze i humanitarne, czyli ogólnie mówiąc działania ratownicze.

Polscy strażacy biorą udział w akcjach międzynarodowej pomocy od 1988 roku. Wtedy to polska grupa ratownicza została wysłana do Armenii w celu wsparcia działań ratowniczych po katastrofalnym w skutkach trzęsieniu ziemi. Chaotycznie i nieefektywnie prowadzona akcja stała się asumptem dla społeczności międzynarodowej do stworzenia narodowych i międzynarodowych mechanizmów pomocy dla krajów dotkniętych katastrofami i klęskami żywiołowymi. W związku z tym doszło również do znaczącej poprawy organizacji i koordynacji działań grup ratowniczych w Polsce, które coraz bardziej odznaczały się w działaniach ratowniczych poza granicami kraju. Od przełomu XX i XXI wieku aż do chwili obecnej nie było roku, w którym strażacy PSP wraz ze specjalistycznym sprzętem nie uczestniczyliby w międzynarodowych akcjach poszukiwawczoratowniczych i humanitarnych.

W tym okresie wraz z nabieraniem przez polskich ratowników doświadczenia ewoluowało prawie wszystko:

- prawodawstwo;
- wyposażenie osobiste i techniczne;
- wyszkolenie;
- zabezpieczenie logistyczne, epidemiologiczne i weterynaryjne;
- system powiadamiania i łączności;
- umundurowanie;
- rozwinęło się przygotowanie grup poszukiwawczo-ratowniczych;
- skrócił się czas osiągnięcia gotowości GPR do działań poza granicami Polski (początkowo było to nawet kilka dni, obecnie strażacy są w stanie zorganizować akcję w ciągu kilku godzin).

SPIS LITERATURY

1. Помощь в случае стихийных бедствий: Резолюция Генеральной Асамблеи ООН 2034 от 7 декабря 1965 г. URL: http://daccessdds.un.org/doc/ RESOLUTION/GEN/NR0/220/47/IMG/NR022047.pdf?OpenElement.
2. Рамочная конвенция по оказанию помощи в области гражданской обороны. URL: http://www.mns.gov.ua/inter/dogovors/conv/ russia.ru.php?p=1.
3. Снижение рисков катастроф: задача развития. Глобальный доклад. URL: http://www.undp.org/bcpr/disred/documents/publications/rdr/xecsummary_russian.pdf.
4. Укрепление координации в области чрезвычайной гуманитарной помощи Организации Объединенных Наций: Резолюция Генеральной Асамблеи ООН 46/182 от 19 декабря 1991 г. URL: http://daccessdds.un.org/doc/ RESOLUTION/GEN/NR0/587/ 14/IMG/NR058714.pdf?OpenElement.
5. Editorial // Revue Internationale de Protection Civile. 2005. C. 3.
6. Foundation of the «Association des Lieux de Genève». URL: http://www.icdo.org/ ab-history.html.

RZECZPOSPOLITA POLSKA: DOŚWIADCZENIE W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA I ELIMINACJI SKUTKÓW SYTUACJI NADZWYCZAJNYCH

Saman R. O.
Szkoła Główna Służby Pożarniczej Rzeczypospolitej Polskiej
Opiekun naukowy – Chubina T. D., doktor nauk historycznych, profesor
Czerkaski instytut bezpieczeństwa pożarowego im. Bohaterów Czornobyla Narodowego Uniwersytetu obrony cywilnej Ukrainy

W Polsce funkcję obrony cywilnej ludności od sytuacji nadzwyczajnych pełnią Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, Służba wodnego i górskiego ratownictwa, OC oraz jej jednostki na poziomie regionalnym i lokalnym, które są podporządkowane władzom lokalnym.

Ogólną koordynację tych działań wykonuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i administracji, w ramach których działa Biuro do Spraw Usuwania Skutków Klęsk Żywiołowych i Wydział Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych, którzy pełnią funkcje administracyjne.

Wspomniane Biuro pełni funkcję właściwego Sekretariatu Ministra ds. Usuwania Skutków Klęsk Żywiołowych. Cele struktury obejmują przygotowanie do wszczęcia, koordynacji i opracowanie programów roboczych działań administracji rządowej w zakresie usuwania skutków powodzi, osunięć ziemi i innych katastrof naturalnych. Ponadto Biuro zapewnia działalność finansową administracji, utrzymuje kontakty z organami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi zgodnie ze swoimi kompetencjami.

Do zadań Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych należą:

- organizacja i realizacja zadań w zakresie kompetencji Ministerstwa w zakresie SN, w tym planowania działań w sprawach ogólnego bezpieczeństwa publicznego i zarządzania kryzysowego, ratownictwa i ochrony, nadzoru Państwowej Straży Pożarnej i funkcjonowania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, ratownictwa w górach i na wodzie, obrony cywilnej, zapobiegania i usuwania skutków ataków terrorystycznych, ochrony infrastruktury podtrzymywania życia, obowiązków koordynacyjnych w ramach umów międzynarodowych;
- wdrażanie wsparcia informacyjnego i analitycznego;
- opracowanie wniosków i innych dokumentów na potrzeby Rządowej grupy koordynacyjnej ds. kryzysu;
- nadzór nad działalnością Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej i uczelni (Szkoły Głównej) Straży Pożarnej;
- koordynacja współpracy międzynarodowej w zakresie OC, zarządzania kryzysowego, ratownictwa i ochrony ludności, infrastruktury wsparcia życie;
- kontrola i udostępnianie materiału mobilizacyjnego i rezerwy technicznej;
- koordynacja i nadzór za terytorialną gotowością mobilizacyjną w sytuacji awaryjnej, planowanie działań zapobiegania i sytuacyjne modelowanie zjawisk kryzysowych, realizacji programów ochrony ludności.

Ponadto, na poziomie lokalnym, w strukturze rządów wojewódzkich funkcjonują komórki oddziały zarządzania kryzysowego, które podlegają wojewodom. Organy te są odpowiedzialne za eliminację konsekwencji sytuacji nadzwyczajnych na szczeblu województw.

Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 kwietnia 2000 r. “O stanie klęski żywiołowej”. przewiduje, że usuwaniem skutków sytuacji nadzwyczajnych na miejscu zdarzenia kierują: wójt (Burmistr, prezydent miasta), jeśli do zdarzenia doszło tylko na terenie gminy, starosta, w przypadku, gdy do zdarzenia doszło na terenie więcej niż jednej gminy, należącej do powiatu, wojewoda, jeśli sytuacja nadzwyczajna wystąpiła w więcej niż jednym powiecie, należącym do województwa, ministr spraw wewnętrznych i administracji lub inny ministr, mianowany przez rząd, jeśli do katastrofy doszło na terenie więcej niż jednego województwa.

Likwidacja skutków sytuacji nadzwyczajnych jest realizowana przez specjalne zespoły kryzysowe tworzone na poziomie lokalnym, regionalnym lub rządowym. Skład tych zespołów określają władze lokalne. Ich finansowanie pochodzi z budżetów lokalnych i centralnych.

Również do usuwania skutków sytuacji nadzwyczajnych mogą być zaangażowane Straż Pożarna, policja, wojsko, służby medyczne, Straż Graniczna,

wodna służba ratownicza, inne służby państwowe, kontroli, struktury, itp, w zależności od skali strat.

Ustawodawstwem przewiduje się mechanizm rekompensaty dla organów samorządu lokalnego za straty spowodowane klęskami żywiołowymi i innymi katastrofami. Zwłaszcza projekt budżetu państwa osobno zapewnia fundusze na usuwanie konsekwencji tego rodzaju zjawisk. Podział środków jest realizowany przez Ministerstwo Finansów na wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

SPIS LITERATURY

1. Чмига В. О Діяльність органів державної влади у сфері цивільного захисту: навч. посіб. / В. О. Чмига, Н. Г. Клименко, М. Г. Орел; За заг. ред. В. О. Чмиги. К.: Вид-во НАДУ, 2008. 152 с.

2. Труш О. О. Досвід побудови та діяльності систем цивільного захисту країн – членів ЄС Центральної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. Вип. 2. С. 454–461.

NEW GENDER FEATURES IN SPORTS

Shoptenko V. R.
Ivan Franko Lviv National University
Scientific Supervisor – Horenko L. M., PhD in Historical Sciences, Associate Professor
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes of National University of Civil Defence of Ukraine

One of the manifestations of world globalism, on the one hand, as a process that reduces to a single denominator of the nation and state and directly a specific person on the other hand, is a new gender trend in the world of sports. In fact, there is unification, that is, blurring or erasing the boundaries (competition rules, requirements for participants, etc.) between men and women.

Sport as a special type of human activity is not allowed without motivation. According to the research of Lukashchuk V. I. “the specifics of motives for sports activities depend on both the level of qualification of athletes and their gender, especially at the initial stage of sports socialization” [1]. In addition, “sociologists of sports generally agree that for men, the social motive and the motive of energy realization are especially important, for women – health and entertainment and the possibility of teamwork. It is also important for men to be able to win and be successful. For women, the main dominant motive is the development of skill. However, there is no clear desire to win as the most important value of their participation in sports. These data are quite consistent with traditional concepts of masculinity and femininity but are not contradict the concept of gender socialization” [1].

In recent years, a new trend has emerged in sports, which can lead to significant difficulties for both the athletes themselves, their competitors, coaches, and judges. The fact is that in many countries there is a significant

increase in the number of people who, for one reason or another, make decisions to change their own gender.

As long as such a change concerns a person in everyday life or their own life, people do not have so many questions. However, in some cases, changing the gender of one person can significantly affect others. For example, let's assume that some of the world leaders of the biathlon season among men decide to change their gender and legally assert themselves as women. If he, and now she, is allowed to compete, the women's chances of winning will be reduced to zero.

Another example. If a similar procedure is carried out by male players of a leading football team, and go full-time to the women's league, it is almost guaranteed to lead their team to victory in the championship.

There are many similar examples, but we should not think that such situations are far-fetched.

In the autumn of 2018, at the World Cycling Championships in the category for athletes over 35 years of age, the first place among women was taken by a transgender man "Rachel" McKinnon (Canada), who stopped considering himself a man at the age of 29. This is the first transgender world champion. In the United States, sports play an important role in the education system. The prestige of educational institutions is often tied to sports success. And that's one of the fastest in the race among female students was male-transgender "CECE" Tefler. After his transition from the men's team to the women's team at Franklin Pierce University (new Hampshire), the latter was able to make a qualitative breakthrough... There is a history at the school level. Two years in a row, two Connecticut high school students (Andrew Yerwood and Terry Miller) have won the girls' competitionIn this state, in order to get the "rights" of a woman, it is enough to simply declare that you feel like a woman, you do not need to change your documents, take hormonal drugs, or have surgery for this" [1].

Analyzing the above examples, it becomes clear that society is at a stage when soon such situations will increasingly lead to various kinds of problems. It is impossible not to talk about them, not to see them. Most of all, we need to work ahead of the curve and attract experts from various industries to try to offer possible solutions to this situation as soon as possible.

Even a fairly simplified consideration of these trends gives the right to believe that in the absence of attention to the issue of new gender features in sports, it is quite easy to disappear (due to loss of motivation and lack of "justice"), not all women's sports.

REFERENCES

1. Лукащук В. І. Особливості гендерної соціалізації у спорті // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2012. №993, Вип. 29. С. 141–145.

2. Карпов А. Рак мирового спорта // Толерантность. Сексспросвет и пропаганда извращений. URL: http://ruskline.ru/news_rl/2019/03/16 /rak_mirovogo_sporta/.

ABOUT ONE OF THE APPROACHES TO HELPING PEOPLE DEPENDENT ON PSYCHOACTIVE SUBSTANCES

Stas A. S.
Cherkasy Medical Academy
Scientific Supervisor – Horenko L. M., PhD in Historical Sciences, Associate Professor
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes of National University of Civil Defence of Ukraine

The use of psychoactive substances, as a rule, causes the formation of physical or mental dependence on them. With physical dependence, the supply of neurotransmitters that have run out is replenished by drug use. Internal processes begin to be controlled by substances coming from outside, and the body can no longer do without them [1].

This work focuses on helping people who are addicted to psychoactive substances, especially alcohol. There are many approaches to solving this problem, they differ in efficiency, efficiency and the necessary resources.

Now the Ukrainian society is significantly changing, the public need is a growing-the orientation of a particular person to belong to a particular religious belief. Of course, there are different, sometimes opposite opinions on the use of "religious healing technologies", but most researchers in this subject area claim the effectiveness of faith healing techniques. The fact is that beliefs in virtually all major religions are based on the righteous, read the right, life of a person. And the correct life does not need additional psychoactive stimulants.

The vast majority of Ukrainian society, who consider themselves believers, are Christians, of which the majority are Orthodox. According to their beliefs, any pleasing drinks or food are not allowed to be consumed. So, the treatment of addicts to psychoactive substances is a "simple" observance of the rules of Orthodox life, which does not allow the use of such substances under any circumstances.

Unfortunately, this problem is not new to the population of Ukraine. Since the end of the XIX century, when the Ukrainian lands were part of the Russian Empire, the problem of alcohol dependence of the population was outlined [2]. This problem was widely discussed in both secular and medical societies, as well as in Church circles immediately.

"Priests began to preach about sobriety from the pulpits, created fraternities of sobriety in parishes, doctors wrote articles about the harm of alcohol to the human body, intellectuals lamented the decline of literacy due to widespread drunkenness. The highest Church hierarchy blessed anti-alcohol congresses and various methods to combat drunkenness" [2]. These approaches produced results, but the problem was not fully resolved.

We can say that the alcohol dependence of the population has been growing and decreasing somewhat. There is an opinion that the increase in attraction to alcohol was primarily characteristic of the lower strata of the population, which "hid" from life problems appropriately. However, now the

majority of the population of the state believes that it is at the lower economic stage. It turns out that you can use the "proven" method of dealing with various problems for centuries.

You can find a lot of materials where "they say that you need to know "the measure" in the use of alcohol. But this is a myth: what is the measure? How is it approved and installed by whom? In fact, there is no measure. A person is hooked on a bad habit, believing that alcohol can help to forget problems for a short time, muffle pain, bring out of a state of depression, cheer up the heart" [3].

Here is the list of consequences of alcohol consumption proposed in [3].

1. Alcohol destroys the body. Even in small doses, alcohol affects the brain and leads to the destruction of cells. In a state of alcoholic intoxication, a person does not remember what he did while in this state.

2. Alcohol leads to the emptying of the inner state of a person. If alcoholic beverages gave a person moral or other enrichment, this "happiness" would be reflected in the person himself. But we know what you can see and hear from a person in a drunken state and after leaving it: obscene words, bruises, beatings, puffy eyes, a terrible state, etc.

3. Alcohol leads to debauchery. Even in ancient times, the famous wise king Solomon spoke about the consequences that will come to a person's life from the use of alcohol: "your eyes will look at other people's wives and your heart will speak depraved".

4. Alcohol forms a habit and addiction. Alcohol leads to addiction. The decision to start drinking a little is crossing a certain moral line. However, having made this transition once, a person can never guarantee where her path will end after that.

The same consequences of using psychoactive substances indicated in [3] are sufficient to assert that they are absolutely harmful to the body and soul of a person, which is in no way consistent with the method of faith healing characteristic of Orthodoxy. It is important that in Orthodoxy itself there is no specific problem of drunkenness or another type of addiction, and often such problems are considered as forms of illness of the human soul as a whole. The cure for such diseases is belief. It is difficult to imagine that an intoxicated person would come to Church. In fact, the method of treatment is radical: if you want to believe, go to Church, you must give up a habit that is harmful to yourself and others. There are no half-forms. Drunkenness is a sin "winebibbers and fornicators in the Kingdom of God will not come unless they repent".

Perhaps the most significant example of faith treatment is that of John of Kronshtadsky [4]. If at first, this pious man himself went to the people to help people, then when the news of him spread, petitioners began to flock to him from all over the country. He received letters and telegrams. Those who received help sent money to this Saint for charity, and he immediately distributed everything to the poor. The amounts can only be judged relatively because all the funds immediately went to the needy. The amounts can only be judged relatively because all the funds immediately went to the needy. At the end of the XIX century, this was a truly huge amount of money. But he left nothing for himself: he fed the poor, organized a House of industry, which operated workshops, a

school, an orphanage, and of course, a Church. John of Kronstadt emphasized that the fight against the green snake is a very long process, it takes years, so you cannot lose self-control, you must constantly pray hard, not allowing yourself to be proud of the imaginary temporary sobering up [4].

REFERENCES

1. Психоактивні речовини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki.
2. Илюшин И. Обет трезвости как одна из форм оказания помощи зависимым от психоактивных веществ. URL: http://ruskline.ru/analitika.
3. Пологівський РЦССДМ. Алкоголізм: за чи проти вживання алкоголю? URL: http://xn--q1aan.xn--j1amh/2-uncategorised/.
4. Иоанн Кронштадтский о пьянстве URL: http://kaknepit.ru/alkogol/.

POLSKA AKCJA HUMANITARNA

Yeroma O. S.
Szkoła Główna Służby Pożarniczej Rzeczypospolitej Polskiej
Opiekun naukowy – Chubina T. D., doktor nauk historycznych, profesor
Czerkaski instytut bezpieczeństwa pożarowego im. Bohaterów Czornobyla
Narodowego Uniwersytetu obrony cywilnej Ukrainy

Polska Akcja Humanitarna specjalizuje się w zapewnianiu dostępu do wody, odpowiednich warunków sanitarnych oraz edukacji z zakresu prawidłowej higieny. Buduje, naprawia, utrzymuje infrastrukturę wodną. Organizacja pomaga również poprzez dostarczanie żywności (FSL), odbudowę schronień i budynków użyteczności publicznej (shelter), dystrybucje najpotrzebniejszych przedmiotów (NFI) (np. zestawy odzieży, koce, namioty, moskitiery, tabletki do uzdatniania wody, środki higieny osobistej itd.), pomoc medyczną.

W swoich działaniach PAH szczególnie uwzględnia potrzeby osób najbardziej narażonych na skutki kryzysu – dzieci, kobiet, uchodźców i osoby wewnętrznie przesiedlonych. W działania Polskiej Akcji Humanitarnej włączana jest społeczność lokalna. Ważnym elementem działań PAH jest edukacja polskiego społeczeństwa poprzez promowanie wartości humanitarnych. PAH prowadzi projekty skierowane do dzieci i młodzieży, prowadzi cykliczne kampanie informacyjne.

Pomoc jakiej udziela Polska Akcja Humanitarna jest możliwa dzięki wsparciu osób indywidualnych, donorów instytucjonalnych i firm. Kluczowa w niesieniu profesjonalnej pomocy jest również współpraca z partnerami lokalnymi i koordynacja pomocy humanitarnej w oparciu o międzynarodowe standardy SPHERE.

Za rok 2008 nagrodzona została Europejską Nagrodą Obywatelską.

Biura regionalne Polskiej Akcji Humanitarnej znajdują się w:

- Toruniu, ul. Wita Stwosza 2;
- Krakowie, ul. Szewska 4.

Pomoc humanitarna to działania mające na celu ratowanie życia i niwelowanie cierpienia ludzi poszkodowanych na skutek kryzysów humanitarnych. Pomoc humanitarna świadczona jest w oparciu o potrzeby ludzi i poprzedzona rozpoznaniem potrzeb. Kieruje się poniższymi zasadami:

- Humanitaryzmu – niezależnie od warunków, każdy człowiek powinien być traktowany z szacunkiem a jego życie stanowi wartość, którą należy chronić. Humanitaryzm przejawia się w ratowaniu życia ludzkiego oraz zmniejszaniu cierpienia;

- bezstronności – podstawą niesienia pomocy humanitarnej jest wyłącznie zaistniała potrzeba, udzielanie pomocy humanitarnej nie może być uzależnione od narodowości, rasy, wyznania ani poglądów politycznych czy zaszłości historycznych;

- neutralności – udzielanie pomocy humanitarnej nie łączy się ze wspieraniem żadnej ze stron konfliktu zbrojnego lub innego sporu, w trakcie którego organizowana jest pomoc humanitarna;

- niezależności – oznaczająca autonomię celów humanitarnych oraz politycznych, gospodarczych i militarnych.

Stałe misje Polskiej Akcji Humanitarnej: Sudan Południowy, Somalia, Syria, Ukraina, Irak.

SPIS LITERATURY

1. Организация Объединенных Наций. URL: http://www.undp.org.

2. Помощь в случае стихийных бедствий: Резолюция Генеральной Асамблеи ООН 2034 от 7 декабря 1965 г. URL: http://daccessdds.un.org/doc/ RESOLUTION/GEN/NR0/220/47/IMG/NR022047.pdf?OpenElement.

3. Рамочная конвенция по оказанию помощи в области гражданской обороны. URL: http://www.mns.gov.ua/inter/dogovors/conv/ russia.ru.php?p=1.

4. Снижение рисков катастроф: задача развития. Глобальный доклад. URL: http://www.undp.org/bcpr/disred/documents/publications/rdr/xecsummary_russian.pdf.

RODZAJ ZABURZENIA: UZALEŻNIENIA ODŻYWIANIA

Zakharov D. D.
Szkoła Główna Służby Pożarniczej Rzeczypospolitej Polskiej
Opiekun naukowy – Chubina T. D., doktor nauk historycznych, profesor
Czerkaski instytut bezpieczeństwa pożarowego im. Bohaterów Czornobyla
Narodowego Uniwersytetu obrony cywilnej Ukrainy

Uzależnienie od jedzenia jest specjalnym rodzajem nałogów. Z jednej strony – to rodzaj uzależnienia psychicznego, z innej – „gra" na terenie biologicznego wzorca zaspokajania głodu. W miarę tego, jak jedzenie staje się nie sposobem na zaspokojenie potrzeb biologicznych, lecz sposobem rozwiązania problemów, zwiększa się wpływ na napęd zadowalania głodu ze sztucznym jego stymulowzniem lub hamowaniem.

Nadmierne spożycie wskazuje, że jedzenie staje się czynnikiem uzależniającym, a przejadanie pomaga osobie uciec od rzeczywistości. Jest to raczej rozpowszechniona zależność, ponieważ podczas jedzenia występuje utrwalanie przyjemnych odczuć smakowych, uwalniane są specyficzne β-endorfiny. Pojawia się poczucie komfortu, zadowolenia i nieprzyjemna psychicznie treść jest wciskana w podświadomość. W chwilach irytacji, niezadowolenia, porażki i nudy pojawia się potrzeba coś zjeść. Na pewnym etapie, wraz z psychologicznymi mechanizmami używania żywności jako środka ucieczki, są aktywowane nadmiernie mechanizmy fizjologiczne, wskutek czego człowiek je, ponieważ odczuwa potrzebę jedzenia.

Istnieje dwa sposoby odmowy jedzenia: odmowa jedzenia i anoreksja nerwowa. Odmowa jedzenia charakteryzuje się utratą głodu. Anoreksja jest chorobą związaną z utratą apetytu, zaburzeniami metabolicznymi, zmianami hormonalnymi, krytyczną, zagrażającą życiu utratą masy ciała i zaburzeniami zachowania.

W przypadku odmowy jedzenia i anoreksji charakterystycznymi są zaburzenia żywieniowe na poziomie biologicznym, które mają dość podobne objawy ale różnią się pochodzeniem; na psychologicznym – zniekształcone wyobrażenie o swoim ciele i zmienione traktowanie procesu żywieniowego.

Mechanizm odmowy jedzenia powstaje z dwóch powodów. Pierwsza opcja – medyczna, na skutek stosowania terapii rozładowującej. Wchodząc w strefę głodu trzeba radzić sobie z apetytem. Po jakimś czasie stan się zmienia: pojawiają się nowe siły, znika apetyt (w byłym sensie tego słowa), nastrój się polepsza, aktywność motoryczna nasila się, głód przenosi się łatwo. Niektórzy ludzie próbują odtworzyć lub utrzymać to uczucie, ponieważ ono im się subiektywnie podoba. Na tle głodnej euforii traci się kontrolę nad swoim stanem i człowiek nadal głoduje, nawet jeśli głód staje się niebezpieczny.

Inna opcja – niemedyczna – jest powszechna w krajach o wysokim standardzie życia. Głodzenie się jest zwykle rejestrowane u nastoletnich dziewcząt z rodzin zamożnych i prosperujących. Głodzenie się zaczyna od ograniczenia ilości jedzenia, często w ramach specjalnego programu. Mechanizmem psychologicznym, który wywołuje głód, jest chęć fizycznego zmieniania się, aby wyglądać lepiej.

Niemedyczna opcja jest czasem początkiem jadłowstrętu psychicznego. Ograniczenie jedzenia w tym przypadku jest połączone z używaniem środków przeczyszczających, moczopędnych, środków tłumienia apetytu i wymiotów. Osoba zawsze widzi siebie zbyt otyłą, nawet na ostatnim etapie choroby. Przyczyną poważnych zaburzeń i śmierci jest stan ciągłego głodu, który działa tak samo jak zatrucie narkotyczne. Pod jego wpływem osoba nieadekwatnie ocenia sytuację, nie reaguje na otoczenie, odmawia leczenia, zamyka się w sobie.

W rozwoju anoreksji istotną rolę odgrywają czynniki rodzinne. Istnieją dwa modele dysfunkcyjnych rodzin.

W pierwszej wersji rodzice tworzą stabilną parę. Ojciec jest emocjonalnym, ambitnym podmiotem, zniekształcone agresywne tendencje matki realizują się w hiperobronności, nadmiernej opiece i kontroli, połączonych z zaniedbywaniem zainteresowań i uczuć dziecka. Ambitna dziewczynka ciągle czuje się

niespełniona, niepotrzebna, na tym tle anoreksja działa jako forma protestu przeciw władzy matki.

W drugiej wersji podstawą występowania anoreksji jest konflikt między sztywnym, surowym wychowaniem matki a córką, w którym córka zaprzecza w sobie wszystkiemu, co jest kobiece.

SPIS LITERATURY

1. Кулаков С. А. Диагностика и психотерапия аддиктивного поведения у подростков: учеб.-метод. пособие. М.; СПб.: Фолиум, 1998.

2. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология. М.: Медпресс-информ, 2008.

3. Старшенбаум Г. В. Аддиктология: психология и психотерапия зависимостей: научное издание. М.: Когито-Центр, 2006.

Секція 2. Сучасна освіта: методологія, теорія і практика. Роль соціально-гуманітарних дисциплін у системі вищої освіти. Філософія та освіта: актуальні проблеми взаємодії. Освіта в Україні: історичний досвід та виклики сьогодення. Проблеми професійної підготовки спеціалістів у ЗВО. Розвиток відомчої освіти: історія та сучасність.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Беседа Г. Р.
Науковий керівник – Потапенко Л. В., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

Інтеграція України до Європи та її стандартів зумовлює потребу в оволодінні громадянами нашої держави іноземними мовами. Якісне та поглиблене вивчення іноземної мови не тільки підвищує інтелектуальний рівень студента, але й дає змогу її використання у подальшому житті та професійній діяльності. Європейський досвід в організації процесу вивчення іноземних мов у країнах Європи є актуальним і корисним для України.

Якісне знання іноземних мов не можливе без використання сучасних освітніх технологій. В Європі об'єктом особливої уваги є впровадження нових підходів, методик і умов використання новітніх технологій (телекомунікації, супутникове телебачення, інтерактивне відео, комп'ютери, використання Інтернету, аудіовізуальних засобів та дистанційних технологій навчання). Навчальні заклади здійснюють розробку науково-дослідних проектів, що ставлять за мету формування системи комунікативного навчання.

У опрацьованих джерелах відзначається, що традиційна (не інформатизована) система навчання не створює умови для ефективного розвитку розумових здібностей студентів, а навпаки, нівелює їхні творчі потенціали. В основному більшість викладачів прагне дати студентам якнайбільше інформації зі своєї дисципліни, при цьому вимагаючи мінімуму пізнавальної і творчої активності. У результаті суспільство отримує пасивного фахівця, виконавця, що не володіє навичками прийняття рішень у професійній сфері [1].

У дослідженні ставимо собі за мету розглянути європейський досвід підвищення знань із іноземної мови у студентів ЗВО.

У країнах Європи традиційно починають вивчати іноземну мову якомога раніше, щоб результати навчання були вищими та кращими. Як правило, починають вивчати іноземну мову у перших класах початкової школи.

Одним із найважливіших факторів, що впливають на успіхи у вивченні мов, є, безумовно, кваліфіковані викладачі. І тут не останню роль відіграє статус викладача в його професії, адже саме він безпосередньо впливає на якість знань студентів. У Фінляндії, наприклад, потенційних викладачів набирають із найкращих випускників вишів. Викладач – це професія, яка високо оцінюється, саме тому вступити до університетів, де готують викладачів, можна лише за конкурсом. Це створює конкуренцію та підвищує престиж диплома викладача. Практичну підготовку, яка інтегрує академічне навчання майбутніх викладачів із педагогічним, у декількох країнах вважають одним із найуспішніших аспектів оволодіння майбутньою професією.

У деяких країнах, включаючи Нідерланди та Велику Британію, програми одночасного навчання й роботи за кордоном значно сприяють підвищенню рівня мовної підготовки викладачів іноземної мови [2].

Активне використання новітніх технологій та ЗМІ є засобом забезпечення доступу до інформаційних і розважальних ресурсів іноземною мовою, а також виступає основою для налагодження взаємодії з тими, хто розмовляє іншими мовами. Наприклад, у Данії, багато телевізійних шоу транслюються англійською мовою із субтитрами. Також у цій країні викладачі, завдяки американським і британським телевізійним програмам, фільмам, комп'ютерним іграм та музичним відео, розробили успішні стратегії для використання можливості неформального вживання їхніми студентами англійської мови в навчанні [2].

Цікавим є те, що за допомогою поєднання анімаційних, звукових, текстових та графічних ефектів, можливо імітувати ефект повного занурення у мовне середовище, реалізуючи сучасні технологічні, лінгвістичні, методичні та педагогічні технології. Крім того, за такими програмами відпрацьовуються всі аспекти мови: фонетичний, граматичний, лексичний та комунікативний, що дозволяє більш якісно та швидко оволодівати мовним матеріалом, набувати мовленнєвих навичок та вмінь.

Ще одним важливим фактором успішного оволодіння іноземною мовою є використання ефективних новітніх стратегій викладання. Однією із них є вивчення загальноосвітніх предметів за допомогою іноземної мови. У деяких випадках іноземну мову використовують як засіб викладання інших предметів навіть у початковій школі, де школярі вже добре її знають [2]. Такий досвід застосовується у Люксембурзі, таким чином одночасно підтримуючи вивчення обох мов. У європейських «двомовних програмах» учні початкових шкіл навчаються предметів виключно другою, або іноземною мовою.

У Данії, Німеччині, Нідерландах та Іспанії комунікативні методики є популярними у викладанні мов. Концентрування на комунікації та міжкультурному навчанні не тільки стимулює продуктивне обговорення проблем навчання й методів, які відображаються в планах та підручниках, а й має свій результат у покращеному рівні усного та письмового мовлення студентів [3, 84].

Деякі успішні методи також передбачають використання виключно іноземної мови на занятті, поділ навчальних груп за рівнем, а не за віком, проектно-орієнтоване навчання та технології, що поєднують опанування країнознавчих матеріалів із навчанням мови.

Що стосується оцінювання знань, то деякі педагоги приділяють особливу увагу оцінюванню як одній із найдієвіших та ефективних практик у вивченні іноземних мов. У нашій країні практично все оцінювання полягає у специфічних курсах та завданнях, які дає викладач. А єдиним національним або регіональним тестуванням з метою визначення мовного рівня є випускні іспити в кінці періоду здобуття середньої освіти. На противагу, у Нідерландах існують щорічні випускні іспити, які розроблені національним інститутом тестування та проводять у кінці кожного академічного року [3, 85].

Одним із стимулів вивченні іноземної мови є визнання її високого статусу в межах навчального закладу. У Європі знання принаймні однієї іноземної мови є обов'язковим для всіх студентів без винятку.

Отже, для підвищення якості вивчення іноземної мови варто:

- забезпечити статус іноземної мови як однієї з пріоритетних та обов'язкових дисциплін для професійного розвитку фахівців будь-якого профілю;
- створити на національному та місцевому рівні сприятливу атмосферу й можливості покращення вивчення іноземних мов;
- використовувати новітні технології;
- забезпечити найвищий рівень підготовки викладача;
- починати вивчати іноземну мову якомога раніше.

Зарубіжний досвід показує, що існує багато методик для вивчення іноземної мови, які на практиці об'єднуються і дають позитивний результат. Нове бачення освіти має на меті створення мотиваційного середовища для студентів у процесі вивчення іноземних мов.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вивчення іноземної мови – одна з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин в учнів. URL: http://www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/17/visnuk_20.pdf.

2. Сучасні підходи вивчення іноземної мови у ВНЗ світу URL: http://kneu.edu.ua/get_file/5855/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%83.doc.

3. Козлакова Г., Копил Г. Сучасні аспекти європейської політики вивчення іноземних мов в університетах // Вища освіта України. 2004. №2. С. 83–87.

СИСТЕМА ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФІНЛЯНДІЇ

Васильєв Д. О.
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Низка міжнародних досліджень показала, що фінська освіта є однією із найбільш ефективних у світі. Система освіти Фінляндії займає перше місце за показником рівня знань, кількістю дітей, які люблять читати, друге місце – у сфері природничих наук, п'яте – в галузі математики. Головна теза фінської освіти – Мало – означає багато! Не навантажуючи дітей зайвим, тут звільняють час для їхнього соціально-культурного розвитку, для збагачення особистості. Щоб змінити освіту, слід було змінити вектори, якими слугують базові педагогічні принципи.

Серед них:

1. Довіра та відповідальність «усіх до всіх» у всьому! Цей принцип передбачає навчання «без тиску». Кожен учень знає, для чого він тут (насамперед це роз'яснюють у сім'ї), чому потрібно опанувати саме цей матеріал, як він далі зможе це використати в подальшому житті, тому відчуває відповідальність насамперед перед самим собою. Вчителі надають учням самостійність. В останніх є право вибору: одні грають на барабанній установці, інші – опановують гітару, ще інші просто ходять по класу, розмовляють, діляться враженнями. Шкільної форми немає. Взагалі немає жодних обмежень, окрім «треба прийти одягненим». У Фінляндії переконані, що істина досягається лише методом «спроб та помилок», і кожен досвід дуже потрібний у становленні особистості.

2. Рівність. Школи однакові за престижністю, між ними фактично немає конкуренції. Матеріальна ситуація закладів теж приблизно однакова, якісний склад учителів скрізь високий, тому навчальний заклад обирають тільки за територіальним принципом (зручністю розташування).

3. Немає стандартизації. «Працюємо для результату, а не для тесту!» Існує єдиний державний іспит, який учні складають у 9 класі для отримання атестату зрілості. Звичайно, учителі використовують різноманітні форми перевірки, але не тому, що цей контроль обов'язковий. Він залежить від матеріалу, що вивчається, та від бажання самого вчителя. Мета – визначення прогресу учнів та їхніх «слабких місць», а не для встановлення рейтингу школярів.

4. Освітня автономія. «Школа фокусується тільки на освіті». Звичайно, є затверджений навчальний план, але він слугує тільки путівником (освітяни можуть коригувати його на власний розсуд), а саму стратегію викладання розробляє безпосередньо учитель. Тобто цей момент відбувається досить лояльно для фінських педагогів у порівнянні з нашими.

5. Директор виконує роль менеджера, розпоряджається шкільним бюджетом. (До речі заклади фінансуються державою та містом – сільські школи теж закріплені за містами). Керівник школи вирішує питання

документації, що стосуються освіти. Харчування учнів, прибирання школи, безпека та інше – це турбота місцевих органів управління [1].

Класи у фінських школах невеликі – до двадцяти учнів. Атмосфера всередині школи розслаблена і неформальна. Будівлі настільки чисті, що студенти часто ходять у шкарпетках і без взуття. Часто школи створюються за індивідуальними проектами, з попереднім обговоренням нюансів з педагогами та учнями.

Заходи на свіжому повітрі вітаються навіть за дуже прохолодної погоди. Домашня робота мінімальна, щоб залишити час для позакласних, поза предметних занять. Серед них – кулінарія, столярні роботи, металообробка, текстиль. А також – заняття мистецтвом і музикою. Додатково до занять музикою в школі багато учнів відвідують численні спеціалізовані музичні школи, які фінансуються державою. За невелику плату вони також можуть удосконалити навички гри на інструментах, вивчити основи сольфеджіо та теорії музики. Групам, які виникають стихійно, надаються майданчики для репетицій, а численні свята, конкурси, фестивалі дають можливість показати себе публіці.

Специфічне у фінській школі й оцінювання. У перші роки воно обмежується словесними формулюваннями, а формальні оцінки не виставляються. Початок чітко фіксованого оцінювання визначається локально в різних регіонах. Оцінки присуджуються за шкалою від 4 до 10. Як напівбал виставляються плюс і мінус: «+» «-». Найвищою оцінкою є «10+» [2].

У Фінляндії професійна технічна освіта об’єднує педагогів, студентство, бізнес та місцеву владу. Щомісяця в навчальних закладах проводяться наради, де обговорюють проблеми, потреби, вакансії.

Немає у Фінляндії і поділу на трудове навчання «для хлопчиків» і «для дівчаток», яке все ще практикується в Україні. Усі однаково й готують, і працюють зі столярними інструментами, причому обладнання багато. У трудових класах теж є полиці з книгами – так працювати зручніше й ефективніше.

Фіни серйозно ставляться до принципу рівних можливостей – де б не жила дитина, в Гельсінкі, або в далеких куточках Лапландії, у якій би школі не навчалась, вона отримає якісну освіту. І обов’язково безкоштовну – у школі, в училищі, в університеті [3].

Якщо наприкінці весняного семестру учень школи отримує з конкретного предмету «4», то його зобов’язують за літо «підтягнути» предмет. Якщо учень отримує численні невисокі оцінки, то його, в принципі, можуть і залишити на другий рік. Але вважається, що набагато краще надати учню, який відстає, додаткову допомогу, репетиторство. У таких складних випадках рішення приймаються учителями та директором школи після спілкування з учнем та його батьками [3].

Саме тому освітній досвід Фінляндії намагаються перейняти багато країн, серед яких є й Україна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Освітні мандри до Фінляндії / Освітні мандри до Фінляндії. URL: https://nus.org.ua/view/osvitni-mandry-do-finlyandiyi/.

2. Система освіти у Фінляндії – у гонитві за лідерством / Система освіти у Фінляндії. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2239681-sistema-osviti-finlandii-u-gonitvi-za-liderstvom.html.

3. Пахне Фінляндією. Чого українські вчителі можуть навчитися у найкрутіших школах світу / Пахне Фінляндією. Чого українські вчителі можуть навчитися у найкрутіших школах світу. URL: https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/18/228541/.

МЕТОД ІНТЕРВАЛЬНОГО ПОВТОРЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ НАЙКРАЩИХ СПОСОБІВ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СЛІВ

Горобець К. К.
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Людський мозок влаштований так, що він краще запам’ятовує інформацію, якщо звертається до неї кілька разів протягом достатньо довгого періоду часу, до того ж між періодами звернення повинні бути періоди спокою. Але як ми всі (чи майже всі) звикли навчатися? У ніч перед іспитом ми починаємо зазубрювати купу інформації. Якщо пощастить, то вранці ми добре здамо іспит, тому що прочитана інформація буде зберігатися у нашій короткостроковій пам’яті, звідки нам її не складно дістати.

Але чи переходить таким чином інформація у довгострокову пам’ять? Ні. Мозковий штурм ідеальний для генерації нової ідеї, але не для запам’ятовування чого-небудь. Тому ми часто стикаємося із ситуацією, коли студенти все вивчили, все здали, а через півроку не пам’ятають нічого. З чим це пов’язано? Як раз із тим, що мозок не здатний повноцінно засвоювати і надовго запам’ятовувати інформацію, отриману у результаті короткострокового, одноразового, хоча і інтенсивного зусилля. Тому, коли перед нами стоїть задача по запам’ятовуванню великої кількості інформації, ми повинні підходити до вирішення цієї задачі з урахуванням того, як працює наш мозок і наша довготривала пам’ять.

Ми впевнені: головне – не заучувати, а розуміти. Але інколи запам’ятовувати необхідно, і запам’ятовувати величезну кількість інформації. Найяскравіший приклад – вивчення іноземної мови, де ви не маючи словникового запасу не досягнете успіху.

Метод інтервального повторення як раз і потрібен для грамотного запам’ятовування великих об’ємів інформації, заснований на ідеї про те, що існує деякий оптимальний момент для повторення того, що вам потрібно вивчити. Найефективніший такий момент – як раз перед тим, коли ви готові забути цю інформацію. Якщо ви будете повторювати раніше, то це буде пустою тратою часу, якщо пізніше, то ви будете не повторювати матеріал, а вчити йог заново. Погодьтеся, варто подумати про те, як знайти

цей найоптимальніший момент, особливо якщо вам потрібно учити багато чого.

Як не дивно, але у метода «повторень» є свій першовідкривач – німецький психолог-експериментатор Герман Ебінгауз. Він займався вивченням закономірностей запам'ятовування, для чого розробив метод беззмістовних складів [1].

Г. Ебінгауз проводив на собі безжальні експерименти по «зубрінню». Він запам'ятовував, забував, знову запам'ятовував, знову згадував і знову безнадійно забував беззмістовні набори складів.

У результаті цих безжальних експериментів Г. Ебінгауз зрозумів, що:

- інформація забувається;
- найдужче інформація забувається у перші години після запам'ятовування.

Отже:

- через 20 хв. забувається 40% завченої інформації;
- через 60 хв. – 50%;
- через день – 70%;
- через місяць – 99,9%.

На основі своїх спостережень він прийшов до наступних висновків:

- повторюємо перший раз відразу після того, як закінчили читати;
- повторюємо вдруге через 20 хв. після першого повторення;
- повторюємо втретє через 8 год. після другого повторення;
- повторюємо четвертий раз через 24 год. після третього повторення [2].

Отже, суть цього методу в тому, що інформація повторюється через певні проміжки часу, що збільшуються, при чому кожного наступного разу ви звертаєтеся до цієї інформації як раз у той момент, коли ви її вже практично забули (але не зовсім!). В принципі, використовувати цей метод можна для запам'ятовування будь-якої інформації – правил, дат, визначень, формул тощо, хоча найбільшого застосування він отримав (і активно використовується!) у межав вивчення іноземних мов, де, як ви розумієте, хочеш-не хочеш, але змушений учити велику кількість незнайомих слів.

Наприклад, ви хочете вивчити слово «*cat*» (*кіт, кішка*). Перший раз ви повинні повторити слово десь приблизно через пару хвилин, потім – через годину, знову – наступного дня, потім – через 2 дні, 5 днів, 10 днів, 3 тижні, 6 тижнів, 3 місяці, 6 місяців і т.д. і т.п. В результаті, ви на все життя запам'ятаєте, що слово «*cat*» – це «*кіт, кішка*». Звичайно, ми всі дещо різні, тому проміжки для вас можуть бути дещо, але не значно, відрізнятися від приведених вище. Нам потрібно лише один раз підібрати і налаштувати цю схему під себе, щоб потім її успішно використовувати незалежно від того, що нам потрібно запам'ятати [3].

Найвідомішою та розповсюдженою програмою, що реалізовує цей метод інтервального повторення для запам'ятовування різної інформації, є Anki-картки [3]. Anki представляють собою систему карток для запам'ятовування інформації (Рисунок 1).

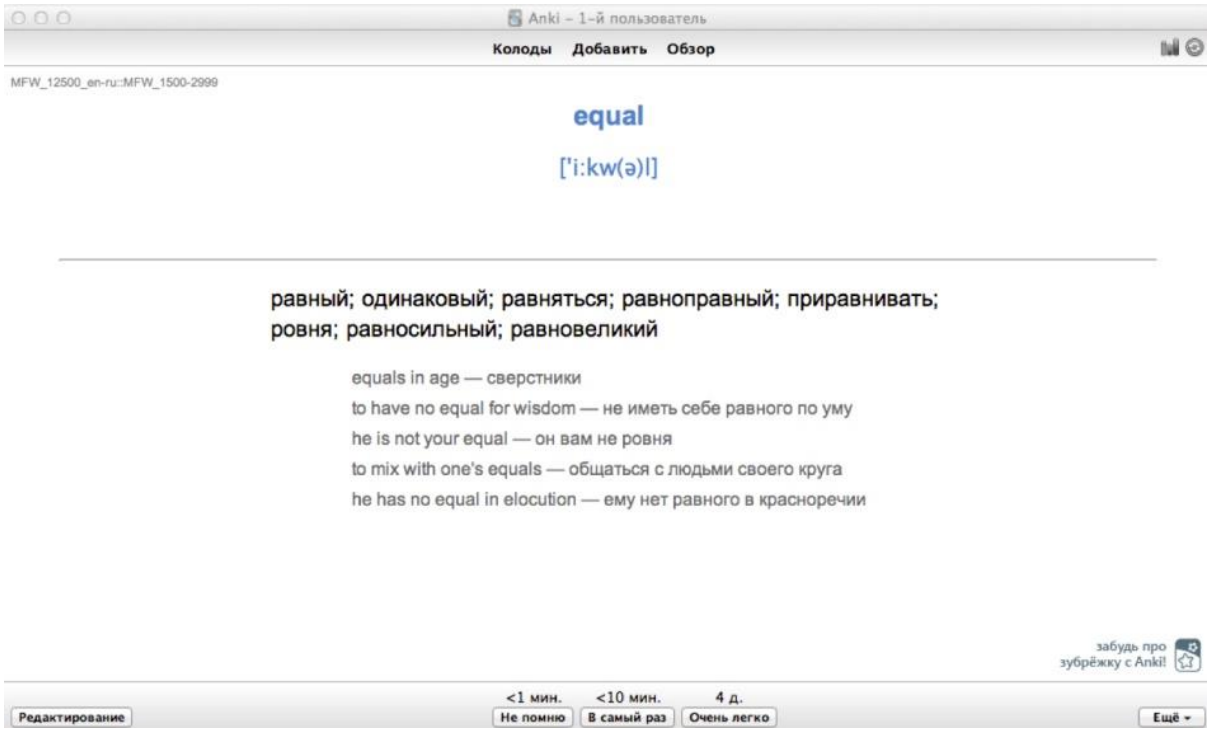

Рисунок 1. Anki-картка для запам'ятовування іноземних слів.

Картки організовані в колоди. Це можуть бути загальні колоди, наприклад, одна колода для вивчення слів англійської мови, інша – для слів іспанської мови. Або це можуть бути колоди з окремих, вузьких тем: наприклад, колода по датах із історії України XIX століття або по правилах із тригонометрії.

Anki-колоди варто використовувати на заняттях у школах. З їхньою допомогою можна давати дітям той матеріал, який втони повинні вивчити. Ви можете самі скласти колоду із матеріалів пройденого уроку або циклу лекцій. І що важливо, кожна картка не обов'язково містить лише текстову інформацію. До неї можна додати відео та аудіо файли (наприклад, з вимовою іноземних слів), математичні формули, ілюстрації тощо.

Отже, метод інтервального повторення підтверджений науково і є одним із найефективніших способів поповнення словникового запасу та вивчення великого об'єму інформації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Эббингауз Герман // Большая советская энциклопедия: [в 30 т.] / под ред. А. М. Прохорова. 3-е изд. М.: Советская энциклопедия, 1969.

2. Метод интервального повторения // MemorySecrets.ru. URL: https://www.memorysecrets.ru/learn-words/metod-intervalnogo-povtoreniya.html.

3. Как запоминать информацию: метод интервального повторения и Anki-карточки // Newtonew. URL: https://newtonew.com/lifehack/kak-zapominat-informaciju-metod-intervalnogo-povtorenija-i-anki-kartochki.

ТЕНДЕНЦІЇ МАСОВІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гунченко К. С.
Науковий керівник – Рилова О. Ю.
Черкаський державний бізнес-коледж

На тлі таких сучасних культурно-цивілізаційних процесів як глобалізація, інформатизація, гуманізація тощо, все більш актуальним стає процес масовізації вищої освіти.

Термін «масовізація» був запропонований радянським філософом та соціологом Б. А. Грушиним у статті «Процеси масовізації у сучасних суспільствах» у 1986 році. Він трактував це поняття як двосторонній процес, що включає в себе, по-перше, об'єднання величезної кількості індивідів (у порівнянні з попередніми епохами) у межах спільностей, що призводить до примноження соціальних зв'язків, по-друге, зрівнювання характеристик діяльності індивідів, що призводить до певного ототожнення них самих. Тобто поняття «масовізація» включає в себе формування масових властивостей та якостей особистості. На початку 80-х років XX століття відомий французький психолог Серж Московічі писав, що змішування соціальних груп утворює єдине «тіло» соціальної маси. «Гігантський штампувальний станок» освітньої системи випускає «людей-маси», яким притаманні одноманітні думки та почуття, стандартизоване мислення тощо [1, 50].

Феномен масовізації вищої освіти привертає увагу дослідників в Україні та за кордоном. При цьому слід зазначити, що цей процес не зводиться до кількісного збільшення студентів, акцент слід робити на зміні рівнів професійної освіти (бакалавр, магістр, PhD). В умовах переходу від індустріального до постіндустріального суспільства потрібна реальна модернізація вищої освіти, яка передбачає її структурне та змістовне оновлення.

Багато країн вже стикнулися з тим, що у них кількість закладів вищої освіти за останні десятиліття суттєво збільшилася. За підрахунками дослідників, у 1995 році у світі нараховувалося приблизно 68 млн. студентів. До 2000 року їхня кількість зросла до 100 млн. За даними ЮНЕСКО з 2000 по 2014 рік кількість осіб, що навчаються у закладах вищої освіти подвоїлась до 207 млн. осіб. Сьогодні понад 26% молоді здобуває вищу освіту по всьому світі. У багатьох розвинених країнах доступність вищої освіти перевищила 50%, а в деяких – 80% [2, 8–9].

Таке зростання доступності вищої освіти традиційно оцінюється як позитивне явище у світовій освітній практиці. Однак, якщо раніше диплом про вищу освіту свідчив про високу інтелектуальну та технічну підготовку спеціаліста, то сьогодні масовізація вищої освіти, нажаль, призвела до девальвації дипломів, універсалізації та уніфікації праці. Наявність диплому про вищу освіту тепер не гарантує працевлаштування за спеціальністю та отримання гідної заробітної плати.

Дуже часто в сучасному світі здобуття вищої освіти зводиться до процесу отримання знань, умінь і навичок, що дозволяють вирішувати теоретичні та практичні завдання у певній професії за допомогою доступних засобів. Підготовка спеціаліста масового типу заснована на традиційній системі навчання: заклади освіти не претендують на високу якість знань студентів, використовують застарілі освітні та гуманітарні технології, програми, методи і форми навчання. Сьогодні кризові явища системи масової освіти стають все більш очевидними, про що свідчить зниження якості освіти, розрив між природничо-науковим та гуманітарним знаннями, деперсоналізація, деморалізація тощо.

Вищезазначене дає підстави зробити висновок про те, що масовізація вищої освіти – це процес розвитку та формування певних умінь та якостей особистості, пов'язаний із низькою мотивацією на отримання вищої освіти та заміщенням її повсякденними потребами, цінностями та стилем життя, котрий характеризується стандартизованим мисленням, стереотипністю поведінки, соціальною адаптивністю, пасивністю, байдужістю тощо.

У результаті масовізації соціальних інститутів та суспільної свідомості змінюється не лише структура ціннісних орієнтацій, але й трансформуються традиційні норми, відбувається зміна відносин та вірувань, формуються нові уявлення та орієнтири. Розповсюдження таких соціальних явищ, як прагнення до насолод, соціальний інфантилізм, відсутність норм регуляції моралі тощо, призводить до виникнення скептичного світогляду у молоді і, як наслідок, до формування у молодіжному середовищі песимістичних та панічних настроїв, асоціальної діяльності, алкоголізму, наркоманії тощо.

З іншого боку, процесу масовізації освіти протистоїть інша сучасна тенденція, пов'язана зі створенням освітнього середовища, яке передбачає наявність фундаментальної якісної освіти, спрямованої на формування професіоналізму, стратегічного мислення, соціальної відповідальності, високих духовно-моральних якостей, що значною мірою визначається наявністю конкурентного середовища у самій освітній системі. Це – елітизація освіти.

У літературі до еліти, як правило, відносять: 1) правлячу «верхівку» суспільства; 2) професійну «верхівку» у кожній професії; 3) людей, які є гордістю нації; 4) розпіарену у засобах масової інформації «тусовку» (багаті, відомі люди тощо). Специфіка ж побутового використання поняття «еліта» пов'язана, як правило, з підміною значення. Телебачення, газети та соціальні мережі постійно згадують про «подвиги псевдоеліти»: нестримне споживання, корупцію, насилля, алкоголізм, порушення Правил дорожнього руху тощо.

Тож слід звернути увагу і на тенденцію псевдоелітизації, тобто прагнення мас виділитися у елітні групи через акцентування уваги на матеріальних статках у вигляді елітного житла, транспорту, предметів побуту, диплома престижного закладу вищої освіти тощо.

Історично еліта формувалася аристократичним шляхом: статус батьків успадковували діти. У процесі розвитку цивілізації дана система

була зруйнована і еліта почала формуватися демократичним та меритократичним шляхом. Меритократія означає владу знання, тобто тільки найбільш гідні, розумні, талановиті та енергійні зможуть підніматися соціальними ліфтами. Тобто маючи такі якості як цілеспрямованість та амбіційність, молоді люди, що вступають до закладів вищої освіти, можуть розраховують на те, що у них з'явиться можливість зайняти положення у суспільстві, яке дозволить змінити життя суспільства на краще. Адже в сучасному світі система освіти є одним з реальних соціальних ліфтів. Про що свідчить досвід світового лідера в освіті – Сполучених Штатів Америки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс. М.: Академический проект, 2011. 396 с.

2. Альтбах Ф. Дж. Массовизация высшего образования и глобальная экономика знаний: тянущиеся противоречия // Международное высшее образование. 2015. №80. С. 8–9.

АВТОРСЬКИЙ МЕТОД ЧИТАННЯ ІЛЛІ ФРАНКА ЯК ОРИГІНАЛЬНИЙ СПОСІБ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Діхтяренко Т. В.
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Метод читання Іллі Франка – це оригінальний спосіб вивчення іноземної мови, що складається із своєрідної «суміші» тексту на мові оригіналу та на його перекладі. Цей метод придумав російський філолог та поліглот Ілля Франк. З 2001 р. він активно застосовує його у книгах, що адаптовані за його методом. Наразі в Росії вийшло близько 400 таких книг. Перша книга, видана за методом Іллі Франка у 2000 р. була повість Еріха Кестнера «Еміль та шпигуни».

У книгах, що видаються із використанням цього методу, текст розбивається на невеликі уривки. Спочатку йде адаптований уривок – текст із вкрапленим у нього дослівним російським перекладом та невеликим лексико-граматичним коментарем. Потім йде той же текст, але уже неадаптований, без підказок. Варто зазначити, що цей метод відрізняється від методу паралельного тексту, при якому повний переклад представлений у другій колонці або у другій половині книги, а додаткові коментарі відсутні.

Наведемо приклад із оповідання Артура Конан Дойла «Скандал у Богемії», адаптованим Андрієм Єреміним:

To Sherlock Holmes she is always THE woman (для Шерлока Холмса она всегда та самая: «эта» женщина). I have seldom heard (я редко слышал; *to*

hear – слышать) him mention her (/чтобы/ он назвал ее; *to mention* – называть, упоминать) under any other name (/под/ каким-либо другим именем). In his eyes she eclipses and predominates (в его глазах она затмевает и превосходит; *to eclipse* – затмевать, заслонять; *to predominate* – преобладать) the whole of her sex (всех/ представительниц/ ее пола).

heard /hɜːd/, predominate /priˋdɒmineit/

To Sherlock Holmes she is always THE woman. I have seldom heard him mention her under any other name. In his eyes she eclipses and predominates the whole of her sex [1].

Останнім часом до книг, адаптованих за методом Іллі Франка, додаються аудіозаписи, начитані носіями, що дуже зручно, якщо не знаєш як правильно вимовляються слова.

Переваги методу Іллі Франка:

- використовується механічна пам'ять, тому запам'ятовування не потребує великих зусиль, необхідно тільки велика кількість повторень;

- ви читаєте тексти на мові оригіналу, що сприяє запам'ятовуванню використовуваних в мові фразеологізмів і характерних зворотів;

- не вимагає великої кількості часу і словника, так як підказки завжди «під рукою» [2].

Недоліки методу:

- звикання до граматичних конструкцій досягається, а розуміння – немає. Навіть після року читання за цим методом Ви можете так і не зрозуміти, чому в кожному конкретному випадку фраза побудована так, а не інакше;

- використовується механічна пам'ять, тому запам'ятовування неміцне, потрібна велика кількість повторень;

- запам'ятовується конкретне значення іноземного слова, наведене в перекладі. При цьому не відпрацьовується навик вибору вірного значення із загального змісту слова;

- переклад з російської мови на іноземну ніяк не відпрацьовується;

- метод «розслабляє» не дуже дисциплінованих учнів. Часто люди спотворюють цей метод і перестають працювати над текстом самостійно. Тобто, замість того, щоб працювати над текстом, людина відразу дивиться підказку, а то й просто читає текст російською. Це призводить до того, що метод перестає працювати, і людина не може перейти до читання непідготовлених текстів;

- більшість книг написані не сучасною розмовною мовою, а народні казки, відомі детективи (як приклад, Агата Крісті), дитячі книги та серйозні автори типу Гофмана, що не допомагає вивчати розмовну повсякденну мову;

- метод далеко не для новачків [2; 3].

Тому тексти, адаптовані за методом Іллі Франка можна рекомендувати в якості додаткових вправ для відпрацювання вивченого матеріалу або поповнення словникового запасу.

Таким чином, метод читання Іллі Франка сприяє пасивному освоєнню мови. Його можна використовувати або в якості підтримки, доповнення до

розмовної практики, або просто для пасивного засвоєння мови (якщо мета, наприклад, навчитися читати книги на тій чи іншій мові). Метод працює, якщо ви достатньо дисципліновані для самостійного аналізу і маєте хорошу пам'ять. Але обов'язково потрібно додатково учити граматику за допомогою іншого методу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Метод чтения Ильи Франка. URL: https://ru.wikipedia.org.
2. Метод изучения иностранных языков Ильи Франка. URL: http://www.angliiskii.ru/com_frank.html.
3. Работает ли метод Ильи Франка? URL: http://fluenterra.ru/how-to-learn-languages/metod-ilji-franka.php.

ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ XXI СТОЛІТТЯ – РЕФОРМА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Зайцева О. О.
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Реалії сьогодення показують, що основною проблемою сучасної молоді є невміння орієнтуватися в швидких змінах суспільного життя. По закінченню навчальних закладів випускник має стати успішним на ринку праці. Як показує досвід останніх років успішним є той, хто вміє навчатися впродовж життя, швидко пристосовуватись до нових умов, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти багатьма іншими вміннями. Основним середовищем, де формується успішна людина є школа, вона була, є і залишається рушієм суспільства.

З кожним роком ми спостерігаємо все більшу стійку деградацію освіти в Україні. Тому реформа освітньої галузі потребує негайної реформи. Сучасні діти очікують від сучасної освіти більшої самостійності, незалежності і меншої кількості авторитетів. А для цього сучасний вчитель має стати не ретранслятором, а коучем, тренером, фасилітатором.

Освітні процеси в Україні другого десятиліття XXI століття пов'язані із ключовою реформою Міністерства освіти і науки, котра трансформувала українські школи в так звані Нові українські школи (НУШі). Головною метою стало створення шкіл, в яких буде приємно навчатись, і які даватимуть учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, шкіл, в яких прислухаються до думки учня, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальним громадянином.

Розпочалась реформа НУШ у вересні 2017 року, коли було ухвалено новий Закон «Про освіту», котрий регулював основні засади нової освітньої

системи. У лютому 2018 року Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти.

Новий Закон «Про освіту» передбачає поділ школи на три рівні, кожен з яких також ділиться на два цикли. Навчання збільшиться до 12 років. За цей період школяр має змогу засвоїти усі необхідні знання та без проблем визначитися з майбутнім фахом.

Початкова освіта триватиме чотири роки. Перші два – адаптаційно-ігровий цикл, під час якого вчитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, обирати методи та засоби навчання. Тут використовуватимуть різноманітні ігри для розвитку дітей, дослідницькі проекти, а також групові завдання. Уже в 3–4 класах школярі вивчатимуть основні предмети.

Базова середня освіта ділиться на два цикли. Перший – 5–6 класи, має підтримувати зацікавленість до сфер знань і діяльності, які передбачені навчальною програмою. Другий цикл – 7–9 класи – буде предметним, зокрема з предметами на вибір.

Профільна середня освіта. Після закінчення 9 класу кожен школяр зможе обрати, як продовжити навчання: академічно чи з поглибленим вивченням профільних предметів. До слова, для здобуття освіти академічного спрямування створять спеціальну мережу академічних ліцеїв на кшталт того, як працює мережа коледжів і професійних коледжів.

Новий Стандарт початкової освіти з 2017/2018 навчального року успішно пройшов апробацію у 100 школах по всій Україні. З 2018/2019 навчального року за цим стандартом розпочали навчання першокласники по всій Україні.

Реформа шкільної освіти стартувала з 2018–2019 навчального року, а її завершення заплановане на 2029 рік.

Основою сучасної школи є педагогіка партнерства, заснована на взаємній повазі до особистості, праві вибору і відповідальності за прийняття рішень [8]. Учитель, учень та батьки мають бути партнерами; школа ініціює глибше залучення родини до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини. Учні, батьки та вчителі, об’єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за результат. Модель такої взаємодії пов’язана з категоріями: партнерство, повага, довіра, рівність відповідальність, добровільність, діти, родина, педагоги, діалог. Концепція Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Переваги НУШ:

1. Схожість з європейською системою освіти. Український атестат про загальну середню освіту будуть визнавати у ЄС. Завдяки цьому буде легше вступити у Європейський вищий навчальний заклад.

2. Автономія вчителя. Концепція НУШ передбачає велику свободу у виборі методів, прийомів та засобів навчання та виховання.

3. Учні будуть здобувати не тільки знання, а й вміння практично застосовувати їх в повсякденному житті.

4. Автономія школи. Школи зможуть вносити зміни до навчальних планів, освітніх програм та програм з навчальних предметів.

5. Інклюзивна освіта. Учні з особливими потребами зможуть навчатися разом зі своїми однолітками. Для них в НУШ створяться спеціальні умови для навчання.

6. Ранкові зустрічі. Діти в захваті від них, вони спрямовані на розвиток співпраці, допомагають працювати в команді, мають гарний емоційний вплив на дітей.

7. Відкрита до батьків школа. Звичних для всіх батьківських зборів не буде. Взаємодія між батьками та вчителями виходить на новий рівень.

8. Новий простір класу. Зонування класу та зручна організація простору класу, мобільні парти. Ігрові кімнати в школах де будуть різноманітні засоби навчання, матеріали для дітей (килимки, дидактичні та розвивальні ігри, картки, іграшки тощо) [1].

Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти. мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

Замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті.

Отже, з огляду на зазначене вище – головне завдання для учнів українських шкіл – опанувати за 12 років навчання не просто окремі предмети, а так звані «компетентності»:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (якщо відрізняється від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- вміння навчатися впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність [2].

Кожна з компетентностей – це комбінація знань, умінь, навичок, способу мислення, а також поглядів і цінностей. При цьому в рамках одного

шкільного предмету учні – залежно від форми подачі того чи іншого матеріалу – можуть опановувати одразу кілька компетентностей.

Варто зазначити, що ця реформа неможлива без «нового» вчителя – вчителя, який не дає готові відповіді на питання, а вчителя, який допомагає учням сформулювати власні питання, вчить їх правильно ставити й шукати на них відповіді, вчителя, який має робити виклики учням, мотивувати їх добиватися більшого, надихати створювати, тобто виконувати роль т'ютора (це той, хто допомагає, індивідуально працює, виявляє освітні запити, планує освітню діяльність, організує рефлексію, проектує наступні кроки в освіті, застосовує методи навчання, засновані на співпраці, активній участі дитини в навчанні).

Метою НУШ є сприяння професійному та особистому зростанню вчителя, а також підвищення його соціального статусу.

Щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати. Цю свободу дає новий закон «Про освіту».

Міністерство освіти і науки пропонуватиме типові навчальні програми, проте будь-який учитель чи авторська группа може доповнювати їх або створювати свої. Учитель тепер обмежений лише Державним стандартом. У цьому документі окреслено результати: що мають знати та вміти учні, закінчивши певний етап навчання. Натомість, як дійти до цих результатів, учитель визначатиме сам.

Реформування нової української школи продовжилося прийняттям 16 січня 2020 року Закону «Про повну загальну середню освіту», який закріпив на значно розширив основні положення Закону «Про освіту» 2017 року. Закон закріпив низку новацій, а саме – більше автономії вчителям і можливостей для створення індивідуальних програм навчання школярів, урегулював болюче мовне питання тощо [3].

Варто зазначити, що впровадження нових реформ завжди супроводжується невдоволенням суспільства, протистоянням. Однак слід пам'ятати, що ефективна реалізація реформи можлива лише при бажанні всіх учасників навчального процесу (вчителів, батьків та учнів) змінюватись, крокувати «в ногу» зі змінами в суспільстві та усвідомлювати переваги Нової української школи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нова українська школа // Міністерство освіти і науки України. URL.: https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola.

2. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. URL.: https://lib.iitta.gov.ua/710749/1/Ніколенко_Методист_Ст.%20Педаг.%20партнерства%20як%20умова.pdf.

3. Закон про середню освіту: головні новації // Радіо свобода. URL.: https://www.radiosvoboda.org/a/scho-zminiye-zakon-pro-seredniu-osvitu/30381556.Html.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Ковбун С. В.
Науковий керівник – Демченко А. В., кандидат педагогічних наук, доцент
Черкаська медична академія

Сьогодні зростає потреба сучасної медицини в медичних сестрах з якісною фаховою підготовкою, що відповідала б світовим стандартам, у фахівцях, здатних до ефективної професійної самореалізації у медичній галузі. Виконання важливих завдань, пов'язаних з реформуванням медичної галузі в України, потребує якісного вдосконалення системи професійної підготовки медичних працівників, зокрема, медичних сестер. Рішення даної задачі нерозривно пов'язане з професійною підготовкою кваліфікованих спеціалістів сестринських служб та реалізацією усіх потенційних можливостей і здібностей особистості. Концепція розвитку охорони здоров'я в частині розвитку сестринської справи та доктрина розвитку освіти України визначають основну задачу професійної освіти – підготовку висококваліфікованого, компетентного фахівця сестринської справи, який володіє суміжними медичними спеціальностями, готового до професійного зростання, здатного до самоосвіти і самовдосконалення. Основною метою професійної освіти в Україні визнана підготовка компетентного фахівця, здатного до ефективної професійної роботи за фахом і конкурентного на ринку праці. Розробка засобів реалізації формування професійної самореалізації, дослідження проблем його впровадження в практику вищої школи, технологізація цього процесу перебуває в центрі наукових педагогічних досліджень

Це вимагає від викладачів закладів вищої освіти медичної галузі оновлення змістового компонента процесу навчання для забезпечення готовності майбутніх фахівців до професійної самореалізації. Майбутні медичні сестри мають бути освіченими, конкурентоспроможними, мобільними, самостійним у прийнятті рішень, відповідальними за наслідки своєї діяльності та готовими до самореалізації у професійній діяльності. У час соціальних трансформацій, що зумовлюють нові соціально-економічні умови професійної діяльності, особливої ваги набувають внутрішні, психологічні ресурси особистості. Стійкість, стабільність та якість професійної діяльності обумовлюється особливостями особистісної готовності фахівця.

Загальнопедагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців досліджували В. Андрущенко, Г. Васянович, Р. Гуревич, І. Зязюн, М. Кадемія, А. Коломієць, В. Кремень, О. Матяш, В. Штифурак, В. Шахов та ін.; шляхи творчого професійного розвитку особистості майбутнього фахівця – О. Акімова, Н. Кічук, О. Коберник, О. Куцевол, С. Сисоєва, Г. Тарасенко та ін. Готовність майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, на нашу думку, можна розглядати в контексті безперервного професійного розвитку – тенденції, яка нині є характерною для всіх етапів розвитку медичної освіти.

Ряд авторів трактують поняття «професійна готовність» як похідне від психологічної готовності. С. Усова визначає щодо цього два основні підходи. Один із них передбачає оцінку стану готовності як певного функціонального стану, що передує поведінці, і є готовністю до певної форми реагування, зокрема до діяльності (Д. Узнадзе, В. Маріщук та ін.). Відповідно до другого підходу, готовність інтерпретують як підготовленість (В. Зав'ялова, Л. Кандибович, К. Дурай-Новакова та ін.). Водночас підготовленість визначена як стійка характеристика особистості та діяльності, як цілісний комплекс, що охоплює мотиваційний, інтелектуальний, емоційний і інші змінні, адекватні вимогам змісту й умовам діяльності [1]. Усе це стосується підготовленості до професійної самореалізації майбутніх медичних сестер. Цілком погоджуємося з С. Усовою з приводу того, що у студентів об'єктивно немає власне професійної діяльності, бо їхня діяльність перш за все – навчально-професійна. Тому, кажучи про готовність майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, ми певним чином приходимо до суперечності, оскільки справжня самореалізація відбувається вже у власне професійній діяльності. Ось чому важливим є створення таких умов у закладі медичної освіти, які б максимально наблизили навчальну, або навчально-професійну, діяльність майбутніх медичних сестер до професійної [1].

Л. Служинська пояснює поняття «професійна готовність» як суб'єктивний стан особистості, котра вважається здібною й підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконувати (за Н. Болтенковим); як складне особистісне формування, що поєднує ідейно-моральні професійні погляди й переконання, професійну спрямованість психічних процесів, самооволодіння, оптимізм, налаштування на професійну роботу, здатність на подолання труднощів, самооцінку результатів своєї праці, потребу в професійному самовихованні, що забезпечує високі результати праці фахівця в обраній сфері (за Л. Кондашовою) [2, 29–30]. Водночас науковець розуміє професійну самореалізацію як наявність і прояв мотивів, прагнень, потреб, задатків та здібностей особистості до компетентного виконання фахових дій з метою досягнення вершин у професійній діяльності [2, 28]. Готовність майбутніх медичних спеціалістів до професійного самовдосконалення К. Соцький розуміє як особливий особистісний стан, що передбачає: наявність у студента мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, прагнення до розширення й поглиблення професійних знань і умінь; володіння методами й технологіями самовдосконалення; розвиненість навичок самоосвіти; спрямованість на вдосконалення індивідуальних якостей [3].

Отже, спираючись на вищевикладені підходи (Ю. Колісник-Гуменюк, О. Кравченко, І. Лебедик, Л. Рибалко, К. Соцький та ін.), сформулюємо визначення *«готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації»* як характеристики особистості, що охоплює спрямованість на самореалізацію в майбутній професійній діяльності, прагнення до розширення, поглиблення й постійного вдосконалення професійних знань і умінь; прагнення до всебічного розкриття власного професійного

потенціалу в різних видах фахової діяльності, що зумовлює самозміни особистості в процесі навчання у медичному закладі вищої освіти. Професійне становлення медичного працівника є складним, тривалим і суперечливим процесом, який охоплює різні змістовні та структурні компоненти [3]. Тому вважаємо готовність майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації важливою професійно значущою якістю. Як цілком слушно зазначає Ю. Станишевська, на середній медичний персонал лягає основне комунікативне навантаження, яке передбачає не лише спілкування з різними категоріями пацієнтів, а й забезпечення функціонування лікувального процесу як соціальної системи, тому до особистісних якостей медичних сестер висувають відповідні вимоги: високий рівень комунікативних здібностей; належний рівень полікомунікативної емпатії та комунікативної толерантності [3]. «Медична сестра повинна мати потрійну кваліфікацію: наукову – для розуміння хвороби; технічну – для догляду за хворими; сердечну – для розуміння пацієнта», зазначає Н. Білім [4, 19].

Звісно, найбільш важливою моральною вимогою до медичного працівника, що визначає гуманізм його професії, є постійна готовність надавати медичну допомогу, уважно ставитися до хворого як до індивідуальності та піклуватися про нього, сповідуючи етичний принцип «Non nocere» (не нашкодь), про що заповідав ще Гіппократ. Основою медичного гуманізму є загальнолюдські норми моральності, чітко визначені медичною етикою та медичною деонтологією. Одна з таких норм – чуйне ставлення до болю, страждань і хвороби іншої людини. Здійснення професійної діяльності потребує від медичної сестри, крім спеціальних знань і досвіду, сформованості таких моральних якостей, як душевність і чуйність, уважність і комунікабельність, тактовність і ввічливість, чесність і правдивість, щедрість і великодушність, моральна чистота, взаємодопомога і взаємоповага, терпимість і наполегливість, рішучість і витримка, а також співчуття та співпереживання, тобто емпатія [3].

Медичній сестрі доводиться мати справу з пацієнтами різного віку, з певними соціальними та культурними пріоритетами клієнтів. Однак об’єктом її діяльності завжди залишається людина. Це потребує від медичної сестри особливих індивідуальних якостей, системи цінностей, світогляду, і, перш за все, осмисленого ставлення до себе як суб’єкта професійної діяльності [4, 20]. Медична сестра – це не тільки найбільш масова спеціальність серед медичних працівників, а й сполучна ланка між людиною, яка потребує медичної допомоги, і лікарем, це фахівець, від якого суттєво залежить якість медичного обслуговування населення [4, 18]. Жодна спеціальність у світі не пов’язана так близько з людським болем, як фах медичної сестри. Вона завжди з хворим, перша готова прийти йому на допомогу, діє завжди за принципами: не нашкодити, зробити добро, уміти співпрацювати та бути відданою як професії, так і пацієнту. Тому медсестра – це унікальна, суспільно-активна особистість, котра повинна вдосконалювати свої професійні, психологічні якості з метою забезпечення оптимального догляду за пацієнтом [5, 152]. Медична сестра сьогодні – це

висококваліфікований фахівець, здатний виконувати лікувально-профілактичні завдання, розробляти план заходів із реалізації сестринської допомоги, оцінки ефективності надання допомоги, здатний організувати заходи з надання невідкладної долікарської допомоги, профілактики захворювань. Завданням її є зменшення важких і неадекватних реакцій, створення в пацієнта розумного ставлення до хвороби, яке забезпечить найкраще виконання лікувального режиму [5, 153].

Таким чином, поняття готовність до професійного саморозвитку є багатофункціональним та багатокомпонентним, оскільки відображає багатогранність професійної діяльності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації. І лише дія міцно взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів (мотиваційно-вольового, когнітивно-інтелектуального, креативно-діяльнісного) забезпечить досягнення якісного результату підготовки майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сірак І. П. Готовність майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 155 с.

2. Станишевська Ю. Я. Аналіз особистісних якостей медичних сестер на різних етапах професійного становлення // Медсестринство. 2015. №1. С. 28–33.

3. Шегедин М. Б. Медсестринство в Україні: навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. I–II рівнів акредитації. Т: Укрмедкн., 2003. 279 с.

4. Бабенко Т. П. Дослідницька діяльність студентів у контексті реформування медичної освіти // Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир, 2012. С. 18–20.

5. Ярославцева М. І. Психолого-педагогічні аспекти сутності професійної самореалізації студентів // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. 2007. №2. С. 152–154.

ЩОДО МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ОЛЕКСАНДРОМ ДРАГУНКІНИМ

Мацвей А. О.
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Англійська мова – це мова Інтернету та комп'ютерних технологій, але найголовніше – нею користується весь світ. Знання англійської мови дозволяє широко користуватися можливостями Інтернету, читати літературу та періодичні видання в оригіналі, працювати та навчатися закордоном, заповнювати анкети і писати резюме, вести ділову та побутову переписку.

У зв'язку із попитом, що постійно зростає, на знання англійської мови, бажаючим пропонується багато різнопланових систем та методик вивчення. Однією із методик є система вивчення англійської мови за Олександром Драгункіним.

Олександр Драгункін – автор ряду підручників з англійської мови та псевдонаукових історико-лінгвістичних ідей.

Метод О. Драгункіна заслуговує на увагу, оскільки у ньому переплітається розумне поєднання несвідомого оволодіння розмовними фразами для навчання спілкуванню в типових ситуаціях і свідомих маніпуляцій із мовним матеріалом.

За його словами, його методика принципово відрізняється від усіх інших не лише підходом до викладання, але й кінцевою метою навчання. Олександр Драгункін зазначає, що «його форма подачі матеріалу не лише абсолютно нова, а й сам навчальний матеріал різко відрізняється від традиційного» [1].

Автор методу вважає, що англійська мова за свою більш ніж 1000-літню історію втратила ряд граматичних факторів і її кістяк на сьогодні складає обмежену кількість постійно незмінних слів (або їхніх комбінацій) [2, 10].

О. Драгункін проаналізував життєві стандартні ситуації і вичленив постійні алгоритми їх опису, які назвав «формулами». Принципи побудови формул є незмінними, а самі формули складаються із частин (елементів або блоків), що змінюються. Вивчивши певну кількість формул та елементів (блоків), учень через 1–2 тижня, на думку автора, зможе самостійно складати формули-мікрофрази.

Метою даного методу є навчитися вільно спілкуватися граматично правильною англійською мовою з будь-яким англомовним партнером носієм або неносієм англійської мови, автоматично складаючи із формул і слів «правильні та красиві речення» [2, 13]. Учневі достатньо вивчити «51 формулу», що дозволить йому самостійно складати будь-які фрази. Однак сумнівним є твердження автора про те, що складені учнем фрази можуть передати найтонші відтінки його думок і бажань, оскільки початківець навряд чи зможе вибрати із словника адекватне для конкретної ситуації спілкування слово, передати свій настрій та емоційний стан.

Також О. Драгункін використовує власну термінологію – за його словами, «чітку, функціональну, абсолютно прозору і зрозумілу» [1]. Всі елементи і правила в англійській мові, на його думку, можна сформулювати у декілька конкретних груп. Цих груп 7 і кожна складається із 7 складових, тому вони називаються «сімками». Звідси, всі англійські граматичні конструкції будуються із конкретної кількості елементів, розташувавши які у зручному для користувача порядку, автор отримав універсальну таблицю.

Всі таблиці і всі групи («сімки») повинні бути вивчені напам'ять. Знання всіх зовнішніх змін, які можуть відбуватися з англійським словом, знання і розуміння змісту таблиць приведе до усвідомлення того, як складати елементи у формули, а потім у фрази. Суть методики, за автором, дійде до учня сама по собі у процесі читання його книг. Книгу потрібно

читати не один раз для досягнення автоматизму в умінні складати необхідні фрази.

Структура мови за тлумаченням О. Драгункіна також викликає у лінгвістів ряд запитань.

Так, на думку М. Горелік, О. Драгункін уміло систематизував велику кількість мовних явищ. Однак автор систематизував мовні явища не за змістовим, а за мовним принципом, хоча і стверджується, що система абсолютно строга і логічна і відповідає критерію функціональності. М. Горелік звертає увагу на три базові правила, які виділяє О. Драгункін:

- дієва особа позначається лише суб'єктним займенником;
- у кожному англійському реченні обов'язково є дієслово (у будь-якій формі);
- один раз змінене англійське слово у подальшому не змінюється.

Крім того, він виділив нові категорії граматики (обов'язкові показники, слова-підказки тощо) [4], систематизував слова-виключення, вирішив «проблему» артиклів та «неправильних» дієслів, а надскладні «часи», які надзвичайно важкі для розуміння російськомовній аудиторії, за його методикою, на думку О. Драгункіна, легко та швидко засвоюються його учнями.

Однак у спеціалістів виникає відчуття, що побудована система відображає якусь іншу англійську мову.

Також, автор відмовився від класичного вивчення правил читання англійських слів та розробив свою власну транскрипцію – русифіковану версію транскрипції для запам'ятовування англійських слів. Наприклад, *teeth – мііф, thing – фінг, knowledge –нооліджь*. Його доводи прості: акцентів і варіантів вимови так багато, що ваша мова англійською не обов'язково повинна бути схожа на традиційну [1].

Варто відмітити, що критики цієї методики звертають увагу на неадекватність транскрипції, що використовується, та невміння його учнів використовувати вивчені граматичні конструкції у мовленні з урахуванням тієї чи іншої комунікативної ситуації [3].

Переваги методу О. Драгункіна:

- вивчення граматики відбувається послідовно від простого до складного;
- від уроку до уроку зустрічаються ідентичні слова, що полегшує їхнє запам'ятовування.

Недоліком є те, що метод заснований на заучуванні вже готових клішованих фраз, що виключає осмислене вживання мовного матеріалу [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що за методом О. Драгункіна можливо навчитися складати граматично правильні речення, але не можна навчити спілкуватися, що підтвердило експериментальне дослідження Ю. Кучієвої [3].

В експериментальній перевірці брали участь 30 учнів першого курсу професійного коледжу. Із 30 студентів 13 осіб вивчали англійську мову в школі, для 17 студентів англійська мова була новим предметом, оскільки в школі вони вивчали німецьку або французьку мови. Перед початком

експерименту 13 студентів, що вивчали англійську мову, були протестовані з метою визначення їхнього рівня володіння англійською мовою. Результати тестування показали, що студенти володіють англійською мовою на «початковому» рівні. 17 студентів почали вивчати англійську від початку.

Із студентами було проведено 16 занять з англійської мови з використанням книги О. Драгункіна «51 золота формула». Експериментальна перевірка проходила у строгій відповідності до вказівок, що викладені в книзі. По завершенню навчання всі студенти були протестовані. Результати тестування показали, що у студентів, які раніше вивчали англійську мову, дещо збільшилась швидкість мовлення, вони стали більш свідомо складати речення і будувати висловлювання. Однак вільному спілкуванню студентів не вдалося навчити, їхній рівень володіння англійською мовою залишився «початковим». Рівень володіння англійською мовою студентів, які раніше не вивчали англійську мову, виявився нижче рівня «виживання».

Отже, метод О. Драгункіна є результативним для тих учнів, у яких є певний рівень знань. Логічні таблиці вони можуть використовувати як засіб для повторення і закріплення раніше вивченого матеріалу.

Для початківців потрібне додаткове роз'яснення правил. По завершенню навчання студенти навчилися складати речення, замінювати слова у самих реченнях і відтворювати завчені фрази поза контекстом. Для того, щоб навчити студентів використовувати матеріал для вивчення у ситуаціях спілкування, необхідно розробляти вправи для тренування.

На відміну від думки автора щодо можливості навчання вільному спілкуванню англійською мовою, трансформації формул не складаються у комунікативну компетенцію. Використовуючи метод О. Драгункіна, можна розвивати і удосконалювати граматичну компетенцію у тих учнів, хто раніше вивчав англійську мову, формувати граматичну компетенцію у тих учнів, для кого англійська мова є другою іноземною мовою, додаючи до підручника тренувальні вправи. Лише у цьому випадку підручник «51 золота англійська формула» може бути використаним як один із варіантів самонавчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Что же такое методика Александра Драгункина? URL: http://dragunkin.ru/.

2. Драгункин А. 51 золотая английская формула. СПб.: filolingvia. URL: com/publ/129.

3. Кучиева Ю. Т. Авторские методы обучения иностранным языкам // Lingua mobilis. 2010. №5 (24). С. 129.

4. Горелик М. Обзор методов обучения или «кулики на болотах». URL: http://runovschool.kiev.ua/public/dis_method/.

ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В СФЕРІ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Никитюк Ю. С.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Приєднання України до Болонського процесу та відповідне реформування і розвиток вищої освіти в нашій державі повною мірою відповідає загальноєвропейському вектору державного розвитку та суспільному прагненню реформувати вищу освіту, забезпечивши її відповідність національним, європейським та світовим стандартам. Правове забезпечення входження України до європейського простору вищої освіти здійснюється шляхом планомірної та системної адаптації вітчизняного освітнього законодавства до принципів і вимог Болонського процесу. Ця робота має здійснюватися на базі науково-обґрунтованих розробок та досліджень. Водночас слід відзначити, що незважаючи на величезну кількість досліджень, проблематика яких стосується шляхів входження освітньої системи України до Європейського простору вищої освіти, переважна їх більшість охоплює питання змістовного, управлінського, організаційного чи педагогічного плану. Кількість наукових розвідок, присвячених шляхам юридичної адаптації вітчизняної вищої освіти до вимог Болонського процесу, певною мірою обмежена. З наявних наукових джерел необхідно, безумовно, виділити колективну монографію «Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні». Автори глибоко і змістовно досліджують проблеми формування, становлення та розвитку Болонського процесу в Європі, запровадження трьох циклів вищої освіти, Європейської кредитно-трансферно-накопичувальної системи (ECTS), запровадження в Україні додатка до диплома європейського зразка, становлення національної рамки кваліфікацій, забезпечення якості вищої освіти, визнання 169 іноземних кваліфікацій, забезпечення академічної мобільності та реалізації програм Європейського союзу у сфері вищої освіти, відкритих для України. Також автори проаналізували стан реалізації інструментів Болонського процесу в Україні [1].

Водночас вважаємо актуальним здійснення комплексного аналізу освітнього законодавства на предмет його адаптації до вимог і пріоритетів Болонського процесу. Системність і планомірність роботи по запровадженню пріоритетів Болонського процесу до вітчизняного освітнього законодавства характеризується наявністю відповідних планів і програм, присвячених питанням розвитку вітчизняної освіти. До того ж слід зазначити, що практично кожен з державних програмних освітянських документів тією чи іншою мірою співвідноситься з перспективою входження України до Європейського простору вищої освіти. Водночас вважаємо за доцільне з-поміж цих документів виокремити такі, що присвячені винятково приєднанню України до Болонського процесу. Це передусім Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в

системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 23.01.04 р. №49 [2].

На жаль, вищезазначена програма практично не передбачала внесення змін до освітянського законодавства, водночас ряд її пунктів або передбачав відповідне розроблення підзаконних нормативно-правових актів, або визначав заходи вжиття яких без змін у нормативному забезпеченні був би неможливим. До подібних програмних завдань слід віднести розгортання широкомасштабного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи та визначення нормативно-регулятивних засад зазначеного експерименту, трансформація освітніх рівнів з метою приведення зазначеної структури до європейських освітніх стандартів напрацювання принципів і напрямів системи освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти і відповідну розробку проектів нормативних документів, що регламентують ступеневість системи вищої освіти, удосконалення «Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка 170 здобувачів вищої освіти». При цьому базою подібного удосконалення має стати аналіз потреб у кваліфікованих фахівцях ринку праці – як вітчизняного, так і європейського та світового. Потрібна розбудова нормативної бази, яка визначатиме особливості організаційного забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти в умовах кредитно-модульної системи та оцінювання ефективності й результативності процесу навчання. Процедури ліцензування вищих закладів та акредитації освітніх програм в умовах Болонської системи також потребують оновлення нормативно-правової бази. Відкритого і прозорого регулювання потребують процедури, які забезпечуватимуть академічну мобільність науково-педагогічних працівників та студентів. Є гостра необхідність удосконалення процедур нострифікації з урахуванням досвіду європейських країн. Це далеко не повний перелік проблем входження України до Європейського простору вищої освіти, вирішення яких потребує відповідної розбудови нормативно-правового забезпечення.

Зазначений План передбачав систему реформаторських заходів змістовного характеру, які стосувалися оптимізації національної організації мережі вищої освіти, запровадження Національної системи кваліфікацій, забезпечення якості вищої освіти, організації навчання впродовж життя, поєднання вищої освіти і дослідницької роботи, забезпечення соціального виміру вищої освіти, реалізація академічної мобільності, удосконалення навчального процесу вищого навчального закладу, створення єдиного інформаційного простору та науково-методичного забезпечення євроінтеграції освіти та формування системи фінансування супроводу Болонського процесу.

Таким чином є всі підстави твердити про здійснення важливих кроків на шляху адаптації вітчизняного законодавства до вимог Болонського процесу та 181 Європейського простору вищої освіти. Це твердження більшою мірою стосується законотворчої роботи і, на жаль, меншою – вжиття заходів, спрямованих на імплементацію вже прийнятих законів. Необхідно прискорити роботу по забезпеченню функціонування Закону України «Про вищу освіту» шляхом прийняття та запровадження підзаконних нормативно-правових актів та вжиття відповідних заходів

організаційного характеру. Окрім того, винятково актуальною видається необхідність підготовки до розгортання заходів щодо імплементації проекту закону «Про освіту» вже на етапі законопроектної роботи, що дозволить після прийняття закону та набуття ним чинності якомога швидше розпочати процес його запровадження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія / Бугров В., Гожик А., Жданова К., Зарубінська І., Захарченко В., Калашнікова С., Козієвська О., Линьова І., Луговий В., Оржель О., Рашкевич Ю., Таланова Ж., Шитікова С.; за заг. ред. В. Лугового, С. Калашнікової. Київ: ДП «НВЦ Пріоритети», 2014. 156 с.

2. Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.04 р. №49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0049290-04.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИПОЖЕЖНОЇ РОБОТИ СЕРЕД ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Павленко О. П.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Навчання повинно починатися з дитячих дошкільних закладів – зі складання вихователем перспективного плану занять з дітьми по вивченню правил пожежної і власної безпеки, підготовки методичних розробок, конспектів занять. У вихованні рекомендується вживати власний позитивний приклад безпечної поведінки та приклад людей, які емоційно важливі для дитини.

Необхідно зібрати художню літературу на протипожежну тематику, ілюстрації, платівки, діафільми, слайди, книжки. Наочні матеріали, що використовуються при проведенні занять допомагають дітям засвоїти усну розповідь матеріалу лекції, знайомить дітей з поняттям «вогонь».

У дитячих навчальних закладах слід розповідати дітям про ознаки пожежі, небезпечність вогню та його властивості. Заняття бажано проводити у формі бесід із використанням ілюстрацій, художніх творів, із розучуванням віршів, пісень, загадок, прислів'їв, приказок, скоромовок. Також бажано влаштовувати прослуховування платівок, демонстрацію діафільмів, сюжетно-рольових і дидактичних ігор.

Вихователі та вчителі повинні вивчати з дітьми правила поведінки під час пожежі, пояснювати, чому не можна ховатися в приміщеннях, де виникла пожежа, як загасити маленький вогонь піском, водою або ковдрою, як вийти з кімнати, якщо там багато диму, як вивести з неї дітей, як набрати по телефону номер пожежної частини й правильно повідомити

адресу та своє прізвище. З дітьми повинні проводитися як тематичні, так і комплексні заняття.

В молодших і середніх дошкільних групах знайомство дітей з правилами пожежної безпеки проводиться, як частина заняття. Набуті теоретичні знання треба закріплювати в повсякденному житті – під час прогулянок, в іграх, під час спостережень за явищами природи.

Значну роль у засвоєнні навичок пожежної і власної безпеки дитиною відіграє місце, де дитина проводить більшу частину свого часу, вчиться життю на прикладі поведінки близьких їй людей – сім'я. Тому інспектору, відповідальному за цей напрям роботи, слід проводити систематичну роз'яснювальну роботу з батьками. Також важливо відмітити, що основна причина виникнення більшості нещасних випадків, що трапились з дітьми – порушення правил пожежної безпеки її батьками, залишення ними дітей без нагляду, їх недбалість.

Часто малята бачать удома, як дорослі нехтують найпростішими протипожежними правилами: залишають без нагляду електронагрівальні прилади, телевізори, палять у ліжку та інше. Дорослі не усвідомлюють те, що дитина на підсвідомому рівні запам'ятовує стереотипи поведінки людей, що її оточують. Словесна розповідь про правила безпечної поведінки має менший виховний потенціал, аніж особистий приклад. Такою є особливість сприйняття навколишньої дійсності дитиною, таким є механізм пізнання реальності її психікою.

В дитячому віці психіка зберігає інформацію про навколишній світ та минулі події у підсвідоме та несвідоме, що потім, через деякий проміжок часу, може спричинити велику біду, адже дитина несвідомо буде порівнювати слова, що їй говоряться, зі своїм життєвим дослідом, буде критично відноситись до застережень щодо дотримання правил пожежної та власної безпеки. Дитина більш довіряє своєму особистому досвіду, аніж словам про можливу небезпеку тих чи інших дій. Дитина на підсвідомому рівні впевнена, що з нею не може статися нічого страшного, адже вона бачила своїми очами відсутність негативних наслідків недбалих вчинків, що були скоєні на її очах рідними.

Також, для недопускання мимовільного вчинення батьками таких дій, потрібно провести лекцію про основні заходи ППБ, освіжити навички та знання, що були засвоєні самими батьками. Комплексне виконання цих заходів дозволить значно мінімізувати надзвичайні події, що виникають по вині дітей або за їх участю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаркавий Д. Основи безпеки для дітей у малюнках. Черкаси, 2009.

2. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л. М. Проколієнко. К.: Рад. Школа, 1989.

3. Пікож А. Навчаємо дітей правил пожежної безпеки // Пожежна безпека. К., 2000. №4. С. 18–20.

4. Рожков А. Концептуальні засади навчання з питань пожежної безпеки // Пожежна безпека. К., 2001. №1. С. 44–45.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Посипайко Н. В., Гречуха О. В.
Наукові керівники – Снісар О. А., кандидат педагогічних наук;
Ліфер К. О.
Черкаська медична академія

Під час навчання у закладі вищої освіти студент не тільки набуває важливих професійних знань та умінь, формується як фахівець, але й проходить становлення як особистість, громадянин своєї держави.

Громадянська свідомість включає в себе усвідомлення особистістю її прав і обов'язків у суспільстві, міру оволодіння суспільною системою цінностей і на цій основі визначення та утворення власної системи ціннісних орієнтацій, цілей, мотивів. Завдяки цьому особистість стає суб'єктом соціалізації, ідентифікує себе з державою [1]. Формування громадянської самосвідомості – це складний процес усвідомлення особистістю своєї громадянської сутності, оцінювання себе як патріота незалежної України, що виявляється в соціально значущій діяльності, спрямованій на розвиток Батьківщини [2].

У закладах вищої освіти застосовуються різні форми та методи, що спрямовані на формування у студентів громадянської свідомості, одним з проявів якої є екологічна свідомість. У Черкаській медичній академії однією з форм, що сприяє формуванню патріотичних почуттів, відповідального ставлення до природних пам'яток рідного краю, спрямування студентів на практичні дії по збереженню природи є робота екологічного загону.

Черкащина має багато унікальних пам'яток природи та заповідних територій. З метою підвищення поінформованості студентів академії про дані пам'ятки та про потенціал Черкащини щодо розвитку історичного, екологічного, оздоровчого туризму, членами екозагону було проведено конкурс відеоробіт та презентацій студентів «Екологічна мозаїка Черкащини». До конкурсу допускалися роботи, що розкривали унікальність, як знаних багатьма природних та історичних об'єктів Черкащини, так і маловідомих куточків області. Найкращими було визнано роботи:

- «Тарасовими шляхами», в якій акцентовано увагу на маловідомих фактах про Шевченківський національний заповідник «Тарасова гора»;
- «Осінь у Сосновому бору», що дала можливість поглянути під іншим кутом на звичний для усіх черкащан міський парк «Сосновий Бір», який є пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення;
- «Легенди Холодного Яру», що занурює глядачів у славетне минуле таких відомих історичних та природних пам'яток, як дуб Максима Залізняка, Іллінська церква, Мотронинський монастир, джерела Три криниці та Живун;
- «Екологічна стежка Оршанець», яка знайомить студентів з чудовими краєвидами, флорою та фауною лісового масиву біля селища Оршанець, яке

відоме розташованим тут навчальним центром Державної прикордонної служби України;

- «Чим Буки не Європа» та «Софіївка – уманське диво», які були присвячені таким відомим на Черкащини об'єктам, як Буцький каньйон та Національний дендрологічний парк «Софіївка». У обох роботах вдало проведено порівняння цих чудових пам'яток з аналогічними європейськими. Буцький каньйон було порівняно з дуже популярними серед європейських туристів каньйонами Тара у Чорногорії та Матка у Македонії. Дендрологічний парк «Софіївка» за багатьма своїми композиціями виявився дуже схожим на всесвітньо відомий парк Сан-Сусі у Потсдамі.

Проведення такого конкурсу мало інформаційно-просвітницьку мету, розширило знання студентів про можливості Черкаської області для відпочинку та оздоровлення студентів, зруйнувало стереотипи сучасної молоді про те, що унікальні пам'ятки та цікавий відпочинок можна знайти тільки за кордоном.

Але відпочинок має бути безпечний як для природи, так і для самих туристів, тому екологічним загоном щорічно проводяться просвітницькі акції, спрямовані на ознайомлення студентів академії з простими правилами екопозитивної поведінки. Це лекторські групи, стендові доповіді, розповсюдження буклетів «Зроби крок назустріч природі!», «Екологічно свідома поведінка. Поради на кожний день», «Вчимося відпочивати на природі», «Ліс – це наше здорове майбутнє. Бережіть його!», «Бережіть першоцвіти!». Екопозитивна поведінка також є компонентом громадянської свідомості і сприяє збереженню природних ресурсів держави.

Одним з напрямків роботи екологічного загону є формування екологічної свідомості та екопозитивної поведінки мешканців міст. На це спрямована низка досліджень з урбоекології, які проведені членами загону за останні три роки. У містах мешкають 68,9% українців, але специфічне урбанізоване середовище крім комфорту має низку екологічних проблем, що негативно впливають на здоров'я людей. Нами були вивчені основні екологічні проблеми міст: забруднення повітря і води, світлове та шумове забруднення, проблема побутових відходів, проаналізовано їх вплив на якість життя і здоров'я міського населення. Дослідження стосувались міст рідної Черкащини: «Екологічні проблеми міста Черкаси», «Екологічні проблеми міст Черкаської області», «Проблема якості питної води у містах Черкаської області». Нерідко екологічні проблеми міст створюють самі мешканці, тому екозагоном було розроблено рекомендації по поведінці населення для покращення екологічної ситуації у містах Черкаської області. Серед них насамперед це поради по зменшенню забруднення міст та прилеглих територій побутовими відходами. Для кожного з нас не є складним зменшити кількість побутового сміття, викидати сміття не на тротуар, а в урни, а за наявності спеціальних контейнерів розділяти сміття на пластик, папір і скло. Кожний може покращити якість повітря у місті, якщо буде менше користуватися автомобілем, не буде палити, посадить

навколо свого будинку дерева. Також у наших можливостях зменшити рівень шуму та не створювати зайвого скупчення людей, що негативно впливає на нервову систему, викликає роздратованість та стрес. Така свідома екопозитивна поведінка кожної людини є проявом поваги до своїх співгромадян.

Студент-медик, а у майбутньому лікар, фельдшер, медична сестра чи фармацевт, на своєму робочому місці та в повсякденному житті буде впливати на екологічний стан як нашої Черкаської області, так і України в цілому. Майбутній медик повинен мати високий рівень громадянської свідомості, усвідомлювати важливість екопозитивної поведінки для збереження природних ресурсів, раціонального природокористування, покращення стану навколишнього середовища. Повинен розуміти ступінь впливу шкідливих екологічних факторів на рівень захворюваності населення та бути готовим сприяти гармонізації зв'язків «людина-природа».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боришевський М. Й. Розвиток громадянської спрямованості: монографія / Боришевський М. Й., Яблонська Т. М., Антоненко В. В.; за заг. ред. М. Й. Боришевського. К., 2007. 186 с.

2. Красовська О. О. Виховання громадянської самосвідомості старшокласників засобами символіки народного мистецтва України: автореферат дис. ... канд. пед. наук. К., 1999. 20 с.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поспєлов В. С.
Науковий керівник – Богун Л. В., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Відповідно до нової освітньої парадигми фахівець мусить бути здатний ставити й вирішувати принципово нові завдання, безупинно поповнюючи фонд своїх професійних і вітальних знань, умінь і навичок як основу для формування соціального досвіду. Відомо, що вища освіта відіграє особливо важливу роль у підготовці таких фахівців. Разом із наукою система освіти є основою прогресу суспільства, розвитку людського потенціалу, перш за все в підготовці спеціалістів для майбутнього і формування покоління людей у дусі миру, взаєморозуміння, толерантності, демократії й гуманізму. Сучасна система освіти за своїми значенням і впливом на інші сфери соціально-економічного і соціокультурного життя стали по-справжньому важливими і пріоритетними. Вони, враховуючи потребу в безперервній освіті дорослих, виконують усе ширший спектр соціально-економічних і культурних функцій, в основу яких входить –

навчання, соціалізація і виховання. Актуальність обраного напряму дослідження обумовлюється необхідністю розкриття діяльності вищої школи в умовах швидких змін технологій, економічної і навіть політичної карти світу.

Люди з новою духовністю і вищою цивілізованістю спроможні використовувати інтелектуальні й технологічні можливості сьогодення не на збільшення розриву між так званими «багатими» і «бідними» державами, а на повне викорінення голоду, нещасть і забезпечення доцільного рівня безпеки і якості життя усіх громадян. Твердження «Освіта – це основа розвитку особистості, суспільства, нації та її держави, запорука майбутнього», фактично, ніхто вже не заперечує. У сучасних умовах усе більш комп'ютеризованого ринку праці вона стала визначним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, відтворюючи і нарощуючи інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства [1].

Приклади «економічних і соціальних проривів» останніх років стали такі країни, як: Фінляндія, Ірландія, Південна Корея, Сінгапур, а останнім часом – Китай. Вони незаперечно свідчать про те, що правильно організована загальна і довготривала освіта всього населення стають стратегічним ресурсом поліпшення його добробуту, засобом захисту і забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. З іншого боку, не можна заперечити також той факт, що небачено стрімке кількісне розширення вищої освіти спершу в розвинених державах, а пізніше в більшості інших, не стало ефективним засобом усунення не тільки екологічних, а й великої кількості соціально-економічних проблем, ліквідації культурних і світоглядних протистоянь і змагань у виховання молоді, в успішній соціалізації через професії під час довготривалого навчання в системах середньої, вищої й подальшої освіти. Загалом це створює атмосферу підвищеного зацікавлення у виборі комплексу навчальних дисциплін для вищих шкіл та формуванні їхнього змісту в припущенні досягнення бажаного й ефективного варіанта, спроможного розв'язати більшість проблем виховання нових генерацій [2].

Сучасні стандарти вищої освіти спонукають зсув від кваліфікаційного підходу у професійній освіті до компетентнісного. Із введенням наказом Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 р. №600 методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти поняття «компетентність» ми маємо можливість описати інтегральну характеристику особливості, в якій враховується не лише знання, уміння, навички, а й мотивація до діяльності, практичний досвід, особливості якості, необхідний рівень розвитку інтелекту, ступінь засвоєння культурних та етичних норм та цінностей. Таким чином, компетентний підхід визначає результати освіти не в термінах, знання, уміння, навички, а як готовність та спроможність майбутнього фахівця здійснювати професійну діяльність [3]. При цьому ми маємо враховувати і виклики сучасності, коли в умовах глобалізації та технологічного вибуху не

професійні навички, а базові і соціальні компетентності виходять на перший план, а саме: уміння самостійно будувати свій життєвий шлях у суперечливому і мінливому світі. У зв'язку з цим суттєво змінюється сутність соціально-гуманітарної підготовки фахівців. Вона виступає як базова по відношенню до професійної підготовки.

У ході сучасних соціальних трансформацій, соціально-гуманітарні науки у значній мірі визначають життєздатність людини, молодого громадянина, який буде формувати та розвивати своє майбутнє і майбутнє своєї держави. Соціально-гуманітарне осмислення цього феномену, який сприяє вихованню особистості курсанта, студента і слухача за сучасних умов та потреб суспільства, не може залишити осторонь науковців, які досліджують ці педагогічно-виховні питання з наукової точки зору, серед них: В. Андрущенко, Є. Горохова, А. Зоріна, Т. Колганова, В. Кузь, С. Никитина, В. Скотній, Н. Шип та інші. Дослідники, спираючись на завдання вищої освіти та розкриваючи зміст і проблеми які виникають при викладанні соціально-гуманітарних наук у сучасних умовах розвитку суспільства, доводять визначний вплив цих наук на формування особистості курсанта, студента і слухача, майбутнього фахівця, який повинен відповідати вимогам реального середовища, у якому він живе сьогодні та буде жити завтра [4].

Виходячи з цього, Р. Беланова, В. Горохов, Ф. Канак, М. Степко, Г. Фініков та інші у своїх наукових дослідженнях підкреслюють, що розвиток особистості курсанта, студента і слухача під впливом соціально-гуманітарних навчальних дисциплін, завжди пов'язаний з визнанням та формуванням загальнолюдських позицій, які прийняті в усіх цивілізованих країнах світу. В їх основі лежать милосердя, співчуття, загальнолюдські цінності, правопослушність, дружба, співробітництво і партнерство, замість репресій і диктату, ненасильницький колективізм, індивідуальний підхід до навчання та виховання кожної особистості, підвищення рівня її професійної діяльності.

Гуманізація суспільної свідомості є основною метою соціально-гуманітарної освіти яка впливає на формування особистості, здатної діяти, виходячи з основоположних моральних цінностей. Досягнення цієї основної мети визначає перед соціально-гуманітарними навчальними дисциплінами рішення наступних завдань:

– допомогти молодій особистості усвідомити найважливіші гуманістичні цінності та традиції нашого суспільства;

– сприяти розумінню природи суспільних та міжособистісних відносин, їх соціокультурних та інших аспектів;

– оволодіти початковими знаннями про людину і суспільство (за допомогою таких навчальних дисциплін, як історія України, філософія, політологія, соціологія, культурологія курсант, студент і слухач формує своє особисте уявлення про світ та місце у ньому людини);

– зорієнтувати курсанта, студента і слухача на вивчення дисциплін, які формують у них розуміння себе як суб'єкта соціальних відносин, розкривають особливості взаємодії соціальних спільнот, сприяють

самоідентифікації особистості, без якої неможливо досягнути успіхів в обраній професії і в житті в цілому;

– засвоїти певну суму знань, що лежать в основі формування особистої громадянської позиції, які допомагають виробити власну політичну позицію, активізують процеси залучення молоді до політичного життя країни, в умовах переоцінки цінностей перешкоджають падінню моралі та росту злочинності, формують морально стабільного та відповідального за свої вчинки громадянина;

– підготувати спеціаліста задля ефективної самостійної діяльності в сучасному економічно-правовому та соціокультурному середовищі;

– формують усвідомлення своєї суспільної ролі за межами виробництва, тобто характеру зв'язків із суспільством;

– необхідні для розуміння людиною моральних норм та їх свідомого здійснення.

– підготувати висококваліфікованого спеціаліста, компетентність якого буде сприяти процесам євроінтеграції України. Соціально-гуманітарні науки завжди відіграють важливу роль у формуванні громадянського обліку особистості курсанта, студента і слухача, незалежно від його професійної підготовки, майбутнього місця роботи та власних інтересів, оскільки вони: – сприяють осмисленню особою значення своєї соціальної функції та виробничої діяльності;

Проблеми сучасного соціуму вимагають від особистості постійного підвищення свого освітнього рівня, оволодіння постійно змінюючимися науковими, інформаційними, комунікативними технологіями. Суспільство потребує професіоналів, які мають не тільки спеціальні знання, а й високий рівень відповідальності перед державою і громадянським суспільством, а це неможливо реалізувати без гуманітарної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Добрускін М. Е. Роль гуманитарного образования в подготовке инженеров // СОЦИС. 2001. №9. С. 95–99.

2. Жулинський М. Гуманітарний розвиток України, або Як нам набути духовну ідентичність // Імідж. Ua. 2008. №3. С. 3–6.

3. Романовський О. Г. Психолого-педагогічні основи гуманізації технічної освіти // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. До 125-річчя НТУ «ХПІ»: зб. наук. пр. / ред. Л. Л. Товажнянський, О. Г. Романовський. Харків: НТУ «ХПІ», 2010. С. 51–59.

4. Таможська І. В. Соціально-гуманітарні дисципліни в системі підготовки майбутніх фахівців технічної галузі // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наукових праць. Вип. 43 (47). Харків: НТУ «ХПІ», 2015. С. 149–159.

5. Шевченко О. П. Структура процесу вивчення гуманітарних дисциплін у технічних вищих навчальних закладах // Вісн. Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. Вип. 46. 2009. С. 118–122.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Сахно Я. С.
Науковий керівник – Котляр Д. О.
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

У суспільстві часто розмовляють про імідж політиків, імідж артистів, імідж бізнесменів. Кожна професія має свою специфіку, але створення іміджу необхідно працівникам усіх галузей, які у своєї професійної діяльності зв'язані з людьми [1].

Професійно-педагогічний імідж, який є найважливішою складовою частиною професійної компетентності, стає головним аспектом у багатьох сучасних дослідженнях. Науковці С. Аминтаєва, М. Апраксина, О. Бекетова, Л. Жарикова, А. Калюжний, О. Петрова, Н. Тарасенко, В. Шепель, В. Черепанова розробили ключові поняття, пов'язані з терміном «імідж» та надали можливість виділити нову галузь педагогічної науки – педагогічну іміджологію, у рамках якої імідж педагога розглядається як фактор успіху у професійній діяльності, як інструмент, який допомагає будувати відносини з оточуючими людьми, як елемент конкурентоспроможності і просування на ринку освітніх послуг.

Поняття «імідж» почали використовувати ще у часи Аристотеля. Аналіз літературних джерел показав, що в Україні термін «імідж» з'явився на при кінці XX сторіччя. Воно походить від латинського «imago», тобто «імітувати», у перекладі з англійської мови означає «образ».

На думку багатьох дослідників, формування іміджу викладача – процес поетапний. Так, Л. Донська зазначила, що на ефективність створення педагогічного іміджу впливає низка умов:

- розвиток у викладачів інтересу до себе й до світу;
- усвідомлення викладачем необхідності формування позитивного іміджу;
- вияв власної активності у процесі роботи над іміджем;
- знання вимог студентської аудиторії до особистості та діяльності викладача;
- виявлення початкового рівня розвитку якостей, що складають позитивний імідж викладача;
- оволодіння педагогом прийомами самопізнання, а також навичками проектування індивідуального іміджу;
- дотримання принципу систематичності під час формування іміджу;
- дотримання принципу різноманіття форм і методів роботи з формування та корекції іміджу [2].

Під іміджем педагога розуміють емоційно-забарвлений стереотип сприйняття образу викладача у свідомості студентів, колег, соціального оточення, в масовій свідомості. Під час формування іміджу викладача реальні якості тісно переплітаються з тими, які приписуються йому оточуючими людьми.

Виділяють наступні складові іміджу педагога:

- Зовнішній вигляд;
- Засоби спілкування;
- Створення внутрішнього Я-образу.

Іміджологія оперує поняттями особистого іміджу, яке визначається як поєднання зовнішніх та внутрішніх складових особистості. Ці характеристики зумовили такі типи іміджі: самоімідж – сприймання особистістю себе; імідж, який сприймається іншими; бажаний імідж. Останній поділяється на особистісний або індивідуальний та професійний, що буває позитивним та негативним. Індивідуальний імідж педагога є проекцією його особистості – наявності особистого обличчя та сумою індивідуальних характеристик, що роблять його неповторним. Особистість має свої позиції, своє яскраво виражене відношення до життя, світобачення, до якого вона прийшла на основі великої свідомої роботи [4]. Вона має самостійні думки, небанальні почуття, силу волі здібність та внутрішню пристрасть. Висока оцінка ототожнюється з почуттям власної гідності. Індивідуальний педагогічний імідж буває позитивним та негативним, і залежить від правильного та вмілого вибору засобів впливу на суб'єктів педагогічної діяльності та бажань педагога.

Найбільш значимими складовими педагогічного іміджу є: зовнішній вигляд, використання вербальних і невербальних засобів спілкування, внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я». Внутрішня складова іміджу визначає стан людини, який впливає на її зовнішність, визначаючи її мімічні та поведінкові реакції.

Зовнішній імідж повинен відповідати інтересам суспільства, готувати учнів до отримання певної інформації. Через зовнішній вигляд людина (свідомо чи підсвідомо) посилає іншим людям інформацію про себе, на невербальному рівні розповідає про те, що вона собою являє [3]. Люди формують особисту думку про інших протягом перших п'яти секунд знайомства, а 85% з них будують своє перше враження на основі зовнішнього вигляду [4].

Викладач усім своїм зовнішнім виглядом повинен прихилити до себе своїх студентів. Слід пам'ятати, що студенти завжди вчаться у дорослих людей і передусім в улюбленого викладача одягатися зі смаком [6]. Під час підбору одягу слід керуватись правилом: красиво виглядати – означає проявляти повагу до оточуючих людей. Вимоги, які висуваються до вибору одягу, допоможуть педагогу покращити свій професійний імідж, досягти успіху.

В одязі викладача необхідно дотримуватись:

- не більш 2-х кольорів;
- лише одна яскрава деталь (наприклад, кулон, брошка, намисто);
- темного кольору одяг можна носити цілий рік, а світлого – лише коли тепло.

Підбираючи взуття, перш за все необхідно, щоб воно було зручним, красивим і консервативним. Краще за все – це туфлі на середньому підборі, небажані світлі, а тим паче білі кольори взуття.

Вдале використання ефектів кольору – одна з основних умов успіху. Психологічно грамотне використання кольору одягу, його співвідношення з фоном, на якому буде знаходитись викладач, також відіграє суттєву роль [5].

Не лише зовнішній вигляд, але й вербальна поведінка має велике значення для створення іміджу педагога, який реалізується під час спілкування. Вона є лише однією складовою іміджу, але дає можливості спробувати свої сили і оцінити здібності. Характер спілкування залежить від іміджу обох учасників процесу спілкування – педагога і учня. Чим вищий вербальний рівень у педагога, тим більше знань він зможе передати тим, хто прагне якнайбільше дізнатися. Адже вербальна поведінка – це найкраща зброя педагога, якою він повинен майстерно володіти. Мовлення, як найактивніший засіб міжособистісного впливу, повинно відповідати якісним характеристикам, найважливішими серед яких є:

- доступність: точний підбір мовних засобів для адекватного висловлювання думок з урахуванням можливостей сприйняття слухачів. Ознакою майстерності мовленнєвого впливу є вміння говорити про складні речі ясно і просто, але одночасно з глибоким знанням предмету.
- варіативність.
- здатність одну і ту ж річ описувати та говорити про неї по–різному, використовувати різноманітні мовні засоби, враховувати особливості різних стилів мовлення [7].

Науковці зазначають багатофункційний характер іміджу сучасного педагога.

Імідж викладача реалізує наступні функції:

- комунікативну;
- інформативну;
- когнітивну;
- організаційну;
- мотиваційну;
- компенсаторну;
- виховну;
- креативну;
- адаптивну.

Таким чином, можемо підсумувати, педагогічний імідж – це образ педагога, що створюється ним відповідно до його відношення до ідеального стилю професійної діяльності, зовнішнього вигляду та характеру спілкування, який активно впливає на формування його педагогічної культури.

Будь-який імідж не формується спонтанно, він є результатом цілеспрямованої роботи педагога над собою в контексті вибудови взаємопов’язаних компонентів: когнітивного, комунікативного та кінетичного. Вдало дібраний гардероб допоможе не тільки справити приємне враження на довколишніх, а й підкреслить професійні та особисті якості педагога. Крім того, актуальним і доцільним є необхідність удосконалення наявної системи розвитку педагогічної майстерності щодо

створення механізму формування стійкого цілісного образу педагога (педагогічного іміджу), який забезпечить оптимальні умови для навчання й виховання учнів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Булатова О. Імідж педагога – мода чи необхідність // Директор школи. Україна. 2003. №2. С. 145.

2. Донская Л. Ю. Психологические условия формирования имиджа преподавателя высшей школы: дис. ... канд. псих. наук: спец.: 19.00.07 – «Педагогическая психология»; Северо-Кавказский государственный технический университет. – Ставрополь, 2004. – С. 212.

3. Барна Н. В. Імеджологія: навч. посіб. [для дист. навч.]; за наук. ред. В. М. Бебика. К.: Університет «Україна», 2007. С. 217.

4. Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2007. Вип. 22. С. 65–74.

5. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. 3-тє вид., випр. К.: Знання-Прес, 2008. С. 447.

6. Нуреєва О. С. Вдалий імідж як запорука професійного успіху / О. С. Нуреєва, О. В. Скворчевська // Географія. 2007. №7 (83). С. 33–36.

7. Олексенко В. Формування професійного іміджу сучасного вчителя. Проблеми освіти. 2015. Вип. 84. С. 258–263.

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД – НОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Хряпак Д. Я.
Науковий керівник – Косяк С.М., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства виникає необхідність у підготовці спеціаліста, спроможного до гнучкої зміни способів і форм життєдіяльності, а також у формуванні в нього ключових компетентностей, що відповідають основним видам діяльності конкурентноспроможного фахівця на ринку праці. Саме на цих засадах більшість закладів вищої освіти мають реорганізувати свій навчально-виховний процес. Особливістю компетентісного підходу є акцентування уваги не лише на базових знаннях, а й на формуванні вміння творчо застосовувати здобуті знання у професійній діяльності, шукати і знаходити нестандартні рішення поставлених завдань та мислити і діяти креативно.

Поняття «компетентісна освіта» виникло в США у 60–70-х раках ХХ ст. і саме там була розроблена її теоретична і концептуальна основа [1, 29]. Дана система освіти ґрунтувалась, перш за все, на практичному досвіді та методиці застосування теоретичних знань у практичній діяльності, а «компетентність» та «компетенція» були науково обґрунтовані

європейськими вченими у середині 1980-х років минулого століття (Р. Бадер, Д. Мертенс, А. Шелтон та ін.). Британський психолог Дж. Равен у своїй праці «Компетентність у сучасному суспільстві» дає розгорнуте тлумачення поняття «компетентність» [2, 36].

Одним із перших поняття компетентностей в освіті запровадив професор Масачусетського університету Н. Хомський, який розглядав цю категорію як характеристику оволодіння мовною граматикою. Американський дослідник Р. Уайт зміст компетентності доповнив мотиваційною складовою [3, 42]. На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей дає людині можливість орієнтуватися у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвиткові ринку праці, подальшому здобуті освіти [4, 130]. Головним стимулом для розвитку компетентнісного підходу в освіті стали вимоги бізнесу й підприємництва до кваліфікованих працівників приймати відповідальні рішення на основі отриманих знань та їх інтеграції.

Українські науковці й практики І. Бех, Н. Бібік, С. Клепко, В. Луговий, С. Калашник присвятили свої праці прикладним проблемам запровадження компетентісного підходу в освіті та дослідженню основних питань взаємозв'язку системоутворюючих категорій компетентісного підходу [5, 39].

На нашу думку компетентнісний підхід в освіті на сьогоднішній день є перспективним і актуальним. Даний підхід вимагає від учасників навчального і виховного процесів кардинально змінювати як мету, так і вектор змісту вищої освіти: від передання знань і вмінь предметного змісту до формування розвиненої особистості з життєвими та професійними компетентностями.

Під час роботи симпозіуму Ради Європи 2018 р. на тему «Ключові компетентності для Європи» було визначено орієнтовний перелік освітніх ключових компетентностей:

- уміння організовувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх;
- організовувати власні прийоми навчання;
- займатись саморозвитком та самовдосконаленням;
- навчитись вирішувати проблеми;
- використовувати різні бази даних для отримання інформації;
- навчитись працювати з документами, класифікувати їх;
- прослідковувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій;
- уміти протистояти непевності та труднощам;
- займати активну позицію в дискусіях і формувати свої власні позиції;
- оцінювати соціальні звички, пов'язані зі здоров'ям, споживанням та навколишнім середовищем;
- сформувати вміння оцінювати твори мистецтва;
- уміти працювати в групі, приймати рішення, узгоджувати розбіжності та конфлікти, домовлятись;
- уміти розробляти та виконувати контракти;
- доводити солідарність та організовувати свою роботу;
- уміти використовувати нові технології інформації та комунікації;
- доводити гнучкість перед викликами швидких змін.

Для реалізації цих завдань необхідно визначити основні компетенції відповідно до виробничих потреб та типових завдань діяльності, а також узгодити кваліфікаційні вимоги зі змістом фахових компетенцій. Перш за все необхідно:

- оновити зміст навчальних дисциплін щодо компетентнісних вимог та забезпечити самостійність роботи студентів відповідним методичним та інформаційним супроводом;

- застосовувати активні форми і методи навчання, запроваджувати особистісно орієнтований підхід до кожного суб'єкта навчальної діяльності;

- для оцінювання результатів використовувати різнорівневі завдання, що потребують творчого креативного мислення.

Компетентнісний підхід найбільш глибоко відображає модернізаційні процеси в освіті, гарантує високий рівень і результативність підготовки спеціалістів та сприяє оновленню змісту педагогічної освіти.

Отже, реалізація компетентісного підходу в освітньому процесі є актуальною освітньою, педагогічною й методичною проблемою. Її вирішення передбачає: осмислення й прийняття важливості запровадження компетентісної моделі суб'єктами освітньо-професійного процесу; усвідомлення сутності основних категорій і понять, їхньої змістовної характеристики; дотримання умов та закономірностей формування ключових компетентностей.

Важливо і загальноосвітню і професійну підготовку у закладах вищої освіти розглядати через зміст компетентності та компетенцій у контексті функціональних обов'язків і задач, що притаманні майбутній діяльності фахівця, а також з урахуванням міжнародних фахових стандартів.

Упровадження у вищих навчальних закладах компетентнісного підходу дає можливість студентам включитися у майбутню професійну діяльність, демонструвати свою спроможність діяти у нестандартних ситуаціях та проявляти себе як кваліфікованого фахівця з творчим підходом. Компетентнісний підхід в освіті являється підґрунтям для підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зязюн І. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошук, перспективи: [монографія]. К.: ВІПОЛ, 2000. 296 с.

2. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен.; пер. с англ. М.: «Когито-Центр», 2002. 396 с.

3. Зимняя И. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентнистного похода в образовании. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 281 с.

4. Сембрат А., Самойленко Н. Компетентнісний підхід у сучасному вітчизняному та зарубіжному освітньому просторі // Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Херсон, 2016. Випуск 69. С. 130–133.

5. Федорова І. І., Житник М. М. Компетентнісний підхід як управлінський механізм реорганізації системи вищої освіти України // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2013. №3. С. 38–46.

ВНЕСОК І. М. ЛОБУРЦЯ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНЬОГО СУРДОПЕДАГОГА У СФЕРІ СЛУХОПРОТЕЗУВАННЯ

Цюра К. М.
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Сурдопедагогіка як наука пройшла довгий шлях до свого становлення та визнання. Протягом її розвитку використовувалися різні методи навчання та виховання дітей з порушеннями слуху, вона не стоїть на місці, а все більше і глибше вивчає проблеми з даної сфери, що допомагає їй рухатися вперед. Цьому сприяють різні наукові розробки, громадські організації, досягнення осіб з порушеннями слуху.

Дана наука не просто вивчає особливості дітей з порушеннями слуху, а має в своєму арсеналі значні дисципліни, які в свою чергу розкривають сурдопедагогіку з нової сторони.

Слухопротезування являється одним з ключових моментів в розвитку та соціалізації дитини з порушеннями слуху, адже це той вид сурдологічної допомоги, який за допомогою слухових апаратів, приладдя та допоміжних пристроїв до них, компенсує втрату слуху.

Сурдотехніка, сурдоаудіологія, фізичні основи акустики, інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання – дисципліни, які створюють базу для підготовки вчителя-дефектолога та його розуміння про слухопротезування.

Великий та вагомий внесок у розвиток підготовки майбутнього сурдопедагога у сфері слухопротезування зробив кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М. Д. Ярмаченка Іван Миколайович Лобурець [1–3].

Методологічною основою його дослідження є загальні філософські положення про мовленнєву діяльність як складову пізнавальної діяльності та важливі для сурдопедагогіки та сурдопсихології положення про наявність у переважної більшості дітей з порушенням слуху його залишків, продуктивних для їх розвитку й використання при формуванні розбірливого словесного мовлення як засобу спілкування.

І. М. Лобурець розробляв зміст і технології послідовного опрацювання немовленнєвих та мовленнєвих звукових подразників за акустико-лінгвістичним підходом для забезпечення успішного формування навичок розпізнавання, диференціювання та ідентифікації мовленнєвих одиниць з подальшим стійким інтегруванням їх в акти мовленнєвої діяльності [4].

У доповіді «Нові сурдотехнічні засоби навчання в системі інноваційних технологій спеціальної школи» І. М. Лобурець вказав, що однією із умов ефективної корекційної роботи в спеціальній школі для дітей з вадами слуху є використання сурдотехнічних засобів навчання [1]. Тому питанню розвитку слухового сприймання дітей протягом всього навчально-виховного процесу з використанням звукопідсилюючих приладів різного призначення (для колективної, фронтальної, групової,

індивідуальної) завжди надавалась посилена увага.

Протягом своєї наукової діяльності показник плідної праці Івана Миколайовича є понад 50 друкованих праць серед яких: «Підготовка домашніх завдань учнями молодших класів шкіл-інтернатів для дітей з вадами слуху»; «Психологічні основи формування мовного слуху у глухих і слабочуючих учнів»; «Використання звукопідсилюючої апаратури у процесі формування елементів виразного мовлення глухих учнів» [4].

Практичний досвід і спеціальні дослідження свідчать про позитивну роль використання різних типів звукопідсилюючої, візуальної та іншої апаратури у навчальному процесі. При цьому, для сурдопедагога важливими є такі аспекти: використання звукопідсилюючої апаратури різного призначення, умови заміни одного типу апарата на інший, термін використання, дотримання правил, тощо [3].

Отже, ми маємо пам’ятати основоположників та творців в історії розвитку слухопротезування, адже їхні надбання є основою для вітчизняної сурдопедагогіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лобурець І. М. Закономірності розвитку слухових уявлень та характер їх формування у дітей з вадами слуху // Актуальні питання сурдопедагогіки: Зб. наукових праць Київ НПУ. 2011.

2. Лобурець І. М. Зміст роботи з розвитку слухового сприймання мовлення і вимоги до неї // Актуальні питання сурдопедагогіки: Зб. наукових праць Київ НПУ. 2010.

3. Лобурець І. М. Оцінювання рівня розвитку мовленнєвого слуху глухих та слабочуючих учнів у процесі проведення різних форм організації навчальної діяльності // Психологія та педагогіка спеціальні: Зб. наукових праць Київ. 2010.

4. Савченко О. О. Оптимізація розвитку слухового сприймання у дітей з порушенням слуху: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03. «Корекційна педагогіка». Київ, 2004.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Шелестовська А. А.
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Чеська система освіти має свої особливості та відрізняється від аналогічних у інших європейських країнах. Так, у «Національній програм і розвитку освіти в Чеській Республіці», затвердженій Міністерством освіти, молоді та фізичної культури в 2002 р. визначено три головних сектори освіти:

1) дошкільний, початковий, середній (від 3 до 15 років);

2) навчальні заклади терціарного рівня (тобто професійні й вищі навчальні заклади) – поширюється на систему освіти осіб, які вже одержали

атестат зрілості та проходять після шкільне спеціальне навчання та інші короткострокові форми освіти;

3) освіта дорослих осіб. У документі зазначено, що на сьогодні найменш сформованим сектором є освіта дорослих.

У Програмі викладені проблеми трьох головних секторів освіти, дана низка рекомендацій, які були б директивами для майбутніх зусиль політиків.

Зокрема, у регіональній системі освіти визначено спільні проблемні питання:

1) проблематика визначення цілей та змісту освіти;

2) питання про систематичне та регулярне оцінювання якості освіти;

3) спостереження за процесами перетворення, що відбуваються всередині шкіл на засадах самоврядування;

4) професійна діяльність та становище педагогічних працівників як головних носіїв перетворень в освіті [1, 57].

Документами регулюючими відбір змісту середньої освіти в чеській загальноосвітній школі є:

1. Національна програма освіти «Біла книга»;

2. Загальні навчальні програми;

3. Загальноосвітні стандарти по чеській мові і літературі, математиці і англійській мові;

4. Постанови та рекомендації Міністерства освіти Чеської Республіки;

5. Шкільні навчальні програми [2, 37].

Дошкільне навчання з 3 до 5 років проходить в дитячих садочках. Програма занять включає в себе прогулянки на свіжому повітрі, розвиваючі заняття, екскурсії та навчання азам англійської мови. Державні дошкільні заклади надають свої послуги безкоштовно, але у них є проблема з наявністю вільних місць.

В шість років дитина починає відвідувати основну школу, яка є безкоштовною та обов’язковою. Вона складається з двох ступенів [2].

Перший ступінь – навчання з першого по п’ятий клас. В цей період часу у дітей проходить по чотири або шість уроків, обов'язкові уроки-екскурсії до різноманітних музеїв та театрів.

Після закінчення першого ступеня діти можуть піти вчитися в гімназію, де навчання є платним, або продовжити навчання на другому ступені.

Другий ступінь – навчання з шостого по дев’ятий клас. В Чехії діє 5-ти бальна система оцінювання, де п’ять – це найгірша оцінка, а один – найкраща. Якщо дитина відстала по певному предмету, то у неї є шанс літньої перездачі, але якщо перездати не вийде, то дитину залишають на другий рік.

Слід також сказати, що вчителям в Чехії доволі важко працювати. За даними ЮНЕСКО, середній показник по ЄС становить 13 дітей на одного вчителя, в той час як в Чеській Республіці в 2018 році на одного вчителя припадав 21 учень.

В чеських школах дітям надається багато свободи вибору, їх не потрібно заставляти вчитися, адже їх змалку привчають до самостійності та відповідальності. Також учні самі можуть вибирати в якій формі їм здавати екзамени – в письмовій чи усній.

Канікули в Чехії набагато коротше ніж в Україні. Так, наприклад, осінні і весняні канікули тривають лише 2–3 дні, а зимові починаються в кінці грудня і тривають до другого січня.

Після закінчення другого ступеня учні можуть продовжити навчання на вибір:

- в середній школі – термін навчання там становить 2 роки. За цей час студента встигають підготувати лише до некваліфікованої роботи. Випускники середніх шкіл не мають права вступити до закладів вищої освіти.

- в середньому професійному училищі – термін навчання 4 роки. Після закінчення такого закладу, студент має право піти працювати за своєю спеціальністю, або продовжити навчання в Чеському університеті

- в гімназії – навчання там вважається найпрестижнішим варіантом продовження навчання. За 4 роки проходить посилена підготовка до вступу в заклади вищої освіти.

Середня школа в Чехії може навчати дітей за британською програмою A-level. Вибираючи приватну міжнародну школу, студенти навчатимуться англійською мовою та перебуватимуть на закритій території школи-пансіону. Закінчення приватної школи з британським дипломом дозволить дітям вступати у безліч англомовних університетів світу.

Середня освіта в Чехії сьогодні викликає все більше зацікавлення серед іноземних студентів, адже це завчасна підготовка до навчання у вищих навчальних закладах країни. Перебуваючи там, студенти вдосконалюють чеську мову й адаптуються до нової культури та середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник. Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне: Овід, 2012. 352 с.

2. Французова О. І. Відбір змісту навчання в загальноосвітній школі Чеської Республіки: державний стандарт і шкільні програми. Інтернет-журнал «Проблеми сучасного навчання». 2015. №2. С. 35–44.

3. Система навчання в Чехії: від школи до докторантури: Празький науковий центр. URL: https://www.educationcenter.cz/blog/sistema-obrazovaniya-v-chehii-ot-shkoly-k-doktoranture/#sec1.

САНОГЕННЕ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХНЬОГО ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Шмиголь А. О.
Науковий керівник – Радзієвська І. В., кандидат педагогічних наук, доцент
Черкаська медична академія

У сучасному суспільстві стрімко зростає рівень захворюваності. Прискорення темпу життя, бурхливий розвиток інформаційних технологій посилюють нервову напругу, що сприяє виникненню нервово-психічної патології. Стиль мислення у процесі сприймання, оцінювання й переживання таких складних ситуацій та подій в житті можуть впливати на стан здоров'я, сприяти або перешкоджати досягненню успіху, визначати якість людських відносин. Якість життя, стосунків з оточенням, способи реагування на обставини буденного життя тощо визначаються типом мислення студента. Людина в своєму житті неодноразово потрапляє в ситуації, які створюють умови для переживання негативних емоцій: образи, сорому, розчарування, туги та ін. Мислення, що дозволяє позбутися негативних наслідків емоційного стресу, сприяє саморегуляції та усвідомленню людиною різних емоцій, називають саногенним мисленням [1–3; 5]. Від того, як молода людина думає, залежить не тільки результативність її діяльності та поведінки, а й ставлення до подій, а в результаті стан душі, світовідчуття. Саногенне мислення дозволяє позбутися негативних наслідків емоційного стресу. Дослідження проблеми саногенного мислення, на нашу думку, дозволить глибше підійти до вирішення нагальних проблем у психічній сфері молодої особи. Запити соціальної практики підкреслюють, що проблема професійного довголіття фахівців медичного профілю діяльності не втрачає своєї актуальності. Як відомо, формування та збереження психічного здоров'я медичних працівників пов'язане головним чином з особливостями емоційно-вольової сфери особистості, зокрема такими її рисами як стійкість, рішучість, ініціативність, витривалість тощо [4].

Проблемі саногенного мислення присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців (Е. Александровська, Р. Бернс, К. Бютнер, Т. Васильєва, Д. Джампольський, М. Джеймс, Д. Джонгвард, А. Добрович, І. Дубровіна, А. Захаров, В. Леві, М. Раттер, В. Семке, М. Тишкова, Д. Фонтан, К. Хорні та ін.). Загалом автори у своїх працях звертають увагу на окремі форми прояву саногенного мислення, а також на конкретні прийоми формування його елементів. Найбільш систематизовано і глибоко розроблена проблема саногенного мислення Ю. Орловим, який вважає, що провідна функція такого типу мислення полягає у керуванні своїми емоціями, контролі своїх потреб, створенні умов для досягнення цілей самовдосконалення [1–2]. У процесі проведення досліджень, Ю. Орловим було виявлено, що мислення впливає на виникнення психосоматичних захворювань. Це різні хвороби людини, які викликані негативними емоціями й станом сильного емоційного стресу. Причому більше половини випадків гіпертонічної хвороби, раку, захворювань щитовидної залози, гастриту, виразки шлунка, шкірних і інших захворювань сучасна медицина

відносить саме до психосоматичних [2, 7]. З точки зору Ю. Орлова, будь-яка емоція є згубною, стресогенною, якщо вона повністю керує поведінкою людини, цілком опановує її. Однак емоції – генерування розуму, тому від розумової поведінки може залежати й вплив негативних емоцій на психіку [1–2]. Отже, на думку Ю. Орлова, кожна емоція є продуктом розуму, однак у людини розумова поведінка може бути різною. Відповідно до цього розподілу автор виділяє два види мислення: патогенне і саногенне. Розглянемо їх ознаки.

Негативне мислення є проявом патогенного мислення, що породжує хворобу, невроз. Патогенне мислення множить страждання людини: адже із за допомогою свого мислення воно відтворює ситуацію стресу безліч разів, вводить себе в стан хронічного стресу, що руйнує організм, погіршує настрій, призводить до невдач. Отже, враховуючи той факт, що стрес, напруженість, фрустрація та інші негативні емоційні стани постійно супроводжують професійну діяльність медичних працівників, то цілком припустимою для них є відсутність рефлексивного аналізу власного мислення та неусвідомленість тих розумових операцій, які породжують емоцію. Фахівець медичної галузі з патогенним типом мислення професійно малопридатний, тому що емоції керують його діями. Втрата самоконтролю впливає на результативність його діяльності і сприяє виникненню нервових розладів, порушень емоційно-вольової сфери та професійних деформацій у самого носія патогенного мислення.

Але є й інший тип мислення, який навпаки сприяє подоланню негативних емоцій. Це саногенне, тобто оздоровче, мислення. Для саногенного мислення характерний динамізм зв’язку особистості зі світом образів, у якому відображуються життєві ситуації. В процесі цього виду мислення людина відокремлює себе від власних переживань і спостерігає за ними; вона відтворює стресову ситуацію на тлі спокою та концентрації уваги, пристосовується до неї. Важливим є також розуміння людиною тих психічних станів, які контролюються (скажімо, розуміння природи страхів, сорому, образи тощо), Інакше кажучи, саногенне мислення вимагає досить високого рівня розвитку психологічної культури особистості [1, 237].

Саногенне мислення – це один із самих надійних шляхів до життєвої мудрості, здоров’я душі й тіла. Методика його застосування забезпечує високий ступінь засвоєння нових розумових звичок, що витісняють досвід минулого патогенного мислення. Це не найлегший, але при систематичних заняттях досить ефективний шлях очищення душі від страждань і руйнівних емоцій. Саногенне мислення дозволяє долати кризові стани людини, викликані різними життєвими обставинами, за допомогою психологічної підтримки, не вдаючись до лікарських препаратів. Саногенне мислення базується на конкретному уявленні про структури тих психічних станів, які контролюються. Самоспостереження та самоконтроль неможливі без знання психології почуттів, психології особистості, психологічних механізмів функціонування та захисту об’єктів розмірковування. Тут особливо актуальними виступають навички формування психологічної етики та деонтологічної поведінки. Етичні закони у медичній галузі є чи не найважливішими для надання ефективної допомоги особистості у захисті її психічного здоров’я.

Деонтологічна поведінка базується на знаннях з деонтології (з грецької – «належне»), що являє собою розділ етики про проблеми моралі і моральності людини. Термін «деонтологія», введений в ужиток порівняно недавно – на початку минулого століття – англійським філософом І. Бентамом як позначення науки про професійну поведінку людини, сьогодні набирає актуальності та значущості [1].

Оволодіння саногенним мисленням дозволяє людині робити несвідоме свідомим у результаті розвитку здатності контролювати розумові операції, що породжують небажані емоції. Саногенне мислення розширює різноманіття процесів думок й розкріпощає думку, пропонуючи нові програми, що зменшують надмірний прояв емоцій. Щоб мислити саногенно, потрібно виробити нові звички думати про конкретну емоцію, скажімо про образу, сором і заздрість. Тоді ці емоції не зможуть однозначно програмувати хід думок і поведінки [2, 39]. Навчання саногенному мисленню дає людині можливість ефективно і безконфліктно досягати успіхів у сімейних відносинах, у діловій сфері і ставати благополучною та щасливою людиною. Саногенне мислення має на меті позбутися негативних наслідків емоційного стресу і вимагає досить високого рівня розвитку психологічної культури особистості [4]. У процесі саногенного мислення людина відокремлює себе від власних переживань і спостерігає за ними; вона відтворює стресову ситуацію в стані душевного спокою та концентрації уваги. Для саногенного мислення характерний динамізм зв'язку особистості зі світом образів, у якому відображаються життєві ситуації.

Надання екстреної чи планової допомоги усім категоріям людей не може не впливати на особистість самого медичного працівника. Тому особливої уваги заслуговує питання відновлення професійного здоров'я медиків з метою попередження виникнення різного рівня професійних деформацій. З цією метою проведення дебрифінгу, застосування методів аутогенної релаксації в поєднанні з формуванням навичок ортобіотики розширить можливості своєчасного виходу медичного працівника з професійної ролі та відновлення його професійного та психічного здоров'я [4–5].

В даному напрямку ортобіотика являє собою перспективну галузь прикладної психології, що досліджує механізми протистояння стресам, ефективні способи реагування та захисту особистості у непередбачуваних обставинах, у ситуаціях невизначеності та обмеженості часу, навчає спокійно сприймати успіхи своїх колег тощо. Вона, на думку І. Мечникова, є системоутворювальною умовою професійного довголіття людини.

Багато вчителів людства, указуючи шлях підвищення здоров'я, пропонували приборкати такі емоції, як гнів, заздрість, гордість, страх. Вони пропонують не культивувати й не переживати ці емоції. Але досвід говорить, що людина не може усунути емоцію, якщо вона виникає. Вона може тільки не виражати її. Проте, для здоров'я важливо не просто придушувати ці емоції, а домогтися того щоб вони не були сильними й не стали хронічними. Для здоров'я також важливо, щоб емоції не програмували поведінку людини й не були джерелами тривалого емоційного стресу, що призводить до виснаження захисних сил організму. Саме це завдання виконує саногенное мислення, яке розширює різноманіття процесів думок, пропонуючи нові програми, що зменшують емоційність [2, 9].

Мислення, що створює стрес – патогенне мислення, тобто мислення, що породжує хворобу. Але мислення може бути й позитивним. Тоді це буде саногенное мислення. Щоб бути здоровим і благополучним, потрібно долати в собі патогенне й культивувати саногенное мислення. Саногенне мислення дозволяє людині контролювати емоції, допомагає розставити пріоритети в своїх цінностях, установках, тим самим допомагає людині адекватно мислити та діяти [2, 56].

Людина не може стати дійсно здоровою, якщо сама не навчиться керувати станом своєї душі, своїми емоціями, переживаннями та думками. Звичайно, це значно важче, ніж купити ліки, оскільки потребує суттєвих вольових зусиль, але й результат при цьому досягається значно більший.

Саме тому, саногенне мислення є одним з ефективних засобів розв'язування психотравмуючих проблем, який базується на свідомому аналізі та переживанні, свідомій рефлексії власних емоцій та емоціогенних (стресогенних) факторів та високому ступені власної відповідальності за результати виконуваної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Орлов Ю. М. Восхождение к индивидуальности : [кн. для учителя]. М.: Просвещение, 1991. 287 с.

2. Орлов Ю. М. Оздоравливающе (саногенное) мышление / Составитель А. В. Ребенок. Серия: Управление поведением, кн. 1. 2-е изд. исправленное. М.: Слайдинг, 2006.

3. Гільман А. Ю. Саногенне мислення як чинник протидії емоційного стресу в навчальній діяльності студента // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. Вип. 30. С. 43–50.

4. Калошин В. Ф. Практика управління емоційним станом. Раціонально-емотивна терапія. К.: Шк. Світ, 2012. 128 с.

5. Крайнова Ю. Н. Саногенное мышление против негативных переживаний // Психология здоровья и личностного роста. 2010. №4. С. 58–74.

CODE OF HONOUR AS THE MAIN DOCUMENT OF THE PRINCIPLES OF ACADEMIC INTEGRITY

Kovalenko V., Opalko K.
Scientific supervisor – Ivanova I. V., PhD, Associate Professor
Cherkasy State Business College

Academic integrity is much spoken about. Educational institutions all over the world uphold the main principles of academic integrity in the document called Code of Honor. Ukraine is only making its first steps in developing this document and studying the experience of the well-known American and European universities.

The purpose of the research is to investigate the issue focusing on its main features and analyze the current situation in Ukraine.

First, we find it important to define the term. Having conducted the content analysis, we can state that Code of Honor is a collection of rules and principles

applied by the academic community based on ideals that serve as an example of behavior in this community [1].

Violation of Code of Honor may result in various sanctions, including expulsions from the institution. The Code of Honor is used to curb academic dishonesty and should be taken seriously.

Code of Honor is a major part of life at colleges and universities across the United States , the United Kingdom and a large number of educational institutions from abroad, with each college having its own way of preventing and countering violations when writing academic papers, whether judicial committees, basic standards, or juries, all using some sort of honor system .

It is interesting to note that the first documented society that governed student behavior was the Fi-Beta-Kappa Academic Honor Society, founded in 1776. As a tradition, students are presented with an honorary certificate, which testifies to passing the criteria of quality Code of Honor at the faculty [6].

In the learning community, a foundation of honor among people must exist for this community to flourish with respect and harmony among its members. Code of Honor System is the ideal mechanism for ensuring this state of affairs. This gives students and faculty freedom that might otherwise be inaccessible.

The main positive aspects arising from the application of the Code of Honor are

1. Representatives of educational institutions are obliged to act honestly in the course of training or in carrying out scientific research in practical work.

2. It is the adherence of members of the university community to the rules of academic virtue and laws.

3. In such an environment, the higher level of interest of students and teachers facilitates the free exchange of ideas, makes them cooperate and makes them feel cheated.

4. Changes the attitude of other members of the community in accordance with the works, opinions, views and beliefs.

5. Relationships begin to be based on an impartial relationship between people.

6. Objective evaluation of the results of scientific work and research.

7. Improving the approach of students to discussing issues.

8. Unbiased attitude of the staff of honor code in relation to any scientific work [3, 4].

Unfortunately, the current realities of the education system in Ukraine are unacceptable to a developing country trying to embark on the path of economic prosperity. All student research work is reduced to banal plagiarism of other people’s thoughts and projects. This entails a number of problems that do not allow the country’s domestic labor market to receive highly qualified professionals.

In Ukraine, academic virtue is just emerging. The domestic education system adopts practice from developed countries of the West and the USA. Universities are beginning to implement their own codes of honor based on the experience of Europe's leading universities [5].

For comparison, let’s take one of the most famous and reputable colleges in the world – Harvard. The Code of Honor of this institution is quite simple, but at the same time clear. According to it, all of Harvard positions itself as an academic community dedicated to learning and knowledge creation. The basic principle

that pervades the whole code is the understanding of virtue as the basis for intellectual discovery, artistic creativity, fruitful cooperation and the foundation of the entire community. “College students are committed to meeting scientific and intellectual standards [6]. Exam cheating, plagiarism or presenting someone else’s ideas as your own, tampering with data or any other example of academic dishonesty violates community standards as well as the standards of the world of learning”. This is the basic rule of the Harvard College Code of Honor, and it is the tenet of academic virtue.

As opposed to Harvard, on the Ukrainian side, let us consider the Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute. The University’s Code of Honor was adopted in 2016. It was designed with the best examples of universities in the world. This Code of Honor is compiled from 5 sections, which provides information on the rules and rules of conduct of students and faculty of the university. The first section sets out the principles that all participants in the learning process must adhere to. The second section discusses ethical norms that are considered worthy of a KPI student. The third section deals with the academic integrity policy at the university. The fourth and fifth sections describe the Academic Integrity Commission and the final provisions in general.

Thus, drawing a parallel between the leading universities in the UK and Ukraine, we see that domestic universities are actively adopting the practice of Western partners and introducing the principles of academic integrity, which in our opinion, will be able to raise not only the education system but also the economy of the country as a whole in the future.

Currently there are 27 educational institutions in Ukraine, which have their own programs based on the Code of Honor [4]. The introduction of such practices is a positive trend for the entire ecosystem of education in Ukraine, which will lead to an improvement in the quality of learning, reducing such aspects of the educational process as:

1. Bribery schemes.
2. Fraud during examinations.
3. Insufficient attention to forms of plagiarism in all types of scientific work.
4. Lack of understanding of the concept of dishonesty.
5. Informal communication between students and teachers.

REFERENCES

1. Guidelines Princeton University (2017) Code of Conduct. URL: https://campusrec.princeton.edu/. (accessed: 02/03/2020).

2. Kent State University (2017) Conduct and discipline. URL: http://www.kent.edu/hr/handbook/conduct-and-discipline. (accessed: 05/03/2020).

3. Kharkiv National University of Municipal Economy named O. M. Beketov “Honor Code of KhNUMG them. OHM. Becketova”. URL: https://www.kname.edu.ua/.

4. Law of Ukraine of 01.07.2014 №1556-VII. (2014) On Higher Education. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/ show / 1556-18, free. (accessed: 08/03/2020).

5. Princeton University (2016) Code of Conduct Guidelines. URL: https://campusrec.princeton.edu/youth-programs/summer-camps/codeconduct. (accessed: 02/03/2020).

6. Stanford University (2018) Code of Conduct. URL: https://communitystandards.stanford.edu/policies-and-guidance/honor-code. (accessed: 02/20/2020).

Секція 3. Проблеми наукових досліджень у сфері державного управління. Економічні науки: теоретичні та практичні аспекти. Актуальні питання правових наук. Міжнародні відносини та інтеграційні процеси.

ПРИЙОМИ І ЗАСОБИ ФІКСАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Банна Т. В.
Науковий керівник – Полуніна Л. В., кандидат юридичних наук, доцент
Університет державної фіскальної служби України

Однією з найважливіших, невідкладних, найбільш інформативних та першочергових слідчих (слідчих) дій є огляд місця події. У різні часи багато вчених досліджували питання тактики, прийомів та засобів фіксації огляду, включаючи таких відомих радянських криміналістів, як М. С. Бокаріус, Р. С. Бєлкін, І. Є. Биховський, А. І. Вінберг, О. М. Васильєв, В. П. Колмаков, О. Р. Ратінов, І. М. Якимов та інші. Уже в незалежній Україні ці питання детально розглядались у працях В. І. Алєксєйчук, О. А. Буханченка, Н. І. Клименко, В. О. Коновалової, Ю. І. Літвіна, Є. І. Макаренка, Е. О. Разумова, М. Л. Цимбала, В. Ю. Шепітька, К. О. Чаплинського тощо

Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду (ч. 3 ст. 214 КПК України) [1]. Слід мати на увазі, що якісний огляд може бути проведений із залученням фахівців, судових експертів, криміналістів та інших спеціалістів певної спеціальності з урахуванням обставин справи.

Огляд слід починати з об’єкта, імовірно здатного дати найбільшу інформацію про розслідувану подію (про інші елементи структури правопорушення, про його механізм) [2, 31]. Процес огляду повинен супроводжуватися постійною побудовою прогностичних моделей ймовірного знаходження нових фактів (слідів, об’єктів), нових зв’язків фактів, що мають відношення до розслідуваної події [3, 77].

Слідчі проводять послідовний огляд місця події, збираючи всі потенціальні докази, помічаючи їх, реєструючи та упаковуючи таким чином, щоб вони залишилися незмінними. Залежно від поставленого перед оглядовим підрозділом завдання він може проводити або не проводити аналіз доказів у експерта. Судовий експерт обробляє всі речові докази, зібрані слідчими оглядової групи на місці злочину. Коли результати лабораторних досліджень готові, вони направляються старшому в справі слідчому [4–5].

Під час проведення огляду місця події прокурор, слідчий виявляє, досліджує й фіксує відомості про фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження. Результати огляду місця події детально записуються, використовуючи основні засоби фіксації (протокол) та додаткові (фото, відео, схеми, плани, креслення тощо). Найменування речей та предметів повинно бути точно записано в протоколі.

Ефективність огляду місця події залежить від того, наскільки вміло слідчий застосовує науково-технічні засоби і методи, спеціальну апаратуру та прилади, що сприяють у ході проведення огляду виявленню та закріпленню невидимих та слабко видимих слідів. Проводячи огляд місця події, слідчий має комплексно розглядати та аналізувати спосіб, обстановку та виявлені сліди для висування версій про місця знаходження ще невиявлених слідів тощо. З метою покращення дій слідчого мають застосовуватися науково-технічні засоби та спеціальні знання відповідних фахівців [6, 159]. Слідчий повинен вносити у протокол, лише такі особливості та властивості статус предметів , які однаково сприймаються всіма учасників огляду.

Отже, під час слідчої (розшукової) дії такої як, огляд місця події, повинні бути виявлені, зафіксовані та вивченні всі фактичні обставини, які можуть мати доказове значення. Проведення огляду місця події добре і своєчасно дає змогу визначити сліди та речі, які вказують на особу злочинця, дають можливість з'ясувати встановлення підготовки, вчинення, приховування слідів кримінального правопорушення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon.rada.gov.ua.

2. Расследование убийств, совершенных организованными вооруженными группами. Методическое пособие. М.: НИИ ПУЗБ, 1999. 96 с.

3. Дворкин А. И. Сафин Р. М. Расследование убивств, совершенных организованными группами при разбойных нападениях: Научно-методическое пособие. М.: Издательство «Экзамен», 2003. 192 с.

4. Джулія Лейтон. Як працює розслідування місця злочину. URL: http://science.howstuffworks.com/csi.htm.

5. Розслідування місця злочину: посібник для правоохоронних органів. URL: https://www.fbi.gov/about-us/lab/forensic-sciencecommunications/fsc/april2000/twgcsi.pdf

6. Лях В. М. Щодо питань організації належного техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події органами досудового розслідування. Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матеріали наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 194 с.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВАГІТНИХ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Бевз А. В.
Науковий керівник – Деревянко Б. В., доктор юридичних наук, професор
Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг)

На даний момент в Україні склалась важка ситуація стосовно працевлаштування, умов роботи, заробітної платні і взагалі відношення до працівників. Велика кількість українців виїхала до Республіки Польща, щоб працевлаштуватись і покращити умови свого життя. За останні декілька Польща стала основною країною, до якої виїздять українці на роботу. За

приблизними підрахунками, у Польщі зараз перебуває понад мільйон наших співвітчизників. Вони складають 68% іноземців, які працюють у Польщі офіційно. Ще у першому кварталі 2017 року вже 227 тисяч громадян України сплатили податки до польського бюджету, пише Rzeczpospolita. Шукають українці роботодавця напряму або через агенції із пошуку тимчасової праці [1].

З 1 червня 2017 року в силу вступили нові правила прийому для тимчасових працівників, в яких містяться також зміни для вагітних жінок, які виконують тимчасові роботи. Відтепер вони мають спеціальні права. Укладаючи договір через агенції тимчасової праці щонайменше на двомісячний період для виконання тимчасової роботи через дану агенцію тимчасової праці в Польщі, усі жінки будуть захищені статтею 177 Кодексу праці Польщі у тому випадку, якщо завагітніють. Якщо їх контракт буде завершуватися після 3-х місяців вагітності, і вони нададуть роботодавцю підтвердження від лікаря про свій стан, то їх робота буде автоматично продовжена до пологів. Після пологів така жінка має право на отримання спеціальної допомоги для породіль згідно зі статтею 177 §3 Кодексу праці Республіки Польща [2]. Але ця норма була введена в дію ще 1 червня 2017 року новою редакцією закону про працевлаштування тимчасових працівників. За задумом авторів вона повинна забезпечувати вагітним жінкам і молодим мамам додатковий соціальний захист у вигляді грошової виплати у зв'язку з народженням дитини. Проте законодавець не врахував, що у вагітної тимчасової працівниці може не бути польського громадянства. У випадку з іноземними робітницями ситуація з соціальними виплатами може виглядати зовсім інакше. На це звертає увагу видання «Dziennik Gazeta Prawna» [3].

Виникає правова колізія, коли громадянка України влаштовується через агентство і в період дії договору вагітніє. Її контракт буде продовжено до дня пологів, але окрім трудового контракту повинен бути ще й дозвіл на роботу, і це обов'язкове правило для кожного іноземця. Виходить, що з одного боку жінка, яка очікує на народження дитини, отримає автоматичне продовження контракту, але в той же час, вона не може бути працевлаштована довше, ніж зазначено в її документах, які надають їй право на роботу в Польщі, адже це буде суперечити і порушувати законодавство. Якщо строк дії дозволу на роботу виявиться меншим, ніж термін дії контракту, то така працівниця не зможе виконувати покладені на неї трудові обов'язки, а отже не зможе отримувати заробітну платню. Хоча її договір і буде продовжений до дня пологів.

«Dziennik Gazeta Prawna» розмістила висновки адвокатів, які зізнаються, що для польської системи соціального захисту такі висновки і вирішення питань виглядають не зовсім вигідними [3]. У Польщі, як і в Україні та переважній більшості інших країн держава надає загальні та майнові гарантії захисту прав громадян та суб'єктів господарювання, а в випадку їх порушення застосовуються речово-правові та зобов'язально-правові засоби захисту прав власності [4, 170]. Цим можна пробувати користуватися та звертатися за судовим захистом.

Проаналізувавши також значну кількість форумів, на яких жінки розповідають про особистий досвід, і про те як вони вирішували дані питання знаходячись на роботі в Польщі, можна сформувати навіть рекомендації для інших жінок, які можуть зіштовхнутися з даною проблемою в майбутньому, адже не так і багато інформації можна знайти з даного питання.

1. Якщо особа їде до Польщі по робочій візі, то їй обов'язково компанія з працевлаштування має надати страховку (ZUS). По даній страховці особа може отримати безкоштовне лікування в державних лікарнях, роботодавці також оформлюють ще й комерційні страхові поліси, які покривають визначений перелік послуг в приватних лікарнях. Дуже популярним є страховий поліс Luxmed.

2. Потім обов'язково особа має задокументувати свій похід до лікаря. Взявши з собою необхідні документи, які посвідчують особу.

3. Кожна жінка, яка має довгостроковий робочий контракт у Польщі, має право піти в оплачувану декретну відпустку, яка триває 1 рік незалежно від відпрацьованого строку. Жінка, яка офіційно відпрацювала в Польщі більше 6-ти місяців, далі може піти в неоплачувану відпустку ще на 2 роки. При цьому за нею обов'язково зберігається її страховка (ZUS). Якщо така особа відпрацювала менше ніж півроку, то після оплачуваної роботи повинна повернутись до роботи або розірвати свій договір з роботодавцем.

4. До самих пологів, як правило, працюючі полячки не використовую свою оплатну декретну відпустку. Якщо жінка почала себе погано почувати та сильно втомлюватись, то можна домовитись з роботодавцем про скорочення робочого дня, без втрати заробітної платні, або ж звернутись до лікаря і взяти лікарняний. Нюансом є те, що лікарняний оплачується лише вагітним жінкам у стовідсотковому розмірі. В офіційну ж декретну відпустку можна іти вже по факту народження дитини.

Трудовий кодекс Польщі містить цілий розділ, який має назву «Права працівників, пов'язані з батьківством». Кодекс забороняє використовувати жінок на роботах, які є шкідливими для здоров'я. Радою міністрів визначено перелік таких робіт. Роботодавці не мають права розірвати трудовий контракт з вагітною жінкою, як це вже зазначалось раніше, але це не стосується тих осіб які знаходяться на випробувальному терміні, який не перевищує один місяць. На мою думку великим плюсом є те, що розірвання трудового договору в період вагітності чи відпустки по вагітності і народженню може настати лише у випадку банкрутства або ліквідації роботодавця. Але і на цей випадок працівники залишаються захищеними, адже тоді роботодавець зобов'язаний обговорити з представником профспілки строк розірвання такого договору, і в разі неможливості надання в цей період іншої роботи, працівнику надаються переваги. Період надання цих пільг заносяться до стажу працівника. У Кодексі зазначається, що ці всі умови надаються і батькові, якщо він перебуває у декретній відпустці. Вагітні не долучаються до роботи понаднормово, або в нічний час, а також не допускається без їх дозволу делегування поза постійним місцем роботи. Якщо вже так вийшло що працівниця була найнята на нічну

зміну, то в період вагітності потрібно змінити графік робочого часу таким чином, щоб особа могла виконувати свою роботу в денний час, а якщо це не можливо, то надати такій працівниці іншу роботу або звільнити від виконання даних обов'язків. Якщо зміна умов праці призводить до зниження заробітної платні, то такій особі повинні доплатити компенсацію.

Можна зробити висновок, що незважаючи на складні умови праці у Польщі наші співвітчизники все одно їдуть туди працювати через стабільний відносно високий дохід. Майже 76% українців, які були на заробітках в Польщі, збираються повторно туди їхати, але залишитися на постійне місце проживання хочуть одиниці. Можливо однією із причин є суперечливості законодавства про працевлаштування вагітних.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. З 1 червня 2017 року почали діяти нові правила роботи в Польщі для тимчасових працівників. URL: http://vsetutpl.com/z-1-chervnya-2017-roku-pachaly-diyaty-novi-pravyla-roboty-v-polschi-dlya-tymchasovykh-pratsivnykiv.

2. Kodeks pracy. URL: https://www.lexlege.pl/kodeks-pracy/.

3. «Dziennik Gazeta Prawna». URL: https://www.gazetaprawna.pl/.

4. Господарське право: Навч. посібник у схемах і таблицях / За заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Шелухіна М. Л. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 616 с.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У РЕСПУБЛІЦІ ФРАНЦІЯ

Білько П. С.
Науковий керівник – Кришталь М. А., кандидат психологічних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

Система цивільного захисту України, як і ряд інших галузей, перебуває у процесі реформування. Сучасний світ ставить нові завдання перед службою цивільного захисту, вимагає нових підходів до її організації та функціонування. Україні доцільно використовувати досвід країн Європейського союзу.

Цивільний захист у Франції розглядають як найважливішу складову частину національної безпеки поряд з військовою й економічною безпекою. Цивільний захист виконує завдання щодо попередження, прогнозування, планування, оповіщення населення. Формування цивільного захисту зведено в корпус, який включає: частини й підрозділи аварійно-рятувальної служби, навчально-мобілізаційні центри, пересувні колони воєнного часу, спеціальні підрозділи прийому і розміщення евакуйованих і потерпілих, авіаційну групу, службу розмінування. У мирний час чисельність корпусу обмежена. Особовий склад, необхідний для доукомплектування, перебуває

в резерві Міністра оборони й виділяється за заявками Міністра внутрішніх справ [1].

Аварійно-рятувальні формування Франції комплектуються на базі частин і підрозділів пожежної служби, до складу якої входять – 220 тис. добровольців, 52 тис. професіоналів, 7 тис. військових пожежних (Саперна Бригада паризьких пожежних і Батальйон моряків – пожежних Марселя.

На рівні адміністративно-територіальних утворень (департаментів) відповідальність за цивільний захист несуть префекти (представники МВС).

Відповідальність за організацію цивільного захисту в містах і громадах покладено на мерів. У населених пунктах з кількістю жителів більше 3 тис. призначаються начальники ЦЗ і створюються консультативні комісії.

У містах Марсель та Париж, для ведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт при ліквідації НС залучають військові частини, а в інших великих містах професійні пожежні, добровольці, в свою чергу, у провінціях, Також, до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт залучаються: поліцейські, медичні, саперні й інші спеціальні підрозділи. До останніх належить оперативний координаційний центр, що здійснює цілодобове чергування з оперативного спостереження за всією територією Франції [1].

Цікавим є факт, що у Франції працівники декількох організацій називають себе пожежними. Термін «пожежний» часто використовується таким чином, що включає всі військові і цивільні служби безпеки людей. Усі пожежні, окрім військових (Пожежна бригада Парижа), батальйон морської бригади морської піхоти Марселя) – цивільні. Військові пожежні підпорядковуються Міністру внутрішніх справ. Так звані «цивільні пожежні» можуть належать до двох груп – пожежні добровольці (волонтери) та професійні пожежні.

Професійні пожежні утримуються за рахунок коштів місцевих органів влади. Вони підпорядковуються Департаменту аварійно-рятувальних служб і на національному рівні Міністерству оборони та громадянської безпеки. Професійні пожежні отримують обов’язкову початкову підготовку і безперервне навчання протягом всієї кар’єри.

Слід зазначити, що значний обсяг робіт у сфері цивільного захисту Франції виконують добровольці, фінансування яких здійснюється з місцевих бюджетів та приватних фондів.

Пожежні-добровольці паралельно з основною роботою або навчанням, на добровільних засадах, вирішили присвятити себе ліквідації надзвичайних ситуацій та рятуванню людей. Вони регулярно проходять навчання і можуть надати будь-які види допомоги. 54% добровольців мають вік до 35 років. За свою роботу вони отримують компенсацію у вигляді вільного часу і «пенсії», якщо їх вислуга складає понад двадцять років. Серед пожежників–добровольців є фахівці високого рівня зі званням офіцера – їх називають експертами [2, 3].

На нашу думку, важливим елементом організації діяльності цивільного захисту є система державної підтримки добровільних пожежних

команд, як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях. Законодавчо закріплена грошова компенсація та соціальні пільги. Окрім того, у Франції пожежним-добровольцям передбачена надбавка до основної пенсії: при 20 роках стажу – 450 євро на рік; 35 років і більше – 1800 євро на рік [4].

Як бачимо французький досвід підтверджує, що достатньо ефективним засобом захисту населення від пожеж та надзвичайних ситуацій є організація добровільної пожежної охорони та розподіл сфер діяльності між добровільними та професійними формуваннями. При цьому задля забезпечення функціонування добровільної пожежної охорони організована ефективна державна система стимулювання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зарубіжний досвід організації системи цивільного захисту. Організаційно-економічна складова / Державне управління / І. П. Іванченко. 156 с. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2015/33.pdf.

2. Організація добровільної пожежної охорони у державах центральної Європи / Андрій Борисов, Тетяна Мукшинова // УКРНДІЦЗ. 2017. URL: https://ns-plus.com.ua/2017/02/12/stattya/.

3. Formation // Le site officiel Pompiers.fr. URL: http://www.pompiers.fr.

4. Добровільна пожежна охорона за кордоном як складова організаційно-правового механізму державного управління пожежною безпекою: досвід для України / Теорія та практика державного управління**:** зб. наук. пр. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2013. Вип. 2 (41). 368 с.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ США: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА

Васильєва В. П.
Науковий керівник – Остапенко О. І., доктор юридичних наук, професор
Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Вступ. Сучасну систему правоохоронних органів США спрямовано на профілактику, виявлення і протидію правопорушень. Водночас важливе значення для їх діяльності, зокрема, щодо профілактики корупційних правопорушень, має інформаційно-правове забезпечення.

У США інформація розцінюється як один з основних національних ресурсів, а системи, що забезпечують її створення, обробку і поширення, розглядаються як головний стратегічний фактор розвитку індустрії інформації і побудови інформаційної інфраструктури. Концепція національної інформаційної політики США передбачає необхідність розширення й удосконалення інформаційного середовища під своєю егідою [1, 159].

Інформаційна політика США визначається як комплекс державних нормативно-правових актів, покликаний заохочувати і регулювати

створення, використання, збереження, передання і поширення інформації. Основні принципи інформаційної політики надають громадянам США право на свободу інформації (зокрема у ЗМІ), публічні (відкриті) судові процеси, обвинувальну інформацію, інтелектуальну власність, ознайомлення з урядовою інформацією, охорону й безпеку інформації тощо. Доступ до матеріалів, що зберігаються в державних органах, визначений законами США «Про свободу інформації» (1966 р.) і «Про охорону особистої таємниці» (1974 р.). Цими законами встановлено правило, за яким усі охочі отримати таку інформацію можуть офіційно зробити запит на неї. Відомості з будь-якого федерального відомства мають безперешкодно надаватися, якщо вони не входять до зазначених законом винятків [2, 33–36].

Зокрема, починаючи з 1967 року Законом про свободу інформації (*Freedom of Information Act* – FOIA) надано громадськості право вимагати доступу до записів у будь-якого федерального агентства. Його часто описують як закон, який дозволяє громадянам знати про свій уряд. Федеральні відомства зобов'язані розголошувати будь-яку інформацію відповідно до FOIA, якщо вона не підпадає під один з винятків, які захищають такі інтереси як особиста конфіденційність, національна безпека та правоохоронна діяльність. FOIA також вимагає від органів активного розміщення в Інтернеті певних категорій інформації, включаючи часто запитувані записи. Як визнали Конгрес, Президент та Верховний Суд США, FOIA є важливою частиною демократії цієї країни. Щодо презумпції відкритості, то FOIA передбачено, що при обробці запитів агенції повинні відмовлятись від інформації лише в тому випадку, якщо вони обґрунтовано передбачають, що розкриття інформації може зашкодити інтересам, захищених від вилучення, або якщо розголошення заборонено законом. Агентства також повинні розглядати питання про те, чи можливе часткове розкриття інформації, якщо повне її розкриття неможливе. Крім того, вони зобов'язані вживати належних заходів щодо відокремлення та розголошення непотрібної інформації [3].

Своєю чергою, слушним є висновок про те, що відповідно до Закону 1974 р. усі громадяни США мають право ознайомитися з персональними даними, зібраними про них владою. Проте певні відомості не підлягають розголосу за законом 1966 р., який забороняє доступ стороннім особам «до суто особистих, медичних і подібних досьє, оскільки це було б явно невиправданим втручанням у приватне життя людини». Іншими словами, інформація, передбачена законом 1966 р., доступна всім, а відомості, захищені законом 1974 р., надають тільки тим, кого вони стосуються. Дія цих законів не поширюється на правоохоронні органи [1, 159]. Інформація, яка належить правоохоронним органам, вільному доступу не підлягає.

У 1976 році Конгресом США прийнято Закон «Про висвітлення діяльності уряду», яким розширено права громадян на одержання інформації про діяльність адміністративних органів і передбачено, що всі засідання колегіальних органів адміністративних агентств, до складу яких входять призначені Президентом особи, стосовно яких приймають конкретні рішення, мають бути відкритими. Обмеження встановлені лише

для інформації щодо: питань національної безпеки і зовнішньополітичних аспектів діяльності уряду, а також містить таємні відомості про торгівлю та бізнес; внутрішньої діяльності адміністративних органів; відомостей, отриманих під час проведення розслідувань; питань, які відповідно до спеціальних нормативних актів не можуть бути розголошеними. Рішення про те, яка інформація має бути закритою, приймають більшістю голосів членів відповідного компетентного органу. Законодавством передбачено можливість оскарження рішення стосовно тлумачення інформації [2, 33–36].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що розглянуті законодавчі акти є важливими як для усієї інформаційної сфери США, так і для сфери профілактики корупційних правопорушень правоохоронними органами США. Важливим також є те, що інформацію профілактичного змісту, спрямовану на припинення корупційних правопорушень, правоохоронні органи США повинні належно, з дотриманням інформаційного законодавства, доводити до відома суб'єктів щодо яких така профілактика проводиться. Водночас зауважимо, що всебічне інформаційно-правове забезпечення сприяє ефективності профілактики корупційних правопорушень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Брижко В., Цимбалюк В., Швець М., Коваль М., Базанов Ю. Е-майбутнє та інформаційне право; за ред. д.е.н., професора, чл. кор. Академії правових наук України М. Швеця. 2-е вид., доп. Київ: НДЦПІ АПрН України, 2006. 302 с.

2. Брижко В. До питання сучасної інформаційної політики. *Вісник Академії управління МВС*. 2009. №2. С. 27–47.

3. What is FOIA? *An official website of the United States government*. URL: https://www.foia.gov/about.html.

ПРОЦЕДУРА САНАЦІЇ БОРЖНИКА ВІДПОВІДНО ДО КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА

Власюк Ю. В.
Науковий керівник – Хомко Л. В., кандидат юридичних наук
Львівський державний університет внутрішніх справ

Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КУПБ) вступив в дію 21.11.2019 року. Даний нормативно-правовий акт вніс зміни до процедури банкрутства юридичних та фізичних осіб, зокрема й у процедуру санації, про які буде зазначено у даній науковій розвідці.

Відповідно до статті 50 КУПБ під санацією розуміється система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника [1].

Дослідженням сутності поняття «санації» займалися багато науковців. Серед них, зокрема існують різні бачення на дану проблематику. Науковець І. О. Бланк окреслює санацію як систему заходів щодо фінансового оздоровлення підприємства, вжиття яких відбувається за допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб і які спрямовані на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом та його ліквідації. У той же час М. Л. Макальська визначає, що санація – це система фінансових та кредитних заходів, вжиття яких спрямоване на покращення фінансового стану підприємства задля запобігання його банкрутства або підвищення конкурентоспроможності. З точки зору управлінців санацію охарактеризовано як реорганізаційну процедуру передачі власності підприємства-боржника чи особи організаціям, що надають фінансову допомогу для його оздоровлення [2, 361]. Отже, можна зробити висновок, що процедура санації є досить актуальною та охоплює різноманітні елементи (правові, економічні, управлінські тощо).

Повернемося до новацій вітчизняного законодавства. Однією із відмінностей Кодексу від Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є те, що Кодекс не передбачає трьохмісячного строку з дня введення господарським судом санації для подачі плану, а передбачає зобов'язання зборів кредиторів прийняття рішення про затвердження плану санації ще до закінчення процедури розпорядження майном боржника. Зазначене нововведення можна вважати позитивним, оскільки це зможе пришвидшити процедуру санації.

Також варто звернути увагу на те, що Кодексом збільшено повноваження суду в процедурі банкрутства. Відтак суд, у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство, розглядає всі майнові спори, стороною в яких є боржник, а також усі спори щодо майна боржника. Частина 2 статті 7 Кодексу регламентує, що господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника [3].

Зазначимо, що план санації може передбачати такі заходи:

- перепрофілювання виробництва;
- реструктуризація підприємства;
- відстрочення, розстрочення прощення цілого боргу або його частин;
- продаж майна;
- відчуження майна;
- закриття нерентабельних виробництв;
- ліквідація дебіторської заборгованості;
- отримання позик та кредитів та інші способи, які не заборонені.

Господарський суд приймає ухвалу про затвердження плану санації боржника, якщо:

- план санації схвалений всіма класами конкурсних кредиторів, розмір або порядок задоволення вимог яких змінені планом санації порівняно з умовами, які могли бути використані у разі введення процедури ліквідації;

- план санації схвалений класом забезпечених кредиторів;

- розмір задоволених вимог кредиторів, які проголосували проти прийняття плану санації, не повинен бути меншим у процедурі санації, ніж розмір вимог, який був би задоволений у разі введення процедури ліквідації [4].

Варто зазначити, що керуючий санацією, за 15 днів до завершення процедури, обов'язково повинен подати звіт у письмовому вигляді та повідомити кредиторів про час та місце проведення зборів кредиторів.

Як видається нове законодавство передбачає різноманітні зміни. Однак про позитивний вплив на інститут банкрутства покаже лише практична складова, в тому числі отримає поширення та результативність процедура санації юридичних осіб.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року №2597-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n789.

2. Пігуль Н. Г., Семенець В. П. Сутність та значення санації підприємства в сучасних умовах господарювання. *Економіка і суспільство.* 2019. Випуск 20. С. 359–365.

3. Новий порядок банкрутства в Україні на захисті кредиторів. URL: https://unba.org.ua/publications/4819-novij-poryadok-bankrutstva-v-ukraini-na-zahisti-kreditoriv.html.

4. Кодекс України з процедур банкрутства ускладнив процедуру узгодження плану санації. URL: https://lhs.net.ua/ua-kodeks-ukrainy-z-protsedur-bankrutstva-uskladnyv-protseduru-uzhodzhennia-planu-sanatsii-keruiuchyi-partner-iuk-elite-consult-group-diana-kozlovska-ru-kodeks-ukrayny-po-protseduram-bankrotstva-usloz/.

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОТИПОЖЕЖНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Головач М. М., Прокопенко Д. В.
Науковий керівник – Чубань В. С., кандидат економічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Сучасний етап розвитку світової економіки та міжнародних відносин, процеси ринкової трансформації національної економіки, входження України до системи світових господарських зв'язків зумовлюють необхідність розвитку страхового ринку з урахуванням світового досвіду та національних особливостей. Особливо актуальною є проблема формування та подальшого розвитку страхового ринку для країн із перехідною економікою, зокрема, для України, де відбуваються кардинальні зміни в економічній системі.

Класичними ризиками при страхуванні майна вважаються:

- вогневі ризики (пожежі включаючи збитки, пов'язані з ушкодженням майна кіптявою, продуктами горіння, і навіть засобами по гасінню пожежі, удар блискавки, вибух газу, падіння літальних апаратів чи їх фрагментів.);

- ризики стихійних лих (із 110 можливих ризиків, що є у світовій практиці, в Україні використовується близько 20);

- ризик аварії водопровідних, опалювальних, каналізаційних, протипожежних систем; ризик протиправних дій третіх осіб – крадіжка, хуліганство, розбій тощо.

За даними Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту протягом 2019 року зареєстровано 95 915 пожеж. Порівняно з 2018 роком спостерігається суттєве збільшення кількості пожеж на 22,0%. Кількість людей, загиблих унаслідок пожеж, зменшилась на 3,3%, травмованих на пожежах збільшилась на 0,2%. Прямі збитки від пожеж збільшились на 1,3%, побічні – на 39,9%; на 2,0% більше знищено та пошкоджено будівель і споруд, на 4,7% більше знищено та пошкоджено техніки, у 2,1 рази більше загинуло свійських тварин, на 21,2% більше знищено тонн кормів, на 44,5% більше знищено гектарів хліба на корені та у валках, на 17,2% менше загинуло свійських птахів. Матеріальні втрати від пожеж склали 10 млрд. 622 млн. 337 тис. грн. (із них прямі збитки становлять 2 млрд. 223 млн. 326 тис. грн., а побічні – 8 млрд. 399 млн. 11 тис. грн.). На пожежах виявлено тіла 1 897 загиблих людей, у тому числі 52 дітей. Загинуло внаслідок пожеж 1 902 людини, у тому числі 58 дітей; 1 519 людей отримали травми, з них 135 дітей [2].

Найбільшою причиною виникнення пожеж було необережне поводження з вогнем, а це більше ніж 73% від всіх причин виникнення пожеж (рис. 1).

Протипожежне страхування може здійснюватися в обов'язковій і добровільній формах. Страхування [1] націлене на те, щоб задіяти, насамперед, економічні важелі регулювання питань пожежної безпеки. У цьому випадку власник сам буде зацікавлений у забезпеченні безпеки свого об'єкта, і буде відповідати за її дотримання перед державою і третіми особами. Треба відмітити, що страхова компанія, зробивши оцінку стану забезпеченості пожежною безпекою об'єкта, повинна нести повну відповідальність за виконану роботу.

Система пожежного страхування припускає створення умов, при яких власник, розуміючи відповідальність за безпеку свого підприємства і його працівників, сам буде зацікавлений у страхуванні можливих ризиків. Масштаби цих ризиків будуть визначати незалежні аудиторські компанії. І від цього будуть залежати страхові внески, установлювані страховими компаніями. Якщо говорити простіше, сума страхового внеску буде диференційована залежно від рівня захищеності об'єкта. Високий ступінь захищеності об'єкта – сума страхового внеску для власника буде мінімальною, низька – зросте. Страхові тарифи передбачається встановлювати з урахуванням конструктивних характеристик об'єктів. Наприклад, тариф на цегельний будинок повинен бути менший, ніж на дерев'яний.

Рис. 1. Причини виникнення пожеж протягом 2019 року

Такими економічними важелями можливо спонукати власника вкладати кошти в забезпечення пожежної безпеки свого об'єкта. Потрібна тісна співпраця між ДСНС України та страховими компаніями, направлена на диференціації страхових тарифів залежно від ступеня захищеності об'єктів.

Ми пропонуємо розробити Закон «Про пожежне страхування» основними принципами якого буде: гарантія відшкодування шкоди, заподіяного життю, здоров'ю чи майну потерпілих, обов'язковість протипожежного страхування для юридичних осіб і індивідуальних підприємців та економічна зацікавленість страхувальників щодо підвищення пожежної безпеки. Протипожежне страхування зможе здійснюватися у обов'язковій і добровільних формах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. №18. Ст. 78.

2. Статистичні матеріали офіційного сайту Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту. URL: http://www.undicz.mns.gov.ua (дата звернення 13.03.2020).

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У КИЇВСЬКІЙ ДЕРЖАВІ НА ОСНОВІ ЮРИДИЧНИХ НОРМ «РУСЬКОЇ ПРАВДИ»

Головко Л. В.
Науковий керівник – Ілляшенко Ю. Ю., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

Проблема правовідносин не втрачає своєї актуальності протягом всієї історії існування людства. Адже взаємозв'язки між людьми в суспільстві досить часто побудовані на основі правових норм. Лише чітко визначені, врегульовані й законодавчо закріплені правовідносини є запорукою стабільного й цивілізованого соціуму. Законодавство кожної сучасної держави має власну багатовікову історію, початкові етапи якої пов'язані зі звичаєвим правом. Не є виключенням і наше, вітчизняне, законодавство, оскільки норми звичаєвого права покладено в основу найдавнішої та найвизначнішої пам'ятки давньоруського права – «Руської правди». Протягом століть цей звід законів сприймався на теренах Київської Русі як своєрідний еталон з вирішення різноманітних питань у сфері правовідносин.

Як зазначають дослідники, «Руська правда» була укладена протягом XI–XII ст. Це зразок юридичної думки часів класичного середньовіччя, що, за свідченням експертів у галузі історії права, не має жодних прототипів і є повністю оригінальним твором. «Руська правда» зустрічається у різних варіантах – коротка (містить 43 статті), широка (містить 121 статтю) та скорочена (містить 60 статей), що включають норми кримінального, спадкового, торгового і процесуального законодавства.

Значна частина статей «Руської правди» стосується сфери кримінального права, зокрема найтяжчих злочинів, серед яких – убивство. Незаперечним свідченням того, що цей давньоруський юридичний кодекс базується на нормах звичаєвого права є законодавчо закріплена можливість здійснення кровної помсти: «Коли уб'є муж мужа, то помститися має брат убитого, чи батько або син, або брат старшого сина, або інші брати». Однак, на час врегулювання правовідносин на основі «Руської правди» інститут кровної помсти поступово нівелюється й може бути замінена штрафом, що підтверджує та сама стаття: «Якщо не буде кому звершити кровну помсту, то внести 80 гривень, коли вбитим буде князів муж чи княжого тіуна. Якщо вбитим буде горожанин, чи гридень, чи купець, чи боярський тіун, або мечник, або ізгой, або новгородець – то 40 гривень сплатити за нього».

Водночас, «Руська правда» мітить інформацію про наявність соціальної нерівності та узаконеної дискримінації стосовно представників нижчих соціальних прошарків: «Якщо уб'ють княжого мужа під час розбою, а вбивцю не шукають, то платити верву 80 гривень тій верві, в якій голова убитого лежить, а коли простолюдин, то 40 гривень»; «А це про княжих отроків, чи про конюха, чи про повара, – то 40 гривень, а за тіуна огнищного 11, і за конюшого – 80 гривень, а за сільського тіуна, княжого чи землевласникового, то 12 гривень; а за рядового 5 гривень, так само і за боярського»; «А за ремісника і за ремісницю, то 12 гривень, і за кормилицю, хоч би була й із холопів чи рабів».

Ще одна стаття «Руської правди» зі сфери кримінального права дає чітке уявлення про статус жінок та дітей у тогочасному суспільстві: «Якщо

вчинив розбій без будь-якої сварки, то за розбійника люди не платять, а віддають його з жінкою і дітьми в дику випу і віру, але сам платить». Тобто, оскільки дружина й діти вважалися власністю чоловіка й батька, вони несли відповідальність за його злочини і разом з ним могли бути ув'язненими, вигнаними з громади, а їхнє житло підлягало розграбуванню та спаленню.

Кримінальне законодавство Давньоруської держави передбачало також покарання у вигляді штрафів за насильницькі дії, крадіжку, борги та заборонені промисли.

Так, наприклад, ряд статей «Руської правди» передбачають покарання за розбій, застосовуючи при цьому принцип соціальної градації: «Якщо вкрадуть княжого коня і наявного не буде, то платити за нього 3 гривні, а за інших по 2 гривні». «Якщо когось уб'ють під час крадіжки у приміщенні, то зарити його як собаку; але, якщо його спіймають і затримають до світанку, то вести на князівський двір; але, коли уб'ють, а люди бачили злодія зв'язаним, то платити 12 гривен», «Коли краде в хліві чи в домі, то якщо буде один – платити йому 3 гривні і 30 кун, а буде злодіїв багато, то всім платити по 3 гривні і 30 кун»; «Коли крадуть худобу на полі, чи вівці, чи кози, чи свині (і будуть зловлені), то сплачують по 60 кун; якщо злодіїв буде багато, то кожен сплачує по 60 куни»; «Якщо ворами будуть холопи, чи князівські, чи боярські, чи монастирські, – їх же князь продажею не карає, оскільки вони не вільні, то подвійно має заплатити їх власник позивачу за кривду».

Досить цікавим елементом «Руської правди» є статті, що регулюють норми торгового законодавства: «Коли купець купцю позичить для купівлі куни чи для торгівлі з іноземцями, то купцю перед свідками кун не брати, свідки йому не потрібні, а сам мусить стати під присягу (клятву), оскільки він відмовляється». Оскільки торгівля, як внутрішня, так і міжнародна, – одне з найважливіших джерел фінансування держави, то закони, які захищали права купців, сприяли стабілізації та подальшому розвитку економіки Київської Русі.

Отже, висвітливши далеко не повний спектр правових проблем, регульованих «Руською правдою», приходимо до висновку, що це – своєрідний кодекс законів, за допомогою якого здійснювалося впорядкування правовідносин в найважливіших сферах життя Київської держави. Дослідження цього зразка давньоруської юридичної думки дає можливість детально вивчити та об'єктивно оцінити систему правових цінностей, що склалася в давньоруському суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вілкул Т. Л. Руська правда. URL: http://www.history.org.ua/rmin=Ruska_pravda.

2. Правда руська [Переклад зроблено за виданням: Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склав та підготував до друку проф. С. Юшков. К.: ВУАН, 1935. Редакція IV. С. 137–144. (На основі тексту Архівної комісії АН СРСР, №240, Новгородський 1-й літопис XV ст.)]. URL: http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm.

3. Ромінський Є. В. «Закон», «Статут» та «Правда»: щодо деяких аспектів правового світогляду населення Київської Русі // Альманах права. Правова аналітика: доктринальні підходи та галузеві виміри. Випуск 5. К.: Ін -т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 318–323.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДСЦЗ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Головчук В., Іванько В.
Науковий керівник – Пасинчук К. М., кандидат педагогічних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

З кінця ХХ століття в багатьох країнах світу відбулися великі безпекові зміни, які висвітили, подекуди, кризи в системах управління цивільним захистом. Аналіз надзвичайних ситуацій комплексного характеру останніх років поставив на порядок денний проблему захисту населення, територій та критично важливих об'єктів як одну з найбільш важливих задач державного управління. Зростання терористичних загроз різного рівня у світі значно посилює необхідність реалізації безпекової політики на сучасному рівні. Проблеми, породжені техногенною цивілізацією, поставили під загрозу благополучне існування людства. За даними ООН, у світі після Другої світової війни стрімко збільшувалася кількість природно-екологічних аварій і катастроф, а також росли масштаби їх наслідків. Прикладом тому в Україні була Чорнобильська катастрофа.

Очевидно, що цивільний захист в Україні також потребує реформування. Соціально політична криза, посилення сепаратизму, екстремізму та тероризму бандформувань в умовах іноземного військового втручання призвели до значних масштабів гуманітарної кризи у східних регіонах країни.

Відомо, що ЄДСЦЗ є складовою національної безпеки України. Тому цікавою виявилася думка Г. Ситника, який відмічає, що вітчизняні та іноземні дослідники, нормативні документи дають різні тлумачення поняття «національна безпека» через його складний, багатокомпонентний та міждисциплінарний тип, а в теорії та практиці державного управління не існує поняття, яке могло б порівнятися за ступенем туманності, частоті відносно не чіткого вживання з поняттям «національна безпека», що свідчить про відсутність єдиного розуміння сутності, суті виникнення, діалектики розвитку, механізмів формування й управлінського впливу на системні характеристики явища, яке намагаються описати поняттям «національна безпека». Автор поняття «національна безпека» пропонує розглядати як специфічну властивість динамічних систем, комплексний критерій оцінки їх якості, що характеризує динаміку їх розвитку та технічне втілення, ступінь захищеності життєво важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави [1].

Державне управління в умовах надзвичайних ситуацій має певні особливості внаслідок багатоваріантності сценаріїв розвитку надзвичайних ситуацій, кожна з яких є по-своєму унікальною, тобто має свої причини виникнення, сценарій розвитку, особливості впливу на людину, довкілля, масштаби та тяжкість наслідків. На наше переконання, аналіз можливих причин виникнення, розгляд сценаріїв розвитку надзвичайних ситуацій у кожному регіоні країни, розробка алгоритмів дій органів державного

управління має ними проводитися відповідно до природно-техногенного навантаження та особливостей даного регіону у режимі повсякденної діяльності, уточнюватися у режимах підвищеної готовності, надзвичайної ситуації та надзвичайного стану. Тому, на нашу думку, вказане твердження також можна зарахувати до запропонованої назви терміна. Вважаємо слушним твердження авторів, що за умов надзвичайних ситуацій дія принципів державного управління суттєво відрізняється від їх дій у звичайних умовах, а саме: принцип ритмічності (рівномірність процесів у часі), розпаралелювання (відсутність резерву часу), зростання інтенсивності процесів. Крім того, на процеси управління суттєво впливає принцип обмеженості інформації, зростання централізації управління, а також, що є, на нашу думку, важливим, за таких умов фактор обмеженого часу на прийняття рішення наближається до критичного при зменшенні достовірності інформації.

Зважаючи на розглянуте вище, пропонується визначення поняття «система управління цивільного захисту» як сукупність взаємопов'язаних підсистем (управляючої та керованої), що утворює єдину структуру зі сталими зв'язками між її елементами, забезпечує цілеспрямований організаційно-регулюючий вплив органів державного управління у сфері цивільного захисту, можливість як централізованого, так і децентралізованого управління підрозділами цивільного захисту та реалізацію функції держави, спрямованої на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, реагування на них та ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Подальшим напрямом досліджень із даної проблематики передбачається виявлення проблемних питань у нормативно-правовій базі, що регламентує функціонування системи управління цивільного захисту, та пошук їх вирішення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник. К.: НАДУ, 2011. 730 с.

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Даценко В. О.
Науковий керівник – Дулгерова О. М., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Забезпечення національної безпеки набуває в сучасних умовах для України стратегічного значення. Кардинальні геополітичні зміни останнього десятиліття докорінно трансформували всю організацію міжнародних відносин, створену після Другої світової війни, крім того, сформовану впродовж розвитку цивілізації. Принципово іншими стали

умови існування і розвитку для нашої країни, змінилися і загрози, перед якими опинилася Україна. Відповідно змінюються завдання щодо своєчасного виявлення, попередження і усунення загроз. Забезпечення країни умовами безпечного існування і розвитку в масштабі планети, у взаємозв'язку і взаємозалежності з внутрішнім становищем у державі, з проблемами і можливостями їх вирішення, утворюють те фундаментально реальне державне завдання, безперервне вирішення якого державою є забезпеченням національної безпеки.

Теоретичною основою вивчення питань державно-правового механізму забезпечення національної безпеки стали публікації провідних науковців: Ю. Г. Барабаша, В. В. Бєлєвцевої, Ю. П. Битяка, В. В. Вішнякова, Г. А. Дробаха, А. А. Каленського, М. П. Кучерявенка, В. Я. Настюк, Г. Д. Рябоконя, Є. Б. Смірнова, М. В. Цюрупа, В. С. Ясинської та інших учених.

Потреба в безпеці належить до засадничих мотиваційних джерел людської життєдіяльності, а соціальна організація становить спосіб забезпечення нормальних життєвих умов, засіб спільної протидії природним і соціальним загрозам. Кооперація зусиль, підлеглих єдиній громадській волі, учасників соціальних відносин, сприяє протидії таким загрозам, яким неможливо протистояти індивідуально. Водночас посилення «панування» людей над природою супроводжується поглибленням диференціації фактора загрози людству, збільшенням масштабів загроз, підвищенням ступеня їх небезпеки.

Відповідно до ускладнення суспільних відносин розширюється спектр загроз соціального характеру, а модифікація фактора загрози, своєю чергою, відображає процес суспільного розвитку. Складна діалектична взаємозумовленість фактора загрози та стану розвитку соціальної системи об'єктивно спричиняє відокремлення, спеціалізацію, ускладнення соціальних засобів забезпечення безпеки, які є невід'ємним атрибутом організованих соціальних систем.

В умовах політико-правової організації система забезпечення безпеки набуває специфічної форми, але водночас не змінюється за суттю. Держава, її інститути та органи стають найбільш ефективним засобом протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам соціального, природного, техногенного характеру. У зв'язку з постійними змінами внутрішнього і зовнішнього середовища держава і суспільство завжди намагалися сформувати дієві засоби захисту від відповідних загроз. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах глобальних загальноцивілізаційних змін.

Глобальні зміни в сучасному світі, поряд із позитивними явищами, спричиняють виникнення нових і підсилюють дію тих загроз, які існували раніше, змінюється характер і ступінь небезпеки. У цих умовах держава стає основним суб'єктом забезпечення безпеки, особлива роль відводиться державним засобам протидії загрозам різного характеру та ступеня небезпеки.

У зв'язку з цим у Стратегії національної безпеки України констатується, що в умовах глобалізації процесів світового розвитку, міжнародних політичних і економічних відносин, що формують нові

загрози і ризики для розвитку особистості, суспільства і держави, Україна як гарант благополучного національного розвитку переходить до нової державної політики в галузі національної безпеки [1]. Перехід до якісно нової державної політики зумовлює необхідність відповідних змін у правовій формі. Саме тому правовий аспект удосконалення державного механізму забезпечення національної безпеки сьогодні має не тільки теоретичне, а й істотне прикладне значення в контексті загального питання про правове реформування системи національної безпеки України.

Соціальна природа державно-правового механізму забезпечення національної безпеки зумовлена об'єктивними історичними процесами кооперації та організації соціальної діяльності. Виживання, нормальна життєдіяльність, розвиток і безпека кожної людини забезпечуються об'єднанням людей в єдину організовану системну.

Цілісність надає можливість скооперуватися для колективної протидії загрозам, що надходять від інших аналогічних організованих соціальних утворень і агресивного природного середовища. Це забезпечується інститутами соціальної влади, що діють у межах конкретної соціальної системи, зокрема в рамках національної політико-правової системи. Попри те, у найбільш складних і масштабних соціальних системах, до яких належить національна політико-правова система, виникає об'єктивна потреба в забезпеченні внутрішньосистемної безпеки.

Слід констатувати, що становище політико-правової системи оцінюється як безпечне в тому випадку, якщо усуваються негативні фактори, що перешкоджають ефективній реалізації інтересів особистості, суспільства, держави, відтак створюють загрозу стабільності функціонування системи, її цілісності. Також зміст політико-правової форми становить безліч конкретних соціальних відносин, заснованих на властивих цьому суспільству нормативних системах (релігії, моралі, звичаях, традиціях). Зміст соціальних норм детермінує відповідний комплекс властивих цьому суспільству цінностей, духовних і матеріальних благ, задоволення життєво важливих потреб учасників суспільних відносин.

Необхідність збереження, захисту, примноження традиційних національних цінностей і благ відображає сутність національних інтересів та їх особливості на різних етапах розвитку національної спільноти.

Законодавчо національні інтереси України визначені як сукупність внутрішніх і зовнішніх потреб держави у забезпеченні захищеності та сталого розвитку особистості, суспільства і держави.

Для держави, суспільства, особистості інтерес становлять не їх суб'єктивні потреби як такі, а духовні і матеріальні блага, без яких неможливо задовольнити життєво важливі потреби. Саме щодо цих благ і цінностей зазвичай виявляють інтерес, і саме вони визначають зміст категорії «національні інтереси» [2, 21].

Визначення відображає формальний, структурний аспект явища і не вказує на властивості політико-правової системи, які дозволяють їй зовні (у

міжнародних відносинах) проявляти себе як нація (у смисловому значенні Статуту ООН).

Попри це, безпека такого національного суверенного утворення загалом розглядається як стан захищеності національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, а в міжнародних документах і в законодавстві держав визначається як національна безпека.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про схвалення Стратегії реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Розпорядження Каб. Міністрів України від 25 січ. 2017 р. №61-р. URL: http://www. kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249709478.

2. Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії: навч. посібник / В. В. Середа, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, М. П. Гурковський. Львів, 2015. 496 с.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІСТИКИ

Кац Л. В.
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Науковий керівник – Федоренко Я. А., доктор історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Найпріоритетнішою глобальною проблемою сучасності, на думку багатьох вчених, є глобальна проблема управління, розв’язання якої має забезпечити синхронізований, справедливий розвиток усіх країн і народів (в енергетичній, продовольчій, ресурсній, інформаційній, екологічній та інших сферах). Нині виділяється декілька підходів до розуміння того, яким може бути шлях до глобального управління. Їх ще іменують концепції глобального управління. Зокрема, німецький дослідник Д. Меснер відзначає п’ять таких підходів.

Перший підхід пов’язаний з ідеєю формування єдиного світового уряду, яка виникла задовго до закінчення «холодної війни» у численних теоріях, документах, матеріалах суспільних рухів. Його прихильники вважають, що світовий уряд має створюватися у спосіб і за зразком держави, працювати і виконувати ті ж функції, які виконують «у себе вдома» уряди окремих держав. Головна проблема – повноваження такого уряду, визначення сфери його впливу. Розмаїття політичних систем, культур, традицій, різниця рівнів економічного розвитку країн ставить під сумнів реалізацію такого проекту. Свого часу такої ідеї дотримувалися І. Кант, А. Ейнштейн, В. Вернадський, Д. Менделєєв та інші видатні мислителі. Для впровадження її в життя створювалися чисельні організації (Всесвітня асоціація федералістів, Світовий мондіалістський рух, Всесвітня конституційна і парламентська асоціація, Рух громадян світу, Всесвітній

союз та ін.). Не без впливу концепції світового уряду виникла Організація Об'єднаних Націй, яка має унікальну роль в сучасній історії і без якої неможливо уявити сучасне міжнародне життя. Відомо, що розроблено близько 150 варіантів проекту всесвітньої конституції. Найбільш популярною серед них є Конституція Федерації Землі, перекладена на 22 мови і в якій пропонується створити Всесвітній парламент, Суд, Уряд, Поліцію, Прокуратуру та ін. Ідея створення єдиного світового уряду не знаходить нині особливої підтримки серед науковців і політиків, вважається утопічною і такою, що заважає вирішувати нагальні світові проблеми. Однак, справжньою причиною несприйняття даної ідеї, є небажання керівних органів, ділової суспільної еліти національних держав ділитися своїми владними повноваженнями і бути підлеглими всесвітнього органу управління.

Сутність другого підходу розкривається в ідеї проведення реформування міжнародних організацій, і насамперед ООН. Вона має стати головним суб'єктом управління, а її інститути могли б виконувати роль своєрідних міністерств і відомств. Такий проект також викликає достатньо аргументованих заперечень [1, 597]. Серед них: передбачувані досить сильні можливості централізації в структурі міжнародної організації; сумніви щодо здатності ООН до реформування і оновленої структуризації; зведення нанівець зусиль в організації демократичного управління світом за участі могутніх держав та ін.

Третій підхід пов'язаний з ідеями однополюсності світу й управління ним Сполученими Штатами Америки як провідним актором в економічній, військово-політичній, технологічній сферах та в галузі масової культури. Важливо, що даний проект, на думку багатьох, перебуває у стадії втілення його у життя. Його дотримуються автори, орієнтовані на концепцію «політичного реалізму» (Зб. Бжезинський). Використовуючи теоретичні конструкції навіть своїх опонентів – неолібералів, вони посилаються на теорію гегемонійної стабільності (взаємозв'язку стабільності економічного режиму за наявності певної держави-лідера), стверджуючи, що за умови існування такого гегемона встановлюється стабільний економічний режим, оскільки лідер розробляє правила і норми поведінки, які сприймаються іншими, а також слідкує за їх виконанням. При цьому не враховується, що зазначена теорія демонструє можливості лідерства лише в економічній сфері. Нав'язування правил поведінки в політичному, економічному і культурному житті викликає, як правило, несприйняття їх іншими учасниками міжнародних відносин. Як і попередні підходи, ідея гегемонії США викликає велику кількість критичних відгуків. Головний аргумент полягає в тому, що у сучасному світі не можна не враховувати цілі, інтереси й активність інших акторів, таких могутніх, 8 наприклад, як Європейський Союз, Японія чи Китай. Практика все більше підтверджує, що управління однією державою неможливе [2].

Четвертий підхід формується на уявленнях про поліцентричний світ і передбачає участь у глобальному управлінні не лише держав і міждержавних утворень, а й інших акторів. Залучення до глобального

управління останніх визначає головну відмінність даного підходу від попередніх. Співробітництво може призвести до політичних змін і врешті до створення всесвітнього союзу. Людство створює не лише матеріальні, а й соціальні структури, які є вагомим фактором подальшого розвитку. Зв'язки і відносини різного рівня є важливою проблемою в дослідженні міжнародних відносин. Відтак варто згадати і про порівняно нове поняття – «нова багатосторонність». Воно відрізняється від класичного розуміння багатосторонності як співробітництва декількох держав. На думку німецького вченого Фр. Нушелера, це поняття ширше і включає: посилення правової бази і цивілізаційних засад у міжнародних відносинах; загальне вирішення глобальних проблем шляхом використання регулюючих механізмів регіонального чи глобального масштабу; зміцнення системи ООН як дорадчого світового форуму, інституції вирішення питань війни і миру, ініціатора і організатора вирішення глобальних проблем; посилення взаємодії державних і недержавних глобальних мереж. Отже, Фр. Нушелер фактично об'єднує два підходи до глобального управління, які обумовлені, з одного боку, реформуванням ООН, з іншого – залученням недержавних акторів до спільної діяльності з державами і міжурядовими організаціями з метою вирішення актуальних проблем.

П'ятий варіант глобального управління пов'язаний з участю у ньому лідерів країн «вісімки». Тут слід відмітити, що не дивлячись на відому позитивну роль цих держав, їх участь в управлінні має традиційний характер, дублює функції ООН, не є цілеспрямованим. При виникненні світових проблем, які потребують негайного прийняття заходів, лідери як правило діють із запізненням. Рішення, які приймаються на зустрічах «вісімки», мають дорадчий характер, не набувають легітимних форм, відсутні органи, які відповідали б за виконання прийнятих рішень. Але навіть така форма співробітництва суттєво впливає на світові процеси, сприяє координації дій суб'єктів світової політики. У трактуванні змісту проблем глобального управління шляхом розширення учасників політичного процесу серед західних дослідників глобалізації слід виокремити три напрямки: ліберального інтернаціоналізму; радикального республіканізму; космополітичної демократії. Всі три концепції виходять з ідеї демократичного управління, але різного змісту [3, 133].

Таким чином, варто зазначити, що попри визначення п'яти головних концепцій глобального управління існує безліч наукових підходів науковців-глобалістів до розуміння того, яким може бути шлях всесвіту до проблеми глобального управління.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Співак В. М. Глобальне управління: проблеми та перспективи формування // Держава і право. 2011. Вип. 54. С. 596–602.

2. Лук'яненко Д., Кальченко Т. Стратегії глобального управління // Міжнародна економічна політика. №1–2. 2008. URL: http://iepjournal.com/journals/8-9/2008_2_Lukyanenko_Kalchenko.pdf.

3. Кукарцев О. В. Підходи до розуміння глобального управління // Наукові праці. Політологія. Вип. 200. Том.212 . 2013. С. 131–135.

ПРИКЛАДИ ВДАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ЛАТЕРАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ

Ковальчук Н. В.
Київський національний університет ім. Т. Шевченка
Науковий керівник – Усов Д. В., доктор філософських наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Дж. Траут точно висловив позиціювання маркетингу серед інших наук: «маркетинг – це військове мистецтво, де поле битви – розум людей» [1, 25]. Це справді змагання розумів за креативно-унікальний продукт, який викличе емоцію у цільової аудиторії й принесе бажану транзакцію.

Ті, хто створює бренд, Федорів називає їх «Отці бренда», мають відчувати переживання людей, їх проблеми та потреби. В результаті їх вирішення створюється те нове, що називають «латеральний маркетинг» або оновлюється вже відоме – «вертикальний маркетинг». Але лише при попаданні в точку бажання (хочу і не можу без цього жити) цільовий покупець заплатить за продукт. Попасти в мозок споживача – завдання маркетологів та підприємців.

Малкольм Гладуель вважає необхідним витратити 10 000 годин, щоб стати кращим в якійсь справі, витратити ще 10 000 годин, щоб стати кращим в іншій справі. А потім об'єднати цих два таланти в те, що буде неймовірною комбінацією, якої не буде більше ні у кого. Саме це і є завданням латерального маркетингу [2, 47].

А. Федорів виділяє 5 рівнів унікальності:

5 level – максимально унікальний з соціальною позицією;

4 level – реально унікальний продукт;

3 level – щось краще ніж у конкурентів – доопрацьована більш креативна псевдоверсія;

2 level – продукт з цікавою рекламою;

1 level – нульова унікальність – просто продукт [3].

Вершина маркетингу – створення такого унікального продукту який би став соціально корисним і став необхідною частиною життя людей.

У світі є багато глобальних брендів (прикладів латерального маркетингу), проте ми звернемо увагу на вітчизняний продукт. Україна – локація реально креативних людей. На жаль, більшість молодих стартаперів тікають за реальнішим фінансуванням, інвестиціями та розвитком. Тому я хочу зосередити увагу на українських «отцях бренду», які урізноманітнюють наш ринок і виходять з українською продукцією за його межі, змінюючи відношення світу до України як бренду. Ці бренди – «*Monobank*» та «*Готово!*»**.**

Вони докорінно змінили нашу уяву про черги до консультанта в банку і надання адміністративних послуг.

Унікальність Monobank.

Практика зі знаннями та праця роблять неймовірний ефект синергії. І можливо як наслідок народився цей банківський сервіс. Працюючи в Приваті, команда топ-менеджерів націоналізованого «Приватбанку» подарувала результат розумової роботи – перший мобільний банк на теренах України без відділень. Дмитро Дубілет, Олег Горохівський і Михайло Рогальський позиціонують свою розробку як інноваційний банківський сервіс, який буде жити тільки в он-лайні. Бета-тестування Monobank тривало трохи більше місяця. І 22 листопада він був офіційно запущений в промислову експлуатацію. Він почав роботу в листопаді 2017, а вже зараз випущена перша картка банку «Koto» в Британії [4].

Проте Monobank – не зовсім банк в звичному розумінні цього слова. Це банк у кишені. У проекту немає банківської ліцензії, яка видається НБУ, яка дає право проводити розрахункові операції, приймати гроші на депозити або видавати кредити. Monobank – це лише онлайн-сервіс, який забезпечує доступ до банківських послуг. При цьому безпосередньо операції здійснює Universal Bank. Він є фінансовим партнером Monobank і саме він оперує грошима клієнтів. Іншими словами, підключаючись до онлайн-сервісу, людина, по суті, стає клієнтом Universal Bank. Але доступ до його послуг він отримує не безпосередньо у відділеннях Universal Bank, а дистанційно через Monobank.

Перш за все, потрібно наголосити на персоніфікованому наданні технічної підтримки клієнтам. Це не боти, а реальні живі люди, відібранні за винятковими критеріями. Також, спочатку цільовою аудиторією було обрано людей з достатньо високим заробітком, проте на сьогоднішній день аудиторія набагато ширша. Д. Дулібет після Привату повністю відмінив внутрішню комісію та привертає увагу цікавим кешбеком. Слід відмітити креативного котика та однотонну чорну картку. Так, у Європі перший такий банк з'явився в далекому 1995 році, але для нас це було справді нове.

ГОТОВО! – Центр надання адміністративних послуг 21 ст.

Це те місце в Києві, яким можуть пишатись жителі Печерського району і в принципі всі інші. Дизайнерський об'єкт замість звичайної сірої будівлі, всі послуги діджиталізовані, кава та некалорійний кейк замість стандартного пиріжка з картоплею, відділення Нової Пошти і на додаток весілля з фотосесією. Важко було представити всі ці послуги одночасно зосереджені в одному місці. А все швидко і зручно.

«Ми мали зламати цей стереотип і довели, що держустанова може бути сучасною і стильною, а обслуговування швидким та ввічливим». Головною ж метою створення документ-сервісу з самого початку постала – боротьба з побутовою корупцією.

При вивченні досвіду боротьби з побутовою корупцією у різних країнах світу було виявлено, що найкращого успіху в цьому досягла Грузія завдяки створенню Будинків Юстиції. Там майже всі документи і довідки державного зразку та ще кілька сотень адміністративних послуг можна отримати в стінах однієї установи, де середня швидкість обслуговування становить 15 хвилин. Було взято за основу цей грузинський досвід і

створено український проект. Так з'явилась ідея, яка, була реалізована рівно за рік.

Впродовж цього року був розроблений проект, прописані стандарти, побудована нова будівля, організовано всі бізнес-процеси, підібрано та навчено персонал. Фронт-офіс та бек-офіс, час подання документів не перевищує 20 хвилин, а отримання рішень – до двох хвилин, перед вами не зачиняють віконце табличкою «перерва» або «вихідний», заяву допоможуть заповнити без переписувань та черг до ксероксу.

Це реальність! Будівництво завершили у рекордні 4 місяця. Так, це не рекордні китайські 3 дні для побудови лікарні, але вже не 4 роки. Єдина вимога до споруди – прозорість як натяк на відсутність корупції. Всі стіни скляні без кабінетів та перегородок. Кафе доповнює комфорт та відкритість аури.

Що можна зазначити у підсумку? Маркетинг – це мистецтво створення унікального продукту. Україна іноді не встигає за Європою та Заходом, проте має багато креативних людей – головну цінність. Маємо оптимістичну надію, що покращиться фінансування та інвестування молодих стартаперів. Період карантину теж може подарувати нові ідеї та думки. Головне працювати і не зупинятися. Ідеї генеруються, коли щось робиш, а не очікуєш натхнення. Зараз це популярний у світі стрім інновацій. У Стенфорді цьому навіть навчають. Дизайн мислення – фундаментальний принцип не боятися помилок і ризику. Шукати нове та експериментувати. Потрібно зануритись у життя споживача та знайти ту відмінність, яка зробить бренд унікальним. Будемо створювати продукти корисні для суспільства та берегти один одного.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Траут Дж. Маркетинговые войны Питер СПб 2004, 274 с.
2. Фірсова С. Г. Маркетинг: навчальний посібник. Вид-во ім. І. Франка, 2013, 323 с.
3. Brand Father Fedoriv. URL: https://www.youtube.com/watch?v=m7XKm1-UGIQ.
4. Monobank. URL: https://ua.wikipedia.org/wiki/Monobank.

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ковбасюк Т. В.
Науковий керівник – Мелех Л. В., кандидат юридичних наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ

Представництво у господарському суді має важливе значення у справах захисту суб'єктивних прав і законних інтересів сторін і третіх осіб, оскільки сприяє повному здійсненню їхніх процесуальних прав і обов'язків, в тому числі реалізації їх права на правову допомогу, особливо у випадках, коли представництво здійснюється адвокатом. Метою судового

представництва є необхідність забезпечення реалізації процесуальних прав осіб, які беруть участь у справі.

Діяльність представника в господарському процесі складається з юридичних дій, що йому доручає здійснити особа, яку він представляє. Таким чином, представництво в господарському суді – це правовідношення, в силу якого одна особа (судовий представник) здійснює процесуальні дії в межах наданих йому повноважень від імені та в інтересах особи, яку він представляє (сторони, третьої особи), внаслідок чого безпосередньо для останнього виникають права й обов'язки.

На думку Т. Б. Вільчик, адвокатура виступає як правовий інститут правової системи держави, головна функція якого полягає в здійсненні захисту прав та свобод людини і громадянина, і який займає чільне місце серед таких важливих інститутів, як суд і прокуратура. А тому з одного боку, здійснюючи публічно-правову функції, адвокат, як представник правової системи, відповідає перед нею як за свої приватні та комерційні справи, так і за здійснення функцій, делегованих йому державою. З іншого боку державні органи повинні сприяти забезпеченню незалежної ролі адвокатів, яка має гарантуватися при розробці та застосуванні законодавства. Проте належність адвоката до правової системи держави не виключає того, що в разі необхідності, адвокат, звичайно, має бути готовим піддати сумніву правомірність дій держави, якщо вони суперечать демократичним принципам, не заважаючи при цьому нормальному перебігу правового процесу. Адвокат повинен бути водночас і сумлінним захисником інтересів приватних осіб, і таким же сумлінним представником правосуддя [5, 33].

На думку О. Задніпровського, адвокат є спеціальним самостійним суб'єктом господарського процесу, що здійснює в будь якому суді тільки одну функцію – сприяння захисту законних прав і свобод особи, що представляється ним, з обмеженими правами і обов'язками і представництво його інтересів шляхом надання юридичної допомоги [4].

Відповідно до Господарського процесуального кодексу України, а саме Стаття 16 визначає представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом [2].

Виходячи з тематики тези, вважається доцільним зазначити визначення, яке прописане в ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Представництво – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, адміністративному, господарському та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні [3].

Стаття 28 Господарського процесуального кодексу України відносить представників сторін та третіх осіб до учасників судового процесу. На жаль, чинний ГПК України не приділяє окремої уваги адвокату як

процесуальному представнику, що надає правову допомогу в господарському судовому процесі [2].

Частина 3 статті 28 ГПК України зрівняла адвоката за правовим статусом з іншими процесуальними представниками, зобов'язаними виступати в господарському суді тільки за довіреністю, якою довіритель передає адвокату права, що належать йому особисто. Стаття 59 Конституції України гарантує кожному право на правову допомогу, встановлюючи, що для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [1]. Це положення знайшло своє відтворення у нормах Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Закону України «Про судоустрій та статус суддів».

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає адвоката як фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. Незалежність адвоката від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій, громадських організацій тощо, що обумовлена його особливим статусом і гарантіями встановленими законом, виводить адвоката на окремий рівень, порівняно з іншими процесуальними представниками. За законом неприпустиме будь-яке втручання в адвокатську діяльність, вимагання від адвоката, його помічника, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань відомостей, що становлять адвокатську таємницю. Не може бути внесено подання органом дізнання, слідчим, прокурором, а також винесено окрему ухвалу суду щодо правової позиції адвоката у справі [3].

Отже, з цього можна зрозуміти, що суд не має права пропонувати адвокату обирати ту або іншу лінію поведінки, а також впливати на правову позицію адвоката по справі, здійснювати конкретні дії на захист інтересів свого довірителя, наділяє адвоката особливими функціями реалізації права на захист і правову допомогу в господарському процесі.

Для адвоката представництво в господарському судочинстві – це вид публічноправової діяльності, змістом якої є надання кваліфікованої юридичної допомоги довірителеві (клієнтові), в тому числі захист прав, свобод та інтересів приватних осіб у правовому спорі з державою

Процесуальні права й обов'язки адвоката як представника визначаються, виходячи з обсягу прав та обов'язків тієї особи, яку він представляє, і в межах повноважень, які закріплені в довіреності (ордері, угоді). До того ж у представника відсутні самостійні процесуальні права й обов'язки. Враховуючи це, не можна вважати адвоката як представника самостійним учасником господарського процесу.

Отже, представництво в господарському процесі для адвоката скоріш не функція, а вид діяльності адвоката, при здійсненні якої він реалізує багато функцій. Представництво, як вид діяльності адвоката в господарському процесі, охоплює і включає різні напрями. Зокрема, такі, як надання юридичних порад і консультацій, підготовка і складання різних юридичних, в тому числі процесуальних, документів (наприклад, запитів, довідок з законодавства, позовних заяв, відзивів на позовні заяви тощо),

збирання доказів, подання їх суду і участь в дослідженні доказів, участь в судових засідання на різних стадіях процесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n1621.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 5 липня 2012 року // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17.
4. Задніпровський О. Здійснення представництва в суді адвокатами і іншими особами // Юридична практика. 12.08.2003. №32 (294).
5. Вільчик Т. Б. Організація роботи адвокатури в Україні: навч. посіб. / за ред. к. ю. н., доц. Сібільової Н. В. Х., 2006. 304 с.

РОЗВИТОК ПРАВ ГРОМАДЯНИНА ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Кушнарьова К. О., Черновол А. В.
Науковий керівник – Деревянко Б. В., доктор юридичних наук, професор
Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг)

Розглядаючи питання розвитку прав, свобод і обов'язків людини, слід звернути увагу на те, що це питання стоїть на найвищому щаблі у зовнішній і внутрішній політиці держав світу. Ця проблема незмінно залишалась в полі зору державно-правових наук.

Серед найважливіших документів, з якими повністю узгоджуються основні права людини та громадянина, є Конституція України, Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний договір про громадянські та політичні права (1966 р.), Міжнародний договір про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Європейська конвенція про захист прав і фундаментальних свобод людини з протоколами (1950 р.), Європейський соціальний статут(1961 р.), Підсумковий акт Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (1975 р.) тощо [1, с. 189].

Вперше на конституційному рівні у Конституцію України 1996 року був включений окремий розділ, присвячений досліджуваним питанням – «Права, свободи і обов'язки людини і громадянина».

Україна є суверенною, демократичною державою. Задекларована норма трактується як така, що Україна є державою, де людина, її життя, честь та гідність є найвищою соціальною цінністю, саме таким змістом наповнена Стаття 3 Конституції України [1].

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за

свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Діяльність держави повинна бути в повній мірі спрямована на забезпечення та реалізацію зазначеного положення, оскільки проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини на початку XXI століття набули світового, глобального значення і вийшли на перше місце у міжнародній системі критеріїв оцінювання рівня розвитку демократії у певній державі.

Сьогодні, коли людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканість та безпека проголошені Основним Законом України найвищою соціальною цінністю, реалізація основних прав, свобод, гарантій та інтересів людини і громадянина є пріоритетним завданням держави, а ефективна реалізація зазначеного завдання є можливою тільки через всебічне та повне виконання конституційного принципу верховенства права, щодо якого сьогодні виникають численні проблеми, які, на жаль, зумовлюють труднощі у реалізації прав людини.

В проблемах реалізації захисту прав та свободи громадянина винні як громадяни, так і держава:

- у нашій країні дуже велика корумпованість;
- над державною владою немає ніякого контролю;
- до влади приходять неосвічені громадяни, високі посади займають люди, які у свій справі не розбираються;
- громадяни не знають своїх прав, а тому просто вірять в те, що держава їх захистить;
- громадяни не дотримуються принципу законності, порушуючи завжди не тільки свої права, а й права оточуючих.

Головною причиною перерахованих проблем є недодержання законів державними органами. Наша влада повинна продукувати ефективні закони для того, щоб задовольняти потреби суспільства, а в нашій країні, як свідчать події останніх років, не завжди так є. Спочатку влада задовольняє свої інтереси, а потім, можливо, подумає і про суспільство.

Подолати проблеми можна за допомогою додержання принципу верховенства права. Саме верховенство права як універсальний феномен формування оптимальної збалансованості суспільних, особистісних і державних відносин надає можливість кожній людині реалізувати в повному обсязі власні права і свободи [2].

Реалізація прав та свобод людини і громадянина можлива в контексті реалізації основного конституційного принципу – верховенства права, який, в свою чергу, є основоположним у правовій державі та означає те, що закон має вищу юридичну силу, і саме він повинен панувати в правовій, соціальній, демократичній та незалежній державі та громадянському суспільстві.

Захист прав і свобод людини і громадянина має складну історію. Права є органічними складовими елементами юридичної форми буття людини, її правової сутності, що виявляється у відносинах людини з іншими людьми, громадськими та політичними інститутами. Вони виражають

правовий вимір існування особи в суспільстві, визначають і гарантують певну міру її свободи й відповідальності як учасника суспільних відносин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Правознавство: Підручник / Авт. кол.: Демський Е., Ковальський В. С., Колодій А. М. (керівник авт. кол.) та інші; за ред. В. В. Копєйчикова. 5-е вид., перероб. та доп. К.: Юрінком Інтер, 2002. 736 с.

2. Козюбра М. І. Права людини і верховенство права. *Право України.* 2010. №2. С. 24–35.

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Миколенко А. С.
Науковий керівник – Дулгерова О. М., кандидат історичних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Нормативна система державного правового регулювання у сфері забезпечення національної безпеки становить категоріальний зв'язок «загальне – особливе – одиничне», виділяючи три відповідні рівні – конституційний, законодавчий, концептуальний [2, 126].

На конституційному рівні закріплюються основні засади, які повинні забезпечувати стабільний розвиток і цілісність національної політико-правової системи. Основу в цьому сенсі становлять принципи суверенітету та законності [1].

На рівні національного законодавства здійснюється конкретизація відповідних конституційних положень, визначаються напрями діяльності, прописується механізм, закріплюється система базових категорій. Усе це визначає загальний вектор розвитку системи національної безпеки держави в контексті з національними ціннісними пріоритетами, законодавчо закріпленими, у вигляді системи об'єктів національної безпеки [3]. Відповідно державно-правовий механізм забезпечення національної безпеки визначається як система послідовно організованих державних інститутів, що діють поетапно і на основі офіційних нормативних установок, реалізуючи діяльність із підтримки правових та інституційних механізмів, ресурсних можливостей держави та суспільства на рівні, що відповідає національним інтересам.

Функціями державно-правового механізму забезпечення національної безпеки виступають напрями державно-правового впливу, що передбачають вирішення певних завдань в основних сферах життєдіяльності, які в комплексі відображають сутність і зміст правової діяльності держави щодо забезпечення національної безпеки. Функції державно-правового механізму забезпечення національної безпеки безпосередньо залежать від характеру масштабів і ступеня реальних і

потенційних загроз у політичній, економічній, соціальній сферах, науки та освіти, в духовній, інформаційній, військовій, оборонно-промисловій, екологічній, а також у сфері громадської безпеки.

Крім того, функції здійснюються не тільки у внутрішній, але і в зовнішньополітичній сфері, що зумовлює необхідність участі у заходах щодо забезпечення безпеки за межами України відповідно до міжнародних договорів і угод, укладених або визнаних Україною.

Функції державно-правового механізму забезпечення національної безпеки здійснюються за допомогою взаємодіючих державних організаційних інститутів, які умовно поділяють на дві групи:

по-перше, це державні організаційні інститути, для яких відповідна функція є основною,

по-друге, це ті інститути держави, для яких функція забезпечення національної безпеки є додатковою (реалізується, як правило, у разі виникнення відповідних загроз інтересам держави, суспільства, особистості).

Державно-правовий інститут забезпечення національної безпеки як різновид організаційних інститутів держави характеризується низкою ознак:

по-перше, становить порівняно відокремлену частину єдиного механізму, що володіє певною автономією;

по-друге, має регулятивний державно-владний характер;

по-третє, має не тільки свою організацію, але й функціональне призначення в межах державно-правового механізму забезпечення національної безпеки.

Крім того, слід ураховувати, що державно-правовий (організаційний) інститут забезпечення національної безпеки не тотожний відповідному державному органу, який є способом зв'язку регульованих державою відносин з їх матеріальною основою. Інститут – це нормативне вираження системи суспільних відносин, у зазначеному сенсі це ідеальне явище, виражене як система категорій, статусів, принципів, духовних цінностей тощо.

Матеріальна складова, безумовно, передбачається, але не є основною, коли йдеться про інститути права або держави. Своєю чергою, поняття державного органу і в науковій, і в навчальній літературі, як правило, пов'язується з матеріальною основою (людьми, будинками, приміщеннями, обладнанням, технічними засобами, озброєнням тощо), тобто це структурні утворення, які мають у своєму розпорядженні «матеріально-технічні можливості для здійснення своїх функцій» [1, 24].

Державні органи, що здійснюють функцію забезпечення національної безпеки, реалізують свої матеріально-технічні можливості за допомогою відповідних технологій, а також технічних, програмних, лінгвістичних, правових, організаційних засобів, включаючи телекомунікаційні канали, які використовуються в системі забезпечення національної безпеки для збору, формування, обробки, передачі або прийому інформації про стан національної безпеки та заходи щодо її зміцнення.

Як інституційну основу механізму забезпечення національної безпеки України виділяють і розглядають такі організаційні інститути держави вищого рівня: глави держави; державної влади (законодавчої, виконавчої, судової); конституційного правосуддя; ради безпеки.

Другий рівень інституційної системи утворюють: правоохоронні інститути; судові інститути; інститути державного контролю та нагляду; державні інститути виконавчого провадження; інститут цивільної оборони; інститути захисту від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру; інститути розвідки, контррозвідки та охорони державних кордонів, а також силові інститути, найперше збройні сили, які виражають силовий компонент державного механізму забезпечення національної безпеки.

Розглядаючи правові та організаційні форми державного забезпечення національної безпеки, крім функціонально-інституційної складової, державно-правовий механізм забезпечення національної безпеки припускає також динаміку функціонування, яка в юридичному аспекті виражається в системі процедурних, процесуальних норм, які регулюють відповідну діяльність державних органів і посадових осіб.

Динаміка функціонування державно-правового механізму забезпечення національної безпеки виражається в послідовному проходженні стадій, що завершуються вирішенням проміжних завдань, необхідних для досягнення мети.

Захист інтересів держави, суспільства, особистості від зовнішніх і внутрішніх загроз здійснюється у формі циклічної діяльності, що передбачає проходження трьох стадій.

Перша – виявлення та нівелювання передумов виникнення загроз національній безпеці. На цій стадії здійснюється виявлення та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз життєво важливим інтересам об’єктів безпеки, здійснення комплексу оперативних і довготривалих заходів щодо їх попередження й нейтралізації.

Друга – усунення фактора загрози національній безпеці. Ця стадія пов’язана з протидією загрозам і характеризується нормативним застосуванням заходів державно-владного характеру, здійснюється управління силами і засобами забезпечення безпеки в повсякденних умовах і за надзвичайних ситуацій.

Третя – усунення наслідків суспільно небезпечної діяльності, що передбачає відновлення умов, необхідних для реалізації інтересів особистості, суспільства, держави шляхом здійснення заходів із відновлення нормального функціонування об’єктів безпеки в регіонах, які постраждали в результаті виникнення надзвичайної ситуації.

Ефективне функціонування механізму забезпечення національної безпеки передбачає координацію різних правових і організаційних форм діяльності, спрямованої на забезпечення інтересів держави, суспільства, особистості. Злагодженість у процесі здійснення функцій повинна забезпечуватися правовим розмежуванням функцій і повноважень державних органів.

В організаційному розумінні взаємодія між усіма суб'єктами забезпечення безпеки здійснюється у формі обміну інформацією, спільного планування і вжиття заходів, взаємного використання сил і засобів в інтересах вирішення загального для суб'єктів цього процесу завдання, організації спеціального моніторингу тощо. Національна безпека є показником стану суспільства, середовища її проживання, що означає здатність суспільства долати вплив руйнівних факторів і адаптуватися до мінливих умов так, щоб зберігати високу якість життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії: навч. посібник / В. В. Середа, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, М. П. Гурковський. Львів, 2015. 496 с.

2. Нормативно-правова база у галузі безпеки і оборони України / заг. ред.: А. Гриценко, А. Єрмолаєв, Ф. Флурі. К.: Центр дослідж. армії, коверсії та роззброєння, 2012. 800 с.

3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 №964-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №39. Ст. 351.

4. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 2 жовт. 2012 р. №5403- VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/ show/5403-17.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ЛАНКИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ПІДСИСТЕМИ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Перегонко Б. О.
Науковий керівник – Кришталь Т. М., доктор економічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

В Україні здійснюється реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади, яка передбачає передачу більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад. Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову [1].

Важливою задачею територіальних громад є побудова системи цивільного захисту, яка здатна регулювати відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, оперативно реагувати на них з найменшими людськими та матеріальними втратами.

Враховуючи, що на місцевому рівні постійно виникають різного роду небезпеки, пов'язані із стихійними лихами, аваріями, пожежами, які завдають великої матеріальної шкоди та призводять до людських втрат,

для їх ефективного та оперативного реагування ОТГ, перш за все, слід організувати виконання таких основних завдань:

- створення комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (спеціальної комісії – за потреби);

- оповіщення та інформування населення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій;

- укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту; евакуація населення у безпечні райони, їх розміщення;

- радіаційний, хімічний, біологічний, медичний захист населення;

- організація робіт з реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків;

- забезпечення життєдіяльності постраждалих від надзвичайних ситуацій;

- керівництво створеними аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами ЦЗ, місцевою (добровільною) пожежною охороною, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням; навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту на регіональному рівні здійснюється територіальною підсистемою єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ), до складу якої входять ланки об’єднаних територіальних громад (ОТГ).

Ланка ОТГ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ передбачає функціонування органів управління цивільним захистом та сил цивільного захисту.

Метою створення ланки ОТГ територіальної підсистеми є здійснення заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період [2].

Ланка ОТГ – це підсистема цивільного захисту ОТГ, на яку покладаються завдання щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, реагування на них та ліквідація наслідків при їх виникненні.

Безпосереднє керівництво діяльністю територіальної підсистеми, її ланок здійснюється посадовою особою, яка очолює орган, що створив таку підсистему, ланку [3]. Отже, керівником ланки ОТГ територіальної підсистеми цивільного захисту є керівник ОТГ.

Ланка ОТГ має два рівні: місцевий та об’єктовий.

Організаційну структури управління ланки ОТГ складають:

- постійно діючі органи управління цивільного захисту:

на місцевому рівні – виконавчий комітет ради ОТГ, підрозділ з питань цивільного захисту ради ОТГ, підрозділ територіального органу ДСНС України у відповідній області;

на об’єктовому рівні – органи управління (керівники) підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також підрозділи (посадові особи) з питань цивільного захисту, які утворюються (призначаються) відповідно до чинного законодавства.

- координаційні органи:

на місцевому рівні – комісія з питань техногенно-екологічної безпеки надзвичайних ситуацій ОТГ; спеціальна комісія з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, яка створюється для координації робіт з ліквідації наслідків конкретної надзвичайної ситуації на місцевому рівні;

- на об'єктовому рівні – комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємств, установ та організацій усіх форм власності; спеціальна комісія з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації об'єктового рівня.

- сили ЦЗ: комунальні аварійно-рятувальні служби, територіальні (місцеві) спеціалізовані служби ЦЗ, територіальні (місцеві) формування ЦЗ, місцева та добровільна пожежна охорона, добровільні формування цивільного захисту;

- засоби ЦЗ: захисні споруди ЦЗ, засоби радіаційного і хімічного захисту, місцеві матеріальні резерви;

- системи цивільного захисту суб'єктів господарювання, які створені за тими ж складовими ланки ОТГ.

На нашу думку, доцільно створювати постійно діючий орган управління цивільного захисту в громаді – сектор (відділ) з питань цивільного захисту, який виконає завдання щодо забезпечення стабільного функціонування ланки ОТГ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 1 травня 1997 року №280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр.

2. Практичний порадник з реалізації основних заходів цивільного захисту в умовах реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні / [М. В. Білошицький, О. Я. Лещенко, В. І. Мазуренко, М. О. Маюров, В. М. Михайлов, А. М. Мул, Н. М. Романюк]; за заг. ред. П. Б. Волянського. К.: ІДУЦЗ, 2016. 64 с.

3. Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2015 року №101. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2015-%D0%BF.

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ «ЗАКОН»

Радавський В. І.
Науковий керівник – Худолей О. С, кандидат історичних наук, доцент
Черкаський державний технологічний університет

Вивчаючи походження поняття «закон», варто наголосити, що вже в античний період існує тенденція до розрізнення правильних і неправильних законів. Водночас, в античній юриспруденції не було чіткого розмежування між правом і законом. Таке поняття як «закон» відрізнялося від норм соціальної регуляції, які римські юристи називали «звичаями

предків» і «царськими коментарями». Закон розуміли як Божественну волю, натомість право розроблялося державними жерцями.

Класичне поняття «закон», що вживається в «Інституцій» Гая, формулюється наприкінці VI – початку V ст. до н. е. внаслідок станово-класової боротьби патриціїв і плебеїв у Римі. У слов'янських мовах, зокрема й у давньоруській, існує декілька варіантів походження терміна «закон». Наприклад, М. Фасмер пов'язує походження слова «закон» із давньоруським «спокон», «покон» і деякі коренем «кон», що у слов'янських мовах означає початок, засаду, принцип [20, 3]. Вчені вважають, що етимологічно термін «закон» пов'язаний із запозиченням з грецької мови.

Терміни «закон» і «покон» віддзеркалюють два головні напрямки впливу права:

1) обмежувальний та дозвільно-забороняючий;

2) спонукальний, що надає право.

«Право-закон» означало встановлення відповідних меж, що звужують свободу поведінки індивідуальних і колективних суб'єктів, натомість «право-покон» – встановлення масштабу такої свободи дій.

Із часом термін «покон» (звичай) перестав застосовуватися, що пов'язано з «переходом» його значення до «узаконеного» звичаю, тобто обов'язкового законодавства держави. У літописах вживається здебільшого термін «звичай», а не «покон» [20, 3].

З виникненням держави з'являються спеціальні органи і посадові особи, які починають розглядати факти порушень норм і застосовувати санкції до порушників. Згодом ці органи набувають ознак судової влади, а їх посадові особи починають здійснювати свої функції на постійній основі. Держава через ці органи санкціонує звичаї і норми первісного суспільства та в процесі судової практики започатковує нові. Проте в правовій науці існує кілька теорій, які обґрунтовують різні версії походження права.

В цілому право – це система формально визначених в офіційних джерелах загальнообов'язкових, гарантованих державою норм (правил) поведінки, призначення якої є регулювання суспільних відносин.

В науковій літературі існує безліч визначень поняття права. Проте серед них немає жодного, яке було б визнане, якщо не всіма, то принаймні більшістю. Таким чином, можливо потрібно взагалі відмовитись від дефініцій, віддавши перевагу характеристиці права як феномену.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванов В. Співвідношення права і закону // Вісн. Акад. прав, наук України: зб. наук.пр. Х.: Право, 2004. №3. С. 15–24.

2. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: пер. с нем. (с доп.). М.: Прогресс, 1967. Т. 2. 671 с.

3. Трихліб К. О. Походження та еволюція поняття «закон» // Правоверегулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 28–29 лип. 2017 р. Запоріжжя, 2017. С. 19–23.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТРУДОВОГО ҐЕНДЕРУ

Риженко А. І.
Науковий керівник – Кузнецова Л. В., кандидат юридичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Ґендерна рівність посідає важливе місце у забезпечені розвитку здорового суспільства та знаходиться в центрі суспільно-економічного прогресу. Вона є однією з ознак правової держави. Наша держава обрала демократичний шлях розвитку, і зараз спрямовує свою законодавчу та державну діяльність на створення відносин ґендерного паритету між жінками та чоловіками в усіх сферах суспільного життя. Будь-яка держава, яка прагне зватися демократичною зобов'язана проводити ґендерну політику, забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством [1].

Одним із чинників формування стабільного громадянського суспільства є юридична та фактична рівність між жінками та чоловіками, адже в світі прийнято вважати ґендерну рівність атрибутом досягнення політичної, економічної, культурної та соціальної безпеки.

Хоча в конституційно-правових нормах декларативно проголошено та закріплено рівність прав жінок та чоловіків на працю, вибір професії, заробітну плату, професійну підготовку тощо. Але, спалахи економічних криз, що час від часу панують на теренах нашої держави стали поштовхом для загострення проблеми правового становища жінки на ринку праці. І, не зважаючи на те, що діюче законодавство України та ратифіковані міжнародні нормативно-правові акти захищають трудові права жінок, проте реальна ситуація набагато складніша.

Чинне законодавство гарантує чоловікам та жінкам України рівні права та можливості, але проблемою є знову ж таки декларативний характер ґендерної рівності, оскільки вони в реальному житті не допомагають жінкам відчути себе вільними та рівними в політичній, культурній, соціальній, економічній сфері та в працевлаштуванні. Так, ч. 3 ст. 24 Конституції України безпосередньо присвячена подоланню дискримінації стосовно жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності; у здобутті освіти та професійній підготовці; у праці та винагороді за неї [4]. Саме такий підхід, як: формальне розуміння принципу гендерної рівності, її законодавче закріплення не допомагає жінкам відчувати себе більш рівноправними, підтвердженням цього є наступна ситуація: жіноцтво складає 53,7% населення країни, кількість жіночих організацій росте, а кількість жінок в органах влади має нестабільну статистику.

В інтеграційних умовах постіндустріального суспільства, при поглибленні поділу праці, трансформації світової економіки, відбуваються суттєві зміни і на ринку праці, змінюються види і сам зміст праці. Проблема ґендерної нерівності на ринку праці і в соціальному житті загалом, є гострою і потребує нагального вирішення. Потрібне негайне подолання

ґендерної дискримінації у всіх сферах життя в Україні, а для цього кожному громадянину слід над цим замислитись і проявити свою соціальну свідомість. Крім того, держава зобов'язана приймати заходи практичного характеру, які б не формально, а реально усували прояви ґендерної нерівності. Один із таких запропонованих заходів – це розробка державної стратегії та прийняття рішень, пов'язаних із законодавчим процесом і оперативним управлінням з боку органів виконавчої влади [6, 56].

Органам української влади потрібно ґендерну стратегію Європейського Союзу в Україні перетворити із теоретичних засад ґендерної політики в дієвий механізм. Особливо важливим тут є ґендерна політика у сфері зайнятості та оплати праці. Стратегія Європейського Союзу в цій сфері включає підвищення зайнятості жінок, зменшення рівня жіночого безробіття, скорочення сегрегації на ринку праці й рівну оплату за рівну працю. Важливе місце в Стратегії Європейського Союзу посідає політика узгодження між роботою і сімейним життям жінок і чоловіків, особливо шляхом створення служб, які опікуються дітьми і утриманцями. Рівна оплата за рівну працю рівної вартості для працівників чоловічої і жіночої статі є базовим принципом для Європейського Союзу [6, 60].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль, 27–29 квітня 2017 р. Електронний ресурс. URL: http://gender.at.ua/ _ld/1/143_tezy_ ternopil_2.pdf.
2. Грекова М. М. Сучасні тенденції правового регулювання праці жінок Форум права – 2012. №3. С. 139–145 Електронний ресурс. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12gmmrpg.pdf.
3. Гуменюк О. Дискримінація у сфері праці // Праця і закон. 2010. №2. С. 8.
4. Конституція України: закон України, від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Електронний ресурс. URL: http://zakon3.rada. gov.ua/laws/ show/254к/96-вр.
5. Основи гендерних досліджень: навчальний посібник. К.: МГЦІ, 2011. 469 с.
6. Скорик М. М. Основи гендеру статі: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2014. 97 с.

ОРГАНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Садига Ю. А.
Науковий керівник – Сукмановська Л. М., кандидат юридичних наук
Львівський державний університет внутрішніх справ

Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Законодавство України до повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відносить:

1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;

2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до колцентру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;

3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;

6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;

7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи [2].

Поліція відповідно до покладених на неї завдань: здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню домашньому насильству; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню фактів домашнього насильства, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживає заходів з метою виявлення фактів домашнього насильства; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; здійснює досудове розслідування

кримінальних проваджень за фактами вчинення домашнього насильства; розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання; доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення (зокрема, домашнє насильство); вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок домашнього насильства; у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі; вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі; здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону та ін. [1].

Визначальними повноваженнями, на наш погляд, в сучасних умовах є застосування уповноваженими підрозділами органів Національної поліції спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству: винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника, а також поставлення на профілактичний облік та проведення профілактичної роботи із кривдником.

Терміновий заборонний припис виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення [3].

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи, як зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; заборона на вхід і перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою. Під час вирішення питання про винесення термінового заборонного припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи.

Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення. Якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити, поліцейські можуть у встановленому законом порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника.

Припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівника уповноваженого підрозділу поліції за результатами оцінки ризиків.

Оцінка рівня безпеки особи та вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення здійснюється поліцейськими шляхом оцінки ризиків відповідно до наказу Мінсоцполітики та МВС України від 13 березня 2019 року №369/180 [4].

Варто зазначити, що такий припис вручається кривднику, а одна з його копій постраждалій особі або її представнику. Це важливо, оскільки саме за цієї умови постраждала особа знатиме про існування та зміст припису та зможе своєчасно повідомити поліцію про його порушення кривдником. Слід підкреслити, що невиконання термінового заборонного припису тягне настання адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП [5]. Крім того, в зазначеній статті передбачена відповідальність за неповідомлення кривдником про місце свого тимчасового перебування. Так, кривдник, стосовно якого винесено ТЗП, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування поліцію.

Постановлення на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України здійснюється у відповідності до Наказу МВС України №124 від 25.02.2019 року [6].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19.

3. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ МВС України від 01.08.2018 №654. Відомості Верховної Ради України, 2018.

4. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 №369/180. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10.

6. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: Наказ МВС України від 25.02.2019 №124. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19.

ЛІДЕР УПРАВЛІННЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРА

Самокоз Б. В.
Науковий керівник – Чубіна Т. Д., доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Лідер управління – це особливий тип соціального лідера, йому властиві певні соціально – психологічні та професійні якості. Лідери цього типу відіграють ключову роль в ефективному управлінні. Вони спрямовують людей на досягнення цілей управління з найменшими витратами і спонукують їх діяти ефективно і доцільно. Лідерами соціального управління є люди, що за своїми професійними і особистісними якостями виділяються в соціальній організації серед багатьох й вміють використовувати свої професійні й особисті якості для грамотного висування цілей управління, їх обґрунтування і своєчасного інновування, створення сильної дієздатної організації. Вони також здатні обирати оптимальні методи розв’язання поставлених задач, здійснювати ефективний контроль на всіх етапах управління за діяльністю своїх підлеглих. Відрізняють такі професійні якості:

1. Глибоке знання основ наукового управління, його найважливіших законів, принципів, уміння застосовувати їх на практиці, як у процесі прийняття управлінських рішень, так і в ході їх реалізації.

2. Різнобічні знання в галузі суміжних із теорією управління наук – економіки, політології, соціології, соціальній психології, психології, культурології. Вони озброюють лідера-управлінця загальними принципами поведінки як у суспільстві в цілому, так і в організації; у сфері створення «сильної організації», зміцнення неформального авторитету.

3. Висока загальна культура, що є базисною у визначенні стилю поведінки людини в суспільстві та в організації, її можливостей впливу (навіювання, зараження, переконання і т. п.) на навколишніх, об'єднання їх навколо поставлених цілей, інтегрування різних творчих потенціалів, у тому числі і талантів, навколо однієї справи

4. Постійне прагнення до одержання нових знань, «навченість» не лише в професії, але й у широкій області загальнолюдських знань, що формують цілісний погляд на світ, отже, дозволяють освоювати в управління принципи системного підходу, який випереджає мислення, що допомагає розробляти та здійснювати стратегічні проекти і програми.

5. Наявність гуманітарних технологічних знань, що дозволяють використовувати сучасні технічні засоби обробки й аналізу інформації в органічному зв’язку з вирішенням таких завдань, як соціальне проектування, створення проектів і програм, де поєднуються сучасні інформаційні, соціальні, правові й інші технології, що багато в чому забезпечує стан високої управлінської культури. Використання, одержання і застосування професійних управлінських знань неможливе без певних особистісних якостей керівника, його соціально-психологічних особливостей.

Лідерство передбачає наявність та постійний розвиток в особистості інтелектуальних здібностей, творчого мислення, випереджувальної уяви,

що є необхідною передумовою для стратегічного мислення, інновації цілей, висування нових ідей, необхідних для розвитку організації. Особистість лідера-управлінця має бути здатною визначити (інтелектуально, творчо) те, що до нього було приховано, не висловлено, продумувати заходи і зосереджувати увагу на нових рішеннях, кидати виклик віджилому, відсталому. Творчість в управління завжди цінувалося дуже високо, творча особистість готова до роботи в умовах невизначеності, до прийняття неординарних рішень, до своєчасної корекції своїх дій. Управлінець із низькою винахідливістю рідко висуває нові ідеї і не здатний мотивувати, інших використовувати нові підходи. Особистість управлінця за генетичною природою має організаційні здібності та схильність переконувати інших у правильності поставлених завдань і принципових методів їх вирішення. Причому, переконуючи інших, лідер здатний концентрувати енергію багатьох, відкритий до спілкування з іншими і готовий прийняти найцінніше, що вносить його оточення в процесі обговорення. Інтуїція і схильність до спілкування не виключають вольових якостей, які при відстоюванні принципових позицій та осмислених переконань мають вирішальне значення.

Керівник уміє використовувати владу, здійснюючи вплив на людей силоміць свого особистого авторитету, силою особистості, великої обдарованості, працездатності, інтелекту, інтуїції, мудрості, а не тільки формальної влади.

У цілому кожна особистість управлінця в процесі навчання і соціалізації повинна вибрати свою неформальну роль в управління й організації, сформувати свій стиль управління, свою управлінську й організаційну культуру на основі освоєних соціальних норм та цінностей не лише інтелектуальних, а й моральних. Тільки в цьому випадку ми одержимо ефективний тип управлінця, який би характеризувався єдністю особистих і професійних якостей.

Дослідження показують, що успіх в управлінні приходить до лідерів, які мають наполегливість й уміння передбачати, переконувати, виробляти стратегію, спілкуватися з людьми. Очікується, що лідери повинні розглядати технічні, соціальні, політичні та культурні аспекти діяльності організації як частини єдиної системи. Вони повинні вміти так поєднати ці частини, щоб картина набула сенсу. Звичайно, в цій справі не може бути якогось одного підходу, а, скоріше, потрібне різноманіття підходів. Проте лідер повинний прагнути мати такі здібності, як уміння залучити до вирішення питань своїх підлеглих, забезпечити увагу до них, новаторство, завзятість, реагування на потреби людей.

Згадані вище фактори викликають необхідність розроблення нових форм управління людськими ресурсами та підготовки резерву, що правильніше охарактеризувати як ширше залучення персоналу до процесу управління – від стратегічного планування до повсякденної діяльності. Такий підхід може дати плоди тільки в організаціях із сильною культурою.

Лише вони, як правило, мотивують саморозвиток особистості управлінця, створюючи для цього атмосферу довіри, підтримки, «відкритої кар'єри» і т. ін. Характерно, що передова організаційна і корпоративна культура впливає на «недбайливих». Так, під впливом японської практики

американські управлінці переходять від індивідуалістичних підходів до корпоративних, групових і бригадних у вирішенні проблем, що постають.

Сильні, «чоловічі» властивості, які включають такі риси характеру, як агресивність, байдужість до почуттів інших, поступово змінюються вбік захопленості роботою та підвищенні уваги до інших. Підкреслимо: твердження сучасних цінностей середовища – найважливіший фактор самоменеджменту. Саме цінності, що культивуються в суспільстві, в організації, мотивують особистість до самовдосконалення. Тому в центрі соціального управління перебуває індивідуальний управлінець, його особистість, його доля. Це нові аспекти знань в управлінської й організаційній культурі, які сьогодні активно розвиваються. Із цього питання вже існує багато літератури.

Перше, що варто підкреслити у зв'язку із цим, – зростання ролі наукомістких технологій саморозвитку особистості управлінця, що допомагають людині оптимізувати процеси самопізнання і самовдосконалення.

Людина може зробити своє життя осмисленим, по-перше, за допомогою того, що ми даємо життя (в плані нашої творчої роботи); по-друге, за допомогою того, що ми беремо від світу (у змісті переживання цінностей), і по-третє, за допомогою позиції, що ми займаємо стосовно долі. Відповідно до цього виділяються три групи цінностей: творчості, переживання та відносин. Пріоритет, на думку відомого психолога В. Франкла, належить цінностям творчості.

У світлі вимог управлінської революції до сфери керування, потім і до галузі політичного керівництва повинні прийти найбільш талановиті та моральні люди – «цвіт нації». Управлінська праця як найбільш складний та відповідальний різновид суспільної праці вимагає значної особистої обдарованості, різнобічної підготовленості, високої відповідальності, насамперед професійної, громадянської і моральної. Така відповідальність, як відомо, під силу лише людині неординарній, яка знає ціну власного життя і життя оточуючих її людей. Вона не може бути довірена «середній людині», що включаються в управління з волею випадку, з огляду на кар'єрні устремління та інші негативні фактори, що нині діють, а не завдяки особистим здібностям, природній схильності. Помилки у виборі та просуванні управлінських лідерів дуже дорого обходяться суспільству. Тому «розмір» особистості – управлінця, його «ціннісні вершини», природні задатки, професійні та моральні якості – предмет постійної турботи всього суспільства, а висування, формування та підтримка лідерів соціального управління – одне з найбільш актуальних завдань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Травин В. В., Дятлов В. А. Основы кадрового менеджмента. М.: Дело, 1997.
2. Гербер Р., Юнг Г. Кадры в системе социалистического управления. М: Прогресс, 1970.
3. Пашкова В. С., Ивашкина Т. В., Магницкая Е. В. Кадровая политика и право. М., 1989.
4. Панасюк А. Ю. Система повышение квалификации и психологическая перестройка кадров. М., 1991.
5. Резенбаум Ю. А. Подготовка управленческих кадров. М., 1981.
6. Файоль А., Эмерсон Г., Тэйлор Ф., Форд Г. Управление – это наука и искусство. М., 1992.

СУДОВІ ВИТРАТИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Ткаченко О. В.
Науковий керівник – Мелех Л. В., кандидат юридичних наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ

Судові витрати – це витрати, пов'язані з розглядом справ в господарських судах, які покладаються на сторони, треті особи з самостійними вимогами з метою їх відшкодування державі та спонукання зацікавлених осіб до врегулювання спорів у відповідності із законодавством без втручання суду [3, 51].

Відповідно до постанови Пленуму ВГСУ «Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України» №7 від 21.02.2013 р., судовими витратами є витрати сторін та інших учасників судового процесу в господарському суді, які пов'язані з розглядом справи і складаються з: судового збору; сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, призначеної господарським судом; витрат, пов'язаних з оглядом та дослідженням речових доказів у місці їх знаходження; оплати послуг перекладача, адвоката; інших витрат, пов'язаних з розглядом справи. Склад судових витрат не є вичерпним, і оцінка тих чи інших витрат сторін як судових здійснюється господарським судом з урахуванням обставин конкретної справи.

Остаточне визначення в процесі розгляду справи ціни позову (дійсної вартості спірного майна), а отже й суми судового збору здійснюється господарським судом на підставі поданих учасниками судового процесу доказів, а за їх недостатності для цього – шляхом призначення відповідної судової експертизи (експертної оцінки майна) [4, 131].

Держава за рахунок судових витрат компенсує витрати на утримання судової системи та забезпечує виконання функцій правосуддя, оскільки кошти, зокрема судового збору, спрямовуються на забезпечення здійснення правосуддя, зміцнення матеріально-технічної бази судів, включаючи створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційної системи, веб-порталу судової влади, комп'ютерних локальних мереж, сучасних систем фіксування судового процесу, придбання та обслуговування комп'ютерної та копіювально-розмножувальної техніки, впровадження електронного цифрового підпису. З іншого боку, судові витрати виконують також превентивну та штрафну функції, адже за загальним правилом компенсація таких витрат здійснюється за рахунок сторони, дії або бездіяльності якої викликали потребу в судовому захисті прав та інтересів, а тому є одним із негативних наслідків для правопорушника. Водночас значний розмір судових витрат є способом запобігти необґрунтований позовам, тобто усунути зловживання процесуальними правами [5, 127].

Судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи [1, ч. 1, ст. 123].

Судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат [2, ст. 1].

Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються Законом України «Про судовий збір».

Судовий збір справляється: за подання до суду позовної заяви та іншої заяви, передбаченої процесуальним законодавством; за подання до суду апеляційної та касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України; за видачу судами документів [5, 128].

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати:

- на професійну правничу допомогу;
- пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи;
- пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів;
- пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду [1, ч. 3, ст. 123].

Для визначення оплати витрат на послуги за правову допомогу знадобилось рішення Конституційного Суду України №6-рп/2013 від 11.07.2013 р., який дослідивши положення ГПК вважає, що в ньому не передбачено відшкодування юридичній особі витрат на юридичні послуги, надані їй іншим, ніж адвокат, фахівцем у галузі права. Однак це не виключає можливості законодавчого врегулювання питання про відшкодування вказаних витрат суб'єкту права на звернення до господарського суду на послуги, надані йому таким фахівцем [4, 131].

Конституційний Суд України виходить з того, що юридична особа самостійно вирішує питання про вибір свого представника у господарському суді. Держава гарантує такій особі відшкодування судових витрат на юридичні послуги, що надаються лише адвокатом.

В аспекті конституційного звернення положення частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України (попередньої редакції – виділено автором), згідно з яким до судових витрат віднесені, зокрема, витрати, пов'язані з оплатою послуг адвоката, у контексті статті 59 Конституції України потрібно розуміти так, що до складу судових витрат на юридичні послуги, які підлягають відшкодуванню юридичній особі у господарському судочинстві, належать суми, сплачені такою особою, якщо інше не передбачено законом, лише за послуги адвоката [4, 132].

Новелою процесуального законодавства стало попереднє визначення суми судових витрат (стаття 124), а також забезпечення та попередня оплата судових витрат (стаття 125) ГПК.

Експертам, перекладачам, іншим особам, викликаним до господарського суду для дачі пояснень, відшкодовуються вартість проїзду до місця виклику і назад залізничним, автомобільним, водним і повітряним транспортом; страхові платежі за державне страхування на транспорті; вартість попереднього продажу проїзних документів; проїзд автомобільним транспортом (крім таксі) до залізничної станції, аеропорту, якщо вони знаходяться за межею населеного пункту; найом жилого приміщення, а також добові у розмірах, встановлених законодавством про службові відрядження, та згідно з поданими документами, що підтверджують розмір цих витрат. Якщо проїзні документи не подано, відшкодовується мінімальна вартість проїзду між місцем проживання і місцем виклику.

Витрати, пов'язані з викликом до суду, відшкодовуються після виконання експертами, перекладачами та іншими особами своїх обов'язків у розмірі, що визначається у рішенні господарського суду [5, 135].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. №1798-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12.

2. Закон України «Про судовий збір», редакція від 27.02.2020.

3. Шелухін М. Л., Зубатенко О. М. Господарське процесуальне право: Навч. посібник у схемах. К.:Центр навчальної літератури, 2006. 264 с.

4. Світличний О. П. Господарський процес: підручник. Вид. 2, перероб. і доп. К.: НУБіП України, 2018. 342 с.

5. Мелех Л. В. Господарський процес: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 368 с.

ПОРІВНЯННЯ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ПРИЙОМІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Фесенко Ю. В.
Науковий керівник – Кришталь Т. М., доктор економічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Економічний аналіз є невід'ємною частиною процесу прийняття рішень у системі управління підрозділом цивільного захисту (ЦЗ). Саме за допомогою економічного аналізу виявляються невикористані внутрішньогосподарські резерви подальшого розвитку і підвищення ефективності діяльності підрозділу.

Відповідно до Господарського Кодексу України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [1].

Господарська діяльність підрозділів ЦЗ направлена в першу чергу на виконання тих завдань та функцій, що визначені Кодексом цивільного захисту України та їх статутними документами. Для виконання цих функцій вони отримують кошти з державного чи місцевого бюджетів у відповідності з затвердженим в установленому порядку кошторисом доходів та видатків, зокрема, на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, господарські потреби, придбання обладнання, медикаментів, продуктів харчування, на ремонт і утримання приміщень, службового транспорту та інші.

Головною метою економічного аналізу господарської діяльності підрозділу ЦЗ є об'єктивне оцінювання фактичних результатів діяльності, виявлення відхилень від кошторису та їх причин, а також виявлення резервів поліпшення подальшої діяльності підрозділу.

У процесі аналізу господарської діяльності підрозділів ЦЗ використовують сукупність способів і прийомів пізнання соціально-економічних процесів і явищ, серед яких слід виділити методи наукового узагальнення, порівняння, системного аналізу, групування, середніх і відносних величин, деталізації, елімінування, економіко-математичні методи та інші.

Порівняння – прийом наукового дослідження, пізнання дійсності, покликаний встановити спільні й відмінні ознаки між процесами, явищами, об'єктами. За допомогою порівняння можна визначити зміну та розвиток досліджуваних явищ та процесів за певний аналізований період.

Важливим при застосуванні цього методу є правильний вибір бази порівняння, який залежить від цільової спрямованості економічного аналізу. Саме цей прийом є найбільш простим у застосуванні.

В економічному аналізі порівняння використовують як основний або як додатковий спосіб вирішення багатьох його завдань.

На нашу думку, порівняння являє собою найбільш важливий прийом економічного аналізу, який дозволяє визначити взаємозв'язок між економічними процесами, явищами, об'єктами та оцінити результат господарської діяльності підрозділу ЦЗ.

Основними формами порівняння є [2]:

- зіставлення фактичних показників із плановими;
- порівняння фактичних показників із прогнозами на поточний рік;
- зіставлення планових показників поточного періоду з показниками попереднього періоду;
- зіставлення показників роботи певного підрозділу з іншими.

Порівняльний аналіз – це внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самих установ, а також міжгосподарський аналіз показників цих установ порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками. При порівняльному аналізі фінансових показників державних установ і середньогалузевих показників виявляється ступінь відхилення основних результатів фінансової діяльності установи від середньогалузевих з метою оцінки своєї конкурентної позиції за фінансовими результатами

господарювання і виявлення резервів подальшого підвищення ефективності діяльності [3].

До прийому порівняння висуваються певні вимоги, зокрема[4]:

- єдність грошової оцінки показників;
- єдність аналізованих періодів під час зіставлення в часі та просторі;
- єдність в обсязі включених у розрахунок складових аналізованого показника;
- співставлення вихідних умов діяльності (технічних, природних, кліматичних).

Порівняння фактичних даних із плановими показниками свідчить про рівень виконання плану за день, декаду, місяць, квартал, рік тощо. Порівняння фактичних даних за попередні періоди з плановими можна використати і для перевірки обґрунтованості планових показників. Для цього фактичні дані в середньому за три-п’ять попередніх років порівнюють із даними поточного плану. Порівняння фактичного рівня показників із плановими дає можливість визначити резерви підрозділу цивільного захисту. Так, якщо план за певним показником не було виконано, то іноді це можна розглядати як невикористаний резерв підвищення ефективності діяльності підрозділу.

Порівняння звітних даних з плановими дає можливість одержати первісне орієнтування у підсумках виконання плану та виділити моменти, які вимагають особливої уваги по вивченню їх у подальшому.

Порівняння із середніми показниками по ДСНС є необхідним для більш повної та об’єктивної оцінки діяльності підрозділу ЦЗ, для вивчення загальних і специфічних факторів, що визначають результати його діяльності.

Отже, прийом порівняння дає попередню оцінку роботи підрозділу ЦЗ (позитивну чи негативну), дозволяє встановити недоліки та успіхи в його діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року №436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15.

2. Економічний аналіз: Навч. посіб. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб і доп. К.: КНЕУ, 2003. 556 с.

3. Штимер Л. Т. До питання фінансового аналізу діяльності установ державного сектору економіки // Економічний форум. 2016. №2. С. 329–338.

4. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб’єктів господарювання: Підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 365 с.

ФУНКЦІЇ ТА ОПЕРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Чорна К. М.
Науковий керівник – Деревянко Б. В., доктор юридичних наук, професор
Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг)

Національний банк України (далі – НБУ) було організовано у 1991 р. на базі колишньої Української республіканської контори Держбанку СРСР та її обласних управлінь. Він являє собою систему єдиного банку і включає центральний апарат, розташований у м. Києві, Кримське республіканське і 24 обласних управлінь. Управління НБУ діють від його імені в межах наданих їм повноважень і функцій.

Керівним органом НБУ є Правління, склад якого призначається Президією Верховної Ради України (далі – ВР України). Голова Правління обирається ВР України за поданням Голови ВР України терміном до чотирьох років [1].

НБУ не є повністю незалежним. Він підзвітний ВР України та оперативно підпорядкований Кабінету Міністрів України (далі – КМУ). Голова Правління НБУ входить до складу КМУ [1]. Натомість НБУ здійснює адміністративне та індикативне регулювання діяльності комерційних банків [2, 256].

ВР України щорічно підтверджує основні напрямки грошово-кредитної політики, а також розглядає звіт про роботу НБУ і затверджує розподіл його прибутку. Політика НБУ, його оперативна діяльність з грошово-кредитного регулювання координується з програмою дій і практикою роботи КМУ. З другої половини 1993 р. НБУ разом із КМУ почав формувати офіційний валютний курс національної валюти.

Законодавство України обумовило побудову її банківської системи відповідно до дворівневого принципу організації.

НБУ є банком першого рівня. Він виконує традиційні функції, характерні центральному банку держави, і є:

- емісійним і розрахунковим центром держави,
- банком банків,
- банкіром (фінансовим агентом) КМУ.

На НБУ покладена відповідальність за створення матеріально-технічної бази виробництва власної валюти (випущені в обіг у 1992 р. українські карбованці, а також гривні були виготовлені за кордоном). Він визначає організаційно-технічні основи здійснення готівково-грошового обороту, а також:

- встановлює правила збереження, перевезення та інкасації готівки,
- встановлює правила виконання касових операцій банками і господарюючими суб'єктами,
- управляє резервними фондами банкнот і монет,
- встановлює ознаки платоспроможності грошових знаків.

Як розрахунковий центр країни НБУ встановлює правила проведення безготівкових розрахунків господарюючими суб'єктами, а також організовує розрахунки між комерційними банками України, представляє інтереси держави у відносинах із центральними банками інших країн, у міжнародних фінансово-кредитних установах. Для здійснення цих та інших функцій НБУ має розгалужену структуру, до складу якої належать центральний апарат, філії, розрахункові палати, банкнотно-монетний двір, фабрика банкнотного паперу, Державна скарбниця України, центральне сховище, спеціалізовані підприємства, банківські ЗВО [2, 254].

НБУ встановлює правила і проводить реєстрацію комерційних банків, видає ліцензії на ведення валютних операцій, здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків на території України. Як банк банків він веде рахунки комерційних банків, здійснює їхнє розрахунково-касове обслуговування, надає кредити комерційним банкам, встановлює правила функціонування міжбанківського кредитного ринку в Україні.

НБУ забезпечує виконання бюджету, керівництво банківською системою України та регулювання діяльності комерційних банків, надає кредити КМУ. На нього покладене виконання операцій з розміщення державних цінних паперів, обслуговування внутрішнього державного боргу. Видача кредитів уряду здійснюється відповідно до рішень ВР України. НБУ заборонено фінансувати дефіцит державного бюджету.

Крім того, на НБУ покладене виконання операцій, пов'язаних із функціонуванням валютного ринку України; за узгодженням із КМУ встановлює офіційний валютний курс національних грошей, створює валютні резерви, організує операції з монетарними металами. Основною економічною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці України. На реалізацію цієї функції спрямована утворювана ним система грошово-кредитного регулювання. НБУ виконує значну кількість інших функцій [1; 2, 252].

Кредити НБУ – основне джерело Державного внутрішнього боргу України.

Залежно від місця розміщення державні позики підрозділяються на внутрішні, (розміщувані усередині країни) і зовнішні (реалізовані на іноземних грошових ринках або у валюті країни-кредитора, або країни-позичальника, або у валюті третьої країни). НБУ може брати їх від імені держави, розділяючи на процентні, виграшні та лотерейні за критерієм прибутковості.

Широке використання державних позик і кредитів неминуче викликає швидкий ріст державної заборгованості, що являє собою сукупні зобов'язання КМУ, місцевих органів влади, державних підприємств і організацій.

Основними методами фінансування внутрішнього державного боргу є:

- грошова емісія,
- прямі кредити центрального банку,
- випуск державних позик.

Таким чином, НБУ забезпечує реалізацію соціально-економічних програм держави, виконуючи функцію фінансового агента уряду. Ця функція НБУ постійно розвивається і вдосконалюється на основі використання досвіду зарубіжних країн і економічної ситуації, що складається в Україні. Цей процес має продовжуватися, а роль НБУ у сучасній економіці та правовій системі має підвищуватися.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України.* 1999. №29. Ст. 238.

2. Господарське право: Навч. посібник у схемах і таблицях / За заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Шелухіна М. Л. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 616 с.

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ В СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ

Чубіна А. С.
Національна академія державного управління при Президентові України

Управління є необхідною й найважливішою частиною більшості біологічних, соціальних і технічних систем. Який же зміст містить у собі термін «управління»? Коли виникло управління? Коли людина відчула потребу в управлінні й зробила свій перший крок у її задоволенні? Як управлінська діяльність впливає на розвиток самої людини, її виробничої діяльності й суспільства в цілому?

Поняття «управління» використовується досить давно, однак йому надають різний зміст і застосовують до ситуацій різного ступеня складності. Математик Н. Вінер, наприклад, вкладав у поняття «управляти» значення «регулювати»: «Коли ми хочемо, щоб деякий пристрій виконував заданий рух, різниця між заданим і фактичним рухом використовується як новий вхідний сигнал, що змушує регульовану частину пристрою рухатися так, щоб фактичний рух пристрою все більше наближався до заданого» [3]. Маркс визначав управління як особливу функцію, що виникає із самої природи суспільного процесу праці: «Усяка безпосередньо суспільна або спільна праця, здійснювана в порівняно великому масштабі, має потребу в більшому або меншому ступені в управлінні, що встановлює погодженість між індивідуальними роботами й виконує загальні функції, що виникають із руху всього виробничого організму на відміну від руху його самостійних органів. Окремий скрипаль сам управляє собою, оркестр має потребу в диригенті» [4]. Пітер Ф. Друкер, що вважається провідним теоретиком у сфері управління й організації, запропонував під терміном «управління» розуміти особливий вид діяльності, що перетворює неорганізовану юрбу в цілеспрямовану й продуктивну групу. Англійський кібернетик С. Бір визначав управління як «відновлення природного порядку для системи, що піддається впливу збурювань і прагне відновити свою рівновагу» [2]. Радянські академіки А. М. Колмогоров і В. М. Глушков під управлінням

розуміли переробку інформації в сигнали, що коректують діяльність машини й організму. Російський учений, фахівець у сфері державного управління Г. В. Атаманчук, підкреслюючи свідомий початок, момент неодмінного зв'язку управління з людиною, визначив управління як «практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей із метою її упорядкування, зберігання або перетворення, що спирається на її владну силу» [1].

З наведених визначень поняття «управління» стає зрозумілим таке. Управління починається тоді, коли в яких-небудь взаємозв'язках, відносинах, явищах або процесах присутній свідомий початок. Воно існує в рамках взаємодії людей, у межах суб'єктивного фактора, має антіентропійний характер і виступає як самоврядування, в основі якого лежить принцип зворотного зв'язку.

У цей час у наукових джерелах існує тенденція розглядати управління як особливу функцію складних систем (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їхньої певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію їхніх програм і цілей. У суспільстві управління ставить метою оптимізацію й підвищення ефективності суспільної діяльності у всіх її проявах: праці, виробництві, соціально-політичній активності, духовній діяльності, суспільному відтворенні, що дозволяє забезпечувати найбільш повне використання наявних можливостей і ресурсів в інтересах людини.

Управління, як специфічний вид діяльності, зародилося ще в період появи такої форми соціального колективу, як родові громади (племена), у результаті виникнення насущної потреби у виконанні суспільної влади в процесі спільного життя людей і суспільного виробництва. Таким чином, практика управління людськими колективами нараховує вже багато тисячоліть.

Досягнення великих організацій у стародавності ясно вказують, що вони мали формальну структуру, в якій можна було виділити рівні управління. «Висячі сади Семіраміди» у Вавилоні, піраміди Єгипту й Олександрійський маяк могли з'явитися світу тільки внаслідок координованих організованих зусиль. Ще задовго до народження Христа існували великі політичні організації: держава Урарту (9–6 ст. до н. е.), держава Ахеменідів (6–3 ст. до н. е.), Македонія (5–2 ст. до н. е.), а пізніше Рим (із серед. 3 ст. до н. е.), які простиралися від Азії до Європи.

Форми майже всіх видів прояву сучасного управління можна простежити в цих величезних організаціях, що процвітали за часи стародавності, але в цілому, характер і структура управління в ті часи відрізнялися від сьогоднішніх. Наприклад, пропорція між керівниками і не керівниками була набагато меншою, було менше керівників середньої ланки (табл. 1). Колишні організації мали нечисленну групу керівників вищої ланки, які самі приймали практично всі важливі рішення. У більшості випадків керівництво здійснювалося однією людиною, і результати прямо залежали від ступеня володіння нею мистецтвом управління. Це нерідко

приводило до негативних наслідків, якщо до влади приходив недотепний керівник, подібний римському імператора Нерону.

Хоча організації існують уже досить давно, мало хто замислювався над тим, як управляти ними системно. Людей більше цікавило, як, використовуючи організації, заробити гроші й збільшити свій капітал, придбати більшу політичну владу, але не те, як науково управляти ними.

Поява й оформлення управління як науки, як сфери наукових досліджень, почалося тільки в двадцятому столітті. У цей період виробництво досягло порівняно значних масштабів, стали явними тенденції в його концентрації, виникли й активно розвивалися нові технології виробничого процесу, подальший розвиток виробництва вимагав концентрації фінансових засобів; виникали проблеми соціального характеру, загострювалися класові протиріччя.

Таблиця 1 – Загальна характеристика організацій

Стародавні часи	Сучасність
Мала кількість організацій, особливо великих.	Значна кількість великих організацій: державних, комерційних, суспільних тощо.
Відносно невелика кількість керівників, практична відсутність управлінців середньої ланки.	Велика кількість керівників, особливо управлінців середньої ланки.
Управлінська робота найчастіше не виділялася й не відокремлювалася від не управлінської діяльності.	Чітко визначені управлінські групи, управлінська робота чітко сприймається й відділяється від не управлінської.
Заняття керівних постів у організації найчастіше по праву спадкування або шляхом захоплення силою.	Заняття керівних постів в організації відповідно до рівня компетентності з дотриманням законності й порядку
Мала кількість людей, здатних приймати важливі для організації рішення.	Велика кількість людей, здатних приймати важливі для організації рішення
Упор на наказ, примушення та інтуїцію.	Упор на колективну роботу й раціональність

Все це свідчило про об’єктивне ускладнення функції управління й необхідності переведення практики на наукову основу. Не випадково, що такі країни як Англія й США, в яких процеси концентрації та централізації виробництва й капіталу досягли найвищого рівня, раніше інших відчули гостру необхідність наукового підходу до методів управління внаслідок виникнення явної залежності успіхів у виробництві від успіхів в управлінні. Саме в Америці одержала свій початок концепція визнання управління наукою (Ф. Тейлор), а також ідея того, що управління саме може внести істотний вклад у розвиток і успіх організації.

Сучасна епоха розвитку суспільства характеризується швидкими й глибокими змінами, як у сфері матеріального виробництва, так і в його соціальній структурі, що відбуваються в умовах науково-технічного прогресу при безпосередньому зростанні ролі управління у всіх сферах

діяльності людини. Удосконалювання форм і методів управління стало однією з найважливіших умов існування сучасного суспільства й неодмінною передумовою його подальшого розвитку.

Розвиток управління як специфічного виду діяльності, перетворення його у самостійну сферу знань, науку, зростання його ролі, постійне розширення мережі органів управління стало закономірним вираженням суспільно-історичного прогресу. Без нього нині не можуть існувати не тільки процеси виробництва, але й обмін, розподіл, споживання, послуги, фінанси й всі ті комунікаційні канали, за допомогою яких здійснюються ці процеси. Функція управління охоплює також і всю невиробничу сферу, сфери культури, науки, оборони, правоохоронної діяльності й інші, і опосередковано – сферу індивідуального розвитку людини – професійного, посадового, особистісного. Велике коло управлінських завдань вирішують державні й регіональні органи управління та регулювання, місцеві муніципальні й комунальні рівні, громадські організації й т.п.

Усе це свідчить про багатогранність управління й необхідність дослідження всієї сукупності відносин і взаємодій між людьми в процесі їхньої спільної діяльності. Тому широке коло всіляких питань управління промисловістю, господарським життям й іншими сферами життя суспільства став предметом вивчення багатьох наукових дисциплін: положення та висновки філософської думки створюють методологічну й світоглядну основу наукового пізнання та практичного вдосконалювання управління; важливі аспекти управління розкриті соціологічною думкою, що довела існування кореляції між станом управління і рівнем упорядкованості суспільних процесів; економічні дослідження показали, що управління є обов'язковою інтегруючою функцією будь-якої колективної економічної діяльності, обумовленою спеціалізацією й кооперацією праці; дослідження психологічних аспектів управління дозволило приступити до пізнання управління як дуже складного й актуального механізму психологічної взаємодії людей; вивчення правових аспектів управління пов'язане з установленням його правової форми й реалізацією в рамках установлених правових процедур і т.д.

Найважливішою функцією управління є об'єднання, інтеграція всіх сторін і аспектів діяльності організації та всіх її елементів у єдине ціле. Тому воно є багатоцільовою й по внутрішній структурі дуже складною діяльністю, що включає низку незалежних компонентів. Управління повинне: передбачати можливі природні зміни організації, якою управляють, і передбачати її майбутній стан (*прогнозування*); виробляти й описувати в необхідних деталях бажані стани організації, якою управляють (*цілевизначення*); ураховувати наслідки впливів людини на організацію, усувати руйнуючий вплив штучних і природних процесів один на одного, поєднувати природні перетворення і штучні утворення в єдиному плані розвитку, що враховує перебіг часу (*планування*); робити плановий розвиток органічним аспектом і моментом функціонування організації, а для цього специфічним образом структурувати її елементи (*організація*); створювати внутрішнє спонукання людини для досягнення цілей

організації відповідно до розробленого плану (*мотивація*); забезпечувати дійсне досягнення організацією своїх цілей (*контроль*); забезпечувати необхідні темпи розвитку, як об'єкта, так і суб'єкта управління (*розвиток*); підкоряти процеси природної зміни організацій, якими управляють, своїм специфічним цілям і зробити їх умовами й засобами досягнення своїх цілей (*політика*).

Динамічний характер управління суспільним виробництвом і всіма іншими сферами життя, що постійно й закономірно розвивається разом із ростом і вдосконалюванням усіх сфер людської діяльності, обумовлює необхідність постійного розвитку системи наукових знань про управління, щоб теорія не тільки не відставала від практики, але й випереджала її. Однак при цьому не слід забувати, що теоретичні розробки покликані сприяти розвитку вміння знаходити правильні конкретні управлінські рішення, виходячи зі специфічних умов і на підставі конкретних даних. Це особливо актуально для практики управління, у якій управління проявляє себе як складна цілісність у всьому багатстві своїх елементів та їхніх властивостей. Тут уже нічого не можна виділити, не можна «розкласти по поличках», а треба про все знати, усе враховувати й використовувати для вироблення рішення, результати застосування якого можуть дуже дорого коштувати суспільству.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Курс лекций. М.: Юрид. лит., 1997. 400 с.

2. Бир С. Кибернетика и управление производством: Пер. с англ. М.: 1965. 392 с.

3. Винер Н. Кибернетика или управление и связь в животном и машине. 2-е изд.: Пер. с англ. М.: Гл. ред. изд. для заруб. стран изд-ва «Наука», 1983. 343 с.

4. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 1. Кн. 1. Процесс производства капитала: Пер. с нем. М.: Политиздат, 1983. 905 с.

КОРУПЦІЯ ЯК ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ

Шкуренко А. Р.
Науковий керівник – Котляр Д. О.
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Корупція є однією з найактуальніших проблем сучасності. В останні роки в Україні у сфері протидії корупції зроблено багато значних заходів – прийнято спеціальний антикорупційний закон та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому злу [1,

18]. Однак, здійснені заходи не призвели до відчутних позитивних результатів у протидії корупції.

Історичне коріння такого соціального явища як корупція бере свій початок ще у Стародавньому світі. Корупційні прояви зафіксовано в архівних документах Стародавньої Греції IV–V ст. до н. е.: спочатку вони мали здебільшого побутовий характер і проявлялися у формі «псування їжі та питної води», а пізніше до них стали відносити аморальні вчинки (розбещеність, розпусність молоді), а також окремі суспільні правопорушення, які каралися в судовому порядку . Використання терміну «корупція» стосовно політики приписується давньогрецькому вченому, мислителю Аристотелю, який визначав тиранію як неправильну, зіпсовану (корумповану) форму монархії.

У Законі України «Про запобігання корупції» під корупцією розуміється – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі [2, 3]. Що стосується суті самої корупції, то її визначає низка моментів: по-перше, корупція розглядається як діяльність; по-друге, така діяльність пов’язується з протиправним використанням службових повноважень; по-третє, сфера цієї діяльності обмежується сферою державного управління; по-четверте, її відзначає чітко визначена корислива (матеріальна) спрямованість.

Для вирішення питання про ефективність та доцільність запровадження системи заходів боротьби з корупцією важливим, на нашу думку, є перш за все з’ясування глибини та правильності розуміння сутності корупції. Дане питання є ключовим не тільки для дослідження корупції як правової категорії, а й дослідженню проблеми корупції в інших галузях науки, зокрема в соціології, політології, економіці.

У Стародавньому Римі та Стародавніх Афінах формами протидії корупції були передусім суспільний контроль і колективна мораль. Бюрократичний апарат у Римській імперії був надмірно розгалуженим, тому корупція за таких умов процвітала. Саме в цих стародавніх містах-державах (полісах) було розроблено перші антикорупційні заходи, вжиття яких спрямовувалося на обмеження можливостей у наданні чиновниками прихованих послуг та здійсненні ними різних махінацій, пов’язаних із зловживанням наданими їм владними повноваженнями [3, 6].

У Кримінальному Кодексі України немає статті, яка передбачала б відповідальність за корупцію, однак це не означає, що корупційні діяння не підлягають під дію кримінального закону. Кримінальний Кодекс містить склади злочинів, перш за все у сфері службової діяльності, що передбачають відповідальність за діяння, які охоплюються поняттям «корупція» [4, 110].

Привертає увагу те, що іншим шляхом пішли законодавці іноземних держав. Зокрема, у Киргизстані корупція визнана самостійним складом посадового злочину. Здається, що такий підхід не зовсім вірний, оскільки

термін «корупція» не кримінально-правовий, а кримінологічний та соціально-політичний, і запроваджений кримінологами для визначення низки складів злочинів і правопорушень, які підпадають під ознаки даного поняття [3, 6].

Таким чином, корупція як правове явище виникла дуже давно, а її роль полягає у неправомірному використанні влади чи службових (посадових) повноважень та пов'язаних з ними можливостей для одержання матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг особою, яка наділена владними повноваженнями, службовцем або іншою особою. При цьому такі дії чи бездіяльність обов'язково порушують визначені та гарантовані Конституцією України права і свободи людини і громадянина в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кальман О. Г. Взаємозв'язок організованої злочинності і корупції у сфері економіки // Вісник Академії правових наук України, 1997. №4. С. 18.

2. Закон України «Про запобігання корупції» // ВВР України, 2014. №49. Ст. 3.

3. Антикорупційний урок (Короткий навчальний посібник). Програми розвитку ООН в Україні. Київ, 2016. С. 6.

4. Чепелюк В. Корупція та хабарництво: проблеми співвідношення понять // Право України, 2004. №10. С. 110.

5. Хавронюк М. Кримінальна відповідальність за хабарництво: європейський досвід // Право України, 2005. №6. С. 117–118.

ОБҐРУНТУВАННЯ РОЛЬОВОГО ЕЛЕМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

Шкурко Є. О.
Науковий керівник – Деревянко Б. В., доктор юридичних наук, професор
Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг)

Державний кредит визнається одним з елементів фінансової системи держави. Якщо звернутися до історії то можна прослідкувати, що з'явився такий елемент далеко не одразу і не в одній площині з податковою або бюджетною системою, проте наразі він вже досить міцно ввійшов у фінансову систему будь-якої країни. У XXI ст. важко знайти бюджет якої-небудь держави, яка б не мала дефіциту; практично неможливо знайти країну, яка б могла обійтися без інституту державного кредитування при плануванні своїх доходів та видатків. Це положення стосується як економічно розвинених держав, так і тих, що розвиваються. Тому можна одразу зазначити, що державний кредит набув постійного характеру й суттєво впливає на економічний стан усього суспільства.

Доцільно зазначити в умовах відкритої ринкової економіки України державні запозичення відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності функціонування її фінансової системи. Збільшення обсягу

кредитних операцій за участю держави пов'язано із постійно зростаючими потребами у фінансуванні капітальних видатків економічного та соціально-культурного спрямування, появою нових видів позикових інструментів, загостренням конкуренції на фінансовому ринку та підвищенням значення залучених джерел у формуванні фінансових ресурсів держави.

Як зазначає Я. П. Дропа «...сьогодні в умовах глобалізації уряди багатьох країн світу одним із ефективних методів залучення коштів для розв'язання соціально-економічних проблем вважають запозичення, які відіграють важливу роль у забезпеченні державних потреб додатковими фінансовими ресурсами» [1]. Науковець вважає, що державне кредитування в умовах ринкової економіки – це розвинена ланка державних фінансів, що впливає на перспективи розвитку фінансово-кредитного механізму управління національною економікою країни.

В свою чергу Н. Лубкей звертає увагу на той факт, що дослідження особливостей здійснення урядових запозичень та їхнього впливу на розвиток національної економіки не зводиться лише до пошуку джерел залучення коштів, а розглядається в широкому аспекті, який стосується регулювання процесу соціально-економічного відтворення та його впливу на фінансову стабільність держави в умовах глобалізації [2]. З іншого боку, більш раціональне використання державою власних ресурсів дозволило б взагалі відмовитися від зовнішніх запозичень. Так, українськими вченими вказується на нераціональність позбавлення допомоги внутрішньо переміщених осіб через наявність у них депозитного рахунку із певною грошовою сумою в українському банку [3, p. 215]. Ці гроші могли б працювати на українську економіку і можливо державі б не довелося користуватися фінансовою допомогою закордонних кредиторів.

У своїй праці О. Г. Біла та І. Р. Чуй зауважують наступне: перш ніж визначати рольову роль державного кредиту необхідно визначити головні ознаки зазначеного фінансового інструменту [4]. Науковці стверджують, що головними ознаками державного кредиту є:

– участь держави в особі органів виконавчої влади різних рівнів у кредитних відносинах;

– задоволення загальнодержавних або пріоритетних для суспільства потреб. У випадку, коли держава є позичальником, кредитні ресурси спрямовуються до бюджету, що забезпечує виконання її функцій, в іншому – у пріоритетні галузі господарства та вирішення нагальних соціальних проблем;

– джерелом надання, погашення та виплати відсотків є, зазвичай, ресурси бюджету;

– уряд як позичальник і кредитор (відповідно до його функціонального призначення) не ставить на перше місце економічну вигоду від державного кредитування, тому його ефективність досить часто вимірюється соціальним ефектом;

– наявність підвищеної небезпеки зловживань з боку державної влади у сфері кредитних відносин, оскільки можливість залучення ресурсів на перший погляд здається легким способом вирішення проблеми

бюджетного дефіциту, тому є стимулом до надмірного витрачання коштів за рахунок майбутніх урядів, яким доведеться погашати борги.

У своїй праці Н. Лубкей стверджує, що рольовий аспект державного кредиту лежить в площині забезпечення позиковими коштами як операції макроекономічного рівня, так і мікроекономічного рівня в розрізі соціально – економічних програм для населення країни [2].

В. М. Федосов вивчаючи рольовий аспект державного кредиту, пропонує визначати його у вузькому та широкому розумінні:

– у вузькому розумінні державний кредит являє собою сукупність кредитних відносин, в яких держава виступає в ролі кредитора або позичальника;

– у широкому розумінні державний кредит, з точки зору наслідків його функціонування, можливо визначати як врегульовані нормами права економічні відносини з приводу отримання і надання державою фізичним та юридичним особам грошових коштів або в установлених законом випадках і інших речей, що призводять до формування державного боргу або державних боргових активів [5].

В. П. Кудряшов при визначенні ролі державного кредиту зауважує те, що державний кредит виражає сукупність економічних відносин між урядом та суб'єктами господарювання й домогосподарствами щодо розподілу частини вартості валового внутрішнього продукту у процесі якого на умовах терміновості, зворотності, платності і цільового використання відбувається формування позичених фінансових ресурсів держави [6].

Безумовно отримання країною позик веде до виникнення державного боргу, який суттєво збільшує фінансове навантаження на майбутні покоління та сприяє загостренню суспільних протиріч. Однак із метою підвищення ефективності державного кредитування необхідно спрямовувати залучені фінансові ресурси на фінансування важливих для суспільства та прибуткових інноваційних проектів, які б у майбутньому сприятимуть зростанню податкового потенціалу та створенню умов для обслуговування й погашення позик. Державний кредит являє собою сегмент, здатний забезпечити фінансування соціально-економічних програм. Виступає тим фінансовим інструментом, який здатен впливати на виконання бюджету країни та в певній мірі гасити її борги. Зазначене підкріплює рольовий аспект предмета дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дропа Я. Б. Проблеми та особливості формування кредитних ресурсів держави в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство.* 2017. Випуск №8. С. 579–586.

2. Лубкей Н. Державний кредит як система кредитних відносин за участю держави. *Світ фінансів*. 2008. №4(17). С. 28–34.

3. Bogdan Derevyanko, Yevhen Zozulia and Liudmyla Rudenko (2017). Money assets of internally displaced persons as financial resources of commercial banks. *Banks and Bank Systems*, *12*(4), 211–217. doi:10.21511/bbs.12(4-1).2017.09.

4. Біла О.Г., Чуй І.Р. Фінанси: навч. посіб. Львів: Магнолія, 2010. 389 с.

5. Федосов В. М. Теорія фінансів: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

6. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 431 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИДІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТУ СУДУ

Щербак А. В.
Науковий керівник – Гулак О. В., кандидат юридичних наук., доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Публічне адміністрування є ключовим елементом у функціонуванні апарату суду, тому для розуміння сутності самого регулятивного процесу необхідно розібратись з видами публічного адміністрування взагалі та в діяльності апарату суду безпосередньо.

Публічне адміністрування є достатньо складним механізмом, оскільки це не тільки налагодження роботи з громадянами, а перш за все це правильна організація внутрішнього процесу розподілу обов'язків між працівниками апарату суду.

Отже, суди слід розглядати як установи, що надають публічні послуги, зокрема пов'язані з підготовкою та веденням судового процесу. Сфера діяльності апарату суду достатньо розгалужена за певними критеріями, тому її поділ на види можливий за такими певними параметрами системи управління діяльності апарату суду: організаційні, аналітичні, інформаційні, технічні, дисциплінарні.

За змістом види публічного адміністрування поділяються на такі:

1) надання публічною адміністрацією адміністративних послуг, у результаті яких найбільш повно реалізується людино-центристська ідеологія сучасного адміністративного права, коли публічна адміністрація має якнайповніше задовольняти права, свободи та законні інтересі фізичних і юридичних осіб. Так, порядок отримання рішень, вироків, ухвал і постанов судів, визначено в Законі України «Про адміністративні послуги»;

2) здійснення виконавчо-розпорядчої (управлінської) діяльності, у процесі якої здійснюється публічне виконання законодавства на території всієї держави відповідно до чітко прописаної компетенції та видає з цією метою підзаконні нормативно-правові акти на основі законів і з метою їх виконання через деталізацію та уточнення [1; 2, 19].

Що стосується апарату суду, то його управлінська функція здійснюється шляхом організаційного, інформаційно-довідкового й документального забезпечення підготовки справ і матеріалів для розгляду суддями. Окрім того, він також організовує та забезпечує ведення діловодства в суді, забезпечує підготовку й складання документів, інших актів законодавства України; забезпечує функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, автоматизованого розподілу справ між суддями; розглядає скарги на дії або бездіяльність державних службовців та інших працівників апарату суду; забезпечує організацію належної діяльності апарату суду; забезпечує взаємодію з Державною судовою адміністрацією України та з її відповідними територіальними управліннями, органами суддівського самоврядування, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими установами й організаціями тощо.

3) організація доступу до публічної інформації: доступ громадян до суду та правосуддя; зв'язки з громадськістю та ЗМІ; використання інтернет-сторінок суду [3].

Спираючись на вище викладене, маємо наголосити, що види публічного адміністрування в діяльності апарату суду – це регламентована законами й іншими нормативно-правовими актами система, організуюча владно-розпорядчу діяльність апарату суду, яка спрямована на впорядкування їх організаційної структури, планування, підготовку, розробку та реалізацію управлінських рішень, організацію діяльності апарату суду, здійснення документального, інформаційного, кадрового, психологічного забезпечення їх повсякденної діяльності з метою досягнення суспільно корисних цілей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про адміністративні послуги: Закон України від 04.07.2013 р., №32. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17.
2. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. Адміністративне право України: Повний курс. Навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
3. Про судоустрій і статус суддів Закон України від 06.12.2016 р., №31. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19.

ДОГОВІР ПОСТАВКИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ

Ямкова Т. І.
Науковий керівник – Мелех Л. В., кандидат юридичних наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ

Для того щоб суб'єкт господарювання міг реалізувати свій товар, йому необхідно спочатку доставити його до місця реалізації. Для того щоб не витрачати зайвий час, суб'єкт господарювання укладає договір поставки.

Відповідно до статті 265 Господарського кодексу України за договором поставки одна сторона – постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму [1]. Крім ГКУ, договори поставки також регулює Цивільний кодекс України, про що детальніше буде описано пізніше у науковій праці.

Договір поставки має також свої особливості, що відрізняють його від інших господарський договорів. Зокрема:

- за договором поставки товар придбається для використання в господарській діяльності (наприклад, для подальшого продажу). А якщо суб'єкт господарювання (далі – СГ) вирішить реалізувати товари не СГ, то здійснити це він повинен за правилами, установленими для договорів купівлі-продажу (ч. 6 ст. 265 ГК);

- звичайно моменти укладання договору та його виконання не збігаються;

- для договору поставки характерні тривалість відносин і періодичність замовлень. Так, договір може бути укладений на рік, на строк більше року (довгостроковий договір) або на інший строк, визначений угодою сторін. Якщо строк дії в договорі не визначено, він уважається укладеним на рік (ч. 1 ст. 267 ГК);

- договором може бути передбачена як поставка товару партіями в певні періоди (обумовлені строки), так і одноразова поставка (обумовлений строк) (ч. 4 ст. 267 ГК);

- за угодою сторін у договорі може бути встановлений порядок відвантаження товарів будь-яким видом транспорту (ч. 5 ст. 267 ГК) [2].

Сторонами договору буде постачальник та покупець, у контексті господарського права це будуть суб'єкти господарювання (далі СГ), тобто це може бути юридична особа або фізична особа-підприємець. Якщо говорити за форму укладення то вона може бути просто письмовою або нотаріально засвідченою.

Думаю тепер варто перейти до істотних умов договору. Найважливішою умовою договору це є предмет. Таким предметом найчастіше являється товар, який присутній у продавця та може у майбутньому бути створений, або придбаний, або отриманий. В законодавстві говориться, що це може бути товар визначений як родовими так і індивідуальними ознаками. Важливим також є зазначення кількості та асортименту товару. Загальна кількість товару за асортиментом, сортаментом, номенклатурою визначається у спеціальному документі – специфікації за згодою сторін (ст. 266 ГК України), яка не є обов'язковою вимогою та здійснюється на розсуд сторін договору, (див. постанову ВГСУ від 25.12.2007 р. №29/375-07) а відповідно до ст. 669 ЦК України вона може бути також погоджена і шляхом встановлення в договорі. так, наприклад можливі випадки, коли для визначення кількості товару сторони при укладенні договору оперують нестандартними одиницями виміру такими, як пачки, мішки, об'єми пляшок тощо. у своєму науковому дослідженні І. Апопій зазначає, що з огляду на сферу застосування договору поставки та його економічний зміст, включення індивідуально визначених речей до предмету даного договору являється дещо суперечливим, адже однією з характерних рис поставки є те, що в більшості випадків предметом є саме партія товару, тобто опт, котрий складається з однорідних за своїми якісними показниками речей [3, 796].

Також встановлюються високі вимоги до якості товару. Якість повинна відповідати стандартам, технічним стандартам та усій техдокументації. Тому у договорі необхідно вказати індекси стандартів та номери усієї документації, яка буде застосовуватися до визначення якості товарів.

Наступною істотною умовою є ціна, яка встановлюється за згодою сторін. Ціна повинна встановлюватися відповідно до того, чи укладається договір на разову поставку чи на регулярну та встановлюється за одиницю товару. При регулярних поставках ця істотна умова договору повинна вказуватися в специфікаціях. Також Цивільним кодексом України передбачається кілька способів оплати. Перший з них є передоплата. Але, на мою думку, такий спосіб є найнебезпечнішим, оскільки можна заплатити за

товар і не отримати його взагалі або із запізненням. Також існує ризик отримати товар неналежної якості. Для того щоб уникнути таких ризиків потрібно встановити відповідальність сторін, але про це згодом. Другим способом оплати є розстрочення платежів. Тобто, оплата буде проводитися частинами, також можна скласти графік оплат. Третім способом може бути прострочення оплати, тобто товар буде оплачуватися згодом, але в договорі повинні вказуватися нарахування відсотків, які повинен буде сплачувати покупець у разі несвоєчасної оплати.

Наступною істотною умовою поставки є її строки. Дане питання вважається суперечливим у деяких науковців. Це пов'язано з тим, що ст. 180 ГКУ говорить, що при укладенні договору всі істотні умови повинні бути прописані, інакше такий договір буде вважатися неукладеним, а ст. 267 говорить, що якщо строк не зазначено, то договір є укладеним на 1 рік. Також, законодавство надає право сторонам користуватися правилами ІНКОТЕРМС для внутрішніх договорів поставки.

Відповідальність сторін є також важливою істотною умовою договору, адже допомагає забезпечити виконання договору або отримати відшкодування за неналежне виконання. Воно заключається у нарахування штрафів або пені за прострочення доставки, неякісного товару, несвоєчасної оплати та інше.

Стосовно встановлення порядку розв'язання спорів за договором не потрібно передбачати обов'язковий досудовий (претензійний) порядок розгляду спору – це зменшує час вирішення спору. Потрібно виключати умову про передавання спору на розгляд третейському суду, оскільки Постачальник може запропонувати підконтрольний третейський суд, яке ви не зможете оскаржити в подальшому до господарських судів. Необхідно передбачити вирішення спору в господарських судах відповідно до діючого законодавства України.

До договору потрібно вносити умови щодо дії форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили, яка не залежить від волі сторін) та передбачити, що сторони звільняються від виконання своїх зобов'язань на час дії форс-мажорних обставин. При цьому слід вказати, що впродовж 15 календарних днів сторона, яка посилається на форс-мажорні обставини, повинна письмово сповістити про це іншу сторону та надати висновок Торгово-промислової палати України.

Також потрібно вказати в договорі, що одностороннє розірвання договору не можливе. Доцільно буде включити в договір пункт наступного змісту: «Будь-які зміни, доповнення, протоколи до Договору дійсні за умови, якщо вони вчинені у письмовій формі, підписані Сторонами, і є його невід'ємною частиною, про що повинно бути зазначено в цих документах». Це формулювання дозволить Покупцю контролювати внесення змін до договору [4].

Як раніше зазначалося, договір поставки контролюється не тільки Господарським кодексом зокрема, ст. 265–271, але й Цивільним кодексом. У ЦКУ є лише одна стаття яка визначає поставку – це стаття 712. Всі інші норми цивільного законодавства, що регулюють договір поставки містяться у розділі 1 глави 54 ЦКУ – Загальні положення про купівлю-

продаж. Відсилання у ГКУ до норм купівлі-продажу знаходиться у ч. 6 ст. 265, що говорить реалізацію СГ товарів для не господарюючих суб'єктів.

Отже, договір поставки передбачає поставку товару від продавця до покупця. Істотними умовами договору є предмет, ціна, строки та відповідальність сторін. Регулювання договору поставки відбувається Господарським та Цивільним кодексами України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року №436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n1740.
2. Договір поставки: правила оформлення. URL: https://balance.ua/news/post/dogovor-postavki-pravila-oformleniya.
3. Годун В. О. Договір поставки в контексті дуалізму приватного права: пропозиції щодо вдосконалення. *Молодий вчений.* №11 (63). 2018. С. 795–799.
4. Укладення договору поставки товару: на що варто звернути увагу покупцю. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/ukladennya-dogovoru-postavki-tovaru-na-shcho-varto-zvernuti-uvagu-pokupcyu.html.

КІБЕРТЕРОРИЗМ: ПОНЯТТЯ ТА ПОТЕНЦІЙНА НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Ярошенко Б. М.
Черкаський факультет Національного університету
«Одеська юридична академія»
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Ми всі живемо в суспільстві в якому інформація та нові інформаційно-комунікативні технології відіграють неймовірно важливу роль. В умовах глобалізованого та високотехнологічного суспільства, коли кількість активних користувачів світової павутини постійно зростає, уже просто неможливо заперечувати залежність усіх аспектів нашого життя від нових інформаційних технологій, починаючи економікою і культурою і закінчуючи політикою та навіть національною безпекою. І здавалося б це прекрасно, адже нові технології сприяють стабільному і невпинному розвитку всіх аспектів нашого життя та відкривають перед людством небачені раніше можливості. Проте нові перспективи ідуть рука об руку з новими загрозами та викликами. Так інформаційно-комунікативні технології крім очевидної користі несуть потенційну загрозу для національної та навіть міжнародної безпеки, адже в період коли майже вся інформація зберігається на електронних носіях, функціонування цілих галузей економіки забезпечує діяльність неймовірно складних ЕОМ, в один ряд із зброєю масового ураження стають банальні комп'ютерні програми, які здатні призвести до не менш руйнівних наслідків. Саме тому в наш час досить актуальною стає проблема кібертероризму.

Перш за все, слід сказати, що з проблемою тероризму людство знайоме досить давно, але якогось єдиного консенсусу щодо визначення

цього поняття досі немає. Згідно з вітчизняним законодавством, тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1].

В свою чергу «кібертероризм» – це відносно нове поняття і є відразу декілька точок зору щодо його трактування. Одна з точок зору розглядає кібертероризм як один із різновидів неправомірного доступу до комп'ютерної інформації, розміщеної в окремій обчислювальній машині чи в мережі ЕОМ, який здійснюється з метою модифікації, знищення зазначеної інформації чи ознайомлення з нею, що забезпечує формування обстановки, за якої функціонування даної ЕОМ чи мережі виходить за межі, передбачені штатними умовами експлуатації, й виникає небезпека загибелі людей, заподіяння майнового збитку або настання будь-яких інших суспільно небезпечних наслідків. При цьому основними цілями здійснення вищезазначених дій вважається тиск на органи влади, дестабілізація суспільно-політичної обстановки за рахунок залякування, ускладнення міжнародних відносин і, як наслідок, вплив на транспортні засоби, лінії зв'язку і банки даних, які ними використовуються, що майже повністю збігається з цілями, які переслідує тероризм [2].

Прихильники другого підходу, вважають, що кібертероризм – це різновид тероризму, в основу якого покладено спосіб здійснення терористичних дій, що виник у процесі розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій та впровадження їх у всі сфери сучасного суспільства [3, 4]. Наприклад, Дороті Денинг (експерт американського Центру досліджень тероризму) визначає кібертероризм як елемент класифікації терористичної діяльності в Інтернеті й представляє його як комп'ютерні атаки, сплановані з метою нанесення максимального збитку життєво важливим об'єктам інформаційної інфраструктури [5].

Спираючись на ці точки зору можна підсумувати, що кібертероризм має спільні ознаки та цілі з тероризмом, але є поняттям якісно новим, яке використовує кардинально інші засоби. Тут звичайно знову випливає проблема з точним визначенням дефініцій, адже єдиної думки на міжнародному рівні щодо того, які дії можна вважати кібертероризмом або інформаційним тероризмом немає. Крім того існують складнощі з відокремленням «кібертероризму» і проявів інформаційної війни, що власне є великою проблемою для правового врегулювання та вироблення методів боротьби з цим явищем. В цей час інформаційний тероризм з кожним роком стає все популярнішим, а кількість кібератак зростає, як і шкода яку вони наносять. І це є цілком логічним і навіть практичним кроком для зловмисників, адже кібертероризм не потребує таких великих фінансових затрат, забезпечує підвищену анонімність учасників терористичних актів завдяки новітнім технічним засобам, а ефект іноді може бути масштабнішим, ніж терористичні акції в реальному світі. Крім того, терористичні організації все частіше використовують нові інформаційні технології та Internet із злочинними намірами поповнення коштів, здійснення пропаганди або передачі секретної інформації. Хоча

терористи ще не застосовували кіберзброю за призначенням, однак вони використовують нові інформаційні технології і досягнення комп'ютерного прогресу, а це вже сигнал про небезпеку.

Інтернет – головна зброя терористичних груп, яку вони використовують для зв'язку, проведення пропаганди, поширення інформацій, вірусів та інше. Особливий інтерес для терористів представляють державні інформаційні системи (системи управління та функціонування атомних об'єктів, електростанцій, залізниці, аеропорти та інше) [6]. І якщо в даний момент ми ще не стикалися з «справжніми» проявами інформаційного тероризму, принаймні таку думку висловив у своїй доповіді «Кібертероризм: міф чи реальність?» Седрик Тевне: «Якщо мистецтво інформаційного піратства відверто викладається в інженерних академіях, університетах, обговорюється на симпозіумах місцевими та міжнародними експертами з питань оборони…, то кібертероризму, у суворому змісті цього слова, не існує й до сьогодні» [7, 45], то потенційно, спостерігаючи подальший ріст світового тероризму, подальше поглиблення залежності нашого суспільства від інформаційних технологій та їх інтеграцію в абсолютно усі сфери життя, можна з впевненістю сказати, що рівень загрози інформаційного тероризму є неймовірно високим.

На думку американських експертів, найбільш уразливими точками інфраструктури є енергетика, телекомунікації, авіаційні диспетчерські, фінансові електронні та урядові інформаційні системи, а також автоматизовані системи управління військами і зброєю. Так, в атомній енергетиці зміна інформації або блокування інформаційних центрів може спричинити за собою ядерну катастрофу або припинення подачі електроенергії в міста і на військові об'єкти. Ще одна мета кібертерористичних атак – руйнування об'єктів інформаційних систем. Це може привести до знищення інформаційних ресурсів і ліній комунікацій або до фізичного знищення структур, в які включаються інформаційні системи. Крім того, під загрозою також знаходиться фінансова система, так згідно думки деяких іноземних експертів, щоб паралізувати життєво важливі точки створеної інфраструктури, досить нанести удар всього по декількох десятках об'єктів. Наприклад, вимкнення комп'ютерних систем призведе до розорення 20% середніх компаній протягом декількох годин, 48% зазнають краху протягом декількох діб. Близько 33% банків будуть розорені через кілька годин після такої катастрофи, а 50% з них розоряться через кілька діб [8].

Підсумовуючи потрібно ще раз наголосити, що в даний момент немає єдиного консенсусу щодо визначення «кібертероризму», що ускладнює процес боротьби з ним. Крім того, так як кібератаки часто носять дистанційний характер і знайти їх джерело, а отже і злочинців неймовірно складно, для ефективної боротьби з цим явищем необхідна більш тісна співпраця держав, для початку було б непогано дійти згоди в дефініціях і виробити стратегію боротьби з інформаційним тероризмом. Проте, також є певна загроза, що під виглядом боротьби з проявами тероризму держави будуть застосовувати цензуру і активно обмежуватимуть свободу слова в Інтернеті, яскравим прикладом є «Великий китайський файрвол». І взагалі, вірогідно в майбутньому нас чекає так званий процес «балканізації» Інтернет-простору. Ну і крім того, не слід виключати можливості того, що країни самі почнуть

використовувати, а швидше за все уже використовують, «інформаційну зброю» як ще один засіб ведення гібридної війни. Впевнено можна сказати лише одне, в майбутньому нас чекає ще багато нових викликів, з якими людство буде вимушене зіткнутися, і з якими успішно впорається.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15.
2. Малышенко Д. Г. Противодействие компьютерному терроризму – важнейшая задача современного общества и государства. ВНИИ МВД России, «Вестник РАЕН». №4. Т. 3. 2004.
3. Голубєв В. О. Інформаційна безпека: проблеми боротьби з кіберзлочинами: Монографія. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2003. 250 с.
4. Старостина Е. Терроризм и кибертерроризм – новая угроза международной безопасности. URL: http://www.crime-research.ru/articles/starostina.
5. Dorothy E. Denning. The Terrorism Research Center. URL: http://www.washprofile.org/en/node/686.
6. Кібертероризм у складі сучасних проблем національної безпеки. URL: www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2010-2/10bovpnb.pdf.
7. Иноземцев В. Л., Кузнецова Е. С. Атлас 2010. Le monde diplomatique. М.: Центр исследования постиндустриального общества, 2010. 224 с.
8. Феномен інформаційного тероризму як загрози національній та міжнародній безпеці. URL: https://naub.oa.edu.ua/2014/fenomen-informatsijnoho-teroryzmu-yak-zahrozy-natsionalnij-ta-mizhnarodnij-bezpetsi/.

ŹRÓDŁA PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO PUBLICZNEGO

Danylchenko N. A.
Szkoła Główna Służby Pożarniczej Rzeczypospolitej Polskiej
Opiekun naukowy – Ocheretianyi V. V.
Czerkaski instytut bezpieczeństwa pożarowego im. Bohaterów Czornobyla Narodowego Uniwersytetu obrony cywilnej Ukrainy

Termin „źródła prawa międzynarodowego” używany jest w różnych znaczeniach, w szczególności w znaczeniu materialnym, formalnym i poznawczym. Źródła prawa międzynarodowego w znaczeniu materialnym to całokształt przyczyn, przesłanek oraz czynników, których zaistnienie wpływa na powstanie prawa międzynarodowego. Są to, w szczególności: współpraca i współzawodnictwo państw oraz działalność organizacji międzynarodowych.

Tradycyjnie w doktrynie prawa międzynarodowego publicznego terminowi „źródła prawa” nadaje się trzy zasadnicze znaczenia:

1) materialne,
2) formalne,
3) poznawcze.

W znaczeniu materialnym źródła prawa międzynarodowego oznaczają wszelkie przyczyny, przesłanki oraz czynniki, których zaistnienie wpływa na powstanie prawa międzynarodowego. Jako przykłady w doktrynie wymienia się m.in. współpracę i współzawodnictwo państw, także działalność organizacji

międzynarodowych. W znaczeniu formalnym termin „źródła prawa międzynarodowego" oznacza formy prawne, w jakich kreowane są postanowienia prawa międzynarodowego. Do najważniejszych należy zaliczyć prawo zwyczajowe oraz umowy międzynarodowe. Terminowi „źródła prawa międzynarodowego" można również nadać znaczenie poznawcze, dla określenia dokumentów oraz działań podmiotów prawa międzynarodowego, z których można czerpać znajomość prawa międzynarodowego publicznego. Swym zakresem obejmo12 13 § 1. Zagadnienia wprowadzające 9 Nb. 14–15 wać więc będzie zarówno zbiory umów międzynarodowych i orzecznictwa, jak również dokumenty dyplomatyczne oraz oświadczenia organów państw i organizacji międzynarodowych. W niniejszym podręczniku, ze względu na jego ograniczone ramy, przedmiotem analizy będą wyłącznie źródła prawa międzynarodowego w znaczeniu formalnym.

Podstawowymi formalnymi źródłami prawa międzynarodowego są umowy międzynarodowe i zwyczaj międzynarodowy. Stanowią one fundament prawa międzynarodowego publicznego. Znajduje to potwierdzenie w wielu dokumentach międzynarodowych, np. w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r. W przeciwieństwie do zwyczaju, który jest źródłem znanym różnym gałęziom prawa, umowa międzynarodowa jest źródłem właściwym tylko dla systemu prawa międzynarodowego. Państwa określając kompetencję sądów międzynarodowych powołują się na źródła prawa międzynarodowego jako podstawy wyrokowania. Pojęcie źródeł prawa międzynarodowego nie pokrywa się jednak całkowicie z pojęciem podstaw wyrokowania. Art. 38 § 1 statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości jako podstawy wyrokowania wymienia obok umów międzynarodowych i zwyczaju międzynarodowego także ogólne zasady prawa uznane przez narody cywilizowane oraz dopuszcza stosowanie przez Trybunał orzecznictwa i doktryny w charakterze pomocniczego środka do stwierdzenia istnienia przepisów prawnych.

Podstawowy charakter mają umowy międzynarodowe oraz prawo zwyczajowe – można powiedzieć, iż stanowią one fundament prawa międzynarodowego publicznego. Istotną rolę odgrywają także ogólne zasady prawa. Zwraca uwagę rozwiązanie przyjęte w ust. 1 lit. d omawianego przepisu. Otóż jako źródło pomocnicze dla ustalania norm prawa międzynarodowego [a nie jako źródło prawa per se] uznano judykaturę oraz doktrynę prawa międzynarodowego publicznego.

Umowy międzynarodowe można dzielić według rozmaitych kryteriów, opierających się na celach formalno-prawnych, bądź na ich treści. Z punktu widzenia trybu zawierania można rozróżnić umowy zawierane w trybie złożonym, które wymagają ratyfikacji lub zatwierdzenia i umowy zawierane w trybie prostym, w wyniku podpisania lub wymiany not. Biorąc pod uwagę organ, który występuje w imieniu państwa, umowy dzieli się na: – państwowe, podpisywane w imieniu głowy państwa, – rządowe, podpisywane w imieniu rządu, – resortowe, podpisywane w imieniu lub przez właściwego ministra, Ze względu na liczbę stron uczestniczących w umowie, dzieli się je na: dwustronne [bilateralne] i wielostronne [multilateralne].

Krajowe systemy prawne charakteryzują się hierarchizacją formalnych źródeł prawa. Należy podkreślić, że konstrukcja taka jest obca prawu międzynarodowemu.

Jestem przekonana, iż tylko kwestią czasu jest powstanie nowych, nieznanych nam do tej pory źródeł prawa międzynarodowego, gdyż sytuacja na arenie międzynarodowej jest – niezmiennie od wielu lat – dynamiczna, napędzana aktywnością partykularnych jej podmiotów, a wymuszona niejednokrotnie konfliktami zbrojnymi, względami ekonomicznymi czy też innymi czynnikami, wobec których nowoczesne państwo i cały świat nie mogą pozostać obojętne.

SPIS LITERATURY

1. Wojmowski J. Umowa międzynarodowa. URL: https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/umowa-miedzynarodowa;3991229.html.
2. Poprawska J. Zasady prawa międzynarodowego. URL: https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Zasady%20prawa%20mi%C4%99dzynarodowego_0.pdf.
3. Równy K. Zasady prawa międzynarodowego. URL: https://sciaga.pl/tag/zasady-prawa-miedzynarodowego/.

UMOWY MIĘDZYNARODOWE

Kuzmenko V. S .
Szkoła Główna Służby Pożarniczej Rzeczypospolitej Polskiej
Opiekun naukowy – Ocheretianyi V. V.
Czerkaski instytut bezpieczeństwa pożarowego im. Bohaterów Czornobyla Narodowego Uniwersytetu obrony cywilnej Ukrainy

Współczesne stosunki międzynarodowe trudno sobie wyobrazić bez umów międzynarodowych. Można śmiało powiedzieć, iż umowy są obecnie najczęściej praktykowanym sposobem zaciągania zobowiązań międzynarodowoprawnych. Pod wpływem rozmaitych czynników natury politycznej, ekonomicznej i społecznej XX w. przyniósł znaczny wzrost znaczenia umów międzynarodowych jako źródła prawa międzynarodowego. Idąc za potrzebami obrotu rozszerzano zakres przedmiotowy uregulowań traktatowych. Obecnie regulują one kwestie począwszy od praw człowieka, a skończywszy na zagadnieniach ochrony środowiska czy też współpracy gospodarczej państw. W związku z działalnością organizacji międzynarodowych rozszerzeniu uległo ius contrahendi i w praktyce często możemy spotkać umowy międzynarodowe, których stroną [stronami] są organizacje międzynarodowe. Dopuszcza się także zawieranie umów międzynarodowych przez inne podmioty niż państwa i organizacje międzynarodowe.

Rodzaje umów międzynarodowych.

Ze względu na ilość podmiotów uczestniczących: bilateralne [dwustronne], multilateralne [wielostronne].

Ze względu na czas obowiązywania: terminowe, bezterminowe, wieczyste – nie podlegają wypowiedzeniu w żadnym czasie.

Ze względu na możliwość związania się umową przez inne podmioty: zamknięte – przystąpienie nowych podmiotów bezwzględnie nie jest możliwe; otwarte: warunkowo, tj. wymagane jest np. spełnienie określonych warunków [m.in. gospodarczych – np. UGiW, określony poziom ochrony praw człowieka czy

mniejszości narodowych, np. Turcja, Białoruś] czy wreszcie zgoda dotychczasowych kontrahentów [np. UE]; tzw. półotwarte – niekiedy tak pisze się o umowach, do których warunkiem jest posiadanie określonej właściwości [m.in. położenie geograficzne w przypadku porozumień o zasięgu regionalnym, np. UE i casus akcesji Maroka]; bezwarunkowo – umowa zawiera klauzule dopuszczającą przystąpienie innych podmiotów bez potrzeby uzyskiwania zgody dotychczasowych kontrahentów; zazwyczaj wystarcza jednostronne oświadczenie państwa przyjmującego.

Rodzaje umów międzynarodowych.

Ze względu na sposób zawarcia: umowy państwowe podlegające ratyfikacji przez głowę państwa; umowy rządowe – podlegające zatwierdzeniu przez Radę Ministrów; umowy resortowe – których przedmiot należy do właściwości jednego ministra, zatwierdzane przez premiera lub ministra.

Ze względu na przedmiot regulacji: polityczne – np. układy pokojowe, umowy sojusznicze [obecnie tylko przymierza obronne, przynajmniej oficjalnie], traktaty o przyjaźni; gospodarcze – np. handlowe, lotnicze, kolejowe, telekomunikacyjne etc.; administracyjne – m.in. konsularne, umowy o pomocy prawnej; wojskowe; społeczne – np. ochrona praw człowieka, umowy o współpracy w dziedzinie nauki, kultury i sztuki.

Dziedziną prawa międzynarodowego, która reguluje zagadnienia umów międzynarodowych [kwestie związane z zawieraniem umów, stosowaniem, nieważnością itd.], jest prawo traktatów. Do niedawna podlegało ono wyłącznie uregulowaniom w formie prawa zwyczajowego, dopiero efekty prac kodyfikacyjnych Komisji Prawa Międzynarodowego – w postaci przede wszystkim Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r. – przyniosły znaczną zmianę w przedmiotowym zakresie. Konwencja została przyjęta 23.5.1969 r., weszła zaś w życie 27.1.1980 r. Obecnie stronami konwencji jest ponad sto państw, od 1990 r. także Polska. Owocem prac Komisji Prawa Międzynarodowego jest również Konwencja z 21.3.1986 r. o prawie traktatów między państwami a organizacjami międzynarodowymi albo między organizacjami międzynarodowymi. W dużym stopniu powiela ona rozwiązania Konwencji o prawie traktatów, dokonując jedynie niezbędnych zmian wynikających ze specyfiki organizacji międzynarodowych. Konwencja ta wejdzie w życie po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez 35 państw [art. 85 KPTO] Istotne ogniwo prawa traktatów stanowi Konwencja wiedeńska z 23.8.1978 r. o sukcesji państw w odniesieniu do umów międzynarodowych, która weszła w życie 6.11.1996 r. W zakresie nieuregulowanym konwencjami oraz w odniesieniu do stron niebędących stronami wymienionych konwencji w dalszym ciągu znajdują zastosowanie odpowiednie normy prawa zwyczajowego.

Umowę międzynarodową można określić jako „zgodne oświadczenie woli dwu lub więcej podmiotów prawa międzynarodowego, które rodzi prawa i obowiązki skuteczne w prawie międzynarodowym” 1. Innymi słowy, za umowę międzynarodową uważa się porozumienie zawarte między podmiotami prawa międzynarodowego oraz regulowane przez prawo międzynarodowe.

W doktrynie, w zależności od przyjętych kryteriów, dokonuje się rozmaitych podziałów umów międzynarodowych. Poniżej przedstawiamy wybrane kategoryzacje umów międzynarodowych dokonane przy uwzględnieniu kryteriów o charakterze formalnoprawnym i materialnoprawnym. Biorąc pod uwagę aspekt

formalnoprawny, umowy międzynarodowe możemy podzielić ze względu na liczbę stron na umowy dwustronne [bilateralne] oraz umowy wielostronne.

Historycznie najwcześniej ugruntowaną kategorią umów międzynarodowych były umowy bilateralne. Dopiero rozwój stosunków międzynarodowych w XIX, a przede wszystkim w XX w. doprowadził do gwałtownego wzrostu znaczenia umów wielostronnych. Szczególną rolę pośród umów wielostronnych stanowią statuty organizacji międzynarodowych [np. Karta NZ czy też Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej]. Można dokonać dalszego podziału umów wielostronnych na umowy o charakterze powszechnym i regionalnym. W istocie bowiem stronami niektórych umów wielostronnych mogą być wyłącznie państwa danego regionu, np. zgodnie z postanowieniami art. 10 Traktatu Północnoatlantyckiego: „strony mogą, za jednomyślną zgodą, zaprosić do przystąpienia do niniejszego Traktatu każde inne państwo europejskie, które jest w stanie realizować zasady niniejszego Traktatu i wnosić wkład do bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego".

SPIS LITERATURY

1. Nahlik S. Umowa międzynarodowa. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Umowa_mi%C4%99dzynarodowa.
2. Wojmowski J. Umowa międzynarodowa. URL: https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/umowa-miedzynarodowa;3991229.html.
3. Bierzanek R. Umowy międzynarodowe i zwyczaj międzynarodowy jako źródła prawa międzynarodowego publicznego. URL: https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Umowy%20mi%C4%99dzynarodowe%20i%20zwyczaj%20mi%C4%99dzynarodowy.pdf.
4. USTAWA z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych. URL: https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/umowy-miedzynarodowe-16869450.

ZASADY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

Vakulenko O. V.
Szkoła Główna Służby Pożarniczej Rzeczypospolitej Polskiej
Opiekun naukowy – Ocheretianyi V. V.
Czerkaski instytut bezpieczeństwa pożarowego im. Bohaterów Czornobyla Narodowego Uniwersytetu obrony cywilnej Ukrainy

Zasady prawa międzynarodowego – normy prawne szczególnego rodzaju ze względu na swoje znaczenie, moc obowiązującą, tryb uzyskania tej mocy oraz zmiany, właściwe dla obrotu międzynarodowego. Mają charakter bezwzględnie obowiązujący (tj. ius cogens). W doktrynie prawa międzynarodowego publicznego, jak do tej pory, nie powstał jednolity, wyczerpujący katalog podstawowych zasad prawa międzynarodowego – szczególne znaczenie mają jednak dwa dokumenty:

- Deklaracja zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych [Rezolucja ZO ONZ nr 2625[XXV] z 24 października 1970 r.]

• Akt Końcowy KBWE z 1 sierpnia 1975 r., Akt Helsiński – Deklaracja zasad rządzących wzajemnymi stosunkami między Państwami uczestniczącymi.

Zasady prawa międzynarodowego zgodnie Deklaracją zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych:

• państwa w ich stosunkach międzynarodowych powinny powstrzymać się od groźby lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa lub w inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych;

• państwa powinny regulować ich spory międzynarodowe środkami pokojowymi w taki sposób, by pokój międzynarodowy, bezpieczeństwo i sprawiedliwość nie zostały naruszone;

• obowiązek niemieszania się w sprawy należące do wewnętrznej jurysdykcji jakiegokolwiek państwa;

• obowiązek państw współdziałania ze sobą;

• zasada równouprawnienia i samostanowienia ludów;

• zasada suwerennej równości państw;

• zasada wykonywania w dobrej wierze zobowiązań zaciągniętych przez nie, zgodnie z Kartą.

Zasady prawa międzynarodowego według Aktu Końcowego KBWE:

• zasada suwerennej równości i poszanowania praw wynikających z suwerenności;

• zasada powstrzymania się od groźby użycia siły lub jej użycia;

• zasada nienaruszalności granic;

• zasada integralności terytorialnej państw;

• zasada pokojowego załatwiania sporów;

• zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne;

• zasada poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności, włączając w to wolność myśli, sumienia, religii lub przekonań;

• zasada równouprawnienia i prawa narodów do samostanowienia;

• zasada współpracy między państwami;

• zasada wykonywania w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego.

Przekonane, że ścisłe przestrzeganie przez państwa zobowiązania niemieszania się w sprawy jakiegokolwiek innego państwa, stanowi podstawowy warunek zapewnienia, że narody będą ze sobą współżyły w pokoju, gdyż stosowanie interwencji w jakiejkolwiek postaci prowadzi do powstania sytuacji, które zagrażają międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu.

SPIS LITERATURY

1. Antonowicz L. Ogólne zasady prawa międzynarodowego. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Og%C3%B3lne_zasady_prawa_mi%C4%99dzynarodowego.

2. Poprawska J. Zasady prawa międzynarodowego. URL: https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Zasady%20prawa%20mi%C4%99dzynarodowego_0.pdf.

3. Równy K. Zasady prawa międzynarodowego. URL: https://sciaga.pl/tag/zasady-prawa-miedzynarodowego/.

Секція 4. Актуальні проблеми філологічних наук. Соціальні комунікації: теоретичні та практичні аспекти.

МОВНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ В СИТУАЦІЇ БІЛІНГВІЗМУ

Бахал В. Л.
Науковий керівник – Міненко О. О., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

У період розбудови незалежної України надзвичайно важливим стає вивчення і розв'язання проблем, пов'язаних з українсько-російським білінгвізмом, які є не лише лінгвістичним питанням, а також і соціальним, політичним, культурним. Масова двомовність, деформація мовної ситуації, конфліктність мовних проблем в Україні можуть мати наслідками втрату суспільної консолідації, небезпечні процеси асиміляції. Перш за все, мовної асиміляції, тобто втрати оригінальних рис української мови під впливом російської, неповне, фрагментарне засвоєння української мови, що призводить до напівмовності, змішування мов, формування усних варіантів української мови, значно відірваних від її літературної форми.

Мовна політика, спрямована на поширення та популяризацію української мови, – важливий фактор збереження особливостей психічного, духовного життя народу, солідарності населення, стабільності держави. Тому об'єктивне дослідження мовної ситуації в Україні та в окремих її регіонах, з'ясування соціальних факторів впливу на формування мовної поведінки особистості в умовах білінгвізму, виявлення мотивів мовної поведінки та індивідуальних настанов мовців є важливим і актуальним напрямком сучасної української соціолінгвістики, що має стати науковим підґрунтям у розв'язанні мовних проблем України, у державному плануванні в галузі мовної політики.

Загальноприйняте визначення двомовності або білінгвізму (від лат. bi «два» і lingua «мова»), дав американський лінгвіст У. Вайнрайх. Двомовністю він називає практику поперемінного використання двох мов, а тих, хто нею користується, визначає як двомовних осіб [1]. Таке надзвичайно широке розуміння білінгвізму підтримує Д. Едвардс, визначаючи білінгвом кожного вже тому, що немає в світі людей, які не знають якихось іноземних слів [2]. Ф. Грожан схиляється визнавати білінгвами людей, що використовують дві або більше мови в повсякденному житті [3].

Одним із видів білінгвізму є так званий асиметричний білінгвізм, за якого в тій чи іншій соціальній групі відсутня пропорційна, гармонійна відповідність між продукційною (активною) та рецептивною (пасивною) компетенцією. Залежно від рівня володіння обома мовами Н. Мечковська виділяє симетричну (індивід володіє обома мовами) чи асиметричну (однією мовою людина володіє краще) індивідуальну двомовність [4]. Але

ще французький лінгвіст А. Мейє відзначав, що при двомовності не можна досягнути однакового рівня знань двох мов. Більшість дослідників білінгвізму, в тім числі й український учений Ю. Жлуктенко, вважають, що у переважній більшості ситуацій дві мови, якими володіє білінґв, перебувають у неоднаковому становищі [5].

У наукових працях Т. Бурди «Мовна поведінка особистості в умовах українсько-російського білінгвізму» [6] вивчення мовної поведінки спрямоване на «встановлення ендогенних і екзогенних факторів, які обумовлюють формування того чи іншого типу мовної поведінки молоді» [6]. Оскільки предметом дослідження є мовна поведінка в умовах українсько-російського білінгвізму, основна понятійна система проблеми базована на аспектах двомовності та диґлосії. Важливі елементи мовної поведінки, що спираються на виявлення специфіки вибору мови, продуктивної та рецептивної мовної поведінки залежно від місця навчання, вивчення факторів впливу на кодові переключення мовців, а також виділення соціальних детермінантів мовної поведінки білінгвів окреслюють основні параметри категорії мовна поведінка у соціолінгвістичному контексті. Аналізуючи мовну поведінку одномовців та білінгвів Т. Бурда характеризує особливості вибору мовного коду: «Якщо мовна поведінка монолінгва – це вибір певного мовного варіанта в межах однієї і тієї ж мови, то мовна поведінка білінгва – передусім вибір конкретної мови спілкування з тих, якими володіє білінгв» [6]. Важливе місце в дослідження Т. Бурди займають судження про взаємозв’язки і вплив позамовних факторів на індивідуальну мовну поведінку: «Соціальні фактори можуть або сприяти вибору білінгвом тієї чи іншої мови спілкування, стимулювати до вибору певної моделі мовної поведінки, або гальмувати його. Між фактичною мовною поведінкою та сукупністю зовнішніх детермінантів знаходяться індивідуальні настанови мовців, їх розумова діяльність... Соціальні фактори, що обумовлюють мовну поведінку білінгвів, взаємодіють з власне психологічними факторами впливу на неї» [6].

Порушуючи тему чинників формування мовної компетенції білінгвів, тобто осіб, мовлення яких характеризується навперемінним, одночасним чи навперемінно-одночасним використання двох мов у межах однієї комунікативної ситуації, із різним ступенем мовної компетенції в обох мовах, необхідно, в першу чергу, визначити показник базової мови, тобто мови, яка є рідною для індивіда. У сучасній лінгвістиці дефініція терміна рідна мова має декілька інтерпретацій. Незважаючи на широке застосування цього поняття в різних галузях мовознавчої науки, ще й досі немає однозначного його тлумачення, а також ускладнює ситуацію наявність, по суті, однотипних термінів, які за допомогою різних назв позначають одне й те саме поняття – рідна мова, базова мова, материнська мова, перша мова. Звичайно, про значимість рідної мови для кожної конкретної людини й для держави у цілому можна писати багато, але найголовніше, за словами мовознавця В. Жайворонка, в мові як у суспільному явищі необхідно вбачати трихотомію: людську мову як витвір

людської природи, національну мову як колективний витвір духу етносу, індивідуальне мовлення як факт породження мови кожним окремим мовцем [7]. Зважаючи на це, ми пропонуємо, говорячи про індивідуальну мовну компетенцію білінгва, вживати термін базова мова, оскільки визначення мови як рідної чи-то материнської несе в собі відносну нечіткість та певну емоційність. Хоча, слід зазначити, що деякі дослідники говорять про «технічний характер» терміна базова мова [8], але тут головне не «технічність», а нейтральність, оскільки базовою мовою ми пропонуємо називати мовний код (засіб комунікації), за допомогою якого людина усвідомлює й пізнає навколишню дійсність, тобто базова мова має розглядатися як первинна для індивіда мовна структура, яка є визначальною для подальшого формування комунікативних умінь і навичок.

Таким чином, людина стає двомовною не через випадок чи примху, а тому, що спілкується з людьми, які розмовляють іншою мовою в родині чи різних соціальних сферах. У цьому сенсі фундаментальним є використання в певному соціальному середовищі різних мов, поєднуючи індивідуальний та соціальний контексти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вайнрайх У. Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования. К., 1979. 264 с.

2. Edwards John R. Multilingualism. New York: Routledge, 1994. 256 p.

3. Grosjean F. Individual bilingualism // The Encyclopedia of Language and Linguistics. Oxford: Pergamon Press, 1994. And in Spolsky, B. (Ed.). Concise Encyclopedia of Educational Linguistics. Oxford: Elsevier, 1999. URL: www.loveandculture.net/file_download/11.

4. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика: Пособие для студентов гуманит. вузов и учащихся лицеев. 2-е изд., испр. М: Аспект Пресс, 1996. 207 с.

5. Масенко Л. Т. Мова і політика. К.: Соняшник, 1999. 100 с.

6. Бурда Т. Мовна поведінка особистості в умовах українсько-російського білінгвізму (молодіжне середовище м. Києва): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. НАН України. Ін-т укр. мови. К., 2002. 22 с.

7. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика: нариси. К.: Вид-во «Довіра», 2007. 262 с.

8. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови: лінгвофілософські нариси. К.: Видавничій центр «Академія», 2009. 187 с.

ЩОДО ПОНЯТТЯ ІДІОСТИЛЮ

Власенко А. Ю.
Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка
Науковий керівник – Спіркіна О. О., кандидат історичних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

У «Літературознавчій енциклопедії» ідіостиль розглядають як «індивідуальний стиль, в якому виразні мовні утворення формують своєрідну систему, набувають неповторного емоційно експресивного забарвлення [1]. Акцент на винятковості і системності авторського лінгвістичного самовираження робить В. Волощук – «ідіостиль – це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам окремого автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський спосіб мовного висловлення» [2].

У «Словнику лінгвістичних термінів» О. Ахманової ідіостилем називають «…сукупність основних стильових елементів, що характеризують твори письменника у певний період його творчості або творчий доробок автора загалом» [3, 455–456]. Л. Мацько зауважує, що ідіостиль «відображає індивідуальне світобачення і світосприйняття письменника через окремі специфічні мовні засоби чи оригінальне авторське використання їх» [4, 164]. С. Єрмоленко вказує, що ідіостиль – це «індивідуальний стиль, в якому виразні, марковані засоби мови утворюють певну систему» [5, 67]. Науковець Х. Дідух стверджує, що термін «ідіостиль» вживається в широкому (загальному) та вузькому значенні. В «загальному розумінні ідіостиль – це сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших. У більш вузькому значенні ідіостиль пов’язаний із системою мовностилістичних засобів, характерних для творчої манери певної мовної особистості автора» [6].

Поняття «індивідуальний стиль» насамперед застосовують до стилю письменника, поета, майстра слова. Саме талановитий письменник виробляє свою мову, вживає свої характерні вислови, звороти, по-своєму оригінально будує фрази, використовує улюблені слова.

Останнім часом активно розвивається когнітивна теорія, в рамках якої ідіостиль розглядають як засіб репрезентації індивідуально-авторської картини світу. Вчені переважно звертають увагу на ідіостиль у художній літературі. О. Дойчик визначає ідіостиль автора художнього твору як «опосередкований у художньому тексті мовно-ментальний портрет письменника, який відображається у специфіці індивідуально-авторської концептуалізації дійсності, що детермінується системою особистісних цінностей» [7].

Таким чином, бачимо спробу встановити залежність ідіостилю від системи особистісних цінностей. Виділяє оригінальність і неповторність авторського стилю І. Вечоркін. «Індивідуальний авторський стиль – явище

неповторне, як відбиток пальця людини. Це мистецький генетичний код письменника, його «особова справа». І цю неповторність забезпечує певна оригінальна комбінація ідіостильових носіїв, кожен із яких може бути носієм й іншого ідіостилю, однак саме їх сукупність, набір зажди неповторні» [8, 138]. Учений намагається встановити риси індивідуального, виходячи із широкої повторюваності «ідіостильових носіїв», які мають загальнодоступний характер і набувають оригінальності лише в певному способі поєднання і застосування. Перед дослідником постає непросте завдання – знайти і описати системні зв'язки між явищами естетичного характеру. До того ж ця сфера людської діяльності має ознаки суб'єктивного підходу не лише автора, але й рецепції читача, враховуючи об'єктивні фактори впливу, на які вказує В. Волощук «Мовна особистість майстрів слова, їх ідіостиль охоплюється:

1) мовою їх творів;

2) ставленням до мови як до суспільного історико-культурного явища;

3) використанням мовних різновидів у комунікативних ситуаціях. При цьому важливо враховувати загальні процеси художньої мови, їх зв'язок із мовою доби» [2, 6].

Отже, поєднання різних аспектів впливу, різних ознак вимагають особливо виваженого системного підходу до вивчення ідіостильового явища. Індивідуальний стиль є фільтром, що слугує для добору відповідної лексики, фразеології, комунікативних прийомів. Таким чином, коли йде мова про ідіостиль як категорію лінгвостилістики, то під цим терміном, у першу чергу, ми розуміємо мовну особистість письменника.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. Т. 1. / авт.- уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.

2. Волощук В. І. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології // Наукові праці. Том 92. Випуск 79. Філологія. Мовознавство. URL: http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/philology/2008/92-79-1.pdf.

3. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М.: Изд-во «Сов. энцикл.», 1969. 608 с.

4. Мацько Л. Стилістика української мови / Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.

5. Єрмоленко С. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів/ С. Єрмоленко, С. Бибик, О. Тодор; за ред. С. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 224 с.

6. Дідіх Х. Ідіостиль як відображення авторської картини світу // Філологічні науки. Риторика і стилістика. URL: http:/ www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm.

7. Дойчик О. Я. Ідіостиль Джуліана Барнса у лінгвоконцептуальному вимірі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. Я. Дойчик. Харків, 2012. 18 с.

8. Вечоркін І. Проза Івана Франка: Ідіостильові проявники // Українське літературознавство. 2014. Вип. 78. С. 126–140.

ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ФРЕДЕРІКА МЕРРІЕТА «ДІТИ НОВОГО ЛІСУ»

Волошина К. В.
Науковий керівник – Опанасенко Ю. В.
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Перекладацькі трансформації – це спосіб досягнення найбільшого рівня еквівалентності оригіналу та перекладу.

О. О. Селіванова вважає, що трансформації – це «перетворення, модифікація форми, або змісту і форми, зокрема, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту» [1, 456].

Метою нашої статті є аналіз трансформацій власної версії українського перекладу роману Фредеріка Мерріета «Діти Нового лісу», як одного з прийомів досягнення еквівалентності та адекватності перекладу за умови відсутності прямих відповідників у мові перекладу.

Залежно від мовного рівня теоретики та практики перекладу розрізняють різні типи трансформацій: лексичні, граматичні, лексико-граматичні. Багато дослідників, а зокрема Л. С. Бархударов, Т. Р. Левицька, А. М. Фітерман та В. Н. Комісаров виокремлюють морфологічні, синтаксичні, стилістичні, семантичні, змішані трансформації. Я. Й. Рецкер розрізняє три види трансформацій: еквіваленти, варіантні та контекстуальні відповідники [2, 11–12].

У цій роботі використана типологія трансформацій, яку запропонувала О. О. Селіванова на основі тріади мовновго семіозису Ч. Морріса – семантики, синтактики та прагматики [1, 458]. Дослідниця виокремлює трансформації на фонетичному, граматичному, лексичному й прагматичному рівнях. Кожна з них може бути формальною, яка передбачає зміну форми за збереження змісту, або формально-змістовою, що передбачає зміну як форми, так і змісту.

Розгляньмо кілька перекладацьких трансформацій, застосованих нами у процесі перекладу уривку з роману Фредеріка Мерріета «Діти Нового лісу».

The New Forest // Новий ліс

В українському перекладі топоніма *The New Forest* здійснене калькування на словотвірному рівні, тоді як офіційно топонім, що позначає національний парк у Великій Британії, перекладений як *Нью-Форест*. Така трансформація застосована для легшого сприйняття українським реципієнтом, позаяк ця назва трапляється в тексті досить часто.

*You **must learn** to wash, my dear Alice // Ти **навчишся** прати, моя хороша Еліс*

У цьому разі ми вдалися до категорійної заміни на морфологічному рівні: в оригіналі частина присудка *must learn* вжита з модальним дієсловом, а в українському варіанті *навчишся* має категорію майбутнього часу. Також застосовано лексичну трансформацію, а саме синонімічну:

порівняймо відносні міжмовні відповідники *wash* – «*to make something/somebody clean using water and usually soap*» [3] та *прати* – «*змивати бруд (з тканини, білизни, одягу і т. ін.)*» [4, т. 7, 518]. В англійській мові відсутня сема **тканина, білизна, одяг**, тому, якби ми вжили прямий, повний відповідник *wash* – *мити*, було б не зрозуміло, що саме треба мити. На нашу думку, в цьому прикладі йдеться про прання, як вид хатньої роботи.

*I must teach him to **kill** deer and other game for **our support** // Його я навчу **полювати** на оленів та іншу дичину, аби **всіх прогодувати**.*

Тут застосовано кілька трансформацій на лексичному рівні: англійське дієслово *kill* («*to cause someone or something to die*» [5]) ми конкретизували, замінивши українським дієсловом полювати («*шукати і переслідувати диких звірів, птахів і риб з метою убити чи зловити їх*» [4, т. 7, 106]), тому що прямий відповідник «*убивати, позбавляти життя*» не підходить до цього контексту. Водночас англійський іменник *support*, що означає «*something that provides the right conditions, such as enough food and water, for life*» [5], ми передали українським дієсловом *прогодувати* («*утримувати кого-небудь, даючи їжу, добуваючи необхідні матеріальні засоби до існування*» [4, т. 8, 153]), підкресливши емоційність та драматичність у реченні. Українське дієслово *утримувати*, як словниковий еквівалент англійської лексеми *support*, не є доречним, адже не має стилістичного забарвлення.

*And little Edith shall take care of the **fowls**, and feed them every morning, and **look for** the eggs — **will you**, Edith? // Маленька Едіт догляне за **курочками**: щоранку годуватиме й **збиратиме** яйця. **Упораєшся**, Едіт?*

У цьому фрагменті ми застосували гіпонімічну трансформацію денотативного аспекту на лексичному рівні: англійський іменник *fowls* («*a bird of a type that is used to produce meat or eggs*» [5]), що має словниковий відповідник «*свійська птиця*», ми конкретизували, використавши видову назву – *курка* («*свійська птиця, яку розводять на м'ясо і для одержання яєць*» [4, т. 4, 410]). Водночас пестливе слово *курочки* утворене за допомогою суфікса суб'єктивної оцінки *–очк*, тому тут має місце оцінно-емотивна трансформація конотативного аспекту на лексичному рівні.

До того ж англійське фразове дієслово *look for* («*to try to notice someone or something*» [5]), відповідником якого є українське дієслово *шукати*, ми передали контекстуальним синонімом *збирати*, адже догляд за свійською птицею передбачає не просто пошук, а й збирання яєць. Ми застосували таку трансформацію для легшого сприйняття українським реципієнтом.

Крім того, англійське питання *will you?*, яке виражає прохання, ми замінили українським дієсловом *упоратися* – «*надати кому-небудь належного вигляду, задовольнити його потреби; довести до ладу що-небудь, зробити порядок десь, у чомусь*» [4, т. 10, 466], яке підходить за контекстом. Тобто тут вжито заміну морфологічних засобів лексичними на граматичному рівні.

*Jacob stopped and **remained without motion**. // Джейкоб зупинився й **застиг.***

На синтаксичному рівні граматичного аспекту ми застосували заміну словосполуки словом: описовий зворот оригіналу *remained without motion* ми передали одним дієсловом в переносному значенні *застиг* – «переставати рухатися, ворушитися, коливатися» [4, т. 3, 330]. Тобто на лексичному рівні вжито реметафоризацію – заміну неметафори метафорою у мові перекладу [1, 463].

He had no fear, if his life was spared, that they would do well // Смерті він не боявся. Чоловік був упевнений, що вони впораються.

У цьому разі вжито членування речень на синтаксичному рівні граматичного аспекту.

Отже, досягнення функціонально-стилістичної еквівалентності першотворові вимагало від нас застосування під час перекладу роману Фредеріка Марріета «Діти Нового лісу» формальних й формально-змістових трансформацій, зокрема, на граматичному та лексичному рівнях, почасти описаних у цій науковій розвідці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.

2. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Р. Валент, 2004. 240 с.

3. Oxford Learner's Dictionaries. URL: http://www.oxfordlearnersdictionaries.com.

4. Словник української мови. URL: http://sum.in.ua/.

5. Cambridge Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В ГУМОРИСТИЧНОМУ ОПОВІДАННІ Н. ТЕФФІ «ПЕРЕВОДЧИЦА»

Литвин В. В.
Науковий керівник – Литвин І. М., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Надію Теффі називають першою російською гумористкою початку XX століття, «перлиною російського гумору», незважаючи на те, що у своїх творах письменниця не була прихильницею чистого гумору та завжди поєднувала комічне із сумом і дотепними спостереженнями навколишнього життя. Тож створення комічного є специфічною рисою гумористичних оповідань Н. Теффі, одним із компонентів ідіостилю письменниці.

Мета нашої розвідки – аналіз прийомів створення комічного ефекту в гумористичному оповіданні Н. Теффі «Переводчица».

Для створення комічного ефекту Н. Теффі залучає **графічно-смислові фігури,** зокрема:

- вживання слів, словосполучень у лапках, які слугують у художньому тексті як виражальний засіб мовлення: *У кого же не было запаса на девять*

*зим, те старались подсунуть дочь погостить к богатому родственнику или к **«благодетельнице»*** [1, 247].

- знаки питання, оклику, три крапки як виражальні засоби художнього мовлення (окличні, питальні, інтонаційно незавершені речення): *До шуток ли тут**!** В былые времена о чем думали и о чем заботились маменьки выпускных девиц**?** Каждую весну раскрываются двери женских гимназий, пансионов и институтов и выпускают в жизнь несколько сотен **…** переводчиц. Ах, литературный труд так плохо оплачивается… У нас нет ничего, кроме славы**!** В былые времена о чем думали и о чем заботились маменьки выпускных девиц**?***

Письменниці допомагають створенню комічного **семантико-смислові фігури:**

- метафора (троп, слово чи словосполучення, вжиті у переносному значенні для називання предмета або явища на основі певної аналогії, подібності з іншим предметом, явищем): ***Бумага свистит.***

- метонімія – семантичне перенесення за суміжністю: *«Окончившая институт, знает все науки практически и теоретически, может **готовить все возрасты и полы**, временем и пространством не стесняется».*

Допомагають створити гумористичний ефект в оповіданні Н. Теффі «Переводчица» також і **структурно-смислові фігури:**

- паралелізм– тотожність синтаксичної побудови двох контактних речень: *Выйдет девица из института, сунется в одну контору – полно. В другую – полно;*

- інверсія (перестановка) – зміна звичайного порядку слів, частин речень: *Работа приятная;*

- асиндетон і полісиндетон (відсутність союзів чи наявність однотипних союзів у реченнях): ***И** родственник, **и** благодетельница понимали, что каждую девицу нужно выдавать замуж* [1, 247].

Поєднання в одному контексті слів і висловів, які належать до різних стилів мовлення є частим стилістичним прийомом створення комічного ефекту в гумористичних оповіданнях Н. Теффі:

*Теперь совсем не то. Теперь жених (так называемый «жених» – лицо собирательное), как бы влюблен он ни был, уже **вкусил** от Вейнингера!*

Змішання регістрів мови – сильний експресивний засіб, який дає яскраво виражений комічний ефект. Невідповідність стилю висловлювання і його контексту в оповіданнях Н. Теффі створює сприятливе підґрунтя для комічного, оскільки «саме стиль висловлювання висвітлює протиріччя між поверхневим і глибинним змістом» [2, 347].

Комізм у творах Н. Теффі виражений переважно у **діалогічній формі мовлення,** зокрема **прямій мові:**

«**Зал заливался светом при помощи канделябров. Графиня снова была царицей бала. Она приехала с дедушкой в открытом лиловом платье, отделанном белыми розами**».

Придет на другой день старуха, спросит:

– А вы сладкое умеете?

– Чего-с?

– Ну, да, сладкое готовить умеете?

– Нет… я этому не училась.

– Так чего же тогда публикуете, что готовить умеете. Только даром порядочных людей беспокоите. Больше не придет никто.

Діалогічність тексту – основа для створення іронічного дискурсу. У наведених фрагментах автор вибудовує діалог із читачем, використовуючи як контекстуальну інформацію, так і особливості стилістичного оформлення реплік героїв оповідання. Іронія у гумористичних оповіданнях Н. Теффі есплікується переважно за допомогою діалогу.

У «Переводчице», як і в інших гумористичних оповіданнях Н. Теффі, вагоме значення у створенні комічного ефекту належить використанню **еліптичних речень**:

Выйдет девица из института, сунется в одну контору – полно. В другую – полно. В третьей – запишут кандидаткой.

Вживання фразеологічних одиниць є невід'ємною частиною у створенні комічного ефекту у багатьох гумористичних оповіданнях Н. Теффі, серед них і «Переводчица»**:**

Открыть глаза *было некому, и молодые люди женились на барышнях.* Письменниця використала розмовний експресивний фразеологізм *Открыть глаза кому* (на кого, на что) – «*разг., экспрес*. выводить из заблуждения или из состояния неведия кого-то, помогая правильно понять истинное положение вещей» [3].

У своїх творах Н. Теффі вдається до **різноманітних рефренів** (засобів літератури, в яких використовують **неодноразове повторення** деяких слів або навіть висловів для підкреслення їхньої важливості), які підсилюють комічний ефект:

Скорей*! **Скорей**! Главное достоинство перевода, по убеждению издателей, – скорость выполнения.* ***Повертится*** *девица,* ***повертится***.

Комічне у творах Надії Теффі синтезує різні форми, йому притаманні мотиви самотності, туги, душевної пригніченості поєднані з гумористичними коментарями, мовною грою. Поетика комічного та трагічного в оповіданнях Надії Теффі оригінальна та своєрідна, незважаючи на те, що не містить таких форм і прийомів, які б не траплялися раніше у літературі. Справжнє новаторство письменниці, на думку літературознавців і критиків, проявилося саме у тонкому поєднанні трагічного і комічного.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Теффи Н. Юмористические рассказы; Из «Всеобщей истории, обработанной «Сатириконом». Москва: Худож. лит., 1990. 415 с.

2. Борев Ю. Б. Комическое и художественные средства его отражения. Москва: Высшая школа, 1958. С. 298–353.

3. Фразеологический словарь русского литературного языка. URL: https://phraseology.academic.ru.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАННЯ А. КОНАН ДОЙЛА «СКАНДАЛ У БОГЕМІЇ»

Мусієнко І. Д.
Науковий керівник – Рейдало В. С., кандидат педагогічних наук
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Метою нашої розвідки є аналіз особливостей відтворення британських реалій оповідання Артура Конан Дойла «Скандал у Богемії» в українському перекладі.

Питання виділення та перекладу реалій є актуальним і цікавим для дослідження. У сучасному перекладознавстві розглядають їх важливість у тексті, походження, критерії класифікації, прийоми перекладу, адже вони є цінним скарбом, здобутком мови оригіналу. Дискусійні питання щодо реалій піднімають у своїх працях О. С. Ахманова, С. І. Влахов, Є. Л. Жених, М. О. Кузнецова, О. О. Селіванова, Є. Ю. Пугіна, Л. І. Титова, С. П. Флорін та ін.

На думку С. І. Влахова та С. П. Флоріна, «переклад реалій – частина великої важливої проблеми передачі національної та історичної своєрідності, яка сходить, мабуть, до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни» [1, 93].

Переклад художнього тексту, а відтак і реалій у ньому, залежить від установки (етнокультурної, відчуженої, універсалістської), яку перекладач обере під час перекладу. За О. О. Селівановою: етнокультурна установка визначає адаптацію адресата перекладу до чужої культури, онтології шляхом переключення етнокультурної домінанти на іншу, близьку етносвідомості читача та його сприйняттю прагматичного впливу тексту; установка на відчуження повністю занурює читача перекладу в іншу, чужу для нього культуру, побут і навіть мовлення та дозволяє адресату вільно адаптуватися до них; універсалістська нівелює чи робить мінімальним розбіжність онтологій і культур до рівня можливості компетентного читача розуміти ці відмінності [2, 77].

Термін «реалія» використовують у різних контекстах, а також часто ототожнюють із поняттями «лакуна», «безеквівалентна лексика», «екзотична лексика». Так, О. Д. Швейцер реаліями називає одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, властиві одній лінгвокультурі та відсутні в іншій. У нашому дослідженні ми розглядаємо реалії (за О. О. Селівановою) як лакуни культурного простору, що позначають національні страви, одиниці міри, свята, обряди тощо, а також сприйняття відстані, етнографічні, пов’язані з побутом, лакуни культурного запасу (символічні) [2, 156].

Незнайомою і незрозумілою є найчастіше чужа реалія. Автор вводить її в текст художнього твору головним чином під час опису нової для носія цієї мови дійсності. Ці малознайомі або зовсім незнайомі слова вимагають такої передачі у перекладі, яка б дала змогу сприйняти описуване без труднощів, тобто зрозуміти смисл і осягнути національний чи історичний колорит [1, 93].

Далі на прикладах із відомого детективного оповідання британського письменника А. Конан Дойля «A Scandal in Bohemia» розглянемо декілька реалій та проаналізуємо способи їх перекладу.

Відзначимо, що автор і події, що описані в оповіданні, відбуваються у Вікторіанську епоху, тому більша частина реалій є архаїзмами – тобто словами, які вийшли із загального вжитку, але мають сучасні аналоги. Архаїзми відображають історичний колорит описуваної доби, забезпечують мовну характеристику героя, надають мові твору урочистості, іноді створюють комічний ефект.

Архаїзм спостерігаємо в наступному фрагменті: … *a nice little* ***brougham*** *and* ***a pair of beauties*** // … *гарна маленька* ***карета*** *й* ***пара красенів-огирів***. «Brougham – historical, a light horse-drawn carriage with a roof, four wheels, and an open driver's seat in front» (Merriam-Webster Dictionary). Бругхем – транспортний засіб, який винайшов чи то популяризував Генрі Пітер, лорд Бругхем у 1839 році. Це чотириколісна коляска, з відкритим сидінням для водія перед закритою кабіною для двох-чотирьох пасажирів. У перекладі архаїзм *brougham* передано еквонімом *карета* – «закритий з усіх боків чотириколісний кінний повіз на ресорах» [СУМ, Т. 4, 105]. У перекладі словосполучення *a pair of beauties* // *пара красенів-огирів* використано уточнюючу прикладку *огир – рідко, те саме, що жеребець* [СУМ, Т. 5, 613]. Ми з'ясували, що найкращих коней у запорожців звали огирями. Це витривалий, сильний і швидкий жеребець. Відтак, перекладач керувався етнокультурною установкою, а для перекладу вказаних реалій використав еквонімізацію та гіперо-гіпонімічний переклад.

Одним із найпоширеніших прийомів передачі реалії у перекладі є виноски, примітки та коментарі. За словами О. О. Селіванової, коментарі та примітки є мегатекстовими трансформаціями, які дають змогу збалансувати прагматичний вплив.

У творі А. Конан Дойла «Скандал у Богемії» використано відтворення реалії за допомогою тлумачення, коли відповідники встановлюються між словом оригіналу та словосполукою перекладу, що пояснює його зміст. Так, наприклад, у реченні *«There were several people on the pavement at the time, but the greeting appeared to come from a slim youth in an* ***ulster*** *who had hurried by»,* – слово *ulster* (as «a long loose overcoat of Irish origin made of heavy material (such as frieze)» (Merriam-Webster Dictionary)) перекладач замінив словосполученням *довге пальто,* використавши описовий переклад, що надалі не потребує додаткового тлумачення. Адже постійні виноски та примітки обтяжують читання і відволікають від основного змісту оповідання. У такий спосіб, що є достатньо поширеним у перекладознавстві, автор спрощує розуміння читачем перекладу художнього твору.

Під час перекладу реалій перекладач може вирішувати, що потрібно зберегти, а що можна випустити у тексті перекладу. Однак важливою умовою є збереження культурного та історичного колориту оригіналу. Якщо реалія має важливе значення у творі, дає відповіді на запитання чи просто підказку, або вказує на шлях до вирішення загадки, перекладач

повинен звернути на це увагу, а також дібрати найбільш зрозумілий для читача спосіб перекладу.

Так, в оповіданні, описуючи одну із кімнат, доктор Ватсон сказав: *«These articles, with two small wicker-work chairs, made up all the furniture in the room save for a square of* ***Wilton carpet*** *in the centre».* Де *Wilton carpet* – це різновид килиму з вовни, який налічує до п'яти кольорів. Цим словосполученням автор підкреслив спостережливість Доктора Ватсона, його освіченість, обізнаність. Для відтворення цієї реалії В. Панченко використав метод калькування і переклав як *вільтонський килимок.* Незважаючи на те, що читач повинен зосереджуватися на сюжеті, такий переклад цієї реалії потребує пояснення, адже словосполучення *вільтонський килимок* незнайоме українській аудиторії. Відтак, у кінці книги перекладач пропонує примітки, у яких є пояснення цьому виразу: англійське місто Вільтон (у графстві Вільтшир), з XVI ст. було відоме виготовленням килимів ручної роботи.

Відтак, за результатами нашого дослідження можна підсумувати, що під час вибору прийому перекладу реалії важливу роль відіграє установка перекладу, особливості тексту, значення реалії в тексті, компетентність перекладача. Але конкретне рішення, незалежно від теоретичних розвідок, в основному залежить від перекладача.

В оповіданні А. Конан Дойла «Скандал у Богемії» досліджені нами реалії виконують смислове навантаження: описують характер персонажа, предмети побуту та соціум, у якому він знаходиться. Перекладач для відтворення їх у перекладному тексті використовує еквонімізацію, гіперо-гіпонімічний переклад, калькування, примітки, що забезпечує розуміння читачем ідейної, культурної, історичної своєрідності твору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузнецова М. О., Колотило Д. С. До проблеми перекладу реалій у художньому тексті (на матеріалі роману Дж. Р. Р. Мартіна «A Game of Thrones» та його перекладу українською мовою) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2016. №3. Том 2. С. 92–94.

2. Литвин І. М. Перекладознавство: навчальний посібник. Вид. 4-те допов. Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. 240 с.

3. Петришен О. Г. Поняття реалія як складова частина безеквівалентної лексики. 2013. С. 406–409.

4. Приключения Шерлока Холмса: Книга для чтения на английском языке. СПб.: КАРО, 2013. 480 с.

5. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012.

6. Smith K. C. Forming and Protecting the middle-Class Victorian Ideal: Holmes and Watson. English, Theater and Languages, 2008. 70 p.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Б. ПРУСА «LALKA»

Назаренко І. О.
Науковий керівник – Литвин І. М., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Метою нашого дослідження є аналіз лексичний трансформацій в українському перекладі роману Б. Пруса «Lalka», виконаного Степаном Ковганюком.

У перекладознавстві існують різні типології перекладацьких трансформацій: Я. Й. Рецкера, Л. К. Латишева, Р. К. Міньяр-Бєлоручева, В. С. Виноградова, Л. С. Бархударова, В. Н. Комісарова, О. Д. Швейцера, О. О. Селіванової та ін. У нашому дослідженні ми використовуємо класифікацію трансформацій О. О. Селіванової, яка поділяє перекладацькі трансформації на формальні та формально-змістові [1, 458].

Формальні трансформації, за О. О. Селівановою, на лексичному рівні в перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують із вихідною одиницею однаковий семний набір [1, 460]: *Na **jednej** ze **stacyj** Wokulski **pisze** kartkę do Suzina... // На одній зі станцій Воульський пише кілька слів Сузіну...* Відповідники типу *jedna // одна, stacja // станція, pisać // писати* Я. Й. Рецкер відносить до повних еквівалентів, В. С. Виноградов називає їх повними міжмовними синонімами, прямими словниковими відповідниками [2, 128–129].

Формально-змістові трансформації на лексичному рівні в перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують неоднаковий із вихідною одиницею семний набір. Формально-змістові трансформації на лексичному рівні О. О. Селіванова поділяє на денотативні, конотативні та номінативні [1, 462].

Перекладач роману Б. Пруса «Lalka» Степан Ковганюк застосував кореферентні заміни (*do wagonu // тут)*, які О. О. Селівановою віднесено до трансформацій денотативного плану: ***Do wagonu** siadają **ludzie** wciąż mówiące po niemiecku, ale jakby innym akcentem // **Тут** уже всі **пасажири** говорять по-німецьки, але з якимось іншим акцентом. У* цьому фрагменті перекладач також звузив (конкретизував) лексему оригіналу *ludzie* (люди) до *пасажири* у перекладі. Останню трансформацію в перекладознавстві називають конкретизацією, звуженням чи гіпонімічною заміною [2, 129].

В українському перекладі роману Б. Пруса «Lalka» трапляється значна кількість метонімічних замін (див. О. Д. Швейцер, О. О. Селіванова), які О. Д. Швейцер характеризує як заміни, що ґрунтуються на асоціаціях за суміжністю [3, 129], О. О. Селіванова відносить їх до трансформацій денотативного плану [1, 462]: *Na jednej ze stacyj Wokulski pisze **kartkę** do Suzina... // На одній зі станцій Воульський пише **кілька слів** Сузіну...* Польське слово *«kartka»* вжито у цьому контексті в значенні «записка». У метонімічних відносинах знаходяться і лексеми *walizki // речі: Znowu rewizja **walizki** // Знову перевірка **речей**.*

Трапляються в українському перекладі роману Б. Пруса «Lalka» також метафоричні трансформації: *...owionęło go świeże powietrze, a on sam* ***wpadł*** *w jakiś dziwny letarg // ...його обвіяло свіже повітря, а сам він* ***поринув*** *у якусь дивну летаргію.* Слово *wpaść* із метафоричним значенням «ulec działaniu silnych emocji (піддатися впливу сильних емоцій)» [4] замінене словом *поринути*, що у переносному значенні «заглибитись (у думки, спогади, мрії і т. ін.), зосереджено подумати про щось, пригадати що-небуть» [5, т. 2, 806–807]. Такі трансформації О. Д. Швейцер називає рематафоризацією, О. О. Селіванова трансметафоризацією, спираючись на когнітивної точку зору [6, 30–31].

Також трапляється метафоризація (О. Д. Швейцер (1988), О. О. Селіванова (2012)): *Poruszał się swobodnie, był* ***trzeźwy****... // Він вільно рухався,* ***голова*** *була* ***ясна****...* Слово *trzeźwy,* з прямим значенням «rzeczowy, rozsądny; też: świadczy o czyimś rozsądku (практичний, розсудливий; теж: який свідчить про чиюсь розсудливість)» [4], перекладене фразеологізмом *ясна голова*, який має метафоричну основу – «хтось здатний логічно мислити, розумно висловлювати свої думки» [5, т. 3, 860].

*...****myślał*** *jasno i szybko... // ...****думка працювала*** *чітко і швидко...* Слово з прямим значенням *myślał* замінене на словосполуку *думка працювала*, де дієслово *працювати* вжито в переносному значенні «Виконувати розумову роботу, шукаючи найкращих засобів для вирішення, розв'язання чого-небудь» [7, т.7, 521]. На нашу думку, це вдала метафорична трансформація – заміна неметафори метафорою – хоча в українській мові є прямий словниковий відповідник *думати.*

Таким чином, в українському перекладі польськомовного роману Б. Пруса «Lalka» трапляється значна кількість лексичних трансформацій, застосованих перекладачем для установлення функціонально-комунікативної еквівалентності оригіналу та перекладу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.

2. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 4-те, допов. Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. 240 с.

3. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. М.: Наука, 1988. 216 с.

4. Słownik języka polskiego PWN URL: https://sjp.pwn.pl.

5. Новий тлумачний словник української мови в 3-х. т. К.: Аконіт, 2008.

6. Литвин І. М. Метафора в оригіналі та перекладі роману Ю. Винничука «Танго смерті» // Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки. Черкаси, 2019. Випуск №1. С. 30–31.

7. Словник української мови. В 11 т. К.: Наукова думка, 1970. 1980.

GAME SITUATION IN PROFESSIONAL STUDIES

Пахомова Ю. М.
Науковий керівник – Єремеєва Н. Ф., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

The modern cadet must possess not only the skills and abilities of listening, writing and reading, but also the proper level of oral communication, which is, of course, an indispensable competent specialist in his future professional activity. In this respect, it is important to apply various forms of training and control of cadets' knowledge, including the use of a business game that is sufficiently motivating and contains elements of unpredictability and unexpectedness.

In this regard, game participants can evaluate the ability to use the created game situation, in real life, in the course of their professional duties. In our view, this cannot be provided by the mechanical learning and training of certain lexical units and grammatical structures.

Role play is defined by some authors as the spontaneous behavior of learners, their reaction to the behavior of other people involved in a hypothetical situation [6; 8; 9]. The same opinion is expressed by a number of other authors, who indicate that role-playing is a means by which learners should freely improvise within the created situation, acting as its participants [7]. The use of situationalism, as a component of the formation of professional speech of cadets of specialized high schools, in the study of foreign languages, is widely discussed in the works of domestic authors. In particular, particular attention is paid to the application of modern innovative technologies in the study of foreign languages in the professional education of fire safety specialists [2; 5; 3; 4; 6]. Improvement of speech training of higher education professionals is also emphasized in the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012–2021 [1]. It is indisputable that the study of foreign languages with the use of innovative technologies in the preparation of specialists of the State Emergency Service of Ukraine, must meet modern requirements. First of all, it concerns the professional field – the fight against different types of fires, accidents, natural and environmental disasters. It is known that the professional activities of future fire safety professionals require a special communication competence that will ensure the mobility and efficiency of their immediate duties – rescue victims in various natural and man-made disasters. With this in mind, we are constantly using role-playing games when learning a foreign language, which allows us not only to evaluate the students' assimilation of a certain amount of theoretical material, but also to ensure the formation of professional speech communication. This can be illustrated by examining several topics included in the Professional Foreign Language program, such as: "Natural and man-made disasters", "Emergency medical care", "Fire safety rules", "Causes of fires", "Fire Investigation", "Fire Engineering" and "Fire Tactics". In class, cadets are encouraged to put themselves in a situation that may occur outside the classroom, in real life. This can be anything from simply extinguishing a fire to

providing first aid in an emergency. The cadet must adapt to a specific role in an emergency: in some cases, he may play the imaginary role of the victim, in others – a firefighter. Participants in the role-playing game need to behave as if everything is happening in real life: their behavior must match the role they play. Participants in role-playing games should focus on communicative use of language units rather than the usual practice of fixing them in speech. In the teaching of a vocationally-oriented foreign language, the vast majority of authors identify 5 [7] major types of roles:

• inherent (birth) that determine the gender and age of the participant in the game – for example, children affected by an earthquake;

• "prescribed", which identifies a nationality or affiliation with a particular social group, such as the elderly who have been injured in a railroad accident;

• "acquired", which defines the profession: a lifeguard, a psychologist who provides assistance during an emergency;

• "actional", which defines a specific list of actions in a life situation, for example, in a fire, a car accident that anyone can get into and which is temporary.

• "functional", which defines functional communication, such as offering help, expressing condolences, and more. The latter coincides with the category of communicative functions, which is widely used in the study of foreign languages. In our opinion, the most important in teaching foreign language professional orientation are the last three categories of roles: "acquired", "active" and "functional". These functional roles are considered as the minimum blocks that make up the role play, they are inherent in many situations, and therefore they need to be carefully worked out at the preparatory stage. There are three stages to the role-playing game: preparatory, actual play and final. A more detailed plan may also be proposed: a preparatory stage in the audience; preparatory stage at home; role play; final stage at home; the final stage in the audience. The preparatory stage in the classroom involves: an introductory interview by a teacher who introduces the audience to a role situation, discussion questions, or problems; familiarity with the linguistic content of the game (basic words and phrases related to the topic); preliminary training of phonetic, word-forming and lexical units, as well as grammatical structures. At this stage, the cadets have to perform a series of exercises to learn the material that will be used during the role-playing game. In this case, it is important to consider exercises to translate keywords and phrases on the topic: from English into Ukrainian and vice versa. The following should be done: selection of words that are relevant in meaning; filling in the blanks with appropriate words in the required form; definition of antonyms and synonyms; performing combinatorial combinations of some lexical units with others to form new ones. Also important is the correction of pronunciation and spelling, mastering word-formation affixes by performing phonetic exercises and exercises on word-formation. The development of grammatical material can be accomplished by constructing models for the formation of narrative, negative and interrogative sentences in the desired time forms.

The preparatory stage at home should include:

• reading text, reference books, additional material on the topic;

• collecting information for each specific situation.

After playing a role-playing game, a final step at home is required, which involves performing a specific task (for example, writing a professionally focused topic or making a dialogue). During the final stage, the audience discusses role play (teacher evaluation of each participant's communication activity) and discussion on proposed or similar topics.

Therefore, role-playing is one of the most effective ways of implementing the communicative principle in the teaching of foreign languages. Its features can be defined as follows:

• role-playing is learning by doing, which stimulates emotional uplift and improves the quality of learning the material learned;

• role-playing has certain advantages over other teaching methods, because it makes it much easier to create a situation where each of its participants takes an active position and is free to express their own opinion, which is virtually absent during discussion and discussion;

A role-playing game requires the full return of its participants, which can be implemented with both verbal and non-verbal means in a particular situation. The role-playing game uses the knowledge and skills of the participants, acquired both during and outside the classroom, i. e. the total luggage of knowledge, skills and competences.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: www.mon.gov.ua/images/fales/.../4455.pdf.

2. Громова О. А. Аудіо-візуальний метод і практика його застосування. М., 1977. С. 56–71.

3. Єремеєва Н. Ф. Професійна англійська мова (рятувальні дії та попередження надзвичайних ситуацій): Навч. посібник. Черкаси: ЧІПБ, 2006. 244 с.

4. Єремеєва Н. Ф., Ненько Ю. П., Іващенко О. А. Англійська мова за професійним спрямуванням: Практичний курс. Черкаси: АПБ ім. Героїв Чорнобиля. 2013. 152 с.

5. Купман С. М., Стрілець Л. К., Петренко О. В. Ситуативність як складова формування професійного мовлення курсантів ВВНЗ//Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2012. С. 101–102.

6. Дианова Е. М., Костина Л. Т. Ролевая игра в обучении иностранному языку // Иностранные языки в школе. 1988. №3. С. 90–92.

7. Byrne D. Teaching Oral English. London, 1976.

8. Jones L. Eight Simulations. Cambridge, 1975.

9. Littlewood W. Role Performance and Language Teaching // International Review of Applied Linguistics in Language Teaching. 1975. Vol. 13. №3.

THE ROLE OF LINGUISTIC PERSONALITY IN LINGUISTIC BEHAVIOUR

Перепада С. М.
Науковий керівник – Єремеєва Н. Ф., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

The development of modern linguistics is closely linked to the study of linguistic personality, which is determined by the totality of human traits that influence the creation and perception of speech works – oral and written texts [1, 36–37]. However, the study of a linguistic personality, which is reflected in linguistic behavior, is one way of knowing how a particular speaker uses lexical and syntactic means according to the communicative purpose and nature of the communication situation. This means that the process of speech, which is studied as the individual linguistic behavior of the communicant, is necessarily accompanied by the process of selection of certain lexemes, phraseologies, phrases, syntactic constructions, stylistic variants, synonyms, label formulas, cliches, etc. [2, 13–14].

A prerequisite for successful implementation of communication is the use of certain language means of communication. Official etiquette communication situations require a clear adherence to the appropriate linguistic standard, and violations of this typically have a devastating effect on communication. The choice of the speaker to be inappropriate in the situation of a particular type of language means can diagnose the lack of appropriate language skills, intentionally neglecting them in order to create a certain communicative effect. Instead, the choice of language means that are appropriate in a communicative situation may indicate one or another language preferences, skills due to, for example, the profession or ability of the speaker. Sometimes the accuracy, completeness of scientific presentation can be inherent in elements of live speech, neologisms, archaisms associated with a tendency to artistic creativity, with traits of artistry and a rare sense of words, which in no way violate the laws of scientific style, but only give it individual features [3, 89]. Looking at the linguistic personality through the prism of its linguistic behavior in any case leads to the phenomenon of choice by the speaker of certain means of expression, that is, the phenomenon on which one of the central concepts of modern sociolinguistics – communicative competence. Communicative competence relates language choices to social functions, recognizes what is an appropriate speech act in a particular social situation. Related to this concept is the concept of linguistic competence [2, 15].

It is mostly interpreted as knowledge and use of language as code. Language competence is realized in the individual speech of a particular commune, it is manifested in its phonetic and intonation characteristics, selection of lexemes, syntactic constructions, purely individual inclinations to use linguistic resources for self-expression and self-identification [2, 18–19]. This aspect of the self-realization of the linguistic personality mainly encompasses its psychological hypostasis. Socially oriented behavior of linguistic personality is manifested in discourses of different types. Therefore, central to its study is the analysis of how this behavior is implemented, how successful it is, how well it meets the speech

standards adopted within a particular type of discourse. These general provisions of the study of linguistic personality are specified in the description of:

1) in what discursive forms language behavior is implemented;

2) what strategies are chosen and applied by the communicator in generating speech in dialogue and monologue;

3) how the contact, information, expressive and other functions of the language are implemented;

4) which speech genres of a particular discourse dominate linguistic behavior;

5) which information perception strategies are preferred by the communicator.

An analysis of these aspects of linguistic behavior will be an exploration of the speaker's communicative competence in his individual expressions of linguistic behavior [3, 90–93]. Thus, the study of linguistic personality becomes the point of intersection of discursive analysis, sociolinguistics, pragmatics, linguistics of the text, since without the use of the conceptual apparatus of these linguistic fields such research is hardly possible.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Язык и личность. М., 1989. С. 36–37.

2. Белл Р. Т. Социолингвистика: цели, методы и проблемы. М., 1980. С. 13–20.

3. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. К., 2000. С. 89–93.

THE ROLE OF VERB PREPOSITION IN NOUN GROUPS

Підмогильна Д. О.
Науковий керівник – Єремеєва Н. Ф., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

There are some words of broad semantics in the English language that are used much more frequently in speech than their Ukrainian counterparts. Replacing the word of narrower semantics with the word of broader semantics in translation is called lexical transformation of generalization [1, 24]. For example, in the sentences below, the Ukrainian verb-adverbs “bestowed”, “served”, “breakfast” have a narrower meaning than their counterparts: has given, were, had meal in English translations: Among the English words of broad semantics that are translated into Ukrainian the words of narrower semantics, such as entity, affair, and unit, without the word thing. For example, the word “entity” in various contexts can be translated as “legal entity”, “entity”, “enterprise”, “governing body”, “thing”, “phenomenon”. The word “unit” may mean “block”, “device”, “unit”. The word “affair” has the following meanings: “right” and “action” [2, 26].

Particularly often the result of the use of generalization transformation in translation is the use of the word of broad semantics in English [1, 25–26].

In English compared to Ukrainian, the frequency of the use of the verb to be, which is used as an element of the analytical forms of the verb and as a full word, is

quite significant. Particularly noticeable is the activity of the full-blown verb to be, which can be explained by the fact that its meaning depends in some way on the circumstantial noun groups used after it, for example: the picture is on the wall. He went to school with his friend. He had been to school with his friend. His desk is in the middle of the room. His desk is in the middle of the room [1, 33–34].

As you can see, the meaning of the verb-preposition to be is largely modified and specified by noun groups (especially those that begin with a preposition), which are located after it [2, 27–28].

Another reason for the verb to be active in English is the smaller restrictions on its use in texts of different styles, especially in non-spoken styles. So, in the example that we will present now, the correspondent of the neutral verb-preposition "happened" is exactly was, in the Ukrainian spoken language the correspondent of which is "be":

It happened only two years ago. It was only two years ago. There is a list of Ukrainian verbs that can be translated into a verb in the function of verb to be: including, to come, to hold, to happen, to be made, to be heard, to reach, to lay down in the basis, to be situated, to visit, to exist. Sometimes full English verb-prepositions can be translated by the verb to be in the structure of there is / are: an earthquake occurred on May 20, 1474 in Kyiv. There was an earth tremor in Kyiv on May 20, 1474. Then there was a quiet whisper. Then there was a slight whisper. After 50 meters there was an explosion. After some 50 meters there was an explosion [2, 31–32].

Often, the lexical transformation of generalization is used to translate straightforward spoken words that are translated using the broad semantics to say. First of all, this applies to cases where the verb-adverb takes the form of past tense. Here are some Ukrainian verbs that can be translated into English using the verb to say: to state, to assert, to answer, to ask, to address, to ask, to punish, to say, to agree, to disagree, to deny, to warn, to call, to apologize, to wonder, to assure. For example: "Two hundred soldiers!" The colonel shouted, reading the order. "Two hundred soldiers!" Said the colonel after he had read the report. "Bring him here", he finally commanded. "Bring him here", he finally said. "Come here, dear", Mary called. "Come here, darling", said Maria. "It's a pity it happened", I apologized when I returned. "I'm sorry about that", I said as I came back. "I see", I agreed again. "I see", I said once more. It is clear that not all cases, when translating the examples of Ukrainian verbs from speech, apply a certain transformation of generalization (that is, they are not always translated into English the verb to say).

For example, if the Ukrainian original uses multiple verbs, English verbs with narrower semantics can be used in translation (to ask, to inquire, to answer, to reply, to order, to remark, etc.). However, it should be noted that in the English text it is quite acceptable that the verb to say is used close to each other several times.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: «Нова книга», 2003. С. 24–34.

2. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: «Нова книга», 2005. С. 26–32.

THE PECULIARITY OF THE PSYCHOLINGUISTIC APPROACH TO THE STUDY OF THE FUNCTIONING OF THE HUMAN LANGUAGE AND SPEECH MECHANISM

Романенко А. О.
Науковий керівник – Єремеєва Н. Ф., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

The peculiarity of the psycholinguistic approach to the study of language is the study of the speech and speech organization of man as his individual knowledge.

The speech and speech organization of each person as the unity of the process and the product of this process (according to L. V. Shcherba) is a peculiar refinement of the speech experience of that person in accordance with his specific (individual) psychophysiological capabilities and patterns [1, 57]. Understanding which of the individual characteristics of a person's mental activity cause the formation and functioning of language as an individual property of that person is based on the following seven basic provisions:

1) mental reflection is never passive, mechanical, mirror, because it is formed in the processes of activity of the active subject (as a result of his continuous interaction with the environment), in the presence of constant interconnection of internal and external, subjective and active, individual and social

2) the psychic is characterized by maximum procedural, dynamic and continuity, interaction of processes with their products during the formation and mutual transitions of different stages, components and operations;

3) all kinds of mental activity work together, since mental processes (e. g. thinking, memory, perception, etc.) are ontologically united, their separation serves only the purpose of scientific analysis;

4) in the multidimensional and multilevel process of mental reflection there is interaction (transformation, differentiation, integration, transition into one) of different forms and levels of imagination, sensory-perceptual and speech-mental processes, conceptual thinking and intelligence, but under the condition of interconnection all levels of human mental activity; however, one of these levels can be leading (main), depending on the purpose and specific tasks of the activity, but no level can act independently: – it only determines the specific structure of the entire mental system;

5) any mental process is simultaneously formed at different levels of consciousness, and any conscious content usually includes incompletely conscious dependencies and relationships: the presence of continuity of the conscious and the unconscious is one of the fundamental properties of the mental as a process of real existence of the unconscious;

6) there is no unambiguous correspondence between the conscious and the unconscious, as well as between the unconscious and the non-verbalized: the

conscious is able to go beyond the verbalized, and the experienced as the familiar and the understandable cannot always be verbally described;

7) the person's experience of the content of knowledge has different initial objectivity and expressiveness with constant interaction of perceptual, cognitive and affective (emotional-evaluative) processes and their products, and in the variability of what is relevant and potential for the person [2, 45–48]. The basic level of our entire cognitive system is the sensory level.

The processing of speech experiences by a person first consists in shaping or restructuring the image of the world. Therefore, for us, language tools become integrated with the objects they designate. According to N. I. Zhinkin (1982), a person hears words consisting of sounds: "He runs the dog", but thinks not of sounds and words, but of the dog, and looks – where he runs." Language for her native speaker is a means of accessing the image of the world (the image of reality).

When entering the image of the world, a special role is played by the images of objects of this world: thinking about a dog running somewhere, we build expectations, a counter image; through this image, different levels of awareness take into account the diverse knowledge and expectations of the particular situation. Therefore, the prominent German psychologist Wilhelm Wundt (1832–1920) argued that language verbalizes a non-verbal thinking pattern [3, 89].

Therefore, the psycholinguistic approach to the problems of language functioning cannot be limited to the analysis of the actual linguistic phenomena. These phenomena should be studied in a specific coordinate system that takes into account the full variety of factors and conditions associated with the human mental life as an active subject of speech and mental activity. At the same time, speech-mental activity of a person is understood as one that is necessarily included in other activities of that person, which take place in a certain society, where an individual picture of the world of that person is formed: outside such picture, the language means lose for that person any sense [1, 97–98].

The peculiarity of the psycholinguistic approach to the study of the functioning of the human language and speech mechanism is the coverage of the human factor itself, as well as the use of a wide arsenal of research procedures – observation, experiment, collection and analysis of speech errors, modeling, etc. In psycholinguistic experiments, the linguistic and psycholinguistic interpretation of the data obtained is always clearly distinguished.

For example, what is a violation for linguists? The linguistic norm, for psycholinguists is a reflection of the in-depth features of the functioning of the human speech organization, the interaction of verbalized and intensified peculiarities.

Therefore, exploring the peculiarities of the formation and functioning of the speech-mental processes and their products, involved in both the formation of language-mediated image of the world, and in the subsequent use of this image in speech communication.

Psycholinguistic approach to the study of linguistic phenomena is to interpret them from the standpoint of individual knowledge, formed in

accordance with the psychophysiological capabilities of man, but under the control of the system of norms and evaluations developed by the whole society.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архипов И. К. Концептуализация, категоризация, текст, дискурс. Основные теоретические понятия // Филология и культура: материалы III Международной конференции. Ч.1. Тамбов, 2001. С. 13–15.

2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. 1-е изд. М.: Сов. энцикл., 1966. 320 с.

3. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии. Тамбов: изд-во Тамб. ун-та, 2001. 123 с.

СПЕЦИФІКА КІНОТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ «БАРРІ» АЛЕКА БЕРГА ТА БІЛЛА ГЕЙДЕРА)

Спіркін Е. К.
Науковий керівник – Литвин І. М., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Вивчення кінотексту є однією із актуальних проблем сучасної дискурсології. Такі науковці, як Ю. Лотман, Г. Слишкіна і М. Єфремов, К. Б. Іванова, У. Еко, Р. Барт, С. Козлофф аналізують кінотекст як специфічний об'єкт аудіовізуального перекладу. Згідно з Р. А. Матасовим, кінотекст – це «технічно диференційована динамічна знакова ситуація, що є сукупністю структурних елементів кіномови у рамках кінематографічного твору, яка відправляє, відповідно до жанрової специфіки, певне інформаційно-емоційне повідомлення реципієнтові (глядачеві)» [1, 155]. Ю. Г. Цив'ян розглядає кінотекст як «дискретну послідовність безперервних ділянок тексту (структурно однотипних елементів – кадрів)» [2, 109].

Метою нашої статті є аналіз кінотексту на матеріалі серіалу «Баррі» режисерів Алека Берга та Білла Гейдера.

Ідея американського серіалу «Баррі» належить Алеку Бергу та Біллу Гейдеру. Вони беруть безпосередню участь у створенні кожної серії, а також є режисерами, продюсерами, сценаристами та редакторами серіалу. А. Берг та Б. Гейден створили драмедію про серійного вбивцю, який планує покінчити зі своїм минулим і стати актором. У телевізійному серіалі підіймається багато тем, таких як: життя після війни в Афганістані, другий шанс в житті, кохання, дружба, право на вбивство, насилля у сім'ї, досягнення мрії тощо.

Алек Берг, один із режисерів серіалу «Баррі», відомий комедійний письменник. Найцікавішою роботою його кар'єри є фільм «Євротур» Джеффа Шаффера, де він був головним сценаристом, продюсером та співрежисером. Першим досвідом у ролі головного режисера були декілька серій комедійного серіалу «Зменш свій ентузіазм» і «Кремнієва долина». У 2018 році митець був номінований на премію «Еммі» за найкращий

сценарій комедійного серіалу «Баррі», а також «Кремнієва долина», але не отримав її, поступившись Емі-Шерман Палладіно [3].

На відмінну від Алека Берга, для Білла Гейдера – це перший досвід у кріслі режисера. Білл Гейдер – американський актор, який відомий ролями у фільмах: «Суперперці», «Воно 2», «В прольоті», «Прибулець Павло», «Люди в чорному 3» та інші. Гейдер популярний у США завдяки телевізійному шоу «Суботнім вечором у прямому ефірі», у якому він знімався з 2005 по 2019 рік. У 2018 році його та Алека Берга ідею зняти серіал «Баррі» підтримує компанія HBO і у цьому ж році вони починають роботу над серіалом. За 2018–2019 роки Білл Гейдер був номінований вісім разів на премію «Еммі» як найкращий режисер, актор, сценарист та продюсер за серіал «Баррі», дві з яких виграв у номінації найкращий актор у комедійному серіалі. Ще важко говорити про стиль Білла Гейдера як режисера, але в інтерв'ю журналу «Vulture» він сказав, що для нього найголовніше в акторстві – це інстинкти, тому і в режисурі він хоче покладатися на підсвідомість. Тому актори, які виховані у театрі, трішки розчаровані в ньому. Для Білла найголовніше гра актора, а не точність реплік сценарію [4].

Серіал «Баррі» – унікальний та захоплюючий. В Алека Берга та Білла Гейдера вийшла неймовірна комбінація драми та чорної комедії. Так, наприклад, в одній із серій персонажі повинні згадати про трагічні епізоди із свого життя та зіграти їх на сцені у театрі. До цього серія наповнена комедійними ситуаціями, що змушують глядача сміятися, співчувати та хвилюватися за головного героя й інших персонажів. Ключовим моментом цієї серії є швидкий перехід від драми до комедії. Спершу ви спостерігаєте за спогадом Баррі, як він намагається врятувати свого пораненого напарника, хвилюєтеся, а через хвилину смієтеся над абсурдною ситуацією з чеченською мафією.

У серіалі «Баррі» Алека Берга та Білла Гейдера живе значна кількість персонажів і вигаданих героїв: *Hank, Cristobal, Esther, Janice Moss*, і згадуються відомі люди: *Annie Oakley, Mark David Chapman*, і персонажі сучасного кінематографу та художньої літератури: *John Wick, Cinderella*. Часто в серіалі «Баррі» Алека Берга та Білла Гейдера трапляються реалії американського життя, особливо назви серіалів, шоу та персоналій, які відомі здебільшого лише для американського глядача (*Pompeii's Burning, Grey's Anatomy, Kardashians, all the Desperate Housewives, This Is Us, So You Think You Can Dance, Thomas Friedman*). Але також згадуються популярні телепередачі, засоби комунікації, напої та торгові марки, які відомі у всьому світі, а не лише у США (*The Voice, IKEA, Skype*). Головний герой – колишній військовий, тому в серіалі трапляються військові абревіатури (*OP, SEAL Team Six*), назви «гарячих точок» (*Korengal Valley*). Крім того, персонажі серіалу різних національностей і мають своєрідний акцент, що не можна передати на письмі, це залежить від гри актора.

Оскільки це телевізійна драма та комедія, у мовленні героїв багато конотативно забарвленої лексики. Персонажі використовують: нецензурну лексику (*suck balls, fuck, holly shit, damn, fucking idiot*), сленг (*Jeez, pizzi-caca, Watch your **ten**! Watch your **four to five!***).

Вживається і професійна лексика – включення в текст фахової термінології, яка зрозуміліша для представників певної галузі: *alliance, global market force, therapeutic, corpsman*. Також для передачі емоцій та волевиявлення персонажів використовуються вигуки: *yeah, great, ew, wow, oh*.

Для розмовної англійської мови характерні скорочення словосполучень, які часто трапляються у мовленні героїв серіалу: *gotta* (got to), *wanna* (want to), *gonna* (going to).

Також герої інколи спілкуються іншими мовами, тому у серіалі «Баррі» використовуються мегатексти, у вигляді субтитрів. Мегатексти – це єдність основного та допоміжного тексту [5, 170]. Наприклад:

***Goran**: Зачем ты это построил? [Why would you build this?]*

***Ruslan**: Ну, а чё? Колодки на самолёт возьму? Горан, ну чё ты серьёзно? Смотри, это питка, да? Я смотрю, он видет, как я готовлю эти колодки. Для него это уже питка. [What, I'm going to travel with stocks on a plane? It's a torture device, dude. Watching me build this shit is a part of torture.]*

***Goran**: Убей его. Сейчас! [Kill him. Now!]*

Цікаво, що англійський переклад майже повністю відрізняється від російського оригіналу. Англомовні субтитри не передають експресивність героїв, колорит їхнього діалогу, а просто загально описують, про що вони говорять. Це трапляється у майже усіх випадках:

***Ruslan:** Горан, ну, я может чёто не понимаю, но… В смысле, я пытаюсь чёто делать, но тут может быть недомолвка, понимаешь? [It's just, you said I could, like, do my thing. I thought you were, uh, cool.]*

У серіалі трапляються алюзії, тобто натяки на загальновідомі фільми, музичні та художні твори, наприклад, на «Хоробре серце» Мела Гібсона:

«*Run and live, at least for a while. And dying in your beds many years from now, would you be willing to trade all the days, from this day to that, for one chance, just one chance, – to come back here and tell our enemies that they may take our lives, but they will never take – our freedom*».

Також у мовленні персонажів трапляються алюзії і на назви серій цього ж серіалу, наприклад на 1 сезон 7 серію «Loud, Fast, and Keep Going», або 1 сезон 3 серію «Make the Unsafe Choice: «*And no matter what happens: **Loud, fast and keep going**!*», «*Life is about taking a risk, **making the unsafe choice***».

Основна частина сценарію – це діалогічне мовлення – мовленнєва взаємодія двох чи більше людей, короткі репліки, еліптичні речення, де неназваний член визначається не з контексту, а зумовлений самою структурою та семантикою речення [6, 306] тощо:

***Hank**: Maybe a steak for your face?*

***Fuches**: Thanks. No.*

***Hank**: Okay.*

***Fuches**: Hey, fellas.*

***Hank**: Everyone is a little on edge because of the whole war with the Bolivians.*

***Fuches**: Ah.*

***Hank**: Hey, Goran. Look. Fuches is here.*

У серіалі «Баррі» також трапляються монологи, тобто мовлення одного персонажу:

«*This is the story of the first time I took a life. I was at an OP with my best friend, Albert. We had seen some suspicious activity, and Albert told me to take the shot. I did. And it was the first time I ever felt a sense of purpose, a sense of community. First time I killed someone, it was the best day of my li…*»

Для передачі живого мовлення у діалогах персонажів серіалу використано багато простих односкладових речень із порушенням граматики:

And what of the future?

Couple beanbag chairs?

Maybe the horsey, You were?

Також трапляються складні речення із вживанням різних часів:

A villager's ***donkey had been killed****, and* ***Albert and I were trying to settle*** *a dispute over* ***who was responsible***.

Метафори не характерні для мовлення більшості персонажів, крім другорядного героя Генка, який часто їх використовує, і це робить його мовлення оригінальним, та характеризує самого персонажа:

You ***give me army****?*

You ***turn these pumpkins into Cinderellas*** *overnight, huh?*

No, I'm not the most gifted assassin in all of America.

He is being modest. He is ***Air Jordan of assassins***.

Для кінотексту серіалу «Баррі» характерне вживання американських реалій, імен акторів і відомих людей у США, алюзій на інші фільми та серіали; мовленню персонажів властива конотативно забарвлена лексика, а також часте вживання сленгу та нецензурних слів. Крім того, у серіалі трапляється не тільки англійська, а й російська та іспанська мови, тому автори застосовують мегатекст – субтитри. Усе це створило неповторний, оригінальний стиль серіалу «Баррі». Отже, кіностиль режисерів Алека Берга та Білла Гейдера має в основі конкретну реалізацію особистого погляду митців, що відображає індивідуальну свідомість, специфіку авторської моделі світу, функціонування мовних засобів та індивідуально-авторську художню картину світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Матасов Р. А. Методические аспекты преподавания кино / видеоперевода // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. Спб.: РГПУ им. А. И. Герцена, 2009. С. 155–166.

2. Цивьян Ю. Г. К метасемиотическому описанию повествования в кинематографе // Труды по знаковым системам. Ученые записки Тартус. гос. ун-та. 1984. Вып. XVII. С. 109–121.

3. Internet Movie Database. URL: https://www.imdb.com/.

4. Vulture. URL: https://www.vulture.com/.

5. Колегаєва І. М. Текст і мегатекст як члени єдиної комунікативної родини // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. К.: Логос, 2012. С. 170.

6. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис: Моноґрафія. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.

МОВНИЙ АНТИЕТИКЕТ У СУЧАСНОМУ СПІЛКУВАННІ

Чакула О. О.
Науковий керівник – Міненко О. О., кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Проєкт Закону України «Про протидію лихослів'ю» (про дематюкацію мови), ініційований народною депутаткою Ольгою Богомолець, викликав жваві обговорення в ЗМІ та соціальних мережах. І хоч дослідження стилістично зниженої лексики поступово стає предметом академічних дебатів, ми бачимо чергову спробу створити ілюзію, ніби окремих слів у нашій мові ніколи не було чи не має бути.

Мовний етикет, як і антиетикет має свій арсенал мовних і позамовних виражальних засобів, свої способи використання у спілкуванні, свої поведінкові моделі. Словниковий запас мови нараховує величезний синонімічний ряд слів, який використовують для негативної оцінки людей, наприклад: *дурень, телепень, недоумок, кретин* тощо. Існуть також слова для образливого називання людей за їх етнічною приналежністю (кацап – «росіянин», «хохол» – українець, макаронники – «італійці», жабоїди – «французи», чурка – «особа середньоазійської національності»). Дуже часто у своїх віршах Тарас Шевченко вживав слово «москаль», чим висловлював своє обурення у бік цієї нації, про що свідчать наступні рядки «*кохайтеся чорнобриві, та не з москалями, бо москалі – чужі люде, роблять лихо з вами*».

Антиетикетна поведінка не завжди є свідомою. Часто люди порушують норми етикетного спілкування, бо не знають, що дозволено, а що ні. Ті самі мовні і позамовні одиниці, залежно від контексті й ситуації спілкування, можуть мати нейтральний щодо етикету, етикетний або антиетикетний сенс.

Чому ж люди лаються? Лайка, на думку деяких науковців, допомагає людині «випустити пару», психічно розвантажитись, уникнути стресу. Таким чином, інвективи, тобто грубі, лайливі слова потрібні мовцям у стані афекту – короткочасного сильного переживання: гніву, люті, відчаю, або раптової бурхливої радості, коли в критичних умовах людина не спроможна знайти вихід із ситуації.

Німецька дослідниця Карла Бюхле наголошує, що лайка стає невід'ємною частиною нашого спілкування, тобто повноправною складовою повсякденної культури. Брутальні слова вживаються без особливої на те причини, навіть не для словесного епатажу, тобто умисного порушення узвичаєних норм і правил, а скоріше для заповнення мовних пауз між словами, для зв'язку слів [1].

У процесі лайки, що є певною мірою виявом агресії, підвищується тональність та тембр голосу, з'являться надмірна жестикуляція рук. Інвективна лексика стали атрибутом українського мовлення. Це явище в Україні – породження новітніх часів, тому що в українських традиціях не було вживання брудної, засміченої лексики для плавності мовлення.

Турецький мандрівник Елвія Челебі, який перебував в Україні приблизно 3 століття тому, виділив всього 4 слова української лайки:

дідько, свиня, чорт, щезни, собако. Це підтверджується великою кількістю українських лайок на кшталт:

- сто копанок чортів тобі в печінку
- під три чорти
- бодай тебе чорти вхопили
- а, собача кров!
- ах ти свиняче рило!
- дідька лисого…
- дідько б його взяв (вхопив)!
- де його чорти понесли?

Частим і часом не менш принизливим, але дуже колоритним, є використання різного роду прокльонів, які, як правило, супроводжуються словом «А щоб ти» та «бодай» (Боже дай):

А щоб тебе злидні обсіли…
А щоб йому голова облізла…
А бодай тебе чорти вхопили…
А щоб тобі рачки лазити…
А щоб ви згинули…
А щоб ти здох!
А щоб ти сказився!…

Типово, для української лайки є вживання прокльонів із запереченням, наприклад: *щоб ти три рублі знайшов, щоб тебе чорти не забрали*. Такі фрази дають людині розвантажитися, і не нашкодити словом адресатові.

Лихослів'я або лайка, як частина ненормативної лексики, має коріння в релігійних віруваннях людей – звідси і слово «лихослів'я», за вимову якого мало статися певне лихо, кара Божа. Зі зміною релігійних вірувань і ставлення до релігії взагалі, певні лайки закріплялися в суспільстві і використання їх являло собою прояв певної громадської позиції, презирства, протесту тощо [1].

Ненормативна лексика загалом, і брудна лайка зокрема, має чіткі культурні особливості для кожного народу, що він її використовує. Для німців і французів найбільшою образою є звинувачення в неохайності, нечепурності, бо особливо високо в цих культурах цінується тілесна чистота, чепуристість. Наприклад, у лайці цих народів провідне місце займають вирази, пов'язані з задоволенням природних потреб. В ненормативній лексиці американців, англійців і росіян провідне місце займають слова сексуальної тематики й пов'язані зі статевими органами. Дещо відмінна лайка серед народів Східної Азії. Японці, наприклад, традиційно не вживають огидних слів в лайці, бо ефект образи в японській мові будується шляхом спеціального образливого побудування речень та фраз, що порушують звичайний протокол ввічливості. В арабських країнах богохульство ще й досі вважається однією з найсильніших образ разом з позастатевими стосунками, гомосексуалізмом та іншими. В деяких арабських країнах навіть згадка жінки, дружини є неввічливим – образою може навіть бути запитання про здоров'я жінки [2].

Останнім часом досить активне запозичення ненормативної лексики відбувається і з англійської мови. Це обумовлене передусім великою

популярністю окремих зразків американської культури в вигляді фільмів, комп'ютерних програм, музики тощо. Слово «fuck» є загальногерманського походження, і виводиться від праіндоєвропейського *«pug»* («ударяти»), з яким також пов'язують латинське *pūgnus* («кулак»).

На загал Церква засуджує ненормативну лексику як неприйнятну для культури спілкування. Наприклад, сучасний екзорцист о. Даріуш Галянт OMI стверджує, що «ставитися до ненормативної лексики треба дуже обережно».

Підсумовуюче вищезазначене, слід підкреслити, що кожен з нас чітко розуміє, що лихослів'я засмічують навколишній простір і мову, руйнує її красу. І як би деякі любителі «міцного слівця» не захищали таку манеру спілкування, все ж таки треба пам'ятати, що Бог наділив людей вмінням розмовляти не для того, щоб з нас виливався усілякий енергетичний бруд...

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: Навч. посіб. 2- ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2006. 291 с.

2. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування. Навчальний посібник. К.: Лібра, 2003. 416 с.

COMPARATIVE ANALYSIS OF ESSAYS AS A KIND OF ACADEMIC WRITING IN UKRAINIAN AND ENGLISH

Kutsovol A., Yosypenko K.
Scientific supervisor – Ivanova I. V., PhD, Associate Professor
Cherkasy State Business College

Nowadays, scientific activity is creative and individual. Every scholar, student, or teacher should be able to write correctly and express their own opinion. One of the most popular and simple scientific papers is an essay. The essay is a short work, a story on various topics, in which the author expresses his own opinion.

In scientific terms, essays are distinguished as a kind of academic writing. Therefore, the essay is a small individual text, in which the author covers issues of an arbitrary topic, independently analyzes it and draws conclusions.

The purpose of our research is to compare and analyze.

There are following types of essays in Ukraine:

1) a free essay is a small volume of work that has an arbitrary structure, free form and style of presentation of the text. When writing this type of essay, it is mandatory to have author's position. It is stated to take 5–15 minutes.

2) a formal essay has a clear text structure, the presence of relevant components (examples, analysis, conclusions and more). The rationale for the abstract is mandatory. The time limit is 20–45 minutes [1].

Expository and argumentative essays are also considered to be the main varieties of essays.

An expository essay is a formulated personal opinion that shows opposing forms of presentation: pros and cons, analysis and comparison, causes and effects, problems and their overcoming. It should have arguments to prove the author's position.

An argumentative essay is an academic paper, which is a detailed scientific paper in which a particular problem is considered, evidence, arguments and their explanation are presented. It consists of an introduction (which highlights the main problem of work), the main body (statement of their own position, opinions about the problem) and a conclusion (summarizing the arguments given for the problem) [2].

With regard to foreign countries, the essay holds a special place in the world of journalism. In English, the following definition of an essay is common. An essay is a kind of creative work that has an arbitrary composition and reveals the author's thoughts on a particular problem. Usually, the essay is of a social, historical or cultural nature. In the essay, the author usually does not make a specific conclusion, which is why he wants to make the reader think after reading and conclude for himself.

In general, there are three types of essays in English:

1) For & Against Essays;

2) Points to consider;

3) Opinion Essays [3].

Let's have a closer look at each type of the English essay.

Essays «For&Against». In this type of essay, the main task is to consider two existing points of view. What is important is that the author needs to objectively evaluate both existing positions and express his / her own personal vision of each position.

The «Points to consider» essay is a formal essay. The most important aspect in this type of essay is that you need to put the problem right and then suggest ways to solve it.

«Opinion Essays». In this type of essay, it is important that the author should express his principled position in relation to a particular problem. The main aspect of writing this essay is that the author should give examples, some arguments in favour of his opinion. Also, an important aspect is that the author should express his / her position fairly transparently [4].

In English, it is important to follow the style of one type of essay.

Thus, having compared types of essays in Ukrainian and English, we can point out that there are some similarities. For example, the expository essay in the Ukrainian language combines two types of essays – «For&Against», «Points to consider», which are separate types in English. Therefore, there is no significant difference between these essays. They are closely related and have the same structure, and the rules for writing an essay have only minor differences.

REFERENCES

1. Що таке есе та його види? URL: https://vseosvita.ua/library/ese-vidi-esenapisanna-vilnogo-ese-65845.html.

2. Різновиди українського есе. URL: http://elibrary.kdpu.edu.ua /jspui/bitstream/123456789/3236/1/.pdf.

3. Як писати есе англійською мовою? URL: https://www.englishdom.com /blog/yak-pisati-ese-anglijskoyu-prikladi-anglijskogo-ese/.

4. Есе – це просто! URL: https://nkrykum.com.ua/ese-tse-prosto/.

PRESENTATION SKILLS: OVERCOMING FEAR OF PUBLIC SPEAKING

Ustymenko D. V.
Scientific supervisor – Ivanova I. V., PhD, Associate Professor
Cherkasy State Business College

There is hardly a person who has never experienced excitement in front of audience. Knowing that you are going to speak in public, you start feeling signs of excitement. The topicality of the research can be proved by the experiment conducted in one of the British research centres. It turned out that about 89.3% of people on the planet suffer from the fear of public speaking.

Psychologists say that there is practically no person who is calm in front of the audience. Previously, everyone hid this phobia, but now many are not afraid to talk about their problem and even give advice to beginners. Famous people say that this is a normal excitement inherent in all living healthy people, and many even need it, such excitement spurs the artist, gives him additional inspiration and energy, forcing him to make every effort to completely surrender to the performance [4].

The purpose of the research is to investigate causes of fear when speaking in public and point out the ways of overcoming it.

There are many examples in history when many presenters and musicians became more and more popular as they felt more confident with every word. Regardless of how the speakers describe their excitement, their condition can be accurately determined by their faces and movements. Therefore, it is very important to listen to advice and learn to look fear in the eye.

A descriptive study was also conducted in Brazil, approved by the Ethics Research Committee in accordance with Technical Opinion No. 860,425. A total of 1,135 university graduates responded to a public fear survey. Of these, 765 are women and 360 are men with a general nature of women (67.4%). Age ranged from 17 to 58 years (average 23.2 years). It's interesting to note that more than 63.9% of students stated their concerns about public speaking. This is due to the negative voice perception and low participation in public speaking. Groups with public speaking fear and without fear of public speaking did not differ in age and level of education. Among college students, 89.3% would like their bachelor's program to include classes to improve public speaking skills. As expected, most students avoid public speaking and public places [1].

So, after doing theoretical research into the phobia of public speaking, we have conducted a survey to find out the main causes of fear among employees engaged in entertainment industry and students and compare the differences. 100 people took part in it: 63 of them work at Fly Kids Entertainment Center and make regular public appearances, while the other 37 just study and lead a passive lifestyle. Of 100 respondents, 67 are afraid of public speaking, 30 of them are in constant communication with the society, and all 37 are passive. The main reason for the phobia is the fear of being ridiculous (32 people think so). 37.31% of respondents believe that the main reason for fear is to be disgraced and forget something. Another 10.45% say that they have fear of not meeting the

expectations of teachers and the audience. And 3 people believe that the main cause of their own phobia is uncertainty about appearance. By the way, of 33 people working in the entertainment complex who do not have such a phobia, 54.5% have overcome their fear through normal practice. The data are shown in Figure 1.1.

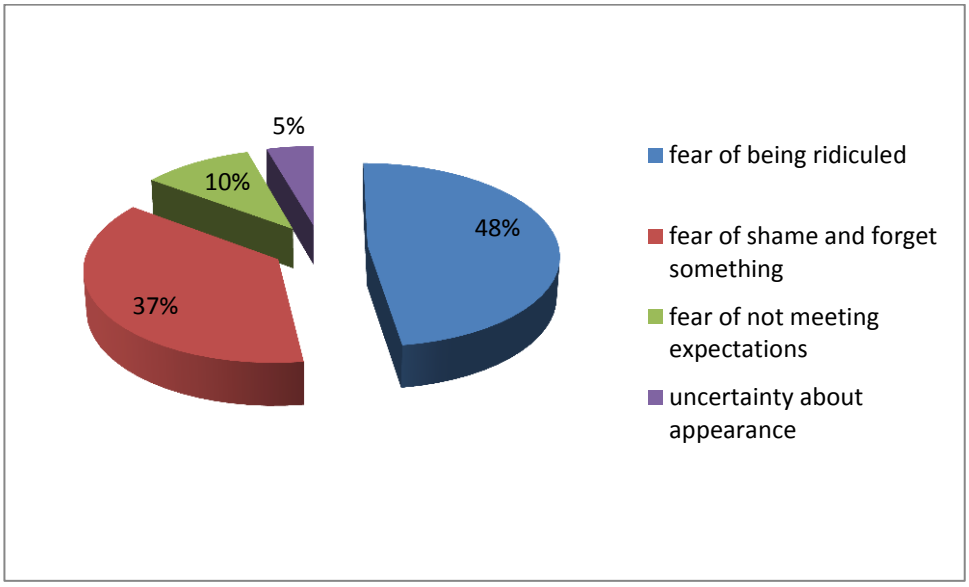

Figure 1.1. Main reasons for the fear of public speaking

Theoretical analysis on the above problem has resulted in highlighting top tips to eliminate phobias offered by Craig N. Sawchuk [3]. We have distinguished them between mental, psychological and physical ones.

The first group includes:

- Knowing your subject. The better you understand what you are saying, the less likely that you make a mistake or go the way. And if you get lost, you will be able to recover quickly. Take a little time to consider issues that may ask the audience.

- Focus on your material, not on the audience. People mainly pay attention to new information – not on how it is presented. They may not notice your nervousness.

- Be organized. Carefully pre-plan the information you want to present, including any props, audio and visual aids. The more organized you are, the less you will be nervous.

- Practice and then practice a little more. Practice your complete presentation several times. Do it for your friends, and ask for feedback. It can also be useful to practice with multiple people with whom you are less familiar. Consider creating video presentations, so you can take a look and see the possibilities for improvement.

The second group is:

- Visualize your success. Imagine that your presentation goes well. Positive thoughts can help to reduce some negative feelings towards your social activities and relieve anxiety.

- Focus on your material, not on the audience. People mainly pay attention to new information – not on how it is presented. They may not notice your nervousness.

- Acknowledge your success. It may not be perfect, but you are likely to be much more critical of yourself than your audience. We all make mistakes. Look at any mistakes you make as an opportunity to improve your skills.

- Get support. Join a group that offers support to people who have difficulty with public speaking. One of the most effective resources – Toastmasters, a non-profit organization with local chapters that focuses on training people to be speaking and leadership skills.

Physical advice is not plenty:

- Take a few deep slow breaths. It can be very soothing.

- Don't be afraid of moments of silence. If you lose your train of thought, you get nervous. Even if it happens, your audience won't mind a pause to consider what you have said [2].

To sum it up, those who deliver presentations seldom experience one kind of fear. As a rule, they are faced with a combination of mental, psychological and physical ones. Practice and experience is the key to avoiding phobias and achieving success in public speaking.

REFERENCES

1. Fear of Public Speaking Perception of College Students and Correlates. URL: https://www.researchgate.net/publication/294724271._

2. Why do we fear public speaking. URL: https://www.quantifiedcommunications.com/blog/.

3. Fear of public speaking: How can I overcome it? URL: https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/specific-phobias/expert-answers/fear-of-public-speaking/faq-20058416.

4. McCain, L. (2012). Public Speaking Fear? 21 secrets to succeed in front of any crowd. Scotland: Laurenzana Press.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

Бабай М. О. 5
Банна Т. В. 210
Басараб О. С. 7
Бахал В. Л. 283
Башей О. О. 63
Бевз А. В. 211
Беседа Г. Р. 161
Білько П. С. 214
Богун Л. В. 50,102,128,190
Бондаренко Н. В. 10
Васильєв Д. О. 164
Васильєва В. П. 216
Верещак В. О. 12
Власенко А. Ю. 286
Власюк Ю. В. 218
Волинець Д. О. 15
Волошина К. В. 288
Вороновська Л. Г. 52
Гармаш Г. І. 16
Головач М. М. 220
Головко Л. В. 223
Головчук В. 225
Гончар О. С. 18
Гончаренко І. В. 22
Горбач Г. І. 23
Горенко Л. М. 36,145,147,153,155
Горіла К. В. 24
Горобець К. К. 166
Городецький К. В. 26
Гречуха О. В. 188
Грищук Н. Ю. 28,29
Гулак О. В. 270
Гулевата А. В. 31
Гунченко К. С. 169
Даниленко Д. Г. 33
Даценко В. О. 226
Демченко А. В. 177
Деревянко Б. В. 211,237,259,267
Діхтяренко Т. В. 171
Дмитренко М. Й. 133
Дрянова Т. А. 35
Дулгерова О. М. 226,239
Єремеєва Н. Ф. 298,301,302,304
Єрошевич М. М. 36,39
Жадан А. В. 40
Жора А. Ю. 43
Зайцева О. О. 173
Іванько В. 225
Іващенко О. А. 5
Ілляшенко Є. О. 45
Ілляшенко Ю. Ю. 223
Кац Л. В. 229
Килівник О. П. 48
Кобзар Д. О. 50
Коваленко-Чукіна І. Г. 43
Ковальчук Н. В. 232
Ковбасюк Т. В. 234
Ковбун С. В. 177
Кондратьєва В. В. 52
Коржик В. І. 54
Костогриз К. Ф. 56
Косяк С. М. 24,94,96,106,115,197
Котляр Д. О. 59,70,194,265
Кравченко А. Ю. 63
Кришталь М. А. 214
Кришталь Т. М. 242,256
Кузнецова Л. В. 246
Куракіна А. О. 66
Кушнарьова К. О. 237
Лазуренко В. М. 18
Лазуренко Ю. М. 143
Лисенко А. І. 45
Лисенко Я. В. 70
Литвин В. В. 290
Литвин В. Л. 73
Литвин І. М. 290,296,306
Литвин Т. Ю. 74,77
Лісова Я. В. 80
Ліфер К. О. 188
Мазниченко Д. О. 83
Манько Л. В. 85
Масовець А. М. 87
Мацвей А. О. 180
Мелех Л. В. 234,254,271
Мельник М. В. 39
Миколенко А. С. 239
Мілін О. В. 92
Міненко О. О. 283,310
Мороз С. В. 94
Мулик М. К. 96
Мусієнко І. Д. 293
Нагла А. Ю. 99
Назаренко І. О. 296
Ненько Ю. П. 28,135

Никитюк Ю. С. *184*
Опанасенко Ю. В. *288*
Оснадчук В. М. *101*
Остапенко О. І. *216*
Павленко О. П. *186*
Пасинчук К. М. *225*
Пахомова Ю. М. *298*
Перегонко Б. О. *242*
Перепада С. М. *301*
Підмогильна Д. О. *302*
Половнєва Л. І. *139*
Полуніна Л. В. *210*
Посипайко Н. В. *188*
Поспєлов В. С. *190*
Потапенко Л. В. *161*
Прокопенко Д. В. *220*
Радавський В. І. *244*
Радзієвська І. В. *204*
Радченко Є. В. *102*
Раєвський Р. С. *106*
Рейдало В. С. *293*
Риженко А. І. *246*
Рилова О. Ю. *169*
Романенко А. О. *304*
Рябоконь В. В. *16*
Садига Ю. А. *247*
Сазонов А. О. *48*
Самокоз Б. В. *251*
Сахно Я. С. *194*
Снісар О. А. *188*
Солончак М. Л. *109*
Спіркін Е. К. *306*
Спіркіна О. О. *80,83,113,166,171,180, 200,274,286*
Стадник І. Ю. *54*
Стеблина О. В. *66*
Сукмановська Л. М. *247*
Табаченко В. Д. *111*
Тамуров М. Г. *113*
Тептюк Л. М. *130*
Ткаченко О. В. *254*
Томашевський Є. О. *115*
Томіленко М. А. *121*
Томіленко Д. В. *118*
Усов Д. В. *23,26,39,48,56,111,125,232*
Федоренко Я. А. *29,31,40,137,164,173, 201,229*
Фесенко Ю. В. *123,256*
Фомич М. В. *74*
Хмеляр О. І. *125*
Хомко Л. В. *218*
Храпачевський О. О. *128*
Хряпак Д. Я. *197*
Худолей О. С. *244*
Ціко Н. М. *130*
Цюра К. М. *200*
Чакула О. О. *310*
Черновол А. В. *237*
Чорна К. М. *259*
Чубань В. С. *220*
Чубіна А. С. *261*
Чубіна Т. Д. *7,12,15,22,33,35,59,73,77, 85,87,99,101,109,118,121,123,142,148, 151,157,158,184,186,251*
Шевчук І. І. *133*
Шелестовська А. А. *201*
Шкуренко А. Р. *265*
Шкурко Є. О. *267*
Шмиголь А. О. *204*
Шпара С. В. *135,137*
Шустрова А. О. *139*
Щедров Р. О. *142*
Щербак А. В. *270*
Щербина М. А. *143*
Ямкова Т. І. *271*
Ярошенко Б. М. *274*
Яшан О. О. *10,92*
Cherskyi V. O. *145*
Danylchenko N. A. *227*
Ilyashenko L. R. *147*
Ivanova I. V. *207,312,314*
Kovalenko V. *207*
Kutsovol A. *312*
Kuzmenko V. S *279*
Lahodzinskyi M. W. *148*
Ocheretianyi V. V. *277,279,281*
Opalko K. *207*
Saman R. O. *151*
Shoptenko V. R. *153*
Stas A. S. *155*
Ustymenko D. V. *314*
Vakulenko O. V. *281*
Yeroma O. S. *157*
Yosypenko K. *312*
Zakharov D. D. *158*

ЗМІСТ

Секція 1. Історичні науки на тлі викликів сьогодення. Історія розвитку пожежно-рятувальної служби України та зарубіжних держав. Гуманітарна підготовка працівників ДСНС України. Політичні науки в Україні та світі. Філософські пошуки на тлі сучасних проблем. Соціологія та соціальна робота: нові ідеї та наукові досягнення. Наукові дослідження у галузі культурології, документознавства та інформаційної діяльності. Актуальні проблеми психологічних наук.

Бабай М. О., Іващенко О. А.
ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ 5
Басараб О. С., Чубіна Т. Д.
«КОБЗАР» Т. Г. ШЕВЧЕНКА: ХРОНІКИ СТВОРЕННЯ 7
Бондаренко Н. В., Яшан О. О.
СКІФСЬКИЙ КУРГАН «РЕП'ЯХУВАТА МОГИЛА» 10
Верещак В. О., Чубіна Т. Д.
ОСОБЛИВОСТІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ РІЗНОГО ХАРАКТЕРУ 12
Волинець Д. О., Чубіна Т. Д.
ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ 15
Гармаш Г., Рябоконь В. В.
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ВИД АКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ 16
Гончар О. С., Лазуренко В. М.
ЗАРОДЖЕННЯ, ЗГАСАННЯ І ВІДРОДЖЕННЯ КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ НА ЧЕРКАЩИНІ У ХХ СТОЛІТТІ 18
Гончаренко І. В., Чубіна Т. Д.
ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 22
Горбач Г. І., Усов Д. В.
ГЕМБЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА 23
Горіла К. В., Косяк С. М.
ГЕНІАЛЬНІСТЬ У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО 24
Городецький К. В., Усов Д. В.
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ 26
Грищук Н. Ю., Ненько Ю. П.
СУЧАСНИЙ СТАН ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ 28
Грищук Н. Ю., Федоренко Я. А.
ЗМІНИ КЛІМАТУ – ГЛОБАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА 29

Гулевата А. В., Федоренко Я. А.
ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТЕРОРИЗМУ 31
Даниленко Д. Г., Чубіна Т. Д.
АТРИБУТИ ДЕРЖАВИ 33
Дрянова Т. А., Чубіна Т. Д.
ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ 35
Єрошевич М. М., Горенко Л. М.
ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АГІОГРАФІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОМУ МОНАСТИРІ У XII–XIII СТ. 36
Єрошевич М. М., Мельник М. В., Усов Д. В.
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ 39
Жадан А. В., Федоренко Я. А.
ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАБРУДНЕННЯ БІОСФЕРИ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ 40
Жора А. Ю., Коваленко-Чукіна І. Г.
ЕКОЛОГІЧНИЙ ТЕРОРИЗМ 43
Ілляшенко Є. О., Лисенко А. І.
СУЧАСНИЙ МУЗЕЙ ЯК ДОЗВІЛЛЄВИЙ ЦЕНТР 45
Килівник О. П., Сазонов А. О., Усов Д. В.
ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА 48
Кобзар Д. О., Богун Л. В.
РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА 50
Кондратьєва В. В., Вороновська Л. Г.
ТИПОВІ РЕАКЦІЇ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ НА СТРЕСОГЕННІ ПОДІЇ 52
Коржик В. І., Стадник І. Ю.
РОЛЬ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ЧДТУ В НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ 54
Костогриз К. Ф., Усов Д. В.
УКРАЇНСЬКА РЕЛІГІЙНІСТЬ В УМОВАХ ПОСТТОТАЛІТАРИЗМУ 56
Котляр Д. О., Чубіна Т. Д.
ТИПОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ ПРЕСИ В УКРАЇНІ 59
Кравченко А. Ю., Башей О. О.
ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОТРАПИЛИ У СКЛАДНІ ЖИТТЄВІ ОБСТАВИНИ 63
Куракіна А. О., Стеблина О. В.
ПРОБЛЕМА ЗАМІНИ ЖИВОГО СПІЛКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИМ 66
Лисенко Я. В., Котляр Д. О.
ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ 70
Литвин В. Л., Чубіна Т. Д.
НАРКОМАНІЯ ЯК ВИД ДЕВІАЦІЇ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ 73
Литвин Т. Ю., Фомич М. В.
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ, ЩО СПРИЧИНЯЮТЬ ТРАВМУВАННЯ ПОЖЕЖНИХ-РЯТУВАЛЬНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ 74

Литвин Т. Ю., Чубіна Т. Д.
СОЦІАЛЬНА РЕГУЛЯЦІЯ ПОВЕДІНКИ 77
Лісова Я. В., Спіркіна О. О.
АЛКОГОЛІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА 80
Мазниченко Д. О., Спіркіна О. О.
ВПЛИВ ІНТЕРНЕТУ НА ПСИХІКУ МОЛОДІ 83
Манько Л. В., Чубіна Т. Д.
ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ 85
Масовець А. М., Чубіна Т. Д.
СОЦІАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ: ПЕРШОДЖЕРЕЛА, ВИМОГИ, ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ 87
Мілін О. В., Яшан О. О.
ПОБУТ ТА ЗАНЯТТЯ СКІФІВ 92
Мороз С. В., Косяк С. М.
ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЛИСЯНЩИНИ 94
Мулик М. К., Косяк С. М.
ЖИТТЯ ТА ПОДВИГ ЛЕОНІДА ПЕТРОВИЧА ТЕЛЯТНІКОВА 96
Нагла А. Ю., Чубіна Т. Д.
МОВА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ 99
Оснадчук В. М., Чубіна Т. Д.
ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА УКРАЇНИ 101
Радченко Є. В., Богун Л. В.
РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ 102
Раєвський Р. С., Косяк С. М.
ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ФІЛОНА ДЖАЛАЛІЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ СУЧАСНОСТІ 106
Солончак М. Л., Чубіна Т. Д.
СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРИ 109
Табаченко В. Д., Усов Д. В.
ІГРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ – ХВОРОБА СУЧАСНИХ ЛЮДЕЙ 111
Тамуров М. Г., Спіркіна О. О.
ПАНДЕМІЯ: НОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ 113
Томіленко Д. В., Чубіна Т. Д.
ФУНКЦІЇ СІМ'Ї: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА 118
Томіленко М. А., Чубіна Т. Д.
СОЦІАЛЬНІ КОНФЛІКТИ: ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ, ВИДИ ТА ТИПИ 121
Фесенко Ю. В., Чубіна Т. Д.
РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ КУРСАНТА 123
Хмеляр О. І., Усов Д. В.
КОГНІТИВНІ ПРОБЛЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 125

Храпачевський О. О., Богун Л. В.
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДСНС УКРАЇНИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ 128
Ціко Н. М., Тептюк Л. М.
ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ 130
Шевчук І. І., Дмитренко М. Й.
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ У ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ 133
Шпара С. В., Ненько Ю. П.
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПСИХОЛОГА В ОСЕРЕДКУ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ 135
Шпара С. В., Федоренко Я. А.
ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЙ У СВІТІ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА 137
Шустрова А. О., Половнєва Л. І.
ПРОБЛЕМА ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ 139
Щедров Р. О., Чубіна Т. Д.
ЗОВНІШНЯ КУЛЬТУРА ПРАЦІВНИКА ДСНС І МОРАЛЬНИЙ ЗМІСТ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 142
Щербина М. А., Лазуренко Ю. М.
ВИКОРИСТАННЯ КОПІЙ У МУЗЕЯХ УКРАЇНИ 143
Cherskyi V. O., Horenko L. M.
RESEARCH OF THE PSYCHICAL BASIS OF THE CHOICE OF LIFE PURPOSE 145
Ilyashenko L. R., Horenko L. M.
EDUCATION OF ENVIRONMENTAL CULTURE OF STUDENTS WHO STUDIES IN TECHNICAL UNIVERSITIES 147
Lahodzinskyi M. W., Chubina T. D.
DZIAŁANIA RATOWNICZE PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ POZA GRANICAMI KRAJU 148
Saman R. O., Chubina T. D.
RZECZPOSPOLITA POLSKA: DOŚWIADCZENIE W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA I ELIMINACJI SKUTKÓW SYTUACJI NADZWYCZAJNYCH 151
Shoptenko V. R., Horenko L. M.
NEW GENDER FEATURES IN SPORTS 153
Stas A. S., Horenko L. M.
ABOUT ONE OF THE APPROACHES TO HELPING PEOPLE DEPENDENT ON PSYCHOACTIVE SUBSTANCES 155
Yeroma O. S., Chubina T. D.
POLSKA AKCJA HUMANITARNA 157
Zakharov D. D., Chubina T. D.
RODZAJ ZABURZENIA: UZALEŻNIENIA ODŻYWIANIA 158

Секція 2. Сучасна освіта: методологія, теорія і практика. Роль соціально-гуманітарних дисциплін у системі вищої освіти. Філософія та освіта: актуальні проблеми взаємодії. Освіта в Україні: історичний досвід та виклики сьогодення. Проблеми професійної підготовки спеціалістів у ЗВО. Розвиток відомчої освіти: історія та сучасність.

Беседа Г. Р., Потапенко Л. В.
ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ 161
Васильєв Д. О., Федоренко Я. А.
СИСТЕМА ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФІНЛЯНДІЇ 164
Горобець К. К., Спіркіна О. О.
МЕТОД ІНТЕРВАЛЬНОГО ПОВТОРЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ НАЙКРАЩИХ СПОСОБІВ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СЛІВ 166
Гунченко К. С., Рилова О. Ю.
ТЕНДЕНЦІЇ МАСОВІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ 169
Діхтяренко Т. В., Спіркіна О. О.
АВТОРСЬКИЙ МЕТОД ЧИТАННЯ ІЛЛІ ФРАНКА ЯК ОРИГІНАЛЬНИЙ СПОСІБ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 171
Зайцева О. О., Федоренко Я. А.
ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ XXI СТОЛІТТЯ – РЕФОРМА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 173
Ковбун С. В., Демченко А. В.
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ 177
Мацвей А. О., Спіркіна О. О.
ЩОДО МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ОЛЕКСАНДРОМ ДРАГУНКІНИМ 180
Никитюк Ю. С., Чубіна Т. Д.
ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В СФЕРІ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР 184
Павленко О. П., Чубіна Т. Д.
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИПОЖЕЖНОЇ РОБОТИ СЕРЕД ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ 186
Посипайко Н. В., Гречуха О. В., Снісар О. А., Ліфер К. О.
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ 188
Поспєлов В. С., Богун Л. В.
РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ 190
Сахно Я. С., Котляр Д. О.
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА 194

Хряпак Д. Я., Косяк С. М.
КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД – НОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ 197
Цюра К. М., Спіркіна О. О.
ВНЕСОК І. М. ЛОБУРЦЯ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНЬОГО СУРДОПЕДАГОГА У СФЕРІ СЛУХОПРОТЕЗУВАННЯ 200
Шелестовська А. А., Федоренко Я. А.
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ 201
Шмиголь А. О., Радзієвська І. В.
САНОГЕННЕ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХНЬОГО ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я 204
Kovalenko V., Opalko K., Ivanova I. V.
CODE OF HONOUR AS THE MAIN DOCUMENT OF THE PRINCIPLES OF ACADEMIC INTEGRITY 207

Секція 3. Проблеми наукових досліджень у сфері державного управління. Економічні науки: теоретичні та практичні аспекти. Актуальні питання правових наук. Міжнародні відносини та інтеграційні процеси.

Банна Т. В., Полуніна Л. В.
ПРИЙОМИ І ЗАСОБИ ФІКСАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ 210
Бевз А. В., Деревянко Б. В.
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВАГІТНИХ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА 211
Білько П. С., Кришталь М. А.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У РЕСПУБЛІЦІ ФРАНЦІЯ 214
Васильєва В. П., Остапенко О. І.
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ США: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА 216
Власюк Ю. В., Хомко Л. В.
ПРОЦЕДУРА САНАЦІЇ БОРЖНИКА ВІДПОВІДНО ДО КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА 218
Головач М. М., Прокопенко Д. В., Чубань В. С.
НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОТИПОЖЕЖНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ 220
Головко Л. В., Ілляшенко Ю. Ю.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У КИЇВСЬКІЙ ДЕРЖАВІ НА ОСНОВІ ЮРИДИЧНИХ НОРМ «РУСЬКОЇ ПРАВДИ» 223

Головчук В., Іванько В., Пасинчук К. М.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДСЦЗ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 225
Даценко В. О., Дулгерова О. М.
СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 226
Кац Л. В., Федоренко Я. А.
ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІСТИКИ 229
Ковальчук Н. В., Усов Д. В.
ПРИКЛАДИ ВДАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ЛАТЕРАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ 232
Ковбасюк Т. В., Мелех Л. В.
ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ 234
Кушнарьова К. О., Черновол А. В., Деревянко Б. В.
РОЗВИТОК ПРАВ ГРОМАДЯНИНА ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ 237
Миколенко А. С., Дулгерова О. М.
ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ 239
Перегонко Б. О., Кришталь Т. М.
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ЛАНКИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ПІДСИСТЕМИ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ 242
Радавський В. І., Худолей О. С.
ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ «ЗАКОН» 244
Риженко А. І., Кузнецова Л. В.
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТРУДОВОГО ҐЕНДЕРУ 246
Садига Ю. А., Сукмановська Л. М.
ОРГАНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ 247
Самокоз Б. В., Чубіна Т. Д.
ЛІДЕР УПРАВЛІННЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРА 251
Ткаченко О. В., Мелех Л. В.
СУДОВІ ВИТРАТИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ 254
Фесенко Ю. В., Кришталь Т. М.
ПОРІВНЯННЯ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ПРИЙОМІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ 256
Чорна К. М., Деревянко Б. В.
ФУНКЦІЇ ТА ОПЕРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 259
Чубіна А. С.
РОЛЬ УПРАВЛІННЯ В СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ 261

Шкуренко А. Р., Котляр Д. О.
КОРУПЦІЯ ЯК ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ 265
Шкурко Є. О., Деревянко Б. В.
ОБҐРУНТУВАННЯ РОЛЬОВОГО ЕЛЕМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ 267
Щербак А. В., Гулак О. В.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИДІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТУ СУДУ 270
Ямкова Т. І., Мелех Л. В.
ДОГОВІР ПОСТАВКИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ 271
Ярошенко Б. М., Спіркіна О. О.
КІБЕРТЕРОРИЗМ: ПОНЯТТЯ ТА ПОТЕНЦІЙНА НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ 274
Danylchenko N. A., Ocheretianyi V. V.
ŹRÓDŁA PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO PUBLICZNEGO 277
Kuzmenko V. S., Ocheretianyi V. V.
UMOWY MIĘDZYNARODOWE 279
Vakulenko O. V., Ocheretianyi V. V.
ZASADY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO 281

Секція 4. Актуальні проблеми філологічних наук. Соціальні комунікації: теоретичні та практичні аспекти.

Бахал В. Л., Міненко О. О.
МОВНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ В СИТУАЦІЇ БІЛІНГВІЗМУ 283
Власенко А. Ю., Спіркіна О. О.
ЩОДО ПОНЯТТЯ ІДІОСТИЛЮ 286
Волошина К. В., Опанасенко Ю. В.
ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ФРЕДЕРІКА МЕРРІЕТА «ДІТИ НОВОГО ЛІСУ» 288
Литвин В. В., Литвин І. М.
ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В ГУМОРИСТИЧНОМУ ОПОВІДАННІ Н. ТЕФФІ «ПЕРЕВОДЧИЦА» 290
Мусієнко І. Д., Рейдало В. С.
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАННЯ А. КОНАН ДОЙЛА «СКАНДАЛ У БОГЕМІЇ» 293
Назаренко І. О., Литвин І. М.
ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Б. ПРУСА «LALKA» 296
Пахомова Ю. М., Єремеєва Н. Ф.
GAME SITUATION IN PROFESSIONAL STUDIES 298
Перепада С. М., Єремеєва Н. Ф.
THE ROLE OF LINGUISTIC PERSONALITY IN LINGUISTIC BEHAVIOUR 301

Підмогильна Д. О., Єремеєва Н. Ф.
THE ROLE OF VERB PREPOSITION IN NOUN GROUPS..... 302
Романенко А. О., Єремеєва Н. Ф.
THE PECULIARITY OF THE PSYCHOLINGUISTIC APPROACH TO THE STUDY OF THE FUNCTIONING OF THE HUMAN LANGUAGE AND SPEECH MECHANISM..... 304
Спіркін Е. К., Литвин І. М.
СПЕЦИФІКА КІНОТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ «БАРРІ» АЛЕКА БЕРГА ТА БІЛЛА ГЕЙДЕРА) 306
Чакула О. О., Міненко О. В.
МОВНИЙ АНТИЕТИКЕТ У СУЧАСНОМУ СПІЛКУВАННІ 310
Kutsovol A., Yosypenko K., Ivanova I. V.
COMPARATIVE ANALYSIS OF ESSAYS AS A KIND OF ACADEMIC WRITING IN UKRAINIAN AND ENGLISH..... 312
Ustymenko D. V., Ivanova I. V.
PRESENTATION SKILLS: OVERCOMING FEAR OF PUBLIC SPEAKING 314

Наукове видання

ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю

23 квітня 2020 року

За зміст вміщених у збірнику матеріалів відповідальність несуть автори.
Тези друкуються зі збереженням авторської орфографії,
пунктуації та стилістики

Адреса редакційної колегії:
Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України,
кафедра суспільних наук
E-mail: kafedra_gn_im@ukr.net

Підписано до друку 03.04.2020 р.
Обл.-вид. арк. 21,76. Ум. друк. арк. 26,25.
ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України
18034, м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.